

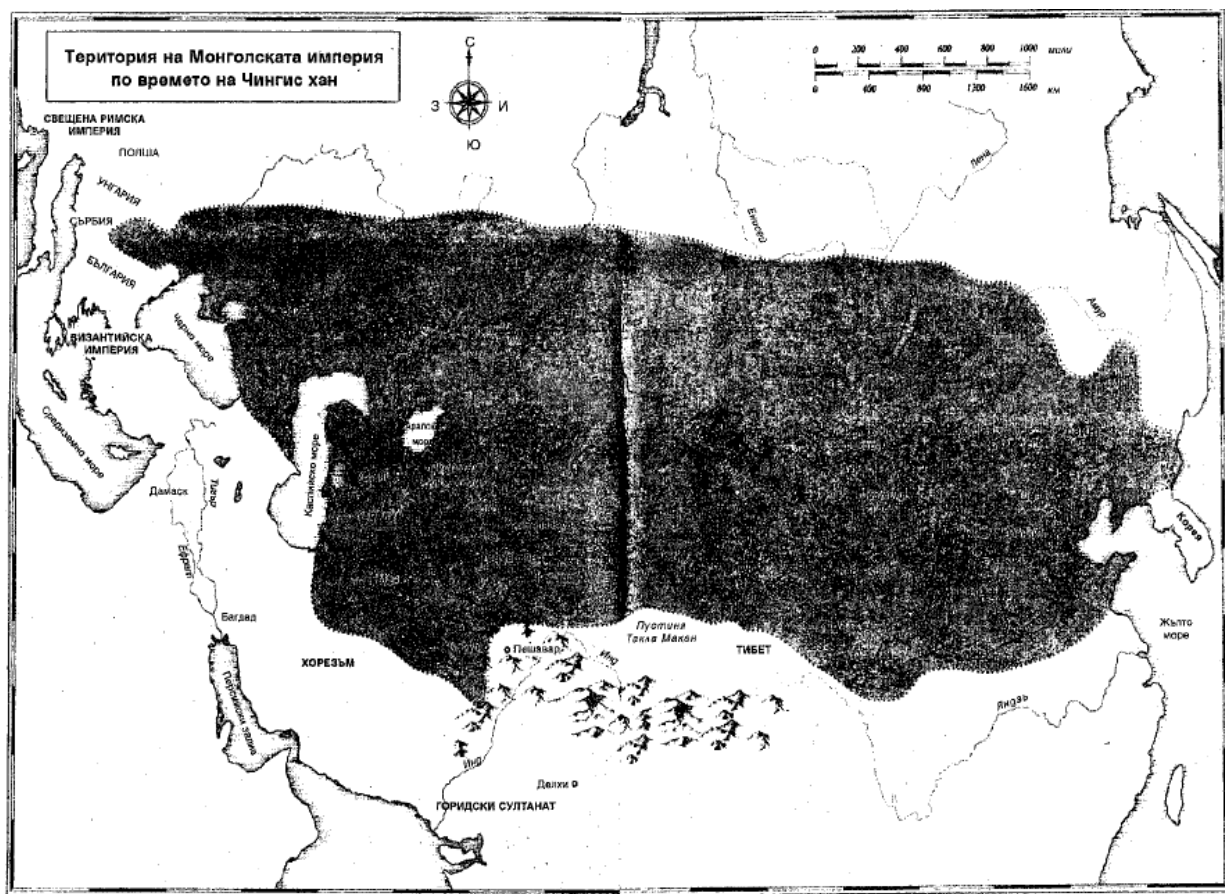
КОН ИГЪЛДЪН КОСТИ ПО ХЪЛМОВЕТЕ

Част 3 от „Завоевател“

Превод от английски: Венцислав Божилов, 2008

chitanka.info

На сина ми Артур

ПРОЛОГ

Огънят ревеше в центъра на кръга, а около него пърхаха тъмни сенки. Дългите им роби вихрено се въртяха, мъжете скачаха и танцуваха с мечовете си под звуците на песен, подобна на вой. Други седяха с инструменти на коленете си и изтръгваха странна мелодия от струните им, като си тактуваха с крака.

Монголските воители бяха коленичили в редица в края на осветения кръг, голи до кръста и със завързани на гърба ръце. Всички като един показваха ледени физиономии на тържествуващите победители. Командирът им Курхаск беше жестоко пребит в битката. Кръвта се спичаше в устата му, а лявото му око бе подуто и затворено. Беше виждал и по-лоши неща. Курхаск се гордееше, че останалите отказват да покажат страха си. Гледаше как тъмнокожите пустинни воители крещят и припяват към звездите, размахвайки закривените си оръжия, изцапани с кръвта на мъже, които беше познавал. Странна порода са, помисли си Курхаск, с омотаните си в дълги платове глави, широки туники и торбести панталони. Повечето бяха брадати и устите им приличаха на червени разрези в черните четини. Бяха по-високи и по-мускулести и от най-едрите монголски воители. Воняха на странни подправки, мнозина дъвчеха някакви корени и плюеха кафява пихтия в краката си. Курхаск ги гледаше с погнуса как подскачат, крещят и танцуват, докарвайки се до лудост.

Монголският командир поклати изтощено глава. Беше прекалено самоуверен, вече го беше разбрал. Двайсетте души, които му бе пратил Темуге, бяха опитни ветерани, но не бяха тръгнали на набег. В опита си да защитят каруците с дарове и подкупи те бяха реагирали твърде бавно и бяха заловени. Курхаск си помисли за изминалите месеци и си даде сметка, че мирната мисия го беше прилъгала и бе приспала бдителността му. Бяха се озовали в сурова страна с шеметни планински проходи. Бяха прекосявали долини, засети с рехави посеви, и разменяха прости стоки със селяните, които едвам свързваха двата края. Дивечът обаче бе в изобилие и хората му често въртяха тлъсти елени на огньовете. Може би това беше грешка. Селяните сочеха

предупредително планините, но той не беше разбрал. Нямаше разпавии с планинците, но през нощта бойците им ги бяха връхлетели. Изникнаха изневиделица от мрака, като надаваха диви крясъци и съсичаха спящите. Курхаск затвори за миг очи. Само осем от спътниците му бяха оцелели, макар че не бе виждал най-големия си син от първия звън на стомана. Момчето бе излязло да разузнае пътя и Курхаск се надяваше, че е оцеляло и ще отнесе вест на хана. Тази мисъл му помогна да превъзмогне яда си.

Каруците бяха разграбени, дреболиите, среброто и нефритът — откънати от планинците. Курхаск ги гледаше изпод вежди. Мнозина от тях бяха облечени в монголски делове^[1], по които се виждаха тъмни петна от кръв.

Ритъмът и припяването постепенно се забързваха, докато в ъгълчетата на устите им не се появи пяна. Курхаск изправи гръб, когато водачът на планинците извади меча си и тръгна с крясък към редицата пленници. Монголският командир се спогледа с другарите си.

— Тази нощ ще бъдем с духовете и ще видим родните хълмове — каза той. — Ханът ще чуе. И ще помете тази страна.

Спокойният му тон като че ли вбеси още повече афганския воин. Сенки пробягваха по лицето му, докато замахваше с меч над един от монголите. Курхаск гледаше безизразно. Беше открил, че когато смъртта е неизбежна, когато я усеща да диша във врата му, може да загърби целия си страх и да я посрещне спокойно. Това му даваше поне известно удовлетворение. Надяваше се, че жените му ще пролеят много сълзи, когато научат.

— Бъди силен, братко — извика Курхаск.

Преди воинът да отговори, мечът отсече главата му. Изригна кръв и арабите закрепяха и затропаха радостно с крака. Воинът се ухили и белите зъби ярко проблеснаха на тъмния фон на кожата му. Мечът отново се спусна и още един пленник падна странично в прахта. Гърлото на Курхаск така се сви от ярост, че той едва не се задуши. Това бе страна с бистри езера и чисти планински реки, на две хиляди мили западно от Йенкин. Селяните, които бяха срещнали по пътя си, изпитваха благоговееен страх от странните им лица, но въпреки това бяха дружелюбни. Същата сутрин Курхаск бе изпратен с благословии и лепкави сладкиши, от които зъбите му залепнаха. Беше яздил под синьото небе и дори за миг не му бе минало през ума, че планинците

предават помежду си вестта за появата му. Все още не знаеше защо ги бяха нападнали, освен ако целта им не е била просто да оберат даровете и стоките в каруците. Погледът му обходи хълмовете, търсеше някакъв знак от сина си. Надяваше се той да види смъртта му. Не можеше да умре позорно, ако момчето гледаше. Това беше последният дар, който можеше да му даде.

На воина му трябваха три удара, за да отсече третата глава. Когато най-сетне я отдели от тялото, той я вдигна за косата и я обърна към другарите си, като се смееше и припяваше на странния си език. Курхаск бе научил няколко думи на езика пущу, но словесният поток не му беше по силите. Мрачно и мълчаливо гледаше как клането продължава, докато накрая не остана жив само той.

Вдигна глава, за да погледне без страх убиеца си. Изпълни го облекчение, когато зърна някакво движение далеч отвъд светлината на огъня. Нещо бяло се размърда в сумрака и Курхаск се усмихна. Синът му бе някъде там в нощта и му даваше знак. Сведе глава, преди момчето да се е издало. Далечното проблясване изчезна, но Курхаск се отпусна и цялото напрежение изчезна. Ханът щеше да научи.

Вдигна очи към воина, който замахваше с окървавената стомана.

— Пак ще видиш моите хора — рече Курхаск.

Афганецът се поколеба, неспособен да го разбере.

— С прах да се напълни устата ти, невернико! — изкрещя той, но думите му бяха като безсмислен брътвеж за монголския командир.

Курхаск сви рамене уморено.

— Нямаш *представа* какво стори — рече той.

Мечът изсвистя.

[1] Връхни дрехи с дълги ръкави. — Б.р. ↑

ПЪРВА ЧАСТ

1.

Високият хребет спираше вятъра. В небето се носеха тъмни облаци и сенките им се плъзгаха на ивици по земята. Утрото бе тихо и земята изглеждаше пуста на двамата мъже, яздещи начело на ягуна — тясна колона от сто млади воители. Спокойно можеха да са единствените хора на хиляда мили наоколо и само скърцането на кожа и пръхтенето на понитата нарушаваше спокойствието. Когато спираха да се послушат, тишината отново се възцаряваше над пращната земя.

Субодай бе военачалник на великия хан и това си личеше по външния му вид. Бронята му от железни пластини върху кожа беше износена, на много места се виждаха дупки и ръжда. Шлемът бе спасявал неведнъж живота му, както личеше от многобройните белези. Цялото му снаряжение беше здравата очукано, но самият той си оставаше суров и коравосърдечен като замръзналата през зимата земя. През трите години поход на север беше изгубил само един незначителен сблъсък и се бе върнал на следващия ден, за да унищожи племето, преди вестта да се е разнесла. Беше усъвършенствал уменията си в страна, която с всяка следваща миля в пустошта сякаш ставаше все по-студена. Не разполагаше с карти, а единствено със слухове за далечни градове край реки, покрити с толкова дебел лед, че отгоре му можели да се пекат волове.

От дясната му страна яздеше Джучи, най-големият син на самия хан. Макар и едва седемнадесетгодишен, той беше воин, който един ден би могъл да наследи народа и може би да командва и самия Субодай във война. Той също носеше смазана кожа и желязо, а дисагите и оръжията му не се различаваха по нищо от тези на всички останали. Субодай знаеше и без да пита, че Джучи е получил своята дажба съсирена кръв и извара. Трябваше му само малко вода, за да получи хранителна каша. Земята не прощаваше на онези, които се отнасяха лекомислено към оцеляването, и двамата добре бяха научили суровите уроци на зимата.

Джучи усети изпитателния поглед и тъмните му очи се стрелнаха нагоре, предпазливи както винаги. Беше прекарал повече време с

младия военачалник, отколкото със собствения си баща, но старите навици трудно се пречупваха. Трудно му бе да се доверява, макар че уважението му към Субодай не знаеше граници. Командирът на Младите вълци имаше усет за войната, макар да го отричаше. Най-много от всичко вярваше в разузнавачите, обучението, тактиката и стрелбата с лък, но мъжете, които го следваха, виждаха само, че побеждава във всякакви ситуации. Както други можеха да изработят меч или седло, така Субодай изработваше армии и Джучи знаеше, че да се учи от него е истинска привилегия. Питаше се дали брат му Чагатай е добре на изток. Лесно беше да язди из хълмовете и да си представя втрещените погледи на братята и баща си, когато го видят възмъжал и силен.

— Кое е най-важното нещо в багажа ти? — ненадейно попита Субодай. Джучи вдигна за миг очи към мрачното небе. На Субодай му доставяше удоволствие да го изпитва.

— Месото, командире. Без месо не мога да се бия.

— А не лъкът, така ли? — попита Субодай. — Какво си, ако нямаш лък?

— Нищо, командире, но без месо ще бъда прекалено слаб, за да опъвам лъка.

Субодай изсумтя, когато чу да се повтарят собствените му думи.

— Когато месото свърши, колко време можеш да караш на кръв и мляко?

— Шестнайсет дни най-много, ако имам три коня, от които да вземам кръв. — Отговаряше, без да му е нужно да се замисля. Беше набил отговорите в главата си още когато двамата със Субодай потеглиха с десет хиляди мъже от сенките на града на дзинския император.

— Какво разстояние можеш да изминеш за това време? — попита Субодай.

Джучи сви рамене.

— Хиляда и шестстотин мили с отпочинали коне. И още половината от това, ако спя и се храня в седлото.

Субодай видя, че младежът едва се замисляше, и очите му проблеснаха, когато реши да смени тактиката.

— Какво му е нередното на билото отсреща? — рязко запитва той. Джучи стреснато вдигна глава.

— Аз...

— Бързо! Хората те гледат и чакат да вземеш решение. Животът им зависи от думата ти.

Джучи преглътна, но се бе учил от истински майстор в лицето на Субодай.

— Слънцето е зад нас, така че ще ни виждат от много мили, когато стигнем хребета. — Субодай понечи да кимне, но Джучи продължи. — Земята е прашна. Ако прекосим хребета с по-висока скорост, ще вдигнем пушилка.

— Много добре, Джучи — отвърна Субодай, заби пети в хълбоците на понито и препусна към билото. Както Джучи беше предсказал, над главите на стоте бойци се вдигна червеникав облак. Някой несъмнено щеше да ги види и да съобщи за местоположението им.

Субодай не спря, когато изкачи хребета, а подкара кобилата си през ръба и от копитата ѝ изхвърчаха камъчета. Джучи го настигна и от рязкото поемане на дъх се нагълта с прах, който го накара да се закашля в юмрук. Субодай беше спрял на петдесетина крачки по-надолу, където каменистият терен започваше да се спуска към долината. Без да чакат заповед, хората му оформиха широка двойна редица около него, подобно на начертан върху земята лък. Отдавна знаеха каква луда глава е военачалникът, който ги водеше.

Субодай се взираше намръщено в далечината. Хълмовете се издигаха около равна низина, през която течеше придошла от пролетните дъждове река. Покрай брега ѝ бавно се тътреше колона с ярки знамена. При други обстоятелства гледката би го накарала да затаи дъх и макар стомахът му да се сви, Джучи изпита известно възхищение. Десет, може би единадесет хиляди руски рицари яздеха заедно, а знамената на родовете им се вееха златни и червени над главите им. Почти още толкова ги следваха в обоза от каруци и резервни коне, жени, момчета и слуги. Слънцето избра точно този момент да пробие с широк лъч тъмните облаци и да освети долината. Рицарите заблестяха.

Конете им бяха масивни рунтави животни, почти два пъти по-тежки от монголските понита. Дори ездачите им бяха странна порода за Джучи. Сякаш бяха изсечени от камък, твърди и тежки в металните доспехи, които ги покриваха от бузите до коленете. Само сините им

очи и дланите бяха незащитени. Бронираните рицари бяха дошли готови за битка и носеха дълги копия със стоманени върхове. Яздеха, вдигнали оръжията нагоре, а дебелите краища на копията бяха пъхнати в кожени джобове непосредствено зад стремената. Джучи различни брадви и мечове да висят на коланите им. Всеки от тях имаше и листовиден щит, закрепен за седлото. Вимпелите се развяваха над главите им и те изглеждаха великолепно в ивиците от злато и сенки.

— Трябва да са ни видели — промърмори Джучи и се озърна към облака прах зад себе си.

Военачалникът го чу и се обърна в седлото.

— Това не са мъже от степите, Джучи. Полуслепи са на такова разстояние. Страх ли те е? Виж ги само колко са едри. Аз бих се уплашил.

Джучи го изгледа свирепо за момент. Казани от баща му, подобни думи щяха да бъдат подигравка. Субодай обаче говореше с блеснали очи. Още нямаше трийсет, а вече командваше толкова много мъже. Но не се страхуваше. Джучи знаеше, че не го е грижа за масивните бойни коне и ездачите им. Уповаваше се най-много на скоростта и стрелите на своите Млади вълци.

Ягунът се състоеше от десет арбана^[1], всеки със свой командир. По заповед на Субодай само тези десет мъже носеха тежки доспехи. Останалите бяха с кожени туники под ватираните делове. Джучи знаеше, че Чингис предпочита тежката атака, но хората на Субодай също се справяха. Можеха да ударят и да препуснат по-бързо от тромавите руски воители, а в редиците им нямаше страх. Подобно на Субодай, те гледаха жадно надолу към колоната и чакаха да ги забележат.

— Знаеш ли, че баща ти прати конник, за да ме извика обратно? — попита Субодай.

Джучи кимна.

— Всички знаят.

— Надявах се да стигна още по-далеч на север, но съм човек на баща ти. Той повелява и аз се подчинявам. Разбираш ли?

Джучи впери поглед в младия военачалник, забравил за момент за рицарите в долината.

— Разбира се — отвърна той с напълно безизразно лице.

Субодай му хвърли развеселен поглед.

— Надявам се да е така, Джучи. Баща ти е истински водач. Чудя се как ли ще реагира, като види колко си възмъжал.

За момент гневът изкриви лицето на Джучи, но той бързо успя да се овладее и пое дълбоко дъх. В много отношения Субодай му беше повече баща от неговия собствен, но Джучи не забравяше на кого е верен преди всичко. По заповед на Чингис Субодай би го убил. Докато гледаше младия военачалник, Джучи си помисли, че той сигурно би изпитал съжаление, но не достатъчно, че да удържи ръката му.

— Ще му трябват верни мъже, Субодай — рече Джучи. — Баща ми не би ни извикал обратно, за да строим или да почиваме. Явно е открил някоя нова страна за разкъсване. Същински вълк е — вечно гладен, дори стомахът му да е на път да се пръсне.

Субодай се намръщи, когато чу да описват хана по такъв начин. За три години той не бе доловил и капка привързаност, когато Джучи говореше за баща си, макар понякога да усещаше у него някакъв копнеж, който с изминаването на сезоните ставаше все по-слаб и по-слаб. Чингис бе изпратил момче, но щеше да посрещне мъж — Субодай се беше погрижил за това. При цялата си горчилка Джучи бе хладнокръвен в битка и хората го гледаха с гордост. Щеше да излезе човек от него.

— Имам още един въпрос към теб, Джучи.

Джучи се усмихна за миг.

— Винаги имаш, командире.

— Примадвахме тези железни конници да ни следват стотици мили и да изтощят конете си. Заловихме техните съгледвачи и ги разпитваме, макар никога да не съм чувал за онзи „Йерусалим“; който търсят, нито пък кой е техният „бял Христос“. — Субодай сви рамене. — Може би един ден ще се срещна с него на един меч разстояние, но светът е голям, а аз съм просто човек.

Докато говореше, той гледаше бронираните рицари и следващия ги обоз и чакаше да ги забележат.

— Въпросът ми, Джучи, е следният. Тези конници не означават нищо за мен. Баща ти ме повика обратно и мога да потегля веднага, докато понитата са охранени от лятната трева. Тогава защо сме тук и чакаме предизвикателство?

Погледът на Джучи беше студен, когато отговаряше.

— Баща ми би казал, че правим точно това, което трябва и че няма по-добър начин мъжът да прекара годините си освен във война с враговете си. Би казал също, че тя ти харесва, командире, и че това е единствената причина, която ти трябва.

Погледът на Субодай не трепна.

— Може би той би казал това, но ти се криеш зад думите му. Защо сме тук, Джучи? Не искаме големите им коне дори за месо. Защо да рискувам живота на воините, за да смачкам колоната пред нас?

Джучи сви раздразнено рамене.

— Ако не е това, не знам заради какво е.

— Заради *теб*, Джучи — сериозно каза Субодай. — Когато се върнеш при баща си, ще си видял всички видове битки във всеки сезон. Двамата с теб завладяхме градчета и разграбихме градове, яздохме из пустини и толкова гъсти гори, че едва си пробивахме път през тях. Чингис не ще открие слабост в теб. — Усмихна се за момент на каменното изражение на младежа. — Ще се гордея, когато хората кажат, че си научил уменията си при Субодай Доблестния.

Джучи се ухили, когато чу прякора от устата на самия Субодай. В лагерите нямаше тайни.

— Ето го там — измърмори Субодай, сочейки вестителя в далечината, който препускаше към началото на руската колона. — Имаме враг, който води колоната най-отпред. Храбър мъж.

Джучи можеше да си представи внезапния смут сред рицарите, щом погледнаха към заобикалящите ги хълмове и видяха монголските воители. Субодай изсумтя тихо, когато цяло звено се отдели от колоната и се понесе в тръс нагоре по склона с готови за бой копия. Оголи зъби, щом разстоянието започна да намалява. С цялата си арогантност нападаха нагоре. Копнееше да им покаже каква грешка правят.

— Носиш ли своя *пайце*, Джучи? Покажи ми го.

Джучи посегна към задната част на седлото, където бе прикрепен калъфът на лъка. Вдигна капака от твърда кожа и извади от чантата пластина от чисто злато с релефно изображение на вълча глава в профил. Тежеше цели двадесет унции, но беше достатъчно малка, за да я държи здраво в ръка.

Без да обръща внимание на мъжете, които упорито изкачваха хълма, Субодай каза на най-големия син на Чингис:

— Заедно с това нещо ти получи от мен правото да командваш хиляда мъже, Джучи. Командирите на ягун носят пайце от обикновено сребро като този. — Той вдигна една по-голяма пластина от бял метал. — Разликата е, че сребърният пайце се дава на човек, избран от командирите на всеки арбан под негово командване.

— Знам — рече Джучи.

Субодай се озърна към приближаващите рицари.

— Командирите на този ягун поискаха ти да ги водиш, Джучи. Нямам участие в това.

Той му подаде сребърния пайце и Джучи го пое с радост, като му предаде на свой ред златната пластина. Субодай беше сериозен и нарочно официален, но очите му светеха.

— Когато се върнеш при баща си, Джучи, ще си познал всички рангове и позиции. — Военачалникът махна рязко с ръка. — Отдясно, отляво и в центъра.

Погледна над главите на препускащите с мъка рицари и видя едва забележимо движение сред чукарите в далечината. Кимна отсечено.

— Време е. Знаеш какво да правиш, Джучи. Командването е твое. — Без да каже нищо повече, Субодай потупа младежа по рамото и премина от другата страна на хребета, оставяйки ягуна на грижите на един внезапно изнервен водач.

Джучи усещаше погледите на стоте мъже върху гърба си и се мъчеше да скрие задоволството си. Всеки арбан от десет души избираше свой командир, а след това те избираха помежду си един, който да води стотицата. Да бъдеш избран по този начин бе чест. Тъничко вътрешно гласче му пошепваше, че така само почитат баща му, но той побърза да го задуши и да не даде път на съмненията. Беше си спечелил това право и започна да се изпълва със самоувереност.

— За стрелба! — извика Джучи. Стисна здраво поводата, за да скрие напрежението си, докато мъжете се подреждаха в поразредена редица, за да може всеки лък да влезе в действие. Озърна се през рамо, но Субодай наистина беше изчезнал и го бе оставил да се оправя сам. Воините продължаваха да го гледат и той се насили да си сложи ледената физиономия — знаеше, че ще запомнят какво спокойствие е проявил. Щом вдигнаха лъковете си, той вдигна стиснат юмрук и зачака, а сърцето блъскаше болезнено в гърдите му.

Врагът беше на четиристотин крачки, когато Джучи спусна ръка и първият залп изсвистя във въздуха. Разстоянието беше твърде голямо и стрелите, които достигнаха рицарите, отскочиха в щитовете им, държани вече високо и напред, така че защитаваха почти целия боец. Дългите щитове показваха качествата си и при втория залп, който се стовари върху редиците им, без да свали нито един ездач.

Могъщите коне не бяха бързи, но въпреки това празнината се стесняваше, а Джучи само гледаше. На двеста крачки вдигна отново юмрук и още сто стрели кацнаха на опънатите тетиви. Не знаеше дали на такова разстояние бронята на рицарите ще ги спаси. Досега нищо не беше успявало.

— Стреляйте, сякаш не сте пипали лък! — изкрещя той.

Мъжете около него се ухилиха и тетивите отново избръмчаха. Джучи трепна инстинктивно, когато стрелите прелетяха над главите на враговете, сякаш пуснати от обхванати от паника глупаци. Само няколко улучиха целите си, а още по-малко успяха да повалят кон или човек. Вече чуваха грохота на атаката и видяха, че първите редици започват да спускат копията си в очакване на сблъсък.

Изправен пред тях, Джучи задуши страха си във внезапен прилив на ярост. Нищо друго не искаше, освен да извади меча и да пришпори коня си надолу по склона срещу врага. Треперещ от безсилие, той даде друга заповед.

— Оттеглете се зад билото! — извика Джучи. Рязко дръпна поводите и конят му препусна. Ягунът закрещя нестройно и хаотично се втурна след командира си. Той чу зад гърба си тържествуващи гърлени викове и в гърлото му се надигна горчилка, но дали бе от страх или от ярост — не знаеше.

Иля Маяев примигна, за да махне потта от очите си, когато видя монголите да побягват като мръсни страхливци, каквито си бяха. Както бе ставало хиляда пъти преди това, той отпусна поводите и се потупа по гърдите, молейки се на св. София да прати враговете на вратата под копитата му. Под ризницата и ватираната туника носеше парче от пръста ѝ в златен медальон — най-скъпоценното нещо, което притежаваше. Монасите от Новгород го бяха уверили, че не може да бъде убит, докато го носи, и той се чувстваше силен начело на

рицарите, носещи се към билото. Хората му бяха оставили катедралния град преди две години, носейки вести на изток за княза, преди да обърнат на юг и да потеглят на дългия път, който в крайна сметка щеше да ги отведе в Йерусалим. Заедно с останалите Иля бе врекъл живота си да защитава Светите земи от неверниците, които искаха да ги унищожат.

Пътуването трябваше да протече в молитви и пости, преди да приложат бойните си умения срещу безбожниците. Вместо това монголската войска, която вилнееше из района, ги жилеше отново и отново. Иля копнееше да ги приближи достатъчно, за да убива, наведе се напред в седлото и конят му полетя след бягащите ездачи.

— Дай ми ги, Господи, да натроша костите им и да стъпча лъжливите им богове — прошепна сам на себе си той.

Монголите препускаха диво надолу по склона, но руските коне бяха силни и разстоянието неотклонно намаляваше. Иля усещаше настроението на мъжете наоколо, които ръмжаха и си подвикваха един на друг. Бяха изгубили другари от залпове стрели в тъмното. Съгледвачи бяха изчезвали без следа, или по-лошо — намираха ги с рани, от които и на мъж му идеше да повърне. За една година Иля бе видял толкова изгорени градчета, че вече не им помнеше бройката, и кълбата черен дим го увличаха в отчаяното преследване. Мародерстващите монголи винаги успяваха да се измъкнат, преди да пристигне. Пришпори коня си и препусна в галоп, макар че хълбоците на изтощеното животно вече се надигаха тежко и бели пръски пяна летяха от муцуната му и покриваха ръцете и гърдите му.

— Напред, братя! — изкрещя Иля на останалите. Знаеше, че ще забравят за умората, когато диваците най-накрая паднат в ръцете им. Монголите бяха оскърбление за всичко, което беше скъпо за Иля, от мирните улици на Новгород до спокойствието и достойнството на катедралата на неговата благословена светица.

Отпред монголските воители препускаха безредно през прашния облак, вдигнат от собствените им коне. Иля излая заповеди и хората му се подредиха в плътен строй, петдесет редици по двадесет души. Завързаха поводите за седлата и се наведоха напред над шиите на конете с вдигнати щит и копие, като управляваха животните само с колене. В цялата си история светът не бе познавал подобна сила от мъже и желязо! Иля оголи зъби в очакване на първата кръв.

Бягащите монголи ги увлякоха покрай един обрасъл със стари букове и брястове хълм. Докато се носеше покрай него, Иля забеляза някакво движение в зеления здрач. Едва успя да изкрещи предупредително, преди въздухът да се изпълни с вой на стрели. Дори тогава не се поколеба. Беше виждал как стрелите се пречупват в щитовете на хората му. Изрева заповед да задържат строя — знаеше, че ще могат да си пробият път през засадата.

Конят вляво от него изцвили и се сгромоляса, като блъсна крака му и едва не го изхвърли от седлото. Иля изруга от болката и пое рязко дъх, когато видя безжизнено увисналия конник. Залп след залп излитаха от тъмните дървета и за свой ужас Иля видя как хората му падат от седлата. Стрелите минаваха през плетените ризници като през лен и вдигаха кървави пръски. Изкрещя диво и пришпори изтощения си кон. Видя как монголите отпред се обръщат в съвършен унисон. Командирът им гледаше право към него. Те не спряха, за да опънат лъковете си. Понитата им се втурнаха напред като едно, а воините стреляха в движение.

Иля усети как една стрела улучва ръката му, след което двете сили се сблъскаха. Дългото му копие улучи един противник в гърдите и отлетя от хватката му толкова бързо, че си помисли, че е счупил пръстите си. Изтегли меча с изтръпнала ръка, която едва стискаше дръжката. Навсякъде имаше червена пушилка. Сред нея монголите препускаха като дяволи и хладнокръвно пускаха стрели към плътните редици на хората му.

Иля вдигна щита си и бе отхвърлен назад, когато една стрела се заби в него и върхът ѝ се показва целият през дървото. Десният му крак изпусна стремето и той се олюля, напълно изгубил равновесие. Друга стрела го улучи в бедрото, преди да успее да се овладее. Изкрещя от болка и препусна с вдигнат меч към стрелеца.

Монголът го гледаше как приближава с напълно безизразна физиономия. Иля забеляза, че е едва ли не голобрадо момче. Русинът замахна с меча си, но монголът рязко се сниши и го блъсна, докато се разминаваха. За момент светът се завъртя в пълна тишина, после зашеметеният Иля се сгромоляса на земята.

Защитаващата носа му пластина се огъна от удара и счупи предните му зъби. Иля стана, ослепен от сълзи и плюещ кръв и

парчета зъби. Левият му крак се подгъна и той падна тромаво. С отчаяние откри, че мечът му е отлетял нанякъде.

Чу тропот на копита зад себе си точно когато видя оръжието си в прахта. Посегна към мощите на гърдите си и прошепна молитва, докато монголското острие се спусна върху врата му и едва не отсече главата му. Така и не видя как избиват остатъка от хората му, прекалено тежки и бавни, за да се защитават от войните на Субодай, военачалника на Чингис хан.

Джучи се спеша да огледа мъртвите, като преди това нареди дузина от хората му да прочистят района и да докладват за движението на основната колона. Плетената ризница не беше спасила русите. Много от проснатите тела бяха улучени повече от веднъж. Само шлемовете им бяха издържали. Не успя да открие нито един, убит от стрела в главата. Вдигна нечий шлем и потърка с пръст ярката драскотина, оставена от отскочила стрела. Изработката беше добра.

Засадата мина точно както я беше замислил Субодай. Военачалникът сякаш четеше мислите на враговете. Джучи пое дълбоко дъх, мъчейки се да овладее треперенето, което го обземаше след всяка битка. Не биваше хората да го виждат да се тресе. Не знаеше, че го гледат да крачи със стиснати юмруци и виждат единствено, че е все още жаден, сякаш никога не можеше да намери удовлетворение, каквото и да постигне.

Три други ягуна бяха участвали в засадата. Джучи видя командирите им да излизат от горичката, където бяха дебнали през цялата нощ. След годините със Субодай познаваше всеки от тях като брат, както навремето му беше заръчал Чингис. Мехали и Алтан бяха здрави мъже, верни, но лишени от въображение. Джучи им кимна, докато минаваха в тръс към осеяното с мъртвци поле. Последният, Кара, беше дребен и строен воин с дълбок белег от стара рана на лицето. Макар да се държеше безупречно с него, Джучи усещаше необяснимата му неприязън. Може би Кара го презираше заради баща му. В издигането си през ранговете Джучи се беше сблъскал с множество подозрения. Субодай не проявяваше особена ловкост, когато го включваше във всеки план и замисъл, както бе направил навремето Чингис с момчето от урианхаите, станало впоследствие

негов военачалник. Субодай гледаше към бъдещето, докато такива като Кара си мислеха, че виждат единствено разглезен принц, издигнат не според заслугите си.

Докато Кара приближаваше и сумтеше при вида на мъртвите рицари, Джучи осъзна, че вече не е нещо повече от него. Беше приел сребърната пластина непосредствено преди битката и все още изпитваше гордост, че му е поверен животът на сто души. Но това също така означаваше, че поне за известно време Кара няма да бъде длъжен да се съобразява с ханския син. Само с един поглед Джучи разбра, че жилавият дребен воин вече е стигнал до същия извод.

— Защо чакаме тук? — внезапно попита Кара. — Субодай атакува, а ние миришем цветята и бездействаме.

Джучи възнегодува от думите му, но отговори с леко сърце, сякаш Кара просто го бе поздравил. Ако беше истински водач, вече да е препуснал обратно към Субодай. В миг на прозрение осъзна, че Кара все още очаква заповеди от него въпреки понижението му в ранг. Озърна се към Мехали и Алтан и откри, че те също го гледат. Може би го правеха просто по навик, но започна да му се оформя една идея и той разбра, че не бива да изпуска момента.

— Виждаш ли бронята им, Кара? — рече Джучи. — Първото парче е закачено за шлема и прикрива лицата им с изключение на очите. А плетената ризница стига до коленете им.

— Но не спря стрелите ни — сви рамене Кара. — Когато са спешени, са толкова бавни, че всеки може да ги повали с лекота. Не мисля, че ни трябва такава слаба защита.

Джучи му се ухили, наслаждавайки се на объркването, което щеше да предизвика.

— Определено ни трябва, Кара.

Субодай чакаше високо на хълмовете над долината. Беше се спешил и понито му душеше изсъхналите борови иглички по земята. Почти пет хиляди мъже почиваха около него и чакаха да вземе решение. Той пък чакаше завръщането на съгледвачите. Двеста бяха препуснали във всички посоки и докладите им даваха възможност на военачалника да си създаде представа за района на много мили наоколо.

Научи за успешната засада на Джучи още преди да е приключила. Хиляда врагове по-малко, оставаха десет хиляди, но и те бяха прекалено голяма сила. Колоната рицари се движеше бавно по речната долина и очакваше победоносното завръщане на отряда. Бяха излезли без стрелци в пустошта и щяха да платят скъпо за тази грешка. Въпреки това бяха едри мъже и толкова силни, че Субодай не можеше да рискува с проста фронтална атака. Беше виждал конници със стърчащи от тях стрели, които успяваха да повалят по двама и дори трима от хората му, преди да рухнат. Бяха много храбри воители, но той не мислеше, че това е достатъчно. Храбреците излизат напред, когато ги атакуват, и Субодай действаше според това. Всяка армия можеше да бъде разгромена при подходящи условия, сигурен беше. Разбира се, не неговата собствена, а само вражеските.

Двама от съгледвачите се върнаха в галоп, за да съобщят последното положение на русите. Субодай ги накара да се спешат и да начертаят с пръчки в прахта карта, за да няма недоразумения.

— Колко съгледвачи са пратили? — попита той.

Чертаещият воин отвърна без колебание.

— Десет в тила, командире, разпръснати нашироко. И двадесет отпред и по фланговете.

Субодай кимна. Най-сетне знаеше достатъчно, за да действа.

— Трябва да бъдат убити, особено онези зад колоната рицари. Свалете ги, когато слънцето е в зенита си и не оставяйте нито един да избяга. Ще атакувам веднага щом ми дадете сигнал, че със съгледвачите е свършено. Повтори заповедта.

Воинът я повтори бързо и точно, както беше научен. Субодай не допускаше объркване на бойното поле. Въпреки че си предаваха съобщения на големи разстояния с помощта на флагове, той все така беше принуден да разчита на изгрева, пладнето и залеза като единствени жалони за времето. При тази мисъл погледна нагоре през дърветата и видя, че слънцето приближава зенита. Оставаше още малко и Субодай усети познатия трепет в стомаха, който се появяваше всеки път преди сражение. Беше казал на Джучи, че всичко това е с цел да го обучи, но това не бе цялата истина. Беше спестил факта, че рицарите имаха преносими ковачници в обоза си. Ковачите бяха по-ценни от всички останали пленени занаятчии и Субодай бе

заинтригуван от докладите за железни каруци, от които бълваше дим, докато пътуваха.

Усмихна се под мустак, наслаждавайки се на растящата възбуда. Подобно на Чингис, той не намираше удоволствие в разграбването на села и градове. Разбира се, това беше нещо, което трябваше да се прави, също като да изсипеш вряла вода върху мравуняк. Но най-много Субодай жадуваше битки и всяка следваща доказваше или увеличаваше майсторството му. Не бе открил по-голяма радост от тази да надхитри врага, да го обърка и разгроми. Беше чул за странния поход, на който бяха тръгнали рицарите — към някаква тъй далечна страна, че никой не знаеше името ѝ. Нямаше значение. Чингис не би позволил въоръжени мъже да прекосяват земите му. А всички земи бяха негови.

Изтри с върха на обувката си чертежите в прахта и се обърна към втория съгледвач, който чакаше търпеливо и с благоговение.

— Иди при Джучи и виж какво го е забавило — нареди Субодай. — Ще язди от дясната ми страна при тази атака.

— Твоя воля, господарю — отвърна съгледвачът, метна се на коня и препусна стремглаво през дърветата. Субодай присви очи към надничащото през клоните слънце. Много скоро щеше да потегли.

Сред грохота на десетте хиляди коне Анатолий Маяев се озърна през рамо към билото, зад което беше изчезнал малкият Иля. Къде се бавеше брат му? Все още мислеше за него като за малкия Иля, въпреки че той го надминаваше и по сила, и по вяра. Поклати уморено глава. Беше обещал на майка им, че ще се грижи за него. Сигурен беше, че Иля ще ги настигне. Не бе посмял да спира колоната точно когато монголите се появиха в района. Беше разпратил съгледвачи във всички посоки, но те също като че ли се провалиха вдън земя. Отново се обърна назад и напрегна очи с надеждата да види знамената на хилядата мъже.

Отпред долината се стесняваше в проход между хълмовете, който спокойно можеше да мине за част от Райската градина. Склоновете му бяха покрити със зелена трева, толкова гъста, че човек и за половин ден не би могъл да си пробие път през нея. Анатолий обичаше тази страна, но погледът му винаги бе насочен към хоризонта.

Някой ден щеше да види Йерусалим. Прошепна молитва към Богородица и в същия момент проходът потъмня и той видя монголската войска да препуска насреща му.

Значи съгледвачите бяха мъртви, както се опасяваше. Изруга и не се сдържа отново да погледне назад за Иля.

Откъм тила се чуа викове. Анатолий се обърна изцяло в седлото и изруга при вида на друга тъмна маса конници, които приближаваха устремно. Как бяха успели да ги заобиколят незабелязано? Не можеше да повярва, че враговете са се движили като призрци през хълмовете.

Знаеше, че хората му могат да пръснат монголите в пряка атака. Те вече бяха вдигнали щитовете и го гледаха в очакване на заповеди. Като най-голям син на княз, Анатолий бе най-старшият командир. Всъщност именно неговото семейство беше осигурило средствата за цялото пътуване и бе използвало част от огромното си състояние, за да спечели благосклонността на манастирите, които бяха станали така силни в Рус.

Не можеше да атакува и да остави целия обоз и тила оголени. Нищо не изнервяше бойците повече от това да бъдат ударени отпред и отзад едновременно. Анатолий заповяда на трима от командирите си да вземат своите стотни и да обърнат, за да атакуват нападащите отзад. В същото време вниманието му бе привлечено от движение на хълмовете и той се усмихна с облекчение. В далечината на билото се появи редица руси на тежки коне, с развети на ветреца знамена. Анатолий прецени разстоянията и взе решение. Извика един от съгледвачите.

— Бързай при брат ми и му кажи да удари онези зад нас. Не бива да им позволява да влязат в сражението.

Младежът препусна, необременяван от броня и оръжия. Анатолий се обърна напред, обхванат от самоувереност. Тилът бе осигурен и той превъзхождаше числено галопиращите към него. Мигом даде заповеди и знаеше, че ще мине през монголите като брониран юмрук.

Насочи дългото си копие над ушите на коня.

— Построй се за атака! За белия Христос, напред!

Съгледвачът на Анатолий препускаше в галоп през прашната земя. Двете войски приближаваха колоната и скоростта бе всичко. Яздеше, снишил се възможно най-ниско над коня. Беше млад и възбуден и почти стигна хората на Иля Маяев, преди да забави ход шокиран. Само четиристотин се бяха появили на билото и сякаш бяха минали през ада. Кафяви петна засъхнала кръв се виждаха по много от приближаващите мъже, имаше нещо странно и в начина, по който яздеха.

Внезапно разбра какво е станало и панически дръпна поводите. Твърде късно. Една стрела го улучи под мишницата и той се прекатури през главата на коня, при което уплашеното животно побягна с все сили.

Джучи и останалите монголи не погледнаха проснатото по очи тяло, когато препуснаха в галоп покрай него. Беше им отнело много време да смъкнат ризниците на убитите, но уловката беше действала. Никой не се опита да им отреже пътя и макар русите да не знаеха, в момента ги нападаха от три страни. Щом наклонът намаля, Джучи заби пети в хълбоците на коня и извади тежкото копие от коженото му гнездо. Беше неудобно оръжие и трябваше да положи големи усилия да го удържи, докато летеше с останалите към фланга на русите.

Анатолий препускаше в галоп — повече от половин тон плът и желязо, фокусирани във върха на копието. Видя как първите редици се разтърсиха, когато монголските стрелци пуснаха първия си залп. Врагът беше бърз, но на тази скорост колоната не можеше да се задържи или да обърне. Грохотът на щитове и копита бе оглушителен, но писъците зад него рязко го върнаха в действителността. Той командваше и когато умът му се проясни, поклати ужасено глава. Гледаше как Иля удря основния фланг и поваля онези, които бяха положили клетва за вярност към семейството на Маяев за това поклонничество.

Зяпнал невярващо, Анатолий най-сетне забеляза, че тези мъже бяха по-дребни и носеха окървавени доспехи. Някои бяха изгубили шлемовете си при първия сблъсък и под тях се виждаха изкривени монголски лица. Пребледня — брат му беше мъртъв и двойната атака

щеше да смаже задните редици. Не можеше да обърне и макар да крещеше заповеди като обезумял, никой не го чуваше.

Монголите ги оставиха да приближат, като пускаха хиляди стрели в руските конници. Щитовете бяха направени на трески и колоната се тресеше като ранено животно. Мъжете падаха със стотици. Сякаш някаква огромна коса профучаваше през колоната и разсичаше живите.

Отзад монголите връхлетяха обоза, избивайки всеки, който се осмеляваше да вдигне оръжие. Анатолий се опита да мисли, да различи детайлите, но вече беше посред враговете. Копието му се плъзна през шията на един кон и отвори широка рана, от която го заля топла кръв. Проблесна меч, Анатолий пое удара с шлема си и едва не изгуби съзнание. Нещо го удари в гърдите, вече не можеше да диша и дори да повика за помощ. Напегна се поне за глътка въздух, но тя не дойде и той рухна на земята с такава сила, че ударът притъпи предсмъртната му агония.

Вечерта Субодай обикаляше осветения от огньовете лагер на десетте си хиляди бойци. Мъртвите рицари бяха лишени от всичко ценно и военачалникът бе доставил удоволствие на хората си, като отказа своя дял от плячката. За мъжете, които не получаваха заплащане за сраженията, събирането на окървавени медальони, пръстени и скъпоценни камъни беше нещо жадувано в новото общество, което създаваше Чингис. Човек можеше да забогатее във войската, макар че богатството все още се измерваше с броя на притежаваните коне. Ковачниците на рицарите представляваха по-голям интерес за Субодай, тъй като бяха монтирани на самите каруци, облечени в желязо и по-лесни за поправка от плътните дискове, които използваха монголите. Вече беше заръчал на заловените оръжейници да покажат на дърводелците как се правят подобни каруци.

Джучи оглеждаше подковата на любимото си пони, когато Субодай спря до него. Преди младежът да успее да се поклони, военачалникът сведе почитително глава. Ягунът под командването на Джучи се изпълни с гордост.

Субодай вдигна ръка, за да покаже на Джучи златния пайце, който му бе взел сутринта.

— Накара ме да се чудя как русите са успели да се върнат от мъртвите — рече той. — Дързък удар беше. Вземи си го, Джучи. Струваш повече от сребро.

Метна златната пластина във въздуха и Джучи я улови, като се мъчеше да запази самообладание. Единствено награда от самия Чингис можеше да означава повече в този момент.

— Утре потегляме към дома — обърна се Субодай към мъжете.
— Бъдете готови на зазоряване.

[1] Монголски боен отряд от десет воини. — Б.р. ↑

2.

Чагатай усети сърбеж в лявата подмишница, където потта се стичаше под най-добрите му доспехи. Макар да беше втори син на хана, той усети, че няма да е добре да се почеше хубаво, докато чака краля на Корио.

Хвърли бърз поглед към човека, който го бе довел до далечния укрепен град Сондо. Кралската зала бе задушна в пладнешката жегата, но Джелме не показваше признаци на неудобство в лакираната си броня. Подобно на придворните и кралските гвардейци, монголският военачалник спокойно можеше да мине за издялана от дърво статуя.

Някъде в далечината чуваше ромон на вода и нежният звук беше някак по-силен в потискащата горещина и мълчание. Сърбежът бе подлудяващ и Чагатай се помъчи да мисли за нещо друго. Докато погледът му обхождаше високия таван от бял гипс и стари борови греди, той си напомни, че няма причина да се чувства застрашен. При цялото си достойнство династията Ван не бе успяла да смаже каракитаните, когато бяха дошли в земите им от територията на Дзин и бяха построили крепостите си. Ако Джелме не бе предложил услугите на войската си, владетелят на Корио все още щеше да бъде затворник в собствения си дворец. При тази мисъл петнадесетгодишният Чагатай изпита смътно задоволство. Притежаваше цялата гордост и арогантност на млад воин, но знаеше, че в случая това е напълно оправдано. Джелме и войните му бяха дошли на изток да проучат какви войски можеха да се изправят срещу тях и да видят за първи път океана. Бяха открили врагове в лицето на каракитаните и ги бяха прогнали от Корио като миризливи псета. Чагатай знаеше, че е напълно справедливо кралят да плати дан, независимо дали беше молил за помощ или не.

Потеше се в тежкия въздух и се изтезаваше със спомена за бриза на южното море. Лично за него прохладният ветрец бе единственото хубаво нещо в онази безбрежна синя шир. Джелме бе заплепен от корионските кораби, но мисълта да пътува по вода смущаваше

Чагатай. Дори споменът за кралската баржа, олюляваща се на котвата си, бе достатъчен да преобърне стомаха му.

Отвън се чу звън на камбана и отекна през градините, където пчелите бръмчаха на рояци около цъфналите акации. Чагатай си представи как будистките монаси залюляват дънера, който удря големия инструмент, и се изпъна, отново давайки си сметка за това как е застанал. Кралят идваше, а заедно с него приближаваше и краят на мъчението. Можеше да издържи на сърбежа още малко; само при мисълта за това се почувства по-добре.

Камбаната иззвъня отново и слугите дръпнаха черните паравани, отваряйки залата към уханието на борове от околните хълмове. Въпреки волята си Чагатай въздъхна с облекчение, когато жегата започна да спада. Тълпата се раздвижи едва-едва, мъчейки се да види краля, и Чагатай използва момента, за да забие два пръста в подмишницата си и да се почеше енергично. Усети бързия поглед на Джелме и отново застана безизразно, докато кралят най-сетне се появи.

Никой от тези хора не е висок, помисли си Чагатай, докато гледаше как дребният монарх се носи плавно покрай богато украсената врата. Предполагаше, че името му е Ван, също като това на рода му, но кого го беше грижа как се наричаха тези жиливи дребосъци? Чагатай предпочете да гледа двете млади момичета в свитата. С деликатната си златиста кожа те бяха далеч по-интересни от мъжа, на когото прислужваха. Младият воин зяпаше как се суеят около господаря си и оправят гънките на дрехата му, след като онзи се настани.

Кралят сякаш не забелязваше наблюдаващите го монголи, докато чакаше прислужниците да приключат. Очите му бяха тъмножълти, почти като на Чингис, но им липсваше способността да вдъхват ужас. В сравнение с хана корионският крал бе като агънце.

Прислужниците свършиха работата си и погледът на краля най-сетне се насочи към арбана, който бе довел Джелме. Чагатай гледаше владетеля и се чудеше как е възможно да носи толкова дебели дрехи в този летен ден.

Когато кралят заговори, Чагатай не разбра нито дума. Подобно на Джелме, трябваше да изчака превод на дзински език, който беше овладял с мъка. Дори тогава едва схващаше смисъла и слушаше с растящо объркване. Не обичаше чуждите езици. Щом знаеш думата за

кон, защо да използваш и друга? Разбираше, че хората от далечни страни няма откъде да знаят как се говори правилно, но бе убеден, че са длъжни да се учат и да престанат да бръщолевят така, сякаш всички езици имат еднаква стойност.

— Изпълнихте обещанията си — тържествено изрече преводачът, прекъсвайки мислите на Чагатай. — Каракитанските крепости горяха много дни и онзи противен народ бе премахнат от прекрасната ни страна.

Отново настъпи мълчание и Чагатай се размърда неудобно. Корионският двор явно обичаше да не бърза. Спомни си питието, което наричаха „нок ча“. Джелме се бе намръщил, когато Чагатай изгълта чашата си наведнъж и я протегна за още. Явно светлозелената течност беше прекалено скъпа, за да се пие като вода. Сякаш един воин трябваше да го е грижа как ядат и пият другите! Чагатай ядеше, когато беше гладен, и често пропускаше изисканите угощения в двора. Не можеше да разбере интереса на Джелме към учтивите ритуали, но не беше говорил за това. Даде си дума, че когато оглави монголската държава, няма да позволи подобни преструвки. Храната не е нещо, на което трябва да се отделя толкова много време и толкова много подправки. Нищо чудно, че корионците бяха на път да бъдат покорени. Щеше да ги накара да говорят един език и да ядат най-много две-три различни ястия, приготвяни бързо и без излишно суетене. Така щяха да имат повече време за упражнения с оръжия и за каляване на тялото.

Зареяните му мисли пресекнаха, когато Джелме най-сетне заговори, явно преценявайки всяка дума.

— Добре, че каракитаните решиха да атакуват съгледвачите ми. Нуждите ни съвпаднаха за техния разгром. Говоря от името на великия хан, чиито воители спасиха страната ти от ужасния враг. Къде е откупът, обещан от министрите ти?

Докато течеше преводът, кралят леко се стегна на трона си. Чагатай се запита дали глупакът не е приел думите за обида. Може би беше забравил за разположената на лагер край града войска. Достатъчна бе една заповед на Джелме, за да подпалят полираните греди над главата му. Все още не можеше да си обясни защо не са го направили. Нима Чингис не ги беше пратил да усъвършенстват уменията си? Чагатай смътно признаваше, че воденето на преговори е изкуство, което тепърва трябва да изучава. Джелме се бе опитал да

обясни нуждата да се спогаждат с чуждоземните сили, но Чагатай не го разбираше. Човекът беше или враг, или приятел. Ако е враг, всичко можеше да му се отнеме. Усмихна се при тази мисъл. Ханът не се нуждае от приятели, а единствено от слуги.

Отново се замечта как ще управлява народа си. Племената никога нямаше да приемат брат му Джучи, дори и да беше син на хана. Още преди години Чагатай се бе погрижил да разпространи слуха, че Джучи е плод на изнасилване. С хладното си отношение към момчето Чингис бе позволил мълвата да пусне дълбоки корени. Чагатай се усмихна при спомена и ръката му се плъзна към дръжката на меча. Баща му го беше дал на него вместо на Джучи — оръжието, което бе видяло раждането на един народ. Дълбоко в сърцето си Чагатай знаеше, че никога няма да положи клетва за вяност към брат си.

Един от министрите се наведе към трона и зашепна. Приглушеният разговор се проточи и придворните видимо се спаружиха в своите одежди и скъпоценности, но най-сетне министърът се оттегли. Кралят заговори отново и преводът не закъсня.

— Почтените съюзници могат да приемат *дарове* в израз на новото приятелство, както бе обсъдено — каза кралят. — Сто хиляди листа пергаментова хартия, плод на много луни труд, са подготвени за вас. — При тези думи събралата се тълпа корионски благородници замърмори, макар че Чагатай не можеше да си обясни защо смятат хартията за толкова ценна. — Изтъкани са десет хиляди копринени ризи и е приготвено същото тегло нефрит и сребро. Двеста хиляди квана желязо и още толкова бронз дойдоха от мините и от гилдията на металурзите. От моите собствени складове са извадени шейсет тигрови кожи, увити в коприна и готови да потеглят с вас. И накрая, осемстотин каруци дъб и бук са дар от династия Ван в знак на благодарност за победата, която донесохте на народа на Корио. А сега си идете с мир и чест и ни смятайте за ваши съюзници.

Когато преводачът приключи, Джелме кимна отсечено.

— Приемам откупа, твое величество.

Вратът му беше леко почервенял. Чагатай се запита дали военачалникът ще игнорира опита на краля да спаси достойнството си. Откуп се даваше на завоеватели и Джелме остана дълго в мълчание, докато обмисляше думите на владетеля. Когато заговори отново, гласът му бе твърд:

— Само че искам към него да бъдат добавени шестстотин младежи на възраст между дванайсет и шестнайсет години. Ще ги обуча на уменията на моя народ и ще познаят много битки и велика чест.

Чагатай се помъчи да скрие задоволството си. Нека се задавят с *това*, с големите си приказки за дарове и почтени съюзници. Искането на Джелме разкриваше истинския баланс на силите в залата и придворните бяха видимо разтревожени. Мълчанието се разтегна и Чагатай гледаше с интерес как кралският министър отново се навежда напред. Кралят стисна облегалките на трона и кокалчетата на пръстите му побеляха. Чагатай се умори от позъорството им и дори гъвкавите момичета в краката на краля изгубиха своята съблазнителност. Искаше да излезе на хладно и може би да се изкъпе в реката, преди жегата да е отминала.

Джелме обаче не помръдна нито един мускул и погледът му като че ли изнерви още повече хората около краля. Погледите им се стрелкаха към мълчаливите воители, които стояха и чакаха развръзката. Сондо имаше по-малко от шейсет хиляди жители и не повече от три хиляди души войска. Кралят можеше да прави каквито си иска физиономии, но Чагатай знаеше каква е реалната ситуация. Когато най-сетне дойде, отговорът не го изненада.

— За нас е чест, че ще приемеш толкова много младежи на служба, военачалнико — каза кралят.

Изражението му беше кисело, но Джелме отговори на преводача с още благопожелания и израз на добра воля, които минаха покрай ушите на Чагатай. Баща му бе повикал Джелме у дома след три години разузнаване на изток. Хубаво щеше да бъде да види отново планините и Чагатай едва сдържаше нетърпението си при мисълта за тях. Джелме изглежда мислеше, че хартията е ценна, макар Чагатай да се съмняваше, че и Чингис ще я оцени. Поне в това отношение баща му бе предсказуем. Хубаво бе, че военачалникът беше поискал също коприна и твърда дървесина. Тези неща си заслужаваха.

Ненадейно отвън отново прозвуча камбаната, като сложи край на аудиенцията. Чагатай гледаше как момичетата помагат на краля да стане и тръгват след него. Въздъхна, когато останалите присъстващи леко се поотпуснаха, и с удоволствие се почеса отново. У дома. Джучи също щеше да се върне със Субодай. Чагатай се запита колко ли се е

променил брат му за тези три години. На седемнадесет щеше да е напълно възмъжал и без съмнение Субодай го беше обучил добре. Той разтърка врат, предчувствайки удоволствието от предстоящите предизвикателства.

В южната част на дзинските земи воините от третата войска на Чингис се напиваха до безсъзнание. Недалеч жителите на Кайфенг чакаха зад високите си стени и вече започваха да се отчайват. Някои бяха съпроводили императора, след като преди три години дойде на юг от Йенкин. Бяха видели дима в небето на север, когато градът изгоря. За известно време си мислеха, че монголите са ги подминали, но после войската на Хазар се понесе след тях, чертаейки по страната линии на разруха като с нажежено желязо върху плът.

Дори по улиците в сърцето на града се бе възцарило беззаконие. Онези, които имаха въоръжени стражи, можеха да се изкачат на стените и да видят обсаждащата ги войска. Гледката не носеше успокоение и надежда. За дзинците дори някак нехайната обсада на Хазар беше обида.

През този ден братът на великия хан се забавляваше със състезание по борба с хората си. Многобройните му гери^[1] бяха разхвърляни безразборно, а огромните стада пъплеха безцелно из земята, от време на време тормозени от дългите камшици на пастирите. Сякаш монголите не бяха обкръжили Кайфенг, а се бяха установили на лагер до него. За изпълнените с омраза и страх дзинци бе унизително да гледат как врагът им се забавлява с игри и състезания, докато градът започваше да гладува. Макар самите те да не бяха чужди на жестокостта, коравосърдечността на монголите надхвърляше дори техните представи. Войската на Хазар изобщо не я бе грижа за страдащите жители на Кайфенг и само негодуваше срещу тях, че бавят падането на града. Бяха тук вече три месеца и показваха ужасно, безгранично търпение.

Императорският град Йенкин беше паднал пред тези примитивни конници. Могъщите му армии не го бяха удържали. С пример като този никой в Кайфенг не хранеше надежда за оцеляване. Безжалостни банди владееха улиците и само силните се осмеляваха да се покажат навън. Храната се разпределяше от централните складове,

но в някои дни нямаше нищо. Никой не можеше да знае дали тя привършва, или е била открадната по пътя.

В лагера Хазар се изправи на крака и закрещя възбудено с Хо Са, когато борецът Баабгай, или Мечката, вдигна противника над главата си. Отначало победеният се съпротивляваше, но Баабгай не помръдваше и се хилеше като глупаво дете към военачалника. Залагането намаля, после съвсем спря. Мъжът във въздуха бе така отупан и изтощен, че само вяло помръдваше в ръчищата на Баабгай.

Хазар беше намерил бореца сред дзинските си наборници — веднага се набиваше на очи с огромните си размери и сила. С нетърпение очакваше да изправи масивния идиот пред някой от шампионите у дома. Ако залозите вървяха добре, можеше да разори неколцина мъже в един мач, сред които и брат си Темуге.

Баабгай чакаше безстрастно заповедта на Хазар. Малцина биха могли да държат толкова дълго здрав воин и лицето на бореца бе станало розово и лъщеше от пот.

Хазар гледаше сякаш през едрото му туловище, замислен за съобщението от Чингис. Пратеникът на брат му все още стоеше там, където го бе оставил преди часове. Мухи смучеха солта по кожата му, но младежът не смееше да помръдне.

Доброто настроение на Хазар изчезна и той махна раздражено на шампиона си.

— Довърши го! — рязко заповяда той.

Тълпата рязко пое дъх, когато Баабгай рязко падна на едно коляно и стовари противника си върху него. Хрущенето на счупения гръбнак се разнесе над площадката и всички изреваха и започнаха да си разменят залози. Баабгай им се ухили беззъбо. Хазар извърна очи, когато прерязаха гърлото на победения. Беше проява на милост да не го оставят жив на кучетата и плъховете.

Мислите му станаха по-мрачни и той даде знак за следващите борци и за мях черен айраг^[2] — каквото и да е, стига да може да го разсее от лошото настроение. Ако беше знаел, че Чингис ще призове войските си, щеше да бъде по-експедитивен в земите на Дзин. Заедно с Хо Са и племенника си Угедай бе прекарал три безгрижни години да изпепелява градове и да избива жителите им, като през цялото време се приближаваше към убежището на момчето император. Щастливи времена бяха.

Не си падаше много-много по мисленето, но беше започнало да му харесва да командва. За хора като Чингис това беше нещо естествено. Хазар не можеше да си представи Чингис да позволи на някого да го води до клозета, камо ли в битка. За самия него обаче тази необходимост дойде постепенно, като бавно растящ мъх. Вече три години не беше говорил с никого от братята си — нито с Чингис, нито с Хаджиун и Темуге. Воините му очакваха от него да знае накъде да препуснат и какво да правят, щом пристигнат. Отначало това го изтощаваше и той се чувстваше досущ като кучето водач, което може да просъществува само докато е начело на глутницата. Осъзнаваше това много добре, но откри и друга истина — че командването е колкото изтощително, толкова и възбуждащо. Грешките му си бяха негови собствени, но същото се отнасяше и за триумфите. С минаването на сезоните Хазар неусетно се бе променил и не искаше да се прибира. Докато чакаше Кайфенг да падне, той беше същински баща на десет хиляди синове.

Погледна към хората, които бе довел толкова далеч от родината. Заместник-командирът му Самука беше трезвен, както винаги, и следеше борбата с безучастна усмивка. Угедай викаше и се потеше от пиетието; изглеждаше съвсем дребен до раменете на воините. Хазар спря погледа си върху момчето и се запита как ли ще приеме новината за завръщането. На неговата възраст всичко бе ново и вълнуващо и Хазар знаеше, че тя ще му хареса. Настроението му се вгорчи още повече, докато изучаваше хората си. Всеки от тях бе доказал, че е достоен. Бяха вземали жени с хиляди, коне, монети и оръжия — толкова много, че цял живот нямаше да им стигне, за да ги изброят. Въздъхна шумно. Все пак Чингис беше великият хан и Хазар не си представяше да се разбунтува срещу по-големия си брат. По-скоро би разперил криле и би прелетял над стените на Кайфенг.

Хо Са като че ли усети настроението на Хазар и му подаде мях черен айраг. Шумът от борбата ги обгръщаше от всички страни. Хазар се усмихна стегнато и безрадостно. Заедно със Самука, Хо Са също бе чул съобщението на пратеника. Денят беше съсипан и двамата го знаеха.

Навремето офицерът от Си Ся щеше да потръпне при мисълта да пие с възлясалите диваци. Преди идването на монголите Хо Са беше водил прост и аскетичен живот, горд с мястото си в кралската армия.

Всяка сутрин се събуждаше и се упражняваше един час, след което се къпеше и започваше деня си с черен чай и хляб с мед. Животът му беше почти идеален и понякога копнееше за него, но в същото време се ужасяваше от еднообразието му.

В много тъмните нощи, когато всички преструвки оставаха настрана, Хо Са признаваше пред себе си, че е намерил място и живот, на каквито никога не би могъл да се наслади в Си Ся. Беше се издигнал до трети командващ в монголската армия и мъже като Хазар му доверяваха живота си. Ухапванията от мухи и въшки бяха малка цена за подобно нещо. Той проследи черния поглед на Хазар и също се загледа пиянски към Кайфенг. Ако един император само се крие страхливо зад високите си стени, той не е никакъв император, поне в очите на Хо Са. Отпи глътка от бистрия айраг и трепна, когато течността опари раничка на венците му.

Понякога му липсваха мирът и рутината на стария му живот, но знаеше, че някъде те продължават. Тази мисъл му носеше комфорт, когато бе уморен или ранен. Помагаше му и това, че притежава цяло състояние в злато и сребро. Ако някога се върнеше у дома, щеше да има жени, роби и богатство.

Второто състезание свърши със счупена ръка и двамата мъже се поклониха пред Хазар, преди той да ги прати да се погрижат за раните си. Този ден игрите сигурно щяха да му струват дузина ранени и неколцина убити, но си заслужаваше да вдъхнови останалите. В края на краищата, хората му не бяха никакви деликатни момичета.

Хазар изгледа кръвнишки пратеника. Именно той бе превзел самотните фортове, които монголите използваха като пътни станции за вестителите си. Вървяха в непрекъсната линия чак до овъглените останки на Йенкин на север. Ако се беше сетил, че това нововъведение ще позволи на Чингис да прати вестта си само *осемнадесет* дни по-рано, сигурно нямаше да го позволи. Щеше ли брат му да разбере, ако изчака още една година, докато градът падне? Изрита един камък и стресна стоящия наблизо пратеник. Знаеше отговора. Чингис очакваше от него да зареже всичко и да се върне заедно с ханския син Угедай. Това беше оскърбително и Хазар впери поглед в Кайфенг, сякаш можеше да събори стените му само със силата на гнева си. Почти не забеляза третата двойка борци, макар че пияната тълпа им се наслаждаваше с пълна сила.

— Повтори отново — внезапно каза Хазар. Заради виковете на воините се наложи да повтори, за да го чуят.

Пратеникът сведе глава, неспособен да разбере мрачното настроение, което съобщението му предизвика.

— Върни се и пий айраг с народа ни, братко. Напролет ще пием мляко и кръв.

— Това ли е всичко? — озъби се Хазар. — Кажи ми как изглеждаше, когато те изпроводи.

Пратеникът се размърда неудобно.

— Великият хан обсъждаше планове с първенците си, господарю. Имаха карти с оловни пулове по тях, но не чух какво казват, преди да ме извикат.

Хо Са вдигна глава. Погледът му бе станал стъклен от айрага.

— Мляко и кръв означава планове за нова война — извика той.

При тези думи шумът на тълпата внезапно замря. Угедай замръзна. Дори борците поспряха, без да знаят дали да продължат. Хазар примигна, но после сви рамене. Голяма работа, ако са чули.

— Щом брат ми е извадил безценните си карти, значи това ще е. — Въздъхна. Ако Чингис знаеше, че се намира пред стените на Кайфенг, със сигурност щеше да го изчака. Момчето император им се беше изплъзнало в Йенкин. Мисълта, че имперският двор ще гледа как монголите си заминават, беше почти непоносима.

— Брат ми призова ли Субодай и Джелме? — попита Хазар.

Пратеникът преглътна нервно под погледите на множеството.

— Не аз им занесох съобщенията, господарю.

— Обаче знаеш. Пратениците винаги знаят. Говори или ще ти отрежа езика.

Младежът забрави колебанията си и заговори бързо.

— Други двама са препуснали да върнат военачалниците при хана, господарю. Това чух.

— И войските са у дома? Упражняват ли се, или просто чакат?

— Имат заповед да стопят зимните мазнини, господарю.

Хазар видя Самука да се ухилва и изруга под нос.

— Значи *наистина* е война. Връщай се обратно по моя път и предай на брат ми: — „Идвам“. Достатъчно е.

— Да кажа ли, че ще пристигнеш преди зимата, господарю? — попита пратеникът.

— Преди първия сняг — отвърна Хазар. Плю на земята, докато онзи се отдалечаваше. Беше превзел всеки град на сто мили около Кайфенг, оставяйки императора заобиколен от руини и без продоволствия. А ето че трябваше да тръгне, когато победата му бе в кърпа вързана. Видя, че Угедай се е ококорил от вълнение, и извърна очи.

Хубаво щеше да е да види братята си отново. Запита се разсеяно дали Джелме или Субодай могат да се мерят с него по богатствата, наградени от дзинските градове. Бяха изсекли цели гори, за да направят каруци, които да возят плячката. Дори бяха набрали новобранци от местните, така че Хазар се връщаше с две хиляди души повече. Въздъхна. Най-много му се искаше да занесе на Чингис костите на император. Останалите трофеи изобщо не го интересуваха.

[1] Монголската дума за юрта. — Б.р. ↑

[2] Монголска напитка от ферментирало кобилешко мляко. — Б.р. ↑

3.

Чингис излезе да разходи кобилата си из откритата степ и препусна в галоп, така че топлият въздух засвистя покрай него и развя дългата му черна коса. Носеше само лека туника без ръкави, която разкриваше нашарените му от множество белези ръце. Панталоните, които триеха хълбоците на животното, бяха стари и потъмнели от овнешка мас, също като меките ботуши в стремената. Не носеше меч, но калъфът за лъка бе закрепен здраво зад кръста му, а през гърдите му минаваше коженият ремък на малък ловен колчан.

Небето беше потъмняло от птици. Чувахе се плясъкът на крилете им, когато ястребите ги връхлитаха и се връщаха с плячката при господарите си. В далечината три хиляди воини бяха образували плътен пръстен и язدهа бавно, като подгонваха пред себе си всичко живо. Скоро пръстенът щеше да е пълен с мармоти, сърни, лисици, плъхове, диви кучета и хиляди други животинки. Чингис видя, че земята е почерняла от тях и се усмихна, предвкушвайки предстоящия лов. Един елен побягна от кръга, като пръхтеше от страх, и Чингис го свали с лекота, пращайки стрела в гърдите му. Самецът падна и зарита, а ханът се обърна да види дали брат му Хаджиун е забелязал изстрела.

В кръговия лов нямаше нищо спортменско, но пък той осигуряваше храна на племената, когато месото намаляваше. На Чингис това му харесваше и той поставяше в центъра онези, които искаше да почете. Освен Хаджиун там бе и Арслан — първият, който положи клетва пред него. Старият ковач беше на шейсет, тънък като нож. Яздеше добре, макар и малко сковано, и Чингис го видя как улучва един гълъб, който прелиташе над главата му.

Борецът Толуй препусна в галоп, наведен ниско в седлото, за да хване един тлъст мармот, който панически бягаше в тревата. От високата трева се появи вълк и подплаши понито му. Чингис се разсмя, докато масивният воин се мъчеше да се задържи в седлото. Денят беше хубав и кръгът почти се затваряше. Сто от най-ценените му командири препускаха насам-натам, докато земята потъмняваше от плътния поток животни. Тичаха толкова нагъсто, че смазаните от копитата бяха

повече, отколкото улучените от стрели. Кръгът се затвори, докато конниците не се озоваха рамо до рамо, а мъжете в центъра изпразниха колчаните си.

Чингис забеляза планинска котка и препусна след нея. Видя, че Хаджиун също я преследва, и изпита задоволство, когато брат му се отклони и му остави да я убие. И двамата бяха в края на трийсетте си години, силни и великолепно сложени. След като войските се завърнеха, те щяха да поведат народа към нови земи и Чингис се радваше на това.

Беше се върнал от дзинската столица изтощен и измъчван от болка. Трябваше му почти цяла година да възстанови здравето си, но сега слабостта бе само спомен. С приближаването на есента той почувства някогашната си сила, а заедно с нея се върна и желанието му да смаже онези, които бяха дръзнали да убиват неговите хора. Искаше враговете му да са горди и силни, за да може да ги унизи още повече в отмъщението си.

Посегна за нова стрела, но колчанът му беше празен. Въздъхна. Момчетата и момичетата в лагерите щяха да изтичат с чукове и ножове, за да завършат клането и да приготвят труповете за голямото пиршество.

Съгледвачите бяха съобщили, че войските на Хазар и Субодай са само на няколко дни път. Военачалниците му щяха да бъдат почетени с оризово вино и черен айраг при завръщането си. Запита се колко ли са пораснали синовете му за тези години. С вълнение си мислеше, че ще тръгне на война с Чагатай и Угедай, ще завладяват нови земи, така че и те да бъдат ханове.

Знаеше, че Джучи също се връща, но това беше стара рана и той не се задържа върху нея. Беше се радвал на мирни години с жените и малките си деца, но бащата небе не му бе отредил да прекарва времето си тихо и спокойно, докато светът спи.

Насочи се към Хаджиун, който тупаше Арслан по рамото. Земята помежду им бе почервеняла от кръв и козина, между копитата тичаха момчета и си подвикваха възбудено.

— Видяхте ли голямата котка, която свалих? — обърна се Чингис към двамата мъже. — Трябваха две стрели само за да я забавя.

— Чудесен удар беше! — извика Хаджиун. Лицето му лъщеше от пот. Едно мършащо момче се озова твърде близо до стремената му, той

се наведе, перна го и го събори на земята за радост на другарчетата му.

Арслан се усмихна, когато момчето скочи на крака и изгледа кръвнишки ханския брат, преди да побегне нататък.

— Колко е младо новото поколение — каза той. — Почти не си спомням да съм бил толкова малък.

Чингис кимна. Децата на племената никога нямаше да познаят страха да бъдат преследвани като него и братята му. Слушаше смеха и звънките им гласове и се дивеше на онова, което беше постигнал. Само неколцина пастири продължаваха да бродят из долините и планините на неговата родина. Беше събрал всички останали и ги бе превърнал в един народ под властта на един човек и бащата небе. Може би именно затова копнееше да отговори на предизвикателството на пустинните племена. Мъж без врагове бързо ставаше мекушав и тлъст. Един народ няма да добрува, ако никой не гледа към лагерите му. Усмихна се. В този свят врагове не липсваха и той благодари на духовете, че са толкова безчетни. Не можеше да си представи по-добър начин да изживее живота си, а му предстояха още много добри години.

Арслан отново заговори, но лекотата в гласа му беше изчезнала:

— От много месеци си мисля, господарю, че е време да отстъпя поста си на военачалник. Твърде стар съм, за да издържа зимна кампания, а може би съм станал и прекалено предпазлив. Хората се нуждаят от някой по-млад, който може да рискува всичко и да заложи на едно хвърляне на костите.

— Имаш още години пред себе си — също толкова сериозно отвърна Хаджиун.

Арслан поклати глава и се обърна да види как Чингис реагира на думите му.

— Време е. Ще изчакам завръщането на сина ми Джелме, но не искам отново да напускам родината. Клетвата ми е към теб, Чингис, и няма да я престъпя. Ако кажеш да яздя, ще яздя, докато не падна.

Говореше за смъртта. Никой воин не можеше да падне от седлото, докато е все още жив. Арслан замълча, за да се увери, че ханът е убеден във верността му, след което продължи:

— Никой не може да язди вечно. Хълбоците и раменете ме болят, ръцете ми се сковават при първия студен полъх. Може би е от всички тези години в ковачницата. Не зная.

Чингис сви устни и приближи коня си, за да може да стисне рамото на своя военачалник.

— Беше с мен от първите дни — меко рече той. — Никой не е служил с повече чест от теб. Ако искаш да посрещнеш последните си години в мир, ще те освободя от клетвата ти.

Арслан сведе глава, видимо облекчен.

— Благодаря ти, господарю хан. — Когато вдигна очи, лицето му бе пламнало от напиралите чувства. — Познавах те, когато беше сам и преследван. Видях величието ти, когато ти врекох живота си. Знаех, че този ден ще дойде, и си подготвих заместник да командва моя туман. Решението е твое, но аз ти препоръчвам Зургадай.

— Никой не може да те замести — незабавно отвърна Чингис. — Но и този последен път ще почета избора и мъдростта ти. Познавам този Зургадай, наричат го Джебе, стрелата.

Арслан леко се намръщи.

— Както кажеш. Срещна го за първи път, когато потеглихме преди години срещу рода Бесуд. Той уби коня ти.

Чингис възкликна изненадано.

— Знаех си, че името ми е познато. Духовете са ми свидетели, наистина се оправяше с лъка. От триста крачки ли беше? Помня, че едва не си счупих главата.

— Беше подпийнал, господарю, но не много. Верен ти е, откакто пощади живота му онзи ден.

Чингис кимна.

— Тогава му предай златния си пайце и го покани в шатрата за съвещания. Ще устроим пир в твоя чест. Разказвачите ще пеят възхвали за теб към бащата небе и всички млади воители ще научат, че велик мъж излиза от редиците им.

Замисли се за момент, докато Арслан се изчервяваше от гордост.

— Ще получиш хиляда коне от моето стадо и дузина жени за прислужници на съпругата ти. Ще ти оставя трима млади воители да охраняват старините ти. Няма да бъдеш сам, военачалнико. Ще имаш достатъчно овце и кози, за да трупаш тлъстина още сто години.

Арслан се спеша и докосна с чело крака на Чингис.

— Оказваш ми голяма чест, господарю, но ми е нужно съвсем малко. С твое разрешение, ще взема само жена си и мънишко стадо кози и коне. Ще си намерим тихо местенце до някой поток и ще

останем там. Сред тези хълмове вече няма разбойници, а ако случайно се появят, лъкът и мечът ми ще си кажат думата. — Усмихна се на мъжа, когото бе видял да израства от момче, в завоевател на народи. — Може дори да си построя малка ковачница и да направя един последен меч, който да бъде погребан с мен. И сега чувам звъна на чука и той ми носи покой.

Чингис се просълзи, докато гледаше човека, който му бе като втори баща. Той също слезе от коня и прегърна енергично Арслан, при което викащите деца наоколо се умълчаха.

— Хубава мечта имаш, старче.

Земите около река Орхон бяха по-тъмнозелени от всички други. Самата река беше широка и бистра. Тя трябваше да се погрижи за двеста хиляди мъже и жени и два пъти повече коне, когато Хазар и Субодай пристигнаха един след друг в рамките на два дни. Под властта на хана народът се бе умножил и винаги отнякъде се чуваше детски рев. След завръщането си от дзинската столица Чингис се бе установил на почти постоянен лагер при реката, загърбвайки степта Аврага. Вярно, като родно място на народа, Аврага винаги щеше да остане свещена, но тя беше суха и равна. А тук един водопад разбиваше водите на Орхон на бели пръски, конете и овцете можеха да пият колкото си искат. Чингис беше плувал много пъти в дълбоките вирове, които възвръщаха силите му.

Хазар бе пристигнал пръв и прегърна братята си — Чингис, Хаджиун и дори Темуге, който не беше воин, но пък управляваше лагерите и уреждаше споровете между семействата. Доведе със себе си и Угедай. Момчето бе едва на тринадесет, но мускулесто и с дълги крайници; личеше си, че ще стане високо като баща си. В острите очертания на лицето му братята виждаха чертите на онова друго момче, което навремето, пропъдени и сами, само на няколко залъка от гладната смърт, ги беше запазило живи. Хазар хвана Угедай за врата и го бутна напред към баща му, без да крие гордостта си.

— Бива го с лъка и меча, братко — рече той, докато надигаше мяха черен айраг, за да насочи парливата струя към гърлото си.

Чингис чу радостния възглас на Бюрте от семейния гер и знаеше, че само след миг синът му ще бъде наобиколен от жени.

— Пораснал си, Угедай — неловко рече той. — Довечера искам да ми разкажеш за пътешествията си.

Гледаше как Угедай се покланя официално, като криеше чувствата си. Три години бяха много време, но Чингис бе доволен от младия воин, който се връщаше при него. Угедай имаше същите жълти очи като неговите и Чингис одобряваше самообладанието и спокойствието му. Не го изпита с прегръдка в присъствието на толкова много мъже, които ги гледаха и може би един ден щяха да следват командите му.

— Достатъчно голям ли си, за да пиеш, момче? — попита Чингис, като претегляше един мях в ръце. Когато синът му кимна, той му го подхвърли и Угедай го пое ловко, смутен от въздишките и възгласите на хората около себе си. Когато майка му излезе и го прегърна, той остана скован, като се мъчеше да покаже на баща си, че вече не е малко момче, готово да се разтопи в ръцете ѝ. Бьорте като че ли не забеляза това и обгърна с длани лицето му, плачейки от щастие.

— Остави го, Бьорте — промърмори Чингис над рамото ѝ. — Вече е достатъчно голям, за да се бие и язди с мен.

Жена му не му обърна внимание и ханът въздъхна добродушно.

Усети как гърдите му се стягат, когато видя Субодай да препуска в тръс през осеяната с гери равнина с Джучи до себе си. Двамата се спешиха и Чингис видя, че Джучи върви с пружиниращата стъпка на роден воин. Беше станал с цял пръст по-висок от хана, макар тъмните му очи да напомниха на Чингис, че някой друг може да е баща му. Не знаеше как да посрещне Джучи и инстинктивно заговори на Субодай, без да обръща внимание на момъка.

— Подгони ли ги пред себе си, военачалнико? — попита той.

Субодай се засмя.

— Видях много странни неща, господарю хан. Щях да стигна и по-надалеч, ако не ни беше повикал обратно. Значи ще има война?

Сянка премина по лицето на Чингис, но той поклати глава.

— После, Субодай, после. Ще имаш псета за пердашене, но Арслан напуска поста си и когато Джелме се върне, ще устроим пир в негова чест.

Субодай не скри тъгата си от чутото.

— Много съм му задължен, господарю. Моят поет е чудесен. Мога ли да предложа услугите му?

Чингис се ухили.

— Дузина поети и разказвачи се бият като котки за честта да възпеят ковача-военачалник, но и твоят може да се присъедини към тях.

Докато говореше, усещаше погледа на майката на Джучи. Бьорте очакваше той да приеме първородния си син, преди тя да го приветства с добре дошъл. Когато настъпи тишина, Чингис най-сетне се обърна към Джучи. Трудно му беше да не настръхне от този негов безизразен черен поглед. От много време в лагерите никой не смееше да погледне хана в очите по такъв начин и Чингис усети как сърцето му започва да бие по-бързо, сякаш се е изправил срещу враг.

— Радвам се да те видя в добро здраве и силен, татко — рече Джучи с по-дълбок глас, отколкото бе очаквал Чингис. — Когато тръгнах, беше все още слаб от отровата на убиеца.

Чингис забеляза как ръката на Субодай трепва, сякаш искаше да я вдигне предупредително. Военачалникът явно бе по-съобразителен от Джучи. Младият воин стоеше гордо пред него, сякаш не беше родено от изнасилване копеле, едва прието в герите на семейството му.

Чингис потисна раздразнението си, като много добре си даваше сметка за мълчаливото присъствие на жена си.

— Явно съм труден за убиване — тихо рече той. — Добре си дошъл в лагера ми, Джучи.

Синът му остана неподвижен. Беше си чисто заяждане от страна на Чингис да го приветства като гост, сякаш беше най-обикновен воин. Не беше посрещнал по този начин Субодай или Хазар; подобни думи бяха ненужни между приятели.

— За мен е чест, господарю хан — отвърна Джучи и сведе глава, за да не види баща му вбесения му поглед.

Чингис кимна и прецени внимателно младежа, който нежно пое ръцете на майка си и се поклони с бледо и напрегнато лице. Очите на Бьорте се напълниха с радостни сълзи, но с Джучи тя беше по-сдържана, отколкото с Угедай. В такава атмосфера не можеше да прегърне високия млад воин. Преди Чингис да заговори отново, Джучи се обърна към брат си и цялата му скованост изведнъж изчезна:

— Виждам те, малкия.

Угедай се ухили и пристъпи да бутне приятелски Джучи по рамото. Последва кратка борба и в крайна сметка главата на Угедай се

оказа заклещена в подмишницата на брат му. Чингис гледаше раздразнен, искаше му се да каже още нещо, с което да жегне Джучи за непринуденото му държане. Вместо това Джучи помъкна протестиращия Угедай настрани. Ханът не беше освободил сина си и отвори уста да му нареди да се върне.

— Синът ти се учи добре, господарю — намеси се Субодай. — Командваше хиляда в сраженията с руските воители и мъжете го уважават.

Чингис се намръщи. Моментът му се беше изплъзнал.

— Бързо се научи какво е да командваш, господарю, какво е всеки да гледа само към теб, за да му вдъхнеш кураж. Поетът ми има много стихове за Джучи и мъжете говорят добре за ханския син. Може да води. За мен няма по-голяма награда от тази.

Чингис хвърли поглед към Джучи, който се смееше с Угедай. Заедно изглеждаха по-млади, почти като момчетата, които растяха в гера му. Кимна неохотно, но когато заговори отново, надеждите на Субодай помръкнаха.

— Лошата кръв може да се прояви по всяко време, военачалнико. Дори по време на битка. Внимавай да не рискуваш живота си заради него.

Субодай не можеше да възрази на хана, без да го обиди, макар да изгаряше от желание да се противопостави на несправедливостта. В крайна сметка се въздържа и склони глава.

— Джелме и Чагатай са само на три дни път — каза Чингис и лицето му се проясни. — Тогава ще видиш моя син, Субодай, и ще разбереш защо се гордея с него. Ще озарим земята с фенери и така ще ядем и пием, че хората ще говорят години наред.

— Както кажеш, господарю — отвърна Субодай, като сдържаше тревогата си. Три години бе гледал как Джучи се превръща във великолепен мъж, способен да води войските. Нито веднъж не откри слабост в него и знаеше, че добре преценява хората. Докато проследяваше погледа на хана към най-големия му син, Субодай тъгуваше за мъката, която несъмнено изпитваше Джучи. Никой не биваше да бъде отхвърлян от баща си. Ако имаше всеки друг военачалник в краката си и в същото време презрението на Чингис, Джучи щеше да почувства единствено презрението. Когато Чингис се извърна с Хазар и Хаджиун, Субодай поклати леко глава, преди отново

да надене студената физиономия и да се присъедини към останалите в подготовката на пиршеството. Джелме и Чагатай идваха и Субодай не очакваше с нетърпение да види как Чингис отново ще предпочете втория си син пред първия.

4.

Нещо изтръгна Джелме от дълбокия сън. Той седна в пълния мрак и се ослуша напрегнато. Отворът за дим в гера му беше затворен и очите му не можеха да се настроят за тъмното. Дзинската жена до него се размърда и той докосна лицето ѝ.

— Тихо — прошепна ѝ Джелме. Познаваше звуците на лагера — пръхтенето на понитата, смехът или плачът в нощта, които го унасяха в сън. Познаваше звуците на народа си и долавяше и най-малките промени в тях. Подобно на диво куче, част от него бе винаги будна. Беше твърде опитен, за да отхвърли усещането за опасност като някакъв лош сън. Съвсем тихо отметна завивката и се изправи гол до кръста, облечен само в чифт стари гамаши.

Беше тих и далечен, но рогът на съгледвачите не можеше да се сбърка с нищо. Щом звукът му замлъкна, Джелме грабна висящия на централния стълб меч. Обу меки ботуши, наметна тежко палто на раменете си и излезе в нощта.

Лагерът вече се будеше около него, воините възсядаха с мърморене понитата си. Оставаше само един ден път до Чингис и Джелме се чудеше кой би могъл да е толкова луд да рискува безценните коне в тъмното. Една случайна дупка на мармот можеше да счупи крака на животното. Не можеше да си представи враг в пустите степи, който би се осмелил да го нападне. Въпреки това щеше да се подготви. Нямаше да позволи да го изненадват в собствения му лагер.

Чагатай изтича по черната трева. Залитането му издаваше количеството айраг, което бе погълнал предишната вечер. Младежът трепна, когато фенерите около гера на Джелме светнаха, но военачалникът не изпита съчувствие. Един воин трябва да е винаги готов да потегли и той не обърна внимание на жълтеникавото лице на ханския син.

— Вземи сто мъже, Чагатай — рязко рече той, издавайки напрежението си. — Разузнай наоколо за врагове. Нещо се случва.

Младият принц бързо се отдалечи, като подсвирваше на подчинените си командири. Джелме извика хората и ги организира, без

да се колебае. Съгледвачите му бяха осигурили време и той не го пропиля. Редиците се построиха в мрака и нощта внезапно се изпълни с шум, когато всеки мъж, жена и дете се зае да приготвя оръжия или да товари каруци. Тежковъоръжени стражи затичаха по двойки из лагера, като се оглеждаха за нападатели или крадци.

Джелме седеше в центъра на бурята, потопен във вихрушката около себе си. Все още нямаше предупредителни викове, макар да чу отново далечния рог на съгледвача. На трептящата и съскаща светлина на фенерите слугите му доведоха любимия кон и му подадоха пълния колчан.

Когато Джелме тръгна в тръс в мрака, войската му вече беше готова. Първите пет хиляди тръгнаха с него — все опитни мъже, калени в битките. Никой не обичаше да се бие в тъмното и ако трябваше да нападат, щяха да пострадат и хора, и животни. Джелме стисна зъби от студа — едва сега го усети.

Чингис препускаше в тъмното, мъртвопиян и толкова лек, че сякаш единствено стремената го удържаха да не отлети. Както повеляваше традицията, той беше започвал всеки мях айраг, като пускаше няколко капки за духовете, които бдяха над народа му. Беше плюл по-голямата част в празничните огньове и течността се вдигаше в сладникав пушек нагоре. Въпреки това доста голямо количество бе стигнало до гърлото му и беше изгубил броя на меховете.

Пиршеството беше започнало преди два дни. Чингис бе посрещнал официално синовете и военачалниците си, като ги почете пред народа. Дори вечно сърдитият поглед на Джучи омекна, когато поднесоха огромните подноси дивеч. Хазар и Угедай се нахвърлиха върху най-добрите парчета с радостни викове. Бяха яли много странни неща през годините в странство, но нищо в Корио или Дзин не можеше да се сравнява с тавите зелениясало овнешко върху огъващите се маси. Месото беше заровено в земята предишната зима и се пазеше за завръщането на военачалниците. Очите на Хазар се напълниха със сълзи, макар да твърдеше наляво и надясно, че плаче от мъка по разваленото месо, а не от носталгия по редкия деликатес. Никой не му повярва, но нямаше значение.

Пиршеството достигна разгара си сред шум и невъздържаност. Най-силните воители тръгнаха из герите да търсят жени. Онези от племената бяха в безопасност, но на дзинските робини и пленените руски жени можеха да посягат. Писъците им полетяха в нощта, почти заглушени от барабаните и роговете около огньовете.

Заредиха се поеми, които се проточваха по цял ден. Някои се пееха в стария стил от два тона, излизащи от едно и също гърло. Други се рецитираха гръмко, съревновавайки се в хаоса за всеки слушател. Огньовете около Чингис ставаха все по-многолюдни и първата нощ се разтвори в утрото.

Хазар не заспа и тогава, помисли си Чингис, като гледаше сянката на брат си в тъмното. Когато вторият ден дойде към края си, Чингис забеляза как поетите пазят баладите си за Арслан в очакване на сина на военачалника. Тогава ханът напълни лично чашата на ковача.

— Чагатай и Джелме са съвсем наблизо, Арслан — каза той през дрънченето и стърженето на вятър и струни. — Ще дойдеш ли с мен да посрещнем синовете си?

Арслан се усмихна пиански и кимна.

— Ще им заведе и поетите, да чуят сказанията за теб, старче — завалено изрече Чингис. Идеята беше великолепна и с най-топли чувства той свика съвета на военачалниците. Субодай и Джучи наредиха да доведат коне, докато Хазар и Угедай се приближиха с клатушкане. Угедай изглеждаше малко позеленял, но Чингис не обърна внимание на миризмата на повръщано около сина си.

Хаджиун лично доведе великолепната сива кобила на хана.

— Това е лудост, братко! — извика му жизнерадостно той. — Кой препуска нощем? Някой ще се пребие.

Чингис посочи в мрака, после към другарите си.

— Не се боим! — заяви той и пианите мъже около него нададоха радостни викове. — С мен са моето семейство и моите военачалници. С мен са ковачът Арслан и Субодай Доблестния. Нека земята се страхува от нас, ако паднем. Ще я разбием с коравите си глави! Готови ли сте?

— Ще препускам редом с теб, братко — отвърна Хаджиун, също попаднал в плен на дивото настроение. Двамата поеха начело на малката колона, която непрекъснато набъбваше от нови и нови желаещи да се присъединят към тях. Шаманът Кокчу също бе тук —

един от малцината, които изглеждаха трезви. Чингис се огледа за най-малкия си брат Темуге и го видя спешен и клатещ неодобрително кръглата си глава. Няма значение, помисли си Чингис. Безполезният кучи син никога няма да се научи да язди.

Огледа се към семейството си, за да види дали всички имат пълни мехове с айраг и оризово вино. Той нямаше да се свърши бързо. Дузина поети се бяха присъединили към тях с грейнали от вълнение лица. Един вече беше започнал да декламира и на Чингис му се прииска да го изрита от понито му и да го изостави.

На слабата звездна светлина той успя да види синовете, братята и военачалниците си. Засмя се при мисълта, че някой нещастен разбойник може да се изпречи пред групата главорези.

— Ще дам по една бяла кобила на всеки, който стигне преди мен лагера на Джелме и сина ми Чагатай.

Поспря за момент, докато осмислиха думите му и на лицата им цъфнаха широки усмивки.

— Препускайте здраво, ако ви стиска! — изрева той, заби пети в хълбоците на кобилата и полетя в галоп през лагера. Останалите почти не изостанаха и поеха с викове след него. Около две хиляди души последваха хана в дълбокия мрак — всички, които имаха кон подръка, когато той бе скочил на крака. Никой не се подвоуми, макар земята да беше твърда и едно падане можеше да коства живота на ездача.

Препускането с все сила в мрака донякъде проясни главата на Чингис, макар че започна да усеща пулсираща болка зад лявото си око. Спомни си, че някъде наблизо имаше река. Мисълта да потопи глава в ледената вода бе много изкусителна.

Доброто му настроение се пръсна на парчета, когато усети някакво движение от страни. За миг се запита дали не рискува живота си без знамена, барабани или нещо друго, което да покаже, че той е ханът. После пришпори коня си напред и изкрещя с пълно гърло. Сигурно хората на Джелме оформяха рогове от двете му страни. Летеше като луд към центъра на редицата, където знаеше, че ще открие своя военачалник.

Хазар и Хаджиун го следваха по петите и Чингис видя Джучи да го задминава, като шибаше коня си.

Върхът на неравната колона се врязва в редиците на Джелме, следвайки хана. Двама паднаха, когато конете им се натъкнаха на невидими препятствия. Други се препънаха в проснатите мъже и понита в мрака, без да успеят да спрат. Още три животни счупиха крака и изхвърлиха ездачите си. Някои от хората скочиха невредими и със смях на крака, но други не помръднаха. Чингис не забеляза нищо, толкова беше погълнат от заплахата от страна на хората на Джелме и от желанието да настигне собствения си блуден син.

Джучи не извика предупредително към редиците на Джелме, така че и Чингис не можеше да го стори. Щом синът му бе решил да препусне право срещу изнервените бойци с опънати лъкове, на Чингис не му оставаше друго, освен да преглътне внезапния мраз, прогонил пианството му, и да продължи напред.

Джелме присви очи в мрака. Хората му бяха готови. Воините, които препускаха като обезумели в мрака, бяха на един хвърлей. Беше разперил фланговете около колоната им, така че новодошлите влизаха в клопката. Макар че на оскъдната светлина на звездите виждаше само една черна маса, нищо не му пречеше за миг да изпълни небето със стрели.

Поколеба се. Яздецят отпред трябваше да бъде Чингис. Кой друг би бил толкова безразсъден? Но пък нямаше никакво предупреждение. Джелме знаеше, че не може да позволи на врага да налети право върху най-добрите му хора. Преди това щеше да го посрещне с порой от стрели.

Присви очи, като въртеше глава наляво и надясно, за да различи по-ясно движещите се сенки. Наистина ли беше ханът? Можеше да се закълне, че в носещата се срещу него колона чу някой да пее. В тъмното само той стоеше в светлината на факела, за да го виждат. Вдигна ръка и хиляди лъкове се опънаха като един.

— По моя команда! — изкрещя с пълен глас Джелме. Чувстваше как потта по лицето му изстива на вятъра, но не се боеше. Нямаше кого да попита, никой не можеше да му каже какво да прави. Решението беше само негово. Погледна за последен път към приближаващите черни конници и се усмихна напрегнато, клатейки глава като в нервен тик. Не можеше да *знае*.

— Остави! — изкрещя внезапно той. — Оставете ги да дойдат! Разширете строя.

Командирите повториха заповедта нататък. На Джелме му оставаше само да види дали конниците ще спрат, или ще се врежат в редиците му и ще започнат касапницата. Гледаше как размазаните сенки приближават на сто крачки, дълбоко в образуваната от фланговете чаша. Петдесет крачки, а те продължаваха да следват своя водач и летяха право към гибелта си.

Видя някои от тях да забавят ход и хората от фланговете започнаха да викат, когато чува гласовете на приятели и роднини. Отпусна се и благодари на бащата небе, че инстинктът му не го е подвел. Обърна се към фронта и челюстта му увисна, когато стегнатата предна редица се заби в собствените му хора с рев, от който го заболяха ушите. Коне и воители изпопадаха и внезапно всяка ръка отново държеше меч или опъваше лък.

— Факли! Занесете факли! — рязко заповяда Джелме. Робите изтичаха да осветят картината на стенещи мъже и ритаци изпопадали понита.

Разпозна Чингис наред цялата бъркотия и леко пребледня при мисълта дали ханът няма да поиска главата му. Може би трябваше да отстъпи или да им стори път? Бавно издиша, когато Чингис отвори очи, изруга и седна с усилие. Даде знак на двама от хората си да помогнат на хана да се изправи, но той ги прогони.

— Къде си, военачалнико? — извика Чингис, като клатеше глава.

Джелме пристъпи напред и преглътна нервно, когато Чингис докосна челюстта си и пръстите му се окървавиха.

— Тук съм, господарю хан — отвърна той и застана изпънат. Не смееше да погледне към другите, които лежах и стенеха, макар че разпозна гневния глас на Хазар, който се опитваше да се освободи от някакъв паднал в безсъзнание върху него.

Чингис се обърна към Джелме и очите му най-сетне се фокусираха.

— Ще потвърдиш ли, военачалнико, че никой не стигна редиците ти преди мен?

Джелме примигна.

— Мисля, че да, господарю хан.

Удовлетворен, Чингис кимна пиански към онези зад него.

— Нощта тъкмо започна, а вече ме боли главата.

Ухили се и Джелме забеляза, че ханът си е счупил зъб. Чингис изплю кървава хрчка в тревата и изгледа свирепо един от воините, който видимо се сви.

— Запали огънове, Джелме. Баща ти е някъде наоколо, макар че изобщо не можеше да се мери по бързина с мен. Ако Арслан е още жив, ще вдигнем наздравица за него с оризово вино и айраг и с каквато храна имате.

— Добре дошъл в лагера ми, господарю хан — официално рече Джелме. Погледна разюзданата група мъже, които им бяха налетели, и на лицето му цъфна усмивка. Дори баща му се смееше невярващо, докато се изправяше, подпирайки се на един млад воин.

— Значи не си спрял? — иронично прошепна Джелме на баща си.

Арслан сви рамене и поклати глава. Очите му още блестяха от преживяното.

— Кой би могъл да спре? Той увлича всички ни.

Десетте хиляди на Джелме продължиха пиршеството в пустошта. Дори най-малките деца бяха събудени и доведени да видят как великият хан крачи из лагера. Чингис не пропусна да положи ръка върху главите на малчуганите, но беше разсеян и нетърпелив. Беше чул роговете да викат ездачите по крилата и знаеше, че Чагатай идва. Не можеше да вини Джелме за подготовката му, но искаше да види сина си.

Слугите на Джелме донесоха вино и студена храна на новодошлите. Бяха запалени огромни огънове от чудесна корионска дървесина, които разкъсаха мрака със златна светлина. Мократа трева бе покрита с тежки платнища от плъст и лен. Чингис седна с кръстосани крака на почетното място с Арслан от дясната си страна. Хаджиун, Хазар и Субодай бяха до него пред буйните пламъци, като си подаваха един на друг мях оризово вино. Докато кръгът се запълваше, Джучи си осигури място отдясно на Хазар, така че Угедай се оказа по-нататък в редицата. По-високопоставените като че ли не обърнаха внимание, макар на Джучи да му се стори, че Хаджиун вижда всичко. Шаманът Кокчу отправи благодарност към бащата небе за

завоеванията на Джелме и богатствата, с които се връщаше. Джучи го гледаше как се върти и пищи, пръскайки айраг на ветровете и духовете. Една капка падна върху лицето му и се спусна надолу по брадичката.

Кокчу се върна на мястото си и музикантите засвириха като отприщени. Бясно задумкаха барабани, виещи тонове се смесиха и преплетоха помежду си, прелитайки напред-назад през пламъците. Мъже и жени подеха песни и поеми на светлината на огньовете и затанцуваха, докато не се обляха в пот. Връщащите се с Джелме с радост отдаваха почит на великия хан.

Огънят грееше силно в лицето на Джучи, пламъците ближеха оранжевите въглени и странните шарки на сърцевината. Той се визираше във военачалниците на баща си и за миг срещна погледа на Хаджиун. Мигът беше кратък, но помежду им се установи връзка. Джучи не го погледна отново — знаеше, че Хаджиун ще го наблюдава зорко. Очите показваха душата и винаги бяха най-трудни за прикриване.

Чагатай пристигна, съпровождан от виковете на своя ягун. Джелме със задоволство видя, че пиянското му вцепенение се бе изпарило след препускането. Вторият син на Чингис изглеждаше жизнен и силен, когато скочи от коня си.

Ханът стана да го посрещне и воините нададоха одобрителни викове, когато бащата хвана сина си за ръката и го тупна по гърба.

— Станал си дълъг, момче — рече Чингис. Очите му лъщяха като стъклени от пиенето, а лицето — на петна и подпухнало. Чагатай се поклони дълбоко на баща си, олицетворение на идеалния син.

Остана хладнокръвен, докато потупваше рамене и се здрависваше с хората на баща си. За раздразнение на Джучи брат му имаше хубава походка, изправен гръб, а белите му зъби блестяха, когато се усмихваше. Беше петнадесетгодишен, кожата му почти нямаше белези над китките и не носеше следи от болести. Чингис го гледаше с нескрита гордост. Когато Джучи видя, че брат му се настанява по-близо до хана, благодари, че пламъците скриват пламналото му от гняв лице. Чагатай му бе хвърлил един бегъл студен поглед. Не си направи труда да намери думи за по-големия си брат, макар да не го беше виждал три години. Лицето на Джучи остана спокойно, но бе потресен от това как гневът лумна в него от един-

единствен поглед. За момент диво му се прииска да си пробие път през пияните глупаци и да просне Чагатай на земята. Чувстваше как силата изпълва раменете му, когато си представяше удара. Но при Субодай се беше научил на търпение. Докато Чингис пълнеше чашата на Чагатай, Джучи седеше и мечтаеше за убийство, но се усмихваше наред с всички останали.

5.

Призори поетът на Субодай беше по средата на историята за Гърлото на язовеца, където Арслан се бе сражавал с най-голямата армия на света. В присъствието на Чингис и военачалниците поетът беше по-честен от обичайното при описанието на подвизите. Всички се бяха справили чудесно в планинския проход преди Йенкин. Всеки си спомняше онези кървави дни, гордостта и трепетът се смесваха с виното в кръвта им. Никой външен не би могъл да разбере какво беше да се изправиш срещу империята Дзин и да я видиш унижена. Гърлото на язовеца беше утробата, която ги изхвърли в един нов свят, по-силни и по-опасни. Бяха продължили на изток и Йенкин бе изгорял.

Лъчите на изгряващото слънце озариха хиляди конници, поели през степта от лагера край Орхон, мнозина с жени и деца на седлата. Чингис беше ханът и можеше да язди, където си пожелае, но всички искаха да чуят историите за Арслан. Докато слънцето се издигаше в небето, стотици гърла декламираха отново и отново поеми и разкази, докато поетите и шаманите не останаха без глас.

Дори Чингис не бе предполагал, че толкова много хора ще искат да чуят за онези дни, но сънародниците му се събираха, жадни да слушат — дойдоха дори онези, които бяха прекалили с пиенето и се бяха натъпкали до пръсване с мазно овнешко и козе месо. Отново чу как Арслан го беше спасил от ямата и примигна при болезнения спомен за имена, за които не се бе сецал от години. Арслан беше първият, който положи клетва пред него, който му обеща коне, гери, сол и кръв, когато Чингис нямаше нищо и единствените му спътници бяха майка му и сестра му, неколцината диви братя и постоянно дебнещата гладна смърт. Постъпката на ковача бе невероятен израз на доверие и Чингис за пореден път си спомни и се трогна от промените, които беше направил и видял Арслан. Това беше смисълът на истинския разказ за живота на един човек — всички слушатели да си спомнят какво е означавал той за тях и какво е постигнал през отредените му години.

Рециталите прекъснаха, за да могат разказвачите да си починат и да се подготвят за вечерните изпълнения. Междувременно стана ясно, че целият монголски народ ще се премести от лагера тук.

Това не бе мястото, където Чингис възнамеряваше да почете първия си военачалник. Реката бе твърде далеч, пашата беше оскъдна, а самата земя — скалиста и суха. Но именно тази липса на постоянство го накара да изсумти доволно, докато оглеждаше земята. Хората му нямаше да свикнат с удобствата, помисли си замъглено той. Трудният им живот ги правеше по-силни от онези, които живееха в градове.

Мислите му бяха прекъснати от викове и радостни възгласи. Воините се бяха скупчили на едно място като рояк пчели. Чингис примигна и видя Чагатай да се качва на каруца, за да им говори. Намръщи се, когато друг звук смълча тълпата — пронизителен кашлящ рев, от който косъмчетата на тила му настръхнаха. Ръката му стисна дръжката на меч и той закричи през хората си, които предпочетоха да отстъпят пред него, вместо да го докоснат и да изгубят ръка или глава.

Военачалниците му се бяха събрали около желязна клетка в каруцата, но Чингис не погледна към тях или към Чагатай, който стоеше изпъчен като горд собственик. Животното зад решетките беше по-голямо и от най-голямата котка, която бе виждал. Чингис поклати глава изумен и затвори око заради болката от счупения зъб и пулсиращото главоболие. Даде знак да му донесат още айраг, за да притъпи страданията си, и изля солидна глътка в гърлото си. Очите му нито за миг не се откъсваха от звяра, който сновеше напред-назад и оголваше яростно извитите си зъби. Чингис беше чувал за тигъра на оранжеви и черни ивици, но при вида на челюстите му и силната опашка, която биеше решетките, сърцето на хана се разтуптя. Имаше предизвикателство в жълтите му очи, които обхождаха слисаната тълпа.

— Нима това не е подарък, достоен за хан? — рече Чагатай.

Чингис му хвърли бегъл поглед, но това бе достатъчно част от самоувереността на Чагатай да се изпари. Тълпата около тях се беше смълчала в очакване на реакцията на хана. Джелме се чувстваше видимо неудобно и Чингис му кимна с разбиране.

— Никога не съм виждал такова животно, военачалнико. Как го хванахте?

— Тигърът е дар за теб от краля на Корио, господарю. Отгледан е от самото си раждане, но не може да бъде опитомен. Чух, че може да настигне дори препускащ в галоп ездач и да убие и човека, и коня.

Чингис пристъпи съвсем близо до решетките и погледна тигъра в очите. Щом погледите им се срещнаха, животното ненадейно се хвърли напред и клетката се разтърси от тежестта му, когато удари решетките. Чингис беше прекалено пиян, за да се отдръпне, и усети разкъсваща болка в ръката си, когато лапата се стрелна към него. Погледна със замъглена изненада кръвта и разкъсания си ръкав. Само един нокът го беше достигнал, но той остави дълбок разрез в плътта.

— Толкова бърз... — слисано промълви той. — Виждал съм побавни змии. И толкова голям! Не се съмнявам, че може да убие човек и коня му. Тези челюсти са в състояние да счупят и череп. — Леко се олюляваше, докато говореше, но никой не посмя да спомене раната, за да не посрами хана.

— В Корио има воители, които ловуват тигри — по-смирено се обади Чагатай. — Вярно, действат на групи и използват лъкове, копия и мрежи.

Докато Чагатай говореше, погледът му се спря върху Джучи и изражението му стана замислено. По-големият му брат беше запленил от звяра също като Чингис и стоеше прекалено близо до решетките.

— Внимавай, Джучи — на висок глас предупреди Чагатай. — И теб ще удари.

Джучи го изгледа свирепо. Искаше да възрази, но не можеше да се хвали с пъргавината си, докато баща му кървеше до него.

— Ти ловувал ли си такова нещо в Корио? — попита Джучи.

Чагатай сви рамене.

— Не се срещат около кралските дворци. — Джучи продължи да го гледа безизразно и той не се стърпя и добави: — Щях да участвам, ако се беше появил наоколо.

— Може би — отвърна Джучи и се намръщи. — Макар да се съмнявам, че Джелме би рискувал живота на малко момче срещу подобно чудовище.

Чагатай пламна, когато някои от мъжете се засмяха. Само допреди миг беше господар на тълпата. По някакъв начин баща му и Джучи му бяха откраднали момента, така че трябваше да защити гордостта си. Петнайсетгодишен, той имаше само злоба в себе си и я

запрати, без да се замисля, към единствения, когото се осмеляваше да предизвика.

— Мислиш, че можеш да се изправиш срещу тигър ли, Джучи? Бих заложил всичко, за да го видя.

Джелме отвори уста, но гневът на Джучи го изпревари.

— Само кажи кога, братко — безразсъдно рече той. — Смятам да науча котето ти на малко уважение. В края на краищата, то проля кръвта на баща ми.

— Това са пиянски дрънканици — рязко се намеси Джелме.

— Не, нека опита — също тъй бързо отвърна Чагатай. — Залагам сто каруци от моя дял от корионския откуп. Слонова кост, метал, злато и дървесина. — Махна с ръка, сякаш това нямаше значение. — Убиеш ли тигъра, всичко това е твое.

— И ще коленичиш пред мен пред очите на всички — каза Джучи. Гневът го беше погълнал, бе го направил безразсъден. Очите му проблясваха, докато гледаше към Чагатай, но малкият му брат продължаваше да се усмихва презрително.

— За това трябва да направиш нещо повече от това да убиеш тигър, братко. Трябва да бъдеш хан. А може би дори това няма да е достатъчно.

Джучи посегна към мечата си и щеше да го извади, ако Джелме не бе сложил ръка на китката му.

— Нима ще се биете като деца пред целия лагер? Във вечерта, когато почитаме баща ми? Тигърът е кралски подарък за хана. Никой друг не може да решава какво ще става с него. — Погледът му бе свиреп и Чагатай моментално сведе смирено очи. По време на обучението си беше търпял сурови наказания и жестоки караници от военачалника. Навикът на покорството се бе вкоренил дълбоко.

Чингис най-сетне заговори. Беше станал свидетел на цялата сцена.

— Приемам подаръка — рече той. Жълтите му очи бяха в същия цвят като на звяра, който ревеше в гърбовете им. Джучи и Чагатай предпочетоха да сведат ниско глави, вместо да накарат баща си да избухне. Когато беше пиян, Чингис като едното нищо можеше да повали човек само защото го зяпа.

— Можем да направим кръг от въоръжени мъже с насочени към центъра мечове и копия — замислено каза Чингис. — И тогава някой

може да се изправи срещу звяра, ако иска.

— Тези животни са по-опасни от всичко друго, което съм виждал — с напрегнат глас рече Джелме. — При толкова много жени и деца наоколо... — Разкъсваше се от необходимостта да се подчини на хана и да се противопостави на лудостта, която той като че ли замисляше.

— Тогава премести жените и децата назад, военачалнико — сви рамене Чингис.

Джелме беше твърде опитен, за да спори, и сведе глава пред неизбежното. Чагатай не смееше да го погледне.

— Добре, господарю. Ще заповядам на хората си да сковат тежки дъски наоколо. Можем да използваме и катапултите за ограда.

Чингис кимна, без да го е грижа как точно ще се реши проблемът. Обърна се към Джучи. Младежът стоеше потресен от това докъде го беше довела сприхавата му гордост. Дори Чагатай изглеждаше уплашен, но Чингис вземаше всички решения и на тях им оставаше само да ги очакват.

— Убий звяра и може би брат ти ще подгъне коляно пред теб — меко рече Чингис. — Племената ще гледат, момче. Ще видят ли хан в теб?

— Или труп, или двете — без колебание отвърна Джучи.

Не можеше да отстъпи, щом баща му и Чагатай го очакваха. Погледна тигъра в клетката. Знаеше, че звярът ще го убие, но някак не го беше грижа. Вече бе яздил редом със смъртта при атаките на Субодай. Със своите седемнайсет години можеше да рискува живота, без да се замисля. Пое дълбоко дъх и сви рамене.

— Готов съм.

— Тогава направете кръг и поставете клетката вътре — нареди Чингис.

Докато Джелме прашаше хората си за дървен материал и въжета, Джучи направи знак на Чагатай да приближи. Все още втрещен, брат му скочи с лекота на земята, като разлюля каруцата и изтръгна гневно ръмжене от тигъра, което застърга по нервите.

— Ще ми трябва добър меч, ако ще се изправам срещу животното — рече Джучи. — Твоят.

Чагатай присви очи, като се мъчеше да скрие ликуването си. Джучи нямаше да оцелее срещу тигъра. Знаеше, че корионците не се осмеляват да ловуват тигър, ако не са най-малко осем мъже, всички

добре обучени. Взираше се в очите на мъртвец и не можеше да повярва на късмета си. Импулсивно разкопча колана с меча, който му бе дал Чингис преди три години. Испита чувство на загуба, когато тежестта му го напусна, но сърцето му бе преизпълнено с радост.

— Ще си го получа обратно, след като звярът откъсне главата ти — промърмори той. Никой друг не го чу.

— Може би — отвърна Джучи. Не се стърпя и хвърли поглед към животното в клетката. Чагатай забеляза и се изсмя високо.

— Идеално се нарежда, Джучи. Никога не бих приел едно копеле за хан.

И се отдалечи, оставяйки брат си да се взира вбесен в гърба му.

По залез-слънце кръгът се оформи в равната степ. Изграден под зоркото око на Джелме, той беше солидна конструкция от корионски дъбови и букови греди, привързани с тежки въжета и подпрени навсякъде с платформите на катапултите. Рингът беше широк четиридесет крачки, без вход и без начин да се избяга от него. Джучи трябваше да се покатери през преградите и сам да отвори клетката.

Когато Джелме заповяда да запалят факли, целият народ се скупчи възможно най-близо до кръга. Отначало изглеждаше, че само покатерилите се по стените ще виждат, но Чингис искаше зрелището да бъде за всички, така че Джелме направи външен пръстен от каруците и издигна грубо сковани пирамиди от обсадни стълби. Хората запълзяха по тях като мравки и не един пиян глупак падна върху главите на онези долу, които се бяха наблъскали така, че земята не се виждаше.

Чингис и военачалниците му заеха най-добрите места и ханът ги остави да се напият почти до несвоят, докато третият ден от празника отминаваше. Вдигаха се наздравци в чест на Арслан, но вече целият лагер знаеше, че хански син ще се бие с чуждоземен звяр, и всички бяха възбудени от близостта на смъртта. Темуге беше дошъл с последната каруца от лагера при Орхон. Той взе повечето залози от воините, макар и само за продължителността на битката. Никой не залагаше, че Джучи ще излезе победител срещу раирания ужас, който размахваше опашка и вървеше напред-назад, като се взираше в тях.

Падна нощта и единствената светлина в степите остана този кръг, подобен на златно око, заобиколено от развълнуваната маса на монголския народ. Без да им се казва, барабанчиците бяха започнали да бият бойните ритми. Джучи се беше оттеглил в гера на Джелме, за да почине следобеда и всички го чакаха, обръщайки постоянно очи да зърнат как ханският син се появява.

Джелме стоеше и гледаше младежа, седнал на ниското легло с бащиния меч на коленете си. Джучи носеше тежката броня на Субодай, която го покриваше от врата до коленете с широки колкото пръст железни пластини върху дебел плат. Киселата миризма на пот изпълваше гера.

— Викат те — рече Джелме.

— Чувам — отвърна със стегнати устни Джучи.

— Не мога да кажа, че не си длъжен да го правиш. Решението е твое. — Джелме посегна да постави ръка върху рамото на младежа, но премисли и въздъхна. — Мога да кажа, че е глупаво да го правиш. Ако знаех какво ще стане, щях да пусна котката в корионските гори.

— Вече е станало — промърмори Джучи. Вдигна очи към военачалника на баща си и устните му се изкривиха горчиво. — Така че трябва просто да убия котката, нали така?

Джелме се усмихна сдържано. Отвън шумът на тълпата се засилваше и вече се чуваше как скандират името на Джучи. Моментът щеше да е славен, но Джелме знаеше, че момчето няма да го преживее. Докато построяваха кръга и местеха клетката от каруцата, той беше наблюдавал животното и бе видял гъвкавата мощ на мускулите му. Побърз от човек и четири пъти по-тежък, тигърът не можеше да бъде спрян. Гледаше мълчаливо и изпълнен с лошо предчувствие как Джучи се изправя и разкръшва рамене. Първородният син на хана бе наследил мълниеносната скорост на баща си, но това нямаше да е достатъчно. Военачалникът видя голяма капка пот да се стича по лицето му. Чингис не му беше оставил възможност да интерпретира заповедите му, но Джелме все още се съпротивляваше срещу дълбоко вкорененото подчинение. Той беше донесъл тигъра на хана. Не можеше просто да прати момчето на смърт. Когато най-сетне заговори, гласът му едва се чуваше:

— Ще бъда на стената с добър лък. Ако паднеш, гледай да издържиш, докато го убия.

При тези думи в очите на младежа проблесна искрица надежда. Джелме си спомни единствения лов, който бе виждал в Корио. Тигърът беше улучен със стрела в сърцето и въпреки това успя да изкорми опитен ловец с мрежа.

— Не можеш да показваш страх — меко рече Джелме. — Каквото и да се случи. Ако ще умираш тази вечер, умри добре. За чест на баща ти.

В отговор Джучи хвърли яростен поглед към военачалника.

— Ако той разчита на мен за честта си, значи е по-слаб, отколкото съм предполагал — озъби се той.

— Така или иначе, всички умират — продължи Джелме, без да обръща внимание на избухването. — Може да е сега, догодина или след четиридесет години, когато си беззъб и слаб. Можеш единствено да избираш как да посрещнеш края, когато настъпи.

За миг на лицето на Джучи се появи усмивка.

— Не ми вдъхваш самоувереност, военачалнико. Не бих имал нищо против да е след четиридесет години.

Джелме сви рамене, трогнат от начина, по който Джучи показваше куража си.

— Тогава ще пробвам друго. Убий тигъра и брат ти ще коленичи пред теб пред всички племена. Името ти ще се запомни и когато носиш кожата на звяра, всички ще те гледат със страхопочитание. Така по-добре ли е?

— Определено — отвърна Джучи. — Ако ме убие, бъди готов с лъка си. Не искам и да ме изяде.

Пое дълбоко дъх, озъби се за момент, наведе се пред ниската врата и излезе в нощта. Хората изреваха при появата му, а викът им изпълни степта и заглуши ръмженето на очакващия го тигър.

Тълпата се раздели, за да им стори път, и Джучи не видя радостните лица, докато вървеше към стените на ринга. Факлите трептяха и съскаха, той се покатери леко горе и скочи на тревата от другата страна. Тигърът го гледаше с ужасяваща съсредоточеност. Не му се искаше да отваря клетката. Джучи погледна към лицата на

сънародниците си. Майка му бе единствената жена, която успя да види, и той не посмя да я погледне в очите, за да не изгуби мъжеството си. Докато погледът му се плъзгаше покрай нея, забеляза как ръцете ѝ треперят върху гредата, сякаш ѝ се искаше да ги протегне към първородния си син.

Лицето на баща му бе непроницаемо, но чичо му Хаджиун кимна, когато погледите им се срещнаха. Субодай бе надянал студената физиономия и така скриваше болката, която несъмнено го мъчеше. Военачалникът не можеше по никакъв начин да попречи на волята на хана, но Джучи знаеше, че той няма да се наслаждава на борбата. Инстинктивно сведе глава пред военачалника и Субодай му върна жеста. Тигърът изрева и отвори огромната си паст, за да захапе решетките, разгневен от кръга крещящи хора. Джучи видя, че е млад самец, без белези и неопитен. Почувства познатото треперене на ръцете и пресъхналата си уста, също като пред битка. Мехурът му също се обади и той стисна здраво бащиния меч с вълча глава. Беше великолепно оръжие и отдавна копнееше за него. Не познаваше дядо си Есугей и само се надяваше духът му да му даде сила. Изправи се твърдо и с още едно дълбоко поемане на дъх се успокои.

Чагатай го гледаше и очите му блестяха на светлината на факлите. Джучи спря презрителния си поглед върху него за известно време и се обърна към клетката. Виковете на воините се засилиха, когато приближи решетките и вдигна ръка към железния клин, който държеше вратата затворена. Тигърът като че ли усети намерението му и замря в очакване. Погледите им се срещнаха и Джучи промърмори поздрав към голямата котка:

— Ти си силен и бърз, също като мен — тихо каза той. — Ако те убия, ще нося с гордост кожата ти до края на дните си.

Издърпа клина, отвори вратата на клетката и бързо се отдалечи. Тълпата замря, всички погледи се насочиха към раираната твар, която се плъзна гладко навън.

Джучи отстъпи три големи крачки и застана с насочен напред и надолу меч, готов да се хвърли в атака. Сърцето му биеше бясно, той се чувстваше тежък и тромав в сравнение със звяра, който бе дошъл да убие.

Отначало тигърът не му обърна внимание. Тръгна покрай стените, търсеше начин да излезе. Опашката му трепна раздразнено,

когато тълпата отново зарева. Джучи гледаше как животното се изправя в цялата си дължина на стената и ноктите му оставят дълбоки бразди в твърдото дърво. В клетката силата и грациозността му не личаха толкова. А сега се движеше със смъртоносна плавност и Джучи преглътна нервно, очаквайки всеки миг да бъде нападат.

Тигърът знаеше, че той е наблизо. Златните му очи се спряха за миг върху неговите, после звярът се стегна и приклезна с вдигната глава. Опашката му удари земята и тълпата отново се смълча.

Джучи предложи душата си на бащата небе. Никой не можеше да се изправи срещу такова чудовище, сигурен беше. Треперенето на ръцете му изчезна и той стоеше в очакване.

Тигърът нападна. Атаката му бе тъй внезапна и мълниеносна, че Джучи едва успя да реагира. Само за три стъпки животното се бе превърнало от статуя в замъглено петно, летящо към него.

Не се опита да използва меча. Хвърли се настрани и въпреки това беше твърде бавен. Рамото на звяра го удари и го запрати в тревата, отчаяно мъчейки се да се изправи на крака. За миг видя как животното се приземява и се обръща с невъзможна скорост, за да се хвърли отново към него. Паст, по-голяма от главата му, се затвори върху бронираната му лява ръка и Джучи изкрещя от болка и шок от невероятния натиск. Замахна напред с дясната си ръка и заби острието в жълтите гърди, докато самият той залитахше назад. Затъркаляха се заедно и тълпата полудя и закрещя окуражително към храбрия боец.

Джучи почувства смазващите удари на задните лапи на огромната котка. Бронята защитаваше корема му, но железните пластини се разлетяха под ударите на нокти, дълги колкото пръстите му. Усети как костите на ръката му изхрущават, а задните лапи продължаваха да нанасят удари и да го бъртят на земята. Дъхът на тигъра гореше лицето му, а той забиваше меча отново и отново с все по-голяма сила, подхранвана от невиджан досега ужас. Не можеше да се изправи с тази тежест върху себе си и когато звярът се опита да пусне ръката му и да го ухапе отново, Джучи заби бронирания си лакът още по-дълбоко в гърлото му, въпреки болката.

Тигърът се задави и рязко завъртя глава, за да освободи зъбите си. Джучи издържа, въпреки че сухожилията му се разкъсваха и сълзи на агония пълнеха очите му. Дали го беше ранил? Не знаеше. Стоманеното острие мушкаше и мушкаше, потъвайки в гъстата козина.

Почувства нова болка в краката, звярът правеше бронята на парцали. Мечът отлетя от ръката му, Джучи извади нож и го заби в мощния врат, но лявата му ръка поддаде.

Той изрева, когато вонящата кръв пръсна в лицето му и го ослепи. Не виждаше нищо, воините изведнъж се оказаха някъде надалеч, а гласовете им бяха като шепот на листа. Смъртта идваше като силен вятър, но въпреки това той заби ножа още по-надълбоко, извади го и отново удари.

Тигърът рухна внезапно и тежестта му едва не го смаза. Джучи беше потънал в света на болката и не видя как Субодай и Джелме скачат в кръга с опънати лъкове. Чу гласа на баща си, но не различи думите от дрезгавите хрипове на тигъра. Звярът бе все още жив, но ударите в корема и краката му бяха спрели. Тежкото му дишане изпълваше света, но Джучи продължаваше автоматично да удря с ножа.

Докато Джелме го покриваше с лъка, Субодай изрита тигъра, за да освободи смазания воин. Огромната глава клюмна безжизнено, но гърдите продължаваха да се надигат и спускат, а очите на звяра проблясваха, изпълнени с ярост и омраза. Кръвта бликаше от гърлото му и белите гърди бяха станали хлъзгави от нея. Всички около ринга гледаха как животното се мъчи да се изправи, но най-накрая рухна и остана да лежи неподвижно.

Субодай се наведе към Джучи и отблъсна ръката, която замахна сляпо с нож към него. Лявата ръка на младежа висеше безжизнено, краката му бяха изподрани и кървяха от дълбоките рани по прасците и бедрата. Не се виждаше и един пръст кожа под кръвта, която почти го беше удавила. Субодай отне ножа на Джучи и изтри очите му с палци, за да може да вижда. Дори тогава младежът бе явно замаян и не осъзнаваше, че е оцелял.

— Можеш ли да станеш? Можеш ли да ме чуеш? — извика му Субодай.

Джучи размаха ръка, оставяйки кървава диря по дела на военачалника. Субодай хвана китката му и го вдигна на крака. Джучи не можеше да стои сам и увисна като мъртъв върху него, докато Джелме не захвърли лъка и не го подхвана под мишницата. Двамата военачалници задържаха ханския син помежду си и го обърнаха към баща му.

— Жив е, господарю хан! — тържествуващо заяви Субодай.

По лицата около кръга бе изписано страхопочитание, както беше предвидил Джелме. Единствено Чагатай се мъчеше да скрие яростта си. Джелме видя горчивината у младежа, когото бе обучавал три години, и стисна устни. Джучи заслужаваше голяма чест за храбростта си и Джелме се посъветва набързо със Субодай, след което отстъпи настрана. Наведе се и взе окървавения меч, който, лежеше на тревата.

— Джучи заслужи това оръжие, господарю, не е ли така? — каза той и го вдигна така, че всички да видят украсената с вълча глава дръжка. Воините изреваха одобрително и заудряха по гредите. Лицето на Чингис остана безизразно като маска.

Джелме стоеше и чакаше, докато младежът кървеше. Мислите на хана бясно препускаха, гордостта и кръвожадността се смесваха с раздразнението. Той също беше очаквал Джучи да загине и бе неподготвен за подобен изход. Главоболието му се завърна, докато се вираше надолу в кръга. В устата му горчеше. Накрая кимна и Джелме се поклони на волята му.

Военачалникът притисна оръжието в безчувствените пръсти на младежа.

— Ще запомнят това, момче — прошепна той в ухото на Джучи. Младежът не даде признак, че го е чул, и Джелме осъзна, че е изгубил съзнание.

— Раните му още могат да го убият — обади се Субодай.

Военачалникът сви рамене.

— Това е в ръцете на бащата небе. Важното е, че се изправи лице в лице срещу звяра. Никой не ще го забрави.

Докато говореше, Джелме отново погледна към Чагатай. Горчивата физиономия беше изчезнала и той въздъхна. Тъкмо отново подхващаше Джучи, когато от другата страна на кръга се надигнаха гласове. Чингис беше дал заповед в мрака и тълпата се струпваше около нещо на ринга. Джелме погледна към Чингис и ханът вдигна ръка, нареждайки му да остане на място със Субодай и товара им.

Чагатай отново се появи до баща си и залитна, когато воините го бутнаха напред. Всички бяха чули условията и явно Чингис нямаше намерение да го остави да изчезне в тъмното. Ханът не го погледна, но някаква тихо изречена заповед накара Чагатай да се изчерви и да прескочи дървената преграда. Джелме и Субодай гледаха мълчаливо

как момчето скача долу и тръгва към тях. По-възрастен мъж би го направил представително, отдавайки и приемайки почит с жеста си. На Чагатай му липсваше умението да обърне ситуацията в своя полза. Застана пред своя изгубил съзнание брат, като се тресеше от ярост и унижение.

В настъпилата тишина той отново погледна към баща си. Милост нямаше. Бързо се отпусна на коляно и тълпата зарева и задюдюка. Изправи се по-бавно и със студена физиономия се върна при дървените стени и хвана протегнатата ръка, за да се изкачи обратно.

Джелме кимна уморено.

— Мисля, че си обучавал по-добрия син, приятелю — промърмори той на Субодай.

— Надявам се и бащата да го е осъзнал — отвърна Субодай.

Двамата се спогледаха с разбиране, преди да извикат воините да одерат тигъра. Месото му щеше да нахрани голям брой хора. Мнозина жадуваха да поемат бързината и свирепостта на такова животно. Джелме се запита дали и Чагатай ще вкуси от месото, или ще се задоволи само със собствената си ярост.

6.

Минаха три дни, преди Чингис да дойде да види Джучи. Борбата с тигъра бе последвана от бурна нощ и накрая почти целият лагер заспа. Самият Чингис беше ставал само за да повръща цял ден и нощ след проточилия се здрав запой. Още един ден мина в преместване на множеството обратно до река Орхон. Лагерът на Джелме беше идеално място за пиршество в чест на Арслан, но стадата и конете се нуждаеха от вода и сладка трева. С обичайната си жизненост Чингис се бе възстановил по време на прехода, но червата му още се бунтуваха, когато застана пред гера на шамана Кокчу. Потисна го мисълта, че навремето можеше да преодолее последиците от толкова много пиене само с една нощ сън.

Отвори вратата и пред него се разкри мирна сцена, която му напомни за смъртта на баща му. Преглътна горчилката и се наведе да влезе. Погледът му бе твърд, когато се спря върху бинтованата фигура в сенките. Кокчу миеше Джучи и се обърна раздразнено. Когато видя кой е посетителят, шаманът скочи на крака и се поклони дълбоко.

Сянката беше истинска благодат след ярката слънчева светлина и Чингис се поотпусна, доволен, че се е откъснал за малко от оживения лагер.

— Събуди ли се? — попита той.

Кокчу поклати сериозно глава.

— Само за малко, господарю. От раните тялото му гори в треска, събужда се и крещи, след което отново заспива.

Чингис пристъпи напред. До Джучи лежеше мечът, който беше спечелил, оръжието, което самият Чингис бе наследил. В ножницата си, той събуди много спомени и Чингис почти несъзнателно подуши за миризма на гнило. С болка си спомни как умираше баща му, как съсипаното му тяло се измъчваше от отровата. Вдъхна дълбоко над проснатата фигура на сина си. Кокчу го наблюдаваше внимателно и Чингис отвърна на погледа му.

— Ще живее ли, шамане? Вече не знам колко пъти ме попитаха.

Кокчу погледна към неподвижно лежащия млад воин. Гърдите му едва се надигаха и отпускаха. Не знаеше. Посочи превръзките на краката и поставената в шина ръка.

— Виждаш раните му, господарю. Звярът е счупил двете кости на подлакътницата, както и три ребра. Има изместен пръст на дясната си ръка, макар че това не е чак толкова страшно. Раните са подути и гноят. — Поклати глава. — Виждал съм хора да се възстановяват и от по-лошо.

— Затвори ли раните?

Кокчу се поколеба, след което заговори бързо. При падането на Йенкин беше взел книги по медицина и магия, които струваха повече от цялото злато и нефрит. Не беше очаквал да подлагат на съмнение лечението му и обичайната му самоувереност го напусна.

— Имам дзински текстове, които са изумителни, господарю, особено що се отнася до познаването на тялото. Тяхната практика е да сипят вряло вино в раната, преди да я зашият. Направих го, а също така сложих компреси, за да изтеглят треската.

— Значи не си ги затворил по начина, по който го правим ние — отвърна със студен поглед Чингис. — Нареди да донесат мангал в гера и ги обгори както трябва. Виждал съм, че действа.

Кокчу предпочете да не спори.

— Твоя воля, господарю. — Заради бащата щеше да опре нажежено желязо във всяка рана, макар да смяташе тази практика за груба и под достойнството му. Скри отвращението си и Чингис изглежда остана доволен. Шаманът видя, че ханът се кани да си тръгне и заговори отново, все още мъчейки се да разбере мъжа, който водеше племената.

— Болката ще бъде силна, господарю. Ако го събуди, да му предам ли нещо от теб?

Чингис го изгледа с бледите си очи и излезе, без да каже нито дума.

Военачалниците се събраха в ханския гер, един път и половина по-висок и два пъти по-широк от всички останали. Хазар и Хаджиун бяха дошли с Темуге, макар че той щеше да отговаря само за лагера и нямаше да пътува с тях. Субодай, Джелме и Чагатай също бяха

призовани и заеха местата си в кръга ниски постели, служещи като кушетки за ханския съвет. Герът бе гол като този на най-бедния пастир и напомняше на всички, че Чингис изобщо не го е грижа за богатства и украси.

Последни преди хана дойдоха Арслан и младият мъж, когото беше избрал за свой приемник. Джебе стрелата изглежда не бе особено впечатлен от толкова много водачи на едно място. Докато Арслан му правеше знак да седне, той им кимна, сякаш имаше пълното право да се намира тук. Другите почти не му обърнаха внимание, макар че поздравиха открито Арслан, като захвърлиха студените физиономии и показаха привързаността си към стареца. Той също нямаше да потегли с тях. Всички присъстващи знаеха, че вече е събрал багажа си на три кобили и още толкова жребци и че щеше да поеме с жена си и малко стадо из пустошта.

Очите на Джелме блестяха от гордост и той отстъпи мястото си на баща си. Двамата мъже се спогледаха и макар да не казаха нищо, Арслан също изглеждаше развълнуван, че моментът най-сетне беше настъпил.

Когато Чингис влезе в гера, всички поизпънаха гърбове. Той зае мястото си върху купчината седла и черги с лице към вратата и направи знак на слугата да му даде чаша мляко, за да успокои стомаха си.

Арслан изчака ханът да приключи с пиенето, преди да заговори:

— Господарю, препоръчвам ти този мъж, Джебе, както ти го нарече.

Чингис се обърна към новото лице в гера и огледа широките му рамене. Джебе беше разгърден и червеникавата му кожа блестеше от здраве и овнешка мас. Дори седнал изглеждаше нащрек и бдителен, роден воин. Гледката накара Чингис да се почувства стар.

— Добре дошъл в гера ми, Джебе. Щом Арслан те препоръчва, винаги ще си добре дошъл. В идните дни ще бъдеш изпитан. Погрижи се да почетеш името му с всяко свое действие.

— Ще го направя, господарю — отвърна Джебе. Самоувереността му бе очевидна и Хазар се ухили, когато Чингис отмести поглед.

Ханът пое дълбоко дъх и постави ръце на коленете си. Както всички останали, той знаеше, че този съвет ще промени света, и се

наслаждаваше на моментната тишина, докато го чакаха да заговори.

— Когато ме оставихте да довърша обсадата на Йенкин, изпратих пратеници към далечни страни. Някои се върнаха със стоки и сключени съюзи от мое име. Други бяха нападнати или просто не се завърнаха.

Замълча, но никой не проговори. Почти не дишаха, докато слушаха мъжа, който щеше да ги пусне като вълци на лов. Целият лагер знаеше, че предстои война, и за тях беше удоволствие първи да научат подробностите.

— Една група тръгна на запад. Изминала повече от две хиляди мили. Само един съгледвач се върна, останалите били изклани. Отначало не обърнах особено внимание. Не е далеч в миналото времето, когато и в нашите земи един отряд можеше да бъде избит от първото племе, което го настигне.

Някои от по-старите кимнаха, макар че Субодай и Джебе едва си спомняха онези години.

— От съгледвача научих, че владетелят на онази страна се нарича шах Ала-уд-Дин Мохамед. — Произнесе името с мъка, след което посочи към Темуге. — По съвет на брат ми изпратих отряд от четиристотин добре въоръжени бойци, но само колкото да ги сплашат. Те стигнали до най-близкия град Отрар и се срещнали с местния управител. Със себе си носеха писма от мен за шаха. — Чингис се намръщи при спомена. — Очаквах от него да ми предаде виновниците или поне да прати вест къде се намира лагерът им. Нарекох го „обични синко“ и говорих само за търговия и приятелство.

Изглежда студено Темуге, докато брат му не се извърна. Негов беше съветът, който се провали така драматично.

— Пазарът в Отрар е достъпен за всички. С воините пратих и трима шпиони, които да видят как ще се отнесат с тях. — За миг оголи зъби, когато гневът го изпълни. — Управителят командва гарнизон от двадесет хиляди души. Арестували хората ми и скъсали писмото ми за радост на тълпата.

Отново, изглежда свирепо Темуге.

— Дори тогава не предприех нищо! Онзи шах има за слуга глупак, но си помислих, че може би ще успея да го вкарам в правия път. Научих, че на изток имало и по-големи градове от Отрар, и изпратих трима пратеници при самия шах с искането да ми предаде

управителя и да освободи хората ми. *И на това ми бе отвърнато с насмешка.*

Лицето му почервения от гняв и мъжете в гера усетиха как сърцата им затуптяват по-бързо.

— Шах Мохамед ми върна главите им — продължи Чингис и бавно сви десния си юмрук. — Не аз причиних тази беда, но се молих на бащата небе да ми даде сила да си отмъстя.

В далечината се чу писък и някои от присъстващите трепнаха. Чингис също се заслуша и кимна доволно.

— Това е Джучи. Шаманът ми се грижи за раните му.

Докато говореше, гледаше към Чагатай и синът му изтърси въпрос.

— И той ли ще язди с нас?

Погледът на Чингис стана някак далечен.

— Той уби тигъра пред целия народ. А той сега е многоброен. — Физиономията му се втвърди при спомена за коленичилиия Чагатай. — Както *ти* имаш своето място, така го има и той, стига да оживее. Ще прекосим планините Алтай на запад и ще покажем на онези пустинници кого са се осмелили да оскърбят.

— А дзинските земи? — обади се Хазар. — Има градове с несметни богатства, които са все така недокоснати на юг.

Чингис замълча. Все още мечтаеше да види южната империя в краката си. Повеждането на народа на запад имаше своите рискове и той се изкушаваше да прати поне един от мъжете в гера да смаже старите врагове. Спомни си преценките за числеността им и отново се намръщи. Един туман нямаше да е достатъчен срещу милиони. С неохота реши, че Дзин ще трябва да изчака, преди да го види на хоризонта.

— Когато се върнем за тях, те ще са си все още тук, братко. Ще видиш отново дзинските земи, обещавам ти.

Хазар се намръщи и понечи да заговори отново, но Чингис продължи:

— Попитайте се — защо отиваме на война и рискуваме живота си? Нима заради златните монети и за да строим палати като онези, които съсипваме? Не ме е грижа за подобни неща. Мъжът прекарва живота си в борба от болката на раждането до последния си дъх.

Огледа отново всички и накрая погледът му се спря върху Джелме и Чагатай.

— Някои ще ви кажат, че търсят щастие, но в живота ни няма нищо друго, освен тази проста цел. Казвам ви, че овцете са щастливи в степта, а соколите — във въздуха. За нас щастieto е нещо малко, което може да се остави настрана. Ние се борим и страдаме, защото именно така знаем, че сме живи. — Изсумтя. — На теб ти се иска да видиш дзинските градове опозорени, Хазар, но нима мога да позволя това предизвикателство да остане без отговор? Колко време ще мине, преди всеки дребен владетел да започне да плюе по сянката ми? — Гласът му ставаше все по-твърд и изпълни гера. Отвън се чу нов писък, който сякаш добре пасваше на жълтите му очи. — Мога ли да позволя смъртта на сънародниците ми да остане неотмъстена? За нищо на света.

Беше ги грабнал всичките. Знаеше го, винаги го беше знаел.

— Когато си ида, не искам да казват: „Вижте богатствата му, градовете, дворците и прекрасните му одежди“. — Замълча за момент. — Искам да кажат: „Увери се, че е наистина мъртъв. Той е зъл старец, покорил половината свят“.

Засмя се при тази мисъл и част от напрежението напусна присъстващите.

— Не сме тук да трупаме богатства с лъковете си. Вълкът не мисли за хубави неща, а само глутницата му да е силна и никой друг вълк да не смее да му се изпречи. Това е достатъчно.

Погледът му обходи всички. Остана доволен. Стана и когато се обърна към Арслан, гласът му бе изпълнен с уважение:

— Конете ти са готови, военачалнико. Ще си мисля как давам покой на костите си, докато яздим.

— Дълъг живот и победи, господарю — отвърна Арслан.

Всички станаха и герът изведнъж се претърпа. Тъй като бе най-високопоставеният, Чингис не можеше да напусне пръв и направи път на Арслан да излезе в нощта. Другите го последваха един по един, докато в гера не остана единствено Джебе. Младият воин огледа всичко и кимна, сякаш доволен от липсата на украса. Чувстваше, че ханът е човек, който трябва да бъде следван, и че всичко разказано от Арслан е истина. Ухили се весело, без да го види никой. Беше роден в планински район и бе отраснал в толкова ужасни зими, че баща му

вкарваше овцете в единствения им гер, за да ги пази. Очите му светнаха при спомена. А сега щеше да води туман на хана. Чингис не подозираше, че е пуснал на свобода истински вълк. Кимна довошно. Щеше да покаже на хана на какво е способен. След време всеки мъж и жена от племената щеше да знае името му.

Отвън Арслан провери отново багажа и конете, без да позволи сериозността на момента да промени навиците му. Чингис го гледаше как проверява всеки възел и дава заръки на трите пастирчета, които щяха да го изпратят до първия му лагер. Никой не проговори, докато старецът не беше напълно готов. Когато най-после остана доволен, той прегърна Джелме и всички видяха гордостта в очите на сина. Накрая Арслан се изправи пред Чингис.

— Бях тук от самото начало, господарю — рече той. — Ако бях по-млад, щях да яздя с теб до края.

— Зная, военачалнико — отвърна Чингис. Посочи към огромния лагер по бреговете на реката. — Без теб нищо от това нямаше да го има. Винаги ще почитам името ти.

Арслан никога не бе обичал физическия контакт, но пое ръката на Чингис във воински поздрав и се качи на коня. Младата му жена погледна към съпруга си, горда да види как великите мъже му оказват чест с присъствието си.

— Сбогом, стари приятелю — извика Чингис, когато Арслан изцъка с език и понитата потеглиха. Момчетата подкараха с пръчките си стадото след господаря.

В далечината се чуваха виковете на ханския син — скръбни писъци, които сякаш нямаха край.

Придвижването на такова огромно множество хора и животни не беше лесна задача. Освен стоте хиляди воители, трябваше да се водят четвърт милион понита и не по-малко овце, кози, якове, камили и волове. Нуждата от пасища бе станала толкова голяма, че народът не можеше да остане на едно място повече от месец.

Едно мразовито утро, когато слънцето едва надничаше над източния хоризонт, Чингис яздеше през оживения лагер, без да пропуска нито една подробност от редиците каруци със сгушени жени и деца в тях. Колоната се бе разтеглила на много мили, неизменно

заобиколена от стадата. Той бе прекарал целия си живот сред животни и едва забелязваше постоянното блееие на овце и кози. Военачалниците му бяха готови. Синовете му също. Оставаше да видят дали и арабите са готови да се изправят срещу тях във войната. Със своята арогантност сами бяха поканили собственото си унищожение.

Джучи бе оцелял след изгарянето на раните. Чингис беше издигнал Чагатай в командир на туман от десет хиляди души и не можеше да направи по-малко за първородния си син, особено след като той бе възтържествувал над свирепия звяр. Хората още говореха за това. Щяха обаче да минат месеци преди Джучи да успее да заеме мястото си. Дотогава щеше да пътува с жените и децата под постоянните грижи на слугите.

Насред множеството Чингис мина покрай гера на втората си жена Чакахай, която навремето беше принцеса от Си Ся. Баща ѝ бе останал верен васал вече почти десет години и данъкът му осигуряваше на монголите коприна и ценна дървесина. Чингис тихо се наруга, че не се е сетил да уреди начин данъкът да го последва на запад. Не можеше да се довери на краля, че ще го запази. И това трябваше да каже на Темуге, преди да потеглят. Мина покрай каруцата, в която седеше облечената в кожи Чакахай, заобиколена от трите деца, които беше родила. Най-голямата му дъщеря склони глава и се усмихна, когато видя баща си.

Чингис продължи нататък и видя каруците на Бьорте и майка си Хулун. Двете жени бяха станали неразделни през годините и винаги бяха заедно. Намръщи се при тази мисъл.

Мина покрай двама мъже, които варяха козе месо на малък огън. Бяха приготвили безквасен хляб, в който да завият месото за из път. Щом видя хана, единият му предложи дървен поднос с главата, като докосна очите с пръст, за да се увери, че Чингис ги е видял. Чингис поклати глава и мъжът се поклонил дълбоко. Когато ханът продължи нататък, воинът хвърли едното око във въздуха за бащата небе, а другото пъхна в устата си и замляска шумно. Чингис се усмихна. Сънародниците му все още не бяха забравили старите обичаи и не бяха разглежени от награвените богатства. Помисли си за новите пътни станции, които се простираха на изток и юг, управлявани от осакатени и възрастни воители. Пратеникът можеше да сменя конете на дузина подобни места и да покрива разстояния със скорост, която навремето

му се виждаше невъзможна. Бяха изминали дълъг път от гладните враждуващи племена, които познаваше като момче, но си оставаха все същите.

Насред каруците и животните Чингис най-сетне се спеша, след като бе яздил повече от миля от началото на колоната. Сестра му Темулун беше тук — същата, която бе бебе в ръцете на майка си, когато собственото им племе ги изостави. Беше станала прекрасна млада жена и се бе омъжила за воин от олхунутите. Чингис го бе срещнал само на сватбата, но му се видя здрав, а Темулун изглеждаше доволна.

Докато той нагласяше сбруята на понито си, сестра му нареждаше на дзинските си слугини да приберат последните ѝ неща. Герът трябваше да бъде вдигнат преди зазоряване, оставяйки само черен кръг в тревата. Когато видя Чингис, Темулун се усмихна, отиде при него и хвана поводите.

— Не се безпокой, братко, готови сме, макар че не мога да намеря най-хубавото си желязно гърне. Сигурно е на дъното на багажа, под всичко останало. — Говореше непринудено, но очите ѝ го гледаха въпросително. Ханът не я беше виждал, откакто се бе омъжила. Посещението му преди да тръгне на война я обезпокои.

— Още малко остава — каза Чингис, поомекнал. Обичаше Темулун, макар че тя винаги щеше да си остане дете за него. Не си спомняше първите зими, когато бяха сами, когато братята и майка им бяха преследвани и гладуваха.

— Съпругът ми добре ли е? — попита тя. — Не съм виждала Палчук от три дни.

— Не зная — призна Чингис. — С Джебe е. Реших да го направя командир на хиляда души и да носи златния пайце.

Темулун плесна радостно с ръце.

— Ти си добър брат, Чингис. Той ще бъде много поласкан. — Леко се намръщи, докато мислеше дали да съобщи на съпруга си добрата новина. — Заради него ли го правиш или заради мен?

Чингис примигна от бързата промяна на настроението ѝ.

— Заради теб, сестро. Нима не бива да издигна собственото си семейство? Нима единствената ми сестра ще бъде омъжена за обикновен редник?

Видя, че изражението ѝ остава загрижено. Подобни неща оставаха загадка за него, колкото и да се мъчеше да разбере.

— Няма да откаже, Темулун.

— *Знам!* — отвърна тя. — Но ще се разтревожи, че повишението е от теб.

— От мен е — каза Чингис.

Темулун вдигна очи към небето. Брат ѝ така и не можеше да разбере.

— Искам да кажа, за него е важно, че не си е заслужил поста.

— Тогава нека покаже, че го заслужава — сви рамене Чингис. — Винаги мога да му отнема отличието.

Темулун го изгледа свирепо.

— Да не си посмял. По-добре изобщо да не го издигаш, отколкото да правиш с него каквото ти скимне.

Чингис въздъхна.

— Ще заръчам на Джебе да му каже. Той все още реорганизира тумана на Арслан. Няма да изглежда толкова странно, освен ако скъпоценният ти съпруг не е някой идиот.

— Ти си добър мъж, Чингис — отвърна Темулун.

Чингис се обърна да види кой ги е чул.

— Трай си, жено! — Засмя се и отново възседна коня и хвана поводите. — Зарежи гърнето, ако не можеш да го намериш. Време е да тръгваме.

Неуморният подтик, който го бе накарал да обиколи каруците, заглъхна, докато яздеше обратно към началото на колоната. Кимна на военачалниците си и видя, че и те изпитват същото простичко удоволствие. Хората им отново бяха на път и всеки ден пред тях щяха да се разкриват нови хоризонти. Нищо не носеше по-пълно чувство за свобода от това целият свят да е пред теб. Щом стигна при братята и военачалниците си, Чингис изсвири дълго с рога си и подкара понито в тръс. Народът бавно потегли след него.

7.

На проходите валеше сняг. Планините Алтай се намираха по на запад, отколкото бяха стигали повечето семейства. Само тюркските племена — уйгурите и урианхаите — ги познаваха добре, при това като място, което трябва да се избягва, място с оскъден дивеч и смъртни опасности през зимата.

Макар че конните воители можеха да прекосят веригата само за един ден, тежко натоварените каруци бяха тромави, пригодени за тревистите степи и не подхождаха за дълбоките преспи и кози пътеки. Новите колела със спици на Субодай се справяха по-добре от лесно чупещите се плътни дискове, но малко каруци бяха преоборудвани и придвижването бе бавно. Всеки ден се натъкваха на някакво ново препятствие, а понякога склоновете бяха толкова стръмни, че каруците трябваше да се спускат с въжета, държани от групи напъващи се воители. Когато въздухът беше съвсем рядък и хора и животни се уморяваха бързо, дори пет мили на ден се смятаха за сериозно постижение. След всеки връх следваше лъкатушеща долина и поредното изнурително катерене. Планините сякаш нямаха край и семейства се гушеха нещастно в кожусите си с надежда да намерят спасение от вятъра. Когато спираха, опитите да издигнат герите преди залез се осуetyаваха от замръзналите им ръце. Почти всички прекарваха нощта под каруците, завити с одеяла и заобиколени от топлите тела на завързаните за колелата кози и овце. Налагаше се да избиват животните за храна и огромните стада се топяха, колкото по-надалеч отиваха.

На тридесетия ден след тръгването от Орхон Чингис заповяда да спрат по-рано. Облаците се бяха спуснали толкова ниско, че докосваха върховете около тях. Започна да вали сняг и племената направиха временен лагер на завет под огромна скала, извисяваща се в белотата над тях. Тя поне донякъде ги предпазваше от хапещия вятър и Чингис предпочете да спрат тук, вместо да продължат по голия хребет, на който щеше да ги завари нощта. Беше пратил конници на сто и повече мили напред, подбрана група млади воители, които разузнаваха за най-

добрите пътища и съобщаваха за всичко, което са открили. Планините бележеха края на познатия на Чингис свят и докато гледаше как слугите му колят козле, той се запита как ли изглеждат арабските градове. Дали ще приличат на дзинските каменни крепости? Освен съгледвачите бе пратил и шпиони, които да научат всичко възможно за пазарите и защитата им. Всичко можеше да се окаже полезно в предстоящата кампания. Първите му хора вече започваха да се връщат, изтощени и гладни. Картината започна да се оформя в главата му, но все още бе твърде откъслечна.

Братята му седяха с него в ханския гер на каруцата, над главите на всички останали. Навън в белотата герите се виждаха като множество бледи черупки, от които към небето се издигаха тънки струйки дим. Намираха се в студена и враждебна земя, но Чингис не губеше кураж. Народът му не бе привикнал с градове и животът на племената продължаваше да тече с пълна сила около него, от враждите и приятелствата до семейните празници и сватбите. Не им се налагаше да спират, за да живеят — животът им продължаваше, където и да се намираха.

Разтърка длани и духна в тях, докато гледаше как дзинските слуги правят разрез в гърдите, за да стигнат до главната артерия при сърцето. Козлето спря да се мята и слугите започнаха майсторски да го дерат. Щяха да използват всичко, а кожата — да предпазва едно от малките му деца от зимния студ. Чингис гледаше как слугите изпразват стомаха на земята и изхвърлят кашата от полусмляна трева. Печенето вътре в меката бяла торба беше по-бързо от бавното варене, което предпочитаха племената. Вярно, месото ставаше по-твърдо и жилаво, но на такъв студ важното беше да се яде бързо и да се запазят силите. При тази мисъл Чингис опипа с език парчето зъб, който бе счупил при пиянското препускане към Джелме, и трепна. Болеше го непрестанно и май щеше да се наложи Кокчу да го извади. Настроението му се вкисна.

— След малко ще го сложат на огъня — рече той на братята си.

— Не мога да чакам — отвърна Хазар. — От сутринта не съм слагал нищо в устата си.

Навсякъде около тях се приготвяха хиляди топли гозби. Самите животни щяха да получат само шепа суха трева, но нямаше какво да се прави. На фона на непрекъснатото блеене се чуваха звуците и

бъбренето на народа и въпреки студа в тези звуци имаше доволство. Отиваха на война и настроението в лагера бе приповдигнато.

В далечината се чува радостни възгласи и военачалниците погледнаха към Хаджиун, който обикновено знаеше всичко, което става в герите. Той сви рамене под погледите на братята си.

— Яо Шъ обучава младите воини — рече той.

Темуге изпуфтя неодобрително, но Хаджиун не му обърна внимание. Не беше тайна, че Темуге не харесва будисткия монах, когото бяха довели от Дзин. Макар Яо Шъ да беше винаги любезен, той никак не се погаждаше с шамана Кокчу, докато Темуге бе негов верен ученик. Може би затова Темуге го гледаше с раздражение, особено когато проповядваше кекавата си будистка вяра на бойците. Чингис не бе обърнал внимание на протестите на брат си, тъй като виждаше единствено завист към божи човек, който можеше да надвие повечето мъже с мечове, като използва единствено ръцете и краката си.

Чуха се нови възгласи, този път по-силни, сякаш се бяха насъбрали зяпачи. Жените приготвяха яденето, но често се случваше мъжете да се борят и да се упражняват след издигането на герите. Във високите проходи това често бе единственият начин да се стоплиш.

Хазар стана и сведе глава към Чингис.

— Щом яденето няма да стане веднага, братко, ще ида да погледам. Яо Шъ кара нашите борци да изглеждат бавни и непохватни.

Чингис кимна и забеляза гримасата на Темуге. Погледна навън към подутия кози стомах и гладно подуши въздуха.

Хаджиун видя, че Чингис си търси повод да гледа тренировката, и се усмихна под нос.

— Може и да е Чагатай, братко. Двамата с Угедай прекарват доста време с Яо Шъ.

Това беше достатъчно.

— Всички ще идем — рече Чингис и лицето му просветна. Преди Темуге да успее да възрази, ханът излезе на студения вятър. Останалите го последваха, макар че Темуге се оглеждаше назад към печачото се козле и устата му се пълнеше със слюнка.

Яо Шъ беше гол до кръста въпреки голямата височина, на която се намираха. Сякаш не усещаше студа и докато Чагатай вървеше в кръг

и го караше да се обръща, падащите снежинки се задържаха върху раменете на монаха. Яо Шъ дишаше леко, макар че Чагатай вече беше и червен, и син от срещата. Държеше под око тоягата на монаха, очаквайки внезапна атака. Макар че презираше мечовете, дребният будист използваше тоягата, сякаш беше роден с нея. Чагатай усещаше режещи болки в ребрата и левия си крак, където бяха попаднали ударите. Самият той все още не бе успял да нанесе удар и беше на път да кипне.

Беше се събрала голяма тълпа от бездействащи воини. Нямаше какво друго да правят, а любопитството им никога не намаляваше. Проходът беше твърде тесен и само няколкостотин от тях можеха да наблюдават упражненията, така че те се бутаха и караха помежду си, докато се мъчеха да освободят пространство на състезателите. Чагатай усети движението в тълпата, преди да види баща си и чичовците си да минават през нея. Хората се притиснаха още по-плътно един в друг, за да не би да блъснат военачалниците. Той стисна зъби, твърдо решен да нанесе поне един добър удар под погледа на Чингис.

Мисълта означаваше действие и Чагатай се хвърли напред, спускайки тоягата си в къс съсичащ удар. Ако Яо Шъ беше останал неподвижен, тя щеше да счупи главата му, но той приклезна и удари рязко Чагатай в ребрата, преди да отстъпи настрана.

Ударът не бе силен, но Чагатай почервения от ярост. Яо Шъ поклати глава.

— Запази спокойствие — промърмори монахът. Това беше основният недостатък на момчето при тренировките. Нямаше нищо лошо в баланса и рефлексите му, но раздразнителността му винаги разваляше всичко. Яо Шъ от седмици се мъчеше да го научи да остава хладнокръвен в двубоя, да загърбва яростта също като страха. Двете емоции сякаш бяха неразривно свързани в младия воин и монахът бе на път да се примири с бавния напредък.

Чагатай се завъртя и обърна стойката си, сякаш щеше да атакува. Яо Шъ се люшна назад, за да посрещне ниския удар на тоягата. Блокира с лекота и левият му юмрук докосна бузата на Чагатай. Видя как очите на момчето пламват и яростта го обзема, както бе ставало много пъти преди. Чагатай замахна с такава бързина, че тоягата се превърна в размазано петно. Тълпата нададе вик при резките звуци, когато ударите му бяха блокирани отново и отново. Ръцете на Чагатай

горяха, той се опита да отстъпи, но в същия момент монахът му подложи крак и го просна на земята.

Движенията им ги бяха отдалечили от свободното пространство между двата гера, където бяха започнали двубоя. Яо Шъ щеше да заговори на Чагатай, но с типичната си бдителност усети, че зад гърба му стои някой, и се обърна.

Срещу него стоеше Хаджиун с напълно безизразна физиономия. Яо Шъ се поклони бързо, като продължаваше да се ослушва дали Чагатай не го приближава в гръб.

Хаджиун се наведе напред, макар че от шума наоколо едва ли можеха да ги подслушат.

— Нищо ли няма да му дадеш, монахо? — промърмори той. — Когато гледат баща му и мъжете, които ще командва?

Яо Шъ го погледна неразбиращо. От съвсем малък беше обучен да бъде майстор на тялото си. Мисълта да позволи на ядосано дете като Чагатай да го удря му изглеждаше странна. Ако младежът беше по-скромен и не се перчеше наляво и надясно, монахът може би щеше да се съгласи. Но за разглезения втори син на хана Яо Шъ поклати глава.

Хаджиун щеше да каже още нещо, но и двамата трепнаха, когато Чагатай нападна в гръб, отчаяно мъчейки се да се възползва от изгодната ситуация. Хаджиун сви раздражено устни, докато гледаше как Яо Шъ отстъпва с плавни движения, сякаш се плъзгаше над земята. Монахът винаги пазеше идеално равновесие и Хаджиун знаеше, че този ден Чагатай няма да успее да го докосне. Гледаше студено как Яо Шъ блокира още два удара, след което атакува по-силно и по-бързо от преди, с което даде своя отговор на военачалника.

Всички чуха охкането на Чагатай, когато тоягата изкара въздуха от дробовете му. Преди да успее да дойде на себе си, Яо Шъ го удари по дясната ръка и тоягата му падна. Без да спира, монахът нанесе удар с оръжието си в краката на Чагатай и момчето се затъркаля на замръзналата земя. Тълпата не завика радостно, когато Яо Шъ се поклони на проснатия хански син. Зрителите очакваха Чагатай да върне жеста, но вместо това той стана с пламнало лице и си тръгна от откритото пространство, без да се обръща назад.

Яо Шъ остана приведен по-дълго от необходимото, с което показва гнева си, че е пренебрегнат. Беше обичайно да обсъжда срещите

с младите воители, да им обяснява в какво са се провалили и къде са се представили добре. За петте години с племената той бе обучил много от хората на Чингис и имаше школа от двадесет от най-обещаващите. Чагатай не беше сред тях, но Яо Шъ бе научил достатъчно за света, за да разбере, че позволенията да остане тук си има цена. Днес тази цена се оказва твърде висока за него. Мина покрай Хаджиун, без дори да го погледне.

Макар мнозина да следяха как Чингис ще реагира на грубостта на сина си, ханът беше надянал студената физиономия.

Обърна се към Темуге и Хазар, след като видя как монахът подминава Хаджиун.

— Онова козле вече трябва да се е опекло — рече той.

Темуге се усмихна за момент, но не на новината за топла храна. В своята невинност монахът си бе спечелил доста сприхави врагове. Може би щяха да го научат на малко смирение. Денят се оказва доста по-добър, отколкото можеше да се надява.

Яо Шъ беше дребен, но въпреки това трябваше да се наведе ниско, за да влезе в гера на втората съпруга на хана. Поклони се ниско на Чакахай, както подобава на принцеса от Си Ся. Честно казано, изобщо не го беше грижа за титлите на мъжете, но се възхищаваше на това как тази жена си бе извоювала място в монголското общество. Едва ли можеше да се намери нещо по-чуждо на двора, който познаваше навремето, но тя бе оцеляла и Яо Шъ я харесваше.

Хо Са вече бе там и отпиваше от черния чай, който баща ѝ бе пратил в лагера. Яо Шъ му кимна и прие мъничката димяща чаша от ръцете на самата домакиня, след което седна. Въпреки огромните си размери в известен смисъл лагерът си оставаше мъничък. Яо Шъ подозираше, че Хаджиун знае много добре къде се намират тримата и може би дори има уши някъде наблизо. От тази мисъл чаят му се стори кисел и монахът се намръщи леко. Това не беше неговият свят. Той беше дошъл в лагерите да разпространява благородното учение на Буда. Все още не знаеше дали е направил добър избор. Монголите бяха странен народ. Сякаш приемаха всичко, което им говореше, особено ако го представяше като поуки от приказки. Яо Шъ им беше предал голяма част от мъдростта, която бе научил като момче, но когато

прозвучаваха бойните рогове, монголите захвърляха всичките му учения и се втурваха да убиват. Нямаше начин да ги разбере, но беше приел, че това е неговият път. Отпи глътка чай и се запита дали Чакахай приема ролята си по същия начин.

Дълго време Яо Шъ предимно мълча, докато Хо Са и Чакахай обсъждаха положението на дзинските войници в туманите на хана. Около осем хиляди от мъжете в лагера преди бяха живели в градовете на Дзин или бяха служили като войници на самия император. Не по-малко бяха и присъединили се от тюркските племена на север. Дзинските наборници нямаше да имат особено влияние, но Чакахай се бе погрижила слугите на всеки по-високопоставен да бъдат нейни сънародници. Така тя бе осведомена за ставащото в лагерите, колкото самия Хаджиун.

Яо Шъ гледаше деликатната жена, докато тя уверяваше Хо Са, че ще говори със съпруга си за смъртността при дзинските войници. Довърши чая си, като се наслаждаваше на горчивия му вкус и звука на родния си език. Това беше нещо, което определено му липсваше. Зареяните му мисли рязко прекъснаха, когато чу собственото си име.

— Вероятно Яо Шъ може да ни каже — рече Чакахай. — Той прекарва със синовете на съпруга ми не по-малко време от другите.

Яо Шъ осъзна, че не е чул въпроса, и прикри смущението си, като протегна чашата си, за да бъде напълнена отново.

— Какво искате да знаете? — попита той.

Чакахай въздъхна.

— Не слушаше, приятелю. Питам кога Джучи ще се оправи достатъчно, за да заеме мястото си.

— Може би след още една луна — незабавно отвърна Яо Шъ. — Раните му останаха чисти, макар че по ръцете и краката му винаги ще останат белези от нажеженото желязо. Трябва да възстанови мускулите там. Мога да работя с него. Той поне слуша, за разлика от глупавия си брат.

При тези думи Чакахай и Хо Са леко се напрегнаха. Слугите бяха отпратени по задачи, но винаги можеше да се намери някое любопитно ухо.

— Гледах упражненията — каза Хо Са и се поколеба, давайки си сметка за деликатната тема. — Какво ти каза военачалникът Хаджиун?

Яо Шъ вдигна очи, раздразнен от начина, по който говореше Хо Са. Гласът му се бе понижил до шепот.

— Не е по-важно от това да си меря приказките в този гер, Хо Са. Говоря истината, както я виждам. — Въздъхна. — И все пак, и аз бях навремето петнадесетгодишен глупак. Може би Чагатай в крайна сметка ще порасне силен мъж, не зная. Засега обаче е преди всичко едно сърдито момче.

За монаха това беше изумително избухване и Хо Са примигна изненадан.

— Това „сърдито момче“ някой ден може да поведе племената — меко каза Чакахай.

Яо Шъ изсумтя в чая си.

— Понякога си мисля, че прекалено много се заседях тук. Не би трябвало да ме е грижа кой ще наследи конската опашка на баща си или пък дали новите врагове няма да я стъпчат в прахта.

— Тук имаш приятели, Яо Шъ — каза Хо Са. — Нима няма да те е грижа какво става с нас?

Монахът се намръщи на себе си.

— По едно време си въобразявах, че мога да бъда глас на разума в този лагер и че дори ще успея да повлияя на хана и братята му. — Изсумтя пренебрежително. — Типичната арогантност на младостта. После си помислих, че мога да внеса мир в свирепите сърца на синовете. — Бузите му леко поруменияха. — А вместо това май ще гледам как Чагатай застава начело на бащиния си народ и го повежда към по-голямо унищожение, отколкото можем да си представим.

— Както сам каза, той е все още момче — промърмори Чакахай, развълнувана да види Яо Шъ така изтормозен. — Или ще се научи, или племената ще поведе Джучи.

Монахът омекна от тона ѝ и протегна ръка да я потупа по рамото.

— Имах труден ден, принцесо. Не обръщай внимание на думите ми. Утре ще бъда различен човек, с минало свършено и бъдеще неизвестно, както винаги. Съжалявам, че донесох гнева си тук. — Устните му се свиха иронично. — Понякога си мисля, че съм лош будист, но не бих могъл да бъда нещо друго.

Чакахай му се усмихна и кимна. Потънал в мисли, Хо Са напълни чашата си с безценния чай. Когато заговори, гласът му беше много тих и едва се чуваше:

— Ако Чингис падне в бой, Хаджиун ще стане хан. Той има свои синове и всичко това ще отлети като сухи листа на вятъра.

Чакахай наклони глава, за да го чуе. Беше прекрасна на светлината на лампите и Хо Са за пореден път си помисли какъв късметлия е ханът, че в гера му го очаква подобна жена.

— Ако съпругът ми посочи за наследник някой от синовете си, мисля, че Хаджиун ще уважи волята му.

— Ако го натиснеш да го стори, ще назове Чагатай — рече Хо Са. — Целият лагер знае, че не е благосклонен към Джучи, а Угедай и Толуй са още твърде млади. — Поспря за момент. Чингис едва ли щеше да е доволен да научи, че други мъже говорят с жена му по тези въпроси. Въпреки това бе любопитен. — Говорила ли си с хана за това?

— Още не — отвърна Чакахай. — Но ти си прав. Не искам синовете на Хаджиун да бъдат наследници. Какво ще стане тогава с мен? Не са далеч годините, когато племената са изоставяли семействата на мъртвите ханове.

— Никой не знае това по-добре от Чингис — рече Хо Са. — И не би искал да страдаш така, както е страдала майка му.

Чакахай кимна. Такова удоволствие бе да говори открито на родния си език, така различен от гърлените звуци на монголския. Даде си сметка, че при това състояние на нещата би предпочела да се върне при баща си, вместо да види Чагатай хан. Хо Са обаче говореше истината. Хаджиун имаше свои жени и деца. Дали те щяха да се отнасят добре с нея, ако съпругът ѝ падне? Хаджиун щеше да я почете и може би дори да я върне на краля на Си Ся. Винаги обаче щеше да има някой, който да се помъчи да използва жените и синовете на стария хан като фигуранти. Най-безопасно за Хаджиун би било да ги избие в деня, в който брат му падне в бой. Чакахай прехапа устна, разтревожена от мрачните мисли, които се бяха настанили в гера ѝ. Чингис нямаше да приеме Джучи, в това тя беше почти сигурна. Той се възстановяваше вече повече от месец, а хората трябва да виждат водача, за да не го забравят. Освен това тя не го познаваше — знаеше само, че Чагатай ще бъде лош избор. Децата ѝ не биха преживели възхода му, в това беше сигурна. Запита се дали е по силите ѝ да привлече Чагатай на своя страна.

— Ще си помисля — каза тя на двамата мъже. — Ще намерим верния път.

Чуваха как вятърът отвън стене между каруците и домовете на монголите. Гостите доловиха тъгата в гласа на Чакахай, докато ги изпращаше да поспят.

Яо Шъ излезе на вятъра и снега, потръпна и се сгуши по-плътено в дела си. Не беше заради студа — едва го забелязваше дори когато носеше само тънка туника. Понякога му се струваше, че е направил грешка, когато е дошъл при конния народ. Харесваше тези хора с цялата им детинска арогантност и убеждение, че могат да заповядват на света както им се хареса. Ханът беше роден водач и Яо Шъ бе искрено впечатлен от него. В същото време обаче не бе успял да намери подходящи уши за словото на Буда. Само малкият Толуй като че ли беше отворен за него, и то само защото беше твърде млад. Чагатай се присмиваше грубо над всяка философия, която не включваше смазването на враговете под петата му, а Джучи като че ли слушаше с отвеян интерес, оставяйки думите и идеите да влизат в едното му ухо и да излизат през другото.

Потънал в мисли, Яо Шъ вървеше по заснежените пътеки през лагера. Въпреки това си оставаше бдителен и усети мъжете веднага, когато започнаха да го обграждат. Въздъхна тихичко. Само едно глупаво момче можеше да прати воители да го нападнат тази вечер. Дори не бе взел тоягата си в гера на Чакахай — смяташе, че е в пълна безопасност.

Но той не беше дете, че да попадне в засада на някакви глупаци. Запита се дали Чагатай им е наредил да го убият, или само да му потрошат някоя кост. Нямахше значение — отговорът му щеше да е един и същ. Когато снегът се завъртя при поредния порив на вятъра, Яо Шъ се хвърли между два гера и атакува първата тъмна фигура, която му се изпречи. Мъжът беше твърде бавен и монахът го повали чисто с удар по брадичката, като същевременно блокира крака му със своя. Нямахше намерение да убива в планинския проход, но чу други гласове да отвръщат на звука и си даде сметка, че нападателите са много. От всички посоки се чуваха леки стъпки и Яо Шъ овладя надигания се в гърдите му гняв. Едва ли познаваше тези мъже, нито

пък те познаваха него. Отново си помисли, че прекараното сред племената време го е променило неусетно. Буда би ги оставил да дойдат, без да вдигне гневно ръка. Сви рамене и се прокрадна към следващата сянка. Поне вече не му беше студено.

— Къде е? — изсъска нечий глас, само на крачка от него.

Яо Шъ пристъпи зад мъжа и го бутна на земята, преди той да успее да реагира, а после се промъкна покрай него. Изненаданият вик на воина отекна в хълмовете и монахът чу как другите бързо приближават.

Първият бе посрещнат с експлозивен удар в гръдния кош. Яо Шъ усети как ребрата се чупят под ръката му и я отдръпна, преди някоя кост да се е забила в нея. Инстинктивно приклепна, когато усети някакво друго движение, но в белотата не беше видял навреме двамата воители и единият го сграбчи през кръста и го хвърли върху твърдата земя.

Яо Шъ изрита и кракът му болезнено улучи нещо твърдо. Изправи се, докато кръгът от мъже се затваряше. Огледа заплашителните лица. С тревога установи, че трима от тях са от групата, която обучаваше. Те поне не смееха да го погледнат в очите. Останалите бяха непознати и носеха тежки тояги.

— Падна ни, монахо — изръмжа един от тях.

Яо Шъ се подготви и застана с леко подвити крака, така че да бъде в идеален баланс. Не можеше да победи толкова много противници, но можеше да им предаде още един урок.

Осем мъже се хвърлиха в центъра на кръга и Яо Шъ почти успя да се провре между двама и да се измъкне. По чиста случайност единият успя да сграбчи дрехата му. Яо Шъ усети нечий пръст да се плъзгат по кожата на черепа му и рязко отметна глава назад. Пръстите изчезнаха и монахът нанесе удар с десния си крак. Още един от нападателите нададе вик и падна със счупено коляно, но междувременно от многото удари монахът бе зашеметен. Той продължаваше да се бие с ръце, колене и глава, както може, но накрая го събориха. Тежките тояги се надигаха и спускаха в безумен гняв. Яо Шъ не извика дори когато един от тях настъпи десния му крак и счупи малките кости на стъпалото му.

Преди да изгуби съзнание, му се стори, че чува вика на Хаджиун и почувства как ръцете се отдръпват от него. Думите на собствените

му учители се въртяха в ума му, докато припаднаше в снега. Бяха му казали, че да се гневиш е все едно да хванеш горящ въглен. Можеш единствено да се изгориш. Но докато мъжете се разпръсваха и нечий силни ръце го вдигаха, Яо Шъ стисна силно горящия въглен и усети единствено топлина.

8.

Яо Шъ вдигна очи, когато Хаджиун влезе в гера, в който лекуваха ранените. През деня болните мъже и жени пътуваха в каруците, увити в дебели кожуси. Винаги имаше някой, на когото трябваше да се изреже цирей или да се превърже рана. Яо Шъ познаваше трима от мъжете в гера. Той лично ги беше ранил. Не бе разговарял с тях, а те изглеждаха смутени от мълчанието му и не смееха да го погледнат в очите.

Хаджиун грейна, когато поздрави Джучи, седна на края на леглото му и завърза непринуден разговор. Възхити се на тигровата кожа в краката на младежа и докато си приказваха, прокарваше длан по твърдите гънки и главата. Яо Шъ разбра, че двамата са приятели. Субодай също минаваше всяка сутрин и въпреки уединението си Джучи бе добре информиран за всичко. Яо Шъ наблюдаваше двойката с известно любопитство, когато усети разбитите кости в стъпалото си и трепна.

Разговорът замря и Хаджиун се обърна към монаха. Явно се чудеше какво да каже. Подобно на всички други, много добре знаеше, че единствено Чагатай би могъл да стои зад побоя. Знаеше също, че това никога няма да може да се докаже. Чагатай обикаляше наперено лагера и доста воини го гледаха с одобрение. Не виждаха нищо срамно в това да си отмъсти и Хаджиун можеше да предположи какво беше мнението на Чингис по въпроса. Ханът не би разчитал на други в подобна ситуация, но и да му се наложеше, това едва ли щеше да се отрази на съня му.

Лагерът беше сурово място и Хаджиун се чудеше как да обясни това на Яо Шъ.

— Кокчу казва, че след няколко седмици ще можеш да ходиш — рече той.

Яо Шъ сви рамене.

— Лекувам се, военачалнико. В края на краищата, тялото е просто животно. Кучетата и лисиците се лекуват, същото правя и аз.

— Не съм чул нищо ново за онези, които те нападнаха — излъга Хаджиун.

Погледът на Яо Шъ се отмести към другите в малкия гер и Хаджиун леко се изчерви.

— В лагера винаги някой се бие — каза той и разпери ръце.

Яо Шъ го погледна спокойно, изненадан, че военачалникът като че ли се чувстваше виновен. Та нали не беше участвал в побоя и не е отговорен за Чагатай? Всъщност изходът можеше да е много по-лош, ако Хаджиун не се бе появил да ги подплаши. Воините се бяха изпокрили в герите, отнасяйки ранените си. Яо Шъ подозираше, че Хаджиун може да разпознае всеки един, ако поиска, може би дори по име и от кой род е. Нямаше значение. Монголите обичаха да си отмъщават, но Яо Шъ не изпитваше гняв към младите глупаци, които изпълняваха заповеди. Беше се заклел да даде хубав урок на Чагатай, когато му дойде времето.

Монахът беше смутен, че вярата му отстъпва на заден план пред това първично желание, но въпреки това се наслаждаваше на перспективата. Не можеше да говори за това, когато хората на Чагатай са в гера, но те също се възстановяваха и нямаше да мине много време, преди да остане сам с Джучи. Макар че сигурно си бе спечелил враг в лицето на Чагатай, Яо Шъ беше гледал борбата с тигъра. Хвърли поглед към огромната раирана кожа в ниското легло на Джучи и си помисли, че си е спечелил и съюзник. Принцесата от Си Ся ще бъде доволна, иронично си помисли той.

Хаджиун стана автоматично, когато чу гласа на Чингис отвън. Ханът влезе и Яо Шъ видя, че цялото му лице е подуто и червено, а дясното му око е почти затворено.

Ханът забеляза присъстващите в гера и кимна на Яо Шъ, преди да заговори с Хаджиун. Не обърна внимание на Джучи, сякаш го нямаше.

— Къде е Кокчу, братко? Трябва да разкарам този счупен зъб от главата си.

Шаманът влезе в същия момент, носейки със себе си странната миризма, която караше Яо Шъ да бърчи нос. Не можеше да хареса кльощавия магьосник. Беше открил, че шаманът е много вещ в наместване на счупени кости, но Кокчу се отнасяше към болните така,

сякаш те му досаждат, а същевременно се мазнеше най-безсрамно на военачалниците и Чингис.

— Зъбът, Кокчу — изръмжа Чингис. — Време е.

На челото му беше избила пот и Йо Шъ виждаше, че го мъчи ужасна болка, макар че ханът за нищо на света нямаше да я покаже. Понякога монахът се питаше дали тези монголи до един не са луди. Болката беше просто част от живота и трябваше да се приема и разбира, а не да се смазва.

— Да, господарю хан — отвърна Кокчу. — Ще го извадя и ще ти дам билки за подуването. Легни, господарю, и отвори уста колкото можеш по-широко.

С огромна неохота Чингис се настани на последното легло в гера и отметна назад глава така, че Йо Шъ можеше да види възпалената плът. Имат много хубави зъби, помисли си той. Кафявият пън изобщо не беше на място в бялата редица. Йо Шъ се запита дали месната им диета не е причина за силата и свирепостта им. Самият той отбягваше месото и смяташе, че то е причина за лошия темперамент. Въпреки това монголите като че ли се оправяха много добре с него, а и с всичко останало.

Кокчу разви кожен вързоп, в който имаше малки ковашки клещи и набор тесни ножове. Йо Шъ видя как Чингис се блещи към инструментите, после погледът му срещна този на монаха и веднага стана безизразен. Явно беше решил да приеме операцията като изпитание. Йо Шъ се запита дали самодисциплината на хана ще издържи.

Кокчу щракна с клещите и пое дълбоко дъх, за да успокои ръцете си. Погледна към отворената уста на хана и сви устни.

— Ще бъда колкото се може по-бърз, господарю, но трябва да извадя корена.

— Свърши си работата, шамане, вади го — рязко отвърна Чингис и Йо Шъ осъзна, че болката му трябва да е огромна, за да говори по такъв начин. Когато Кокчу докосна счупения зъб, ханът стисна юмруци, а после ги отпусна и остана да лежи, сякаш е заспал.

Йо Шъ гледаше с интерес как Кокчу бърка дълбоко с клещите и се мъчи да се захване за нещо. На два пъти металният инструмент му се изплъзна, щом опита да дръпне. С крива гримаса шаманът се обърна към вързоп и избра един нож.

— Ще трябва да срежа венеца, господарю — нервно рече той.

Яо Шъ виждаше, че шаманът се тресе, сякаш собственият му живот е в опасност. А може би наистина беше. Чингис не си направи труда да отговори, макар че ръцете му отново се стегнаха и отпуснаха, докато се бореше да овладее тялото си. Вцепени се, когато Кокчу натисна с ножа и го заби дълбоко. Задави се от пороя гной и кръв и замаха на шамана да се разкара, за да се изплюе на пода, преди да легне отново. Очите му бяха безумни, забеляза Яо Шъ, който бе изпаднал в тихо благоговение от силата на волята му.

Кокчу отново срязва и рязко завъртя острието, бръкна с клещите, захвана и задърпа. Едва не падна, когато дългият корен излезе и Чингис изсумтя и се надигна, за да се изплюе отново.

— Почти приключих, господарю — каза шаманът.

Чингис го изглежда кръвнишки и отново легна. Второто парче излезе бързо и ханът седна, като докосваше болната си челюст, явно облекчен, че всичко е свършило. Устните му бяха червени от кръв и Яо Шъ го видя как преглъща горчиво.

Джучи също бе наблюдавал ваденето, макар да се мъчеше да се преструва, че не гледа. Когато Чингис се надигна, младежът легна в леглото си и се загледа в брезовите ребра на тавана. Яо Шъ си помисли, че ханът ще излезе, без да каже нито дума на сина си, и се изненада, когато Чингис спря и потупа Джучи по крака.

— Можеш да ходиш, нали? — рече той.

Джучи бавно обърна глава.

— Да, мога да ходя.

— Значи можеш и да яздиш.

Чингис забеляза меч с вълчата глава, който Джучи никога не изпускаше от поглед, и дясната му ръка трепна да го вземе, но вместо това се спря върху тигровата кожа и я поглади.

— Щом можеш да ходиш, значи можеш и да яздиш — повтори Чингис.

Сигурно щеше да се обърне и да излезе, но някакъв импулс го спря.

— Помислих си, че онази котка ще те убие — рече той.

— Почти успя — отвърна Джучи.

За негова изненада Чингис му се ухили, оголвайки червени зъби.

— Но въпреки това ти я победи. Имаш един туман и тръгваме да завоюваме.

Яо Шъ разбра, че ханът се опитва да възстанови мостовете помежду им. Джучи щеше да командва десет хиляди души — пост, за който се изискваше огромно доверие и не се даваше току-тъй. За разочарование на монаха Джучи се усмихна презрително.

— Какво повече бих могъл да поискам от теб, господарю?

В гера настъпи абсолютна тишина. Никой не помръдваше. Накрая Чингис сви рамене.

— Както кажеш, момче. Дадох ти повече от достатъчно.

Нужни бяха дни, за да може потокът каруци и животни да се излее от планините в равното. На юг и на запад лежаха градовете под властта на шах Мохамед. Всеки мъж и жена от народа бяха чули за предизвикателството към техния хан и за смъртта на пратениците. Изгаряха от нетърпение да си отмъстят.

Съгледвачите язدهа в широки кръгове около основната маса, която бавно оставяше студените планини зад гърба си. Военачалниците бяха хвърляли кости за правото да оглавят ударния туман и Джебе беше спечелил, когато му се паднаха четири коня. Когато научи, Чингис извика заместника на Арслан, за да му даде заповеди. Джебе откри хана да обсъжда задълбочено с братята си предстоящата война. Когато Чингис най-сетне забеляза стоящия край вратата млад мъж, той му кимна почти без да вдига поглед от начертаната с въглен и мастило карта.

— Повече ми е нужна информация, отколкото купища мъртъвци, военачалнико — рече той. — Шахът може да разчита на градове, които по нищо не отстъпват на онези в Дзин. Няма да остане със скръстени ръце, докато прекосяваме земите му. Трябва да посрещнем войските му, но както и когато аз реша. Дотогава ми трябва всичко, което успееш да научиш. Ако някое градче има по-малко от двеста бойци, нека се предадат. Прати търговците им при мен, както и всички, които познават донякъде света около себе си.

— А ако не се предадат, господарю? — попита Джебе.

Хазар се засмя, продължавайки да гледа картата, но жълтите очи на хана се вдигнаха.

— Тогава разчисти пътя — отвърна Чингис.

Джебе се канеше да излезе, когато ханът тихо подсвирна. Младият мъж се обърна въпросително към него.

— Сега те са твои воини, Джебе, а не мои или нечии други. Първо ще се обръщат към теб. Не го забравяй. Виждал съм храбри бойци да се пречупват и побягват, а само няколко месеца по-късно да печелят при невъзможни ситуации. Единствената разлика е, че командирът им е бил сменен. Никога не си помисляй, че друг може да ти свърши работата. Разбра ли ме?

— Да, господарю — отвърна Джебе. Помъчи се да не покаже задоволството си, макар да се чувстваше главозамаян от него. За първи път ставаше независим командир. Десет хиляди мъже щяха да гледат единствено към него, щеше да държи живота и честта им в ръцете си.

Чингис се усмихна иронично — много добре си даваше сметка за потящите се длани и разтуптяното сърце на младия мъж.

— Върви тогава — каза той и отново се наведе над картите.

Една пролетна утрин Джебе излезе начело на десет хиляди ветерани, жаден да си спечели име. Само няколко дни по-късно в лагера пристигнаха арабски търговци, сякаш гонени по петите от самия дявол. Бяха готови да обменят и продават информация с тази нова сила в страната и Чингис посрещна множеството им в гера си, а ги изпрати с пълни със сребро кесии. Далеч зад тях черни пушилки се надигаха лениво в жегата.

Джучи отиде при хората си два дни след като Чингис бе посетил лечебницата. Беше слаб и блед от шестте седмици на легло, но яхна решително любимия си кон и стисна зъби против болката. Лявата му ръка бе разбита и раните по краката му се напукваха и кървяха, но той се усмихваше, докато препускаше в тръс към редиците. Хората му знаеха, че идва, и се бяха построили да посрещнат своя военачалник и първороден син на хана. Джучи оставаше напрегнат, съсредоточен върху собствената си слабост. Вдигна ръка за поздрав и всички приветстваха оцеляването му и огромната тигрова кожа, която бе сложил под седлото. Изсушената глава винаги щеше да се зъби към него.

Когато зае мястото си в предната редица, той обърна понито си и погледна към мъжете, които му беше дал баща му. От десетте хиляди повече от четири бяха някогашни жители на дзинските градове. Бяха яхнали коне и носеха монголско снаряжение, но той знаеше, че не могат да стрелят така бързо и точно като сънародниците му. Други две хиляди бяха от тюркските племена на север и запад — тъмнокожи мъже, които познаваха арабските земи по-добре от монголите. Помисли си, че Чингис му е дал онези с по-долна кръв, но те бяха свирепи и познаваха земята и лова. Джучи беше доволен от тях. Последните четири хиляди бяха негови сънародници — наймани, ойрати и джаджирати. Огледа редиците им и почувства слабост в мрачните им лица. Монголите знаеха, че Джучи не е любимият син на хана, а може би и изобщо не му е син. Прочете смътното съмнение в начина, по който се споглеждаха един друг и не го приветстваха бурно като останалите.

Усети как енергията му отслабва и призова цялата си воля. Искаше му се да бе имал повече време, за да излекува ръката си. Но беше видял как Субодай сплотява хората и изгаряше от желание да се захване за работа.

— Виждам мъже пред себе си — извика им той. Гласът му бе силен и мнозина се ухилиха. — Виждам воини, но не и войска.

Усмивките трепнаха и той посочи към безбройните каруци, които се спускаха от планините зад тях.

— Нашият народ има достатъчно хора, за да се пази от вълците — рече той. — Препуснете с мен днес и ще видя какво мога да направя от вас.

Заби пети в хълбоците на коня, макар че краката вече го боляха. Зад него десетте хиляди поеха в тръс към равнината. Щеше да ги скапе, докато не обезумеят от умора или докато крайниците му не започнат така да го болят, че да не може да издържи. Тази мисъл го накара да се усмихне. Щеше да издържи. Винаги беше успявал.

Град Отрар бе една от многото перли на Хорезъм^[1], натрупал огромни съкровища на кръстопътищата на древни империи. Той пазеше Запада в продължение на хиляда години, като вземаше част от богатството, течащо по търговските пътища. Стените му защитаваха

хиляди кирпичени къщи, някои триетажни и боядисани в бяло, за да предпазят обитателите си от безмилостното слънце. Улиците бяха винаги оживени и тук човек можеше да намери всичко, каквото му хрумне, стига да има достатъчно злато. Управителят на града, Иналчук, всеки ден принасяше дарове в джамията и демонстрираше пред всички предаността си към ученията на пророка. Насаме пиеше забраненото вино и държеше харем от жени, избрани от робините на десетки раси специално за да му доставят удоволствие.

Слънцето клонеше към хълмовете, Отрар бавно изстиваше и улиците губеха безумната си енергия, когато мъжете и жените започнаха да се прибират. Иналчук избърса потта от челото си и се хвърли към инструктора по фехтовка. Той беше бърз и понякога управителят си мислеше, че нарочно го оставя да бележи точки. Нямаше нищо против, стига да го правеше умело. Ако го издебнеше прекалено открит, Иналчук удряше силно и често оставяше белег или синина. Това беше игра, както и всичко останало.

С периферното си зрение видя, че главният му писар е спрял в края на двора. Инструкторът се хвърли към него, за да накаже момента на невнимание, и Иналчук отстъпи назад и удари ниско, така че притъпеният връх на меча потъна в стомаха на мъжа. Инструкторът падна тежко и Иналчук се разсмя.

— Няма да ме излъжеш да те вдигна, Акрам. Един път е достатъчен за всеки номер.

Инструкторът се усмихна и скочи на крака, но светлината намаляваше, затова и Иналчук се поклонил и му подаде оръжието.

Докато слънцето залязваше, той чу гласовете на мюезините да възхваляват Божието величие из града. Беше време за вечерна молитва и дворът започна да се пълни с членове на домакинството му. Носеха си килимчета и се подредиха в редици с наведени глави. Иналчук ги поведе в метаните и мислите и тревогите на деня постепенно изчезнаха.

Докато припяваха в унисон, Иналчук очакваше с нетърпение края на постите. Рамаданът свършваше и дори той не смееше да наруши правилата му. Слугите бърбореха като птици и управителят нямаше намерение да им дава доказателства, които биха могли да използват срещу него в шериатските съдилища. Докато докосваше чело в земята, той си помисли за жените, които щеше да избере да го

изкъпят. Дори в свещения месец всичко беше възможно след залез-слънце, можеше да бъде господар поне в собствения си дом. Щеше да вземе мед и да покапе с него гърба на сегашната си любимка, докато ѝ се наслаждава.

— Аллах акбар! — изрече на глас той. Бог е велик. Медът е прекрасно нещо, дар от Аллах за всички мъже, щеше да го яде всеки ден, ако не беше растящият му корем. Явно всяко удоволствие си имаше цена.

Просна се отново, същински образец на благочестивост пред домочадието. Слънцето беше залязло по време на ритуала и Иналчук умираше от глад. Нави молитвеното си килимче и бързо закрачи през двора, следван по петите от писаря.

— Къде е войската на хана? — попита Иналчук през рамо.

Писарят зашумоля с хартиите, както му бе обичаят, макар Иналчук да не се съмняваше, че много добре знае отговора. Зайед бин Салех беше остарял на поста си, но възрастта не бе замъглила ума му.

— Монголите се придвижват бавно, господарю — рече той. — Слава на Аллах за това. Цялата земя чак до планините е потъмняла от тях.

Иналчук се намръщи и картините с намазаната с мед кожа излетяха от главата му.

— Значи са повече, отколкото предполагахме?

— Може би около сто хиляди бойци, господарю, макар че не мога да съм сигурен при толкова много каруци. Вият се като някаква огромна змия по земята.

Иналчук се усмихна на сравнението.

— Дори такава змия има само една глава, Зайед. Ако ханът стане немирен, ще пратя хашишините да я отрежат.

Писарят се намръщи, оголвайки жълти като слонова кост зъби.

— Предпочитам да прегърна скорпион, вместо да си имам вземане-даване с онези шиитски мистици, господарю. Опасни са не само с кинжалите си. Нима не отричат халифите? Мисля, че не са истински последователи на исляма.

Иналчук се разсмя и потупа Зайед по рамото.

— И да те плашат, малки ми Зайед, те се продават и никой не може да се сравнява с тях. Нима не сложиха отровен пай върху гърдите

на Саладин, докато спеше? Това има значение. Те уважават договорите си, а мрачната им лудост е само за заблуда.

Зайед потръпна деликатно. Хашишините бяха всесилни в планинските си крепости и дори шахът не можеше да им заповяда да излязат от тях. Почитаха смъртта и насилието и Зайед мислеше, че Иналчук не бива да говори така нехайно за тях дори в собствения си дом. Надяваше се мълчанието му да не се възприеме като укор, но Иналчук се сети нещо друго и продължи да говори.

— Не спомена за никакви вести от шах Мохамед — рече той. — Нима още не е отговорил?

Зайед поклати глава.

— Още няма подкрепления, господарю. Пратил съм хора да ги чакат на юг. Ще разбере веднага щом се появят.

Бяха стигнали до банята в дома на управителя. Бидейки мъж, макар и роб, Зайед не можеше да мине през вратата и Иналчук спря с него, обмисляйки заръките си.

— Братовчед ми разполага с повече от милион въоръжени мъже, Зайед. Повече от достатъчно, за да смажат тази армия от каруци и мършави кози. Прати му ново писмо с личния ми печат. Кажу ми... че двеста хиляди монголски воители са дошли от планините. Може би ще разбере, че на моя гарнизон не му остава друго, освен да отстъпи пред такова множество.

— Шахът няма да повярва, че ще ударят Отрар, господарю. Има и градове без стени като нашите.

Иналчук изцъка с език и поглади мазните къдри на брадата си.

— Че къде другаде да отидат? Нали тук наредих хората му да бъдат бичувани на пазара. Тук направих купчина от ръце, стигаща до кръста на човек. Нима братовчед ми не ми заръча да сторя това? Следвах неговите заповеди, като мислех, че войската му ще накара онези монголи да си плюят на петите. И ето че се обръщам към него, а той се бави.

Зайед премълча. Стените на Отрар никога не бяха превземани, но от дзинските земи бяха започнали да пристигат арабски търговци. Разправяха, че монголите използвали машини, способни да смазват градове. Напълно възможно бе шахът да е решил да пожертва гарнизона на Отрар, за да провери нрава на монголския хан. Двадесет

хиляди въоръжени и отпочинали мъже имаше зад стените, но писарят не се чувстваше в безопасност.

— Напомни на братовчед ми, че навремето, когато бяхме момчета, спасих живота му — каза Иналчук. — Все още ми е длъжник за това.

Зайед сведе глава.

— Ще пратя писмото по най-бързите коне, господарю.

Иналчук кимна отсечено и изчезна зад вратата. Зайед го изпрати с намръщен поглед. Господарят щеше да вилнее като разгонено куче до заранта, оставяйки планирането на кампанията на слугите.

Зайед не разбираше страстта също както не разбираше хора като хашишините, дъвчещи лепкавите кафяви бучки наркотик, който прогонваше страха и ги караше да се гърчат от жажда да убиват. Като млад тялото му го измъчваше, но една от благословиите на възрастта бе освобождаването от желанията на плътта. Единственото истинско удоволствие, което бе познал някога, идваше от планирането и науките.

Смътно си даде сметка, че трябва да се нахрани, за да издържи дългата нощ. Имаше над сто шпиони по пътя на монголската войска и докладите им пристигаха на всеки час. Чу как господарят започна да пъшка ритмично и поклати глава, сякаш на непослушно дете. Подобни действия, когато светът бе на път да се катурне, го озадачаваха. Не се съмняваше, че шах Мохамед има амбицията да стане нов Саладин. По онова време Иналчук е бил малко дете, но Зайед помнеше управлението на великия владетел. Още виждаше как преди повече от тридесет години воините на Саладин минават през Бухара на път за Йерусалим. Наистина златни времена!

Шахът нямаше да позволи Отрар да падне, почти сигурен беше в това. Под знамената му се бяха събрали много първенци, но всички те щяха да го дебнат за прояви на слабост. Това беше проклятието на всички силни и шахът не можеше да се откаже от такъв богат град. В края на краищата, Дзин никога не е бил по-слаб. Ако Чингис можеше да бъде спрял при Отрар, шахът можеше да завладее цял свят.

Чу как пъшкането на господаря се засилва и въздъхна. Несъмнено Иналчук също бе хвърлил око на шахския трон. Ако успееше да разбие бързо монголите, може би дори щеше да се добере до него.

Коридорът беше прохладен след залез и Зайед почти не забеляза робите, които палеха фенерите. Не беше уморен. Това също бе благословия на възрастта — нужен му беше съвсем малко сън. Затътри се в сумрака. Трябваше да разгледа хиляди неща, преди слънцето да изгрее отново.

[1] Историческа държава в Северна Азия, завладяна от Арабския халифат през VIII век, а унищожена от монголите на Чингис между 1218 и 1220 г. — Б.р. ↑

9.

Джебе бе изгубил броя на милите, които бяха изминали през месеца, откакто се отдели от войската на хана. Отначало беше тръгнал на юг и бе попаднал на огромно езеро с формата на полумесец. Никога досега не бе виждал подобен пресноводен водоем — толкова широк, че дори острият поглед на съгледвачите не съзираше отсрещния бряг. Дни наред той и хората му ловиха непозната зелена риба и се тъпчеха с месото ѝ, преди да продължат. Беше решил да не се опитва да преплува с конете езерото и поведе тумана си по глинестите му брегове. Пълно беше с годеи за ядене дивеч, от газели и диви кози до една кафява мечка, която изскочи с рев от близката горичка и почти стигна до челния отряд, преди стрелите да я повалят. Джебе бе наметнал кожата ѝ върху гърба на коня си, както си беше с гниещата мас. Надяваше се да успее да я опуши, преди да се е развалила. Соколи и орли се рееха в топлите ветрове над главите им, а хълмовете и зелените долини напомняха за дома.

Както му бе заповядал Чингис, оставяше малките селца на мира. Хората му минаваха покрай тях като тъмна маса, а селяните бягаха презглава или ги зяпаха с тъп ужас. Приличаха на добитък и Джебе потръпна при мисълта за подобен живот, прикован през цялото време на едно място. Беше унищожил четири по-големи градчета и над дузина крайпътни укрепления, като заравяше награбеното на белязани места по хълмовете. Хората му започваха да го признават за лидер и язدهа с високо вдигнати глави, наслаждавайки се на стила му да удря бързо и да покрива огромни разстояния само за няколко дни. Арслан беше по-предпазлив като военачалник, но бе обучил добре Джебе и младият мъж ги гонеше здравата. Трябваше да си създаде име сред военачалниците и не позволяваше слабост или колебание у онези, които бяха с него.

Ако някое градче се предаваше бързо, Джебе пращаше търговците му на север и изток, където смяташе, че е стигнал Чингис с бавните каруци. Обещаваше им злато и ги съблазняваше с дзински монети като доказателство за щедростта, с която ще ги приемат там.

Мнозина бяха принудени да гледат как домовете им се превръщат в пепелища и не изпитваха симпатии към младия монголски военачалник, но въпреки това приемаха даровете и заминаваха. Не можеха да строят отново пред спускащия се на юг Чингис и Джебе откри, че са по-прагматични от сънародниците му и по-склонни да приемат съдбата, която издигаше един и пречупваше друг без видима причина. Лично той не се възхищаваше на тази нагласа, макар да му вършеше идеална работа.

В края на новата луна, за която беше научил, че е арабският месец рамадан, Джебе стигна нова планинска верига южно от голямото езеро. Отрар се намираше на запад, а още по-нататък лежаха златните градове на шаха, чиито имена едва произнасяше. Научи за Самарканд и Бухара и беше накарал арабските селяни да начертаят груби карти, които Чингис щеше да оцени високо. Не отиде да види тези укрепени градове. Щеше да го направи по-нататък заедно с цялото множество зад гърба си.

В края на месеца направи последен обход на възвишенията на юг, за да нанесе на карта водоизточниците и да държи хората си във форма. Беше почти готов да се върне и да тръгне на война. Макар че туманът му пътуваше вече повече от месец, той нямаше гери и се установи на лагер в една закътана долина, а по всички върхове наоколо сложи съгледвачи. Един от тях се върна с покрито с пяна пони.

— Видях ездачи в далечината, военачалнико.

— Забелязаха ли те? — попита Джебе.

Младият воин поклати гордо глава.

— Не и в този живот, военачалнико. Беше на последната светлина преди залеза и веднага потеглих обратно.

Поколеба се и Джебе го зачака да проговори отново.

— Помислих си... че заради начина, по който язدهа, може и да са монголи. Зърнах ги само за миг преди да се стъмни, но бяха шестима в група и е възможно и да са наши.

Джебе стана, забравил печения заек в краката си.

— Че кой друг би стигнал толкова далеч на юг? — промърмори той. С тихо изсвирване заповяда на хората си да зарежат ястията и да възседнат конете. Беше твърде тъмно за бързо препускане, но преди залез-слънце той беше видял пътеката между хълмовете и не се стърпя да се придвижи по-близо в мрака. По изгрев-слънце щеше да е на

позиция. Предаде заповедите на командирите и ги прати да уведомят хората си. Не след дълго вече се движеха тихо в колона.

Нямаше луна и нощта беше много тъмна, но воините следваха заповедите и Джебе се усмихна. Ако беше Хазар, или още по-добре — Субодай, нищо не би му харесало повече от това да изненада монголска войска по изгрев. Докато водеше колоната, прошепна на съгледвачите да излязат напред — знаеше, че военачалниците на хана с удоволствие биха направили същото с него. За разлика от по-възрастните той трябваше да си спечели име и се наслаждаваше на предизвикателството на новата земя. Издигането на Субодай бе показало, че Чингис винаги поставя таланта пред произхода.

Джучи се събуди от мъртвешкия сън в боровата гора по средата на планинския склон. Остана да лежи в пълния мрак, вдигна лявата си ръка пред лицето си, и примигна уморено. За арабите утрото настъпваше, когато можеха да различат черен конец от бял, а все още нямаше достатъчно светлина за това. Прозя се със съзнанието, че няма да може да заспи отново, след като разнебитеното му тяло се беше събудило. Сутрин краката му бяха вдървени и той започваше всеки ден с втриване на масло в големите белези от нажежено желязо и тигрови нокти. Бавно разтри ръбестата кожа с палци и изсумтя с облекчение, когато мускулите се отпуснаха. Точно тогава чу тропот на копита в тъмното и гласа на един от съгледвачите.

— Насам — повика той.

Съгледвачът се спеша и приближи да коленичи пред него. Беше един от дзинските войници и Джучи му подаде купата с масло да продължи, докато слушаше. Съгледвачът говореше бързо на родния си език, но младежът го прекъсна само веднъж, за да го попита за значението на една дума.

— За три седмици не сме виждали нито следа от войска, а сега се промъкват към нас в тъмното — рече Джучи и трепна, когато пръстите на дзинския воин докоснаха чувствително място.

— По зазоряване можем да сме на мили оттук, военачалнико — промърмори съгледвачът.

Джучи поклати глава. Хората нямаше да му позволят да избяга, ако имаше някакъв план да примаме врага в засада. Просто това

отстъпление означаваше да се компрометира пред всички групи в тумана.

Тихо изруга. В безлунната нощ нямаше начин да знае къде се намират неприятелите, нито колко са тръгнали срещу него. Най-добрите му преследвачи щяха да бъдат безполезни. Единственото му преимущество беше, че познаваше района. Изолираната долина на юг беше негов тренировъчен лагер от половин месец и той я беше използвал, за да вкара хората си във върхова форма. Наред със съгледвачите Джучи знаеше всяка козя пътека и прикритие от единия край на долината до другия.

— Повикай мингхан командирите — каза той. Десетимата старши командири можеха бързо да предадат заповедите му на отделните хилядни на тумана. Чингис бе създал системата и тя работеше добре. Джучи бе добавил само идеята на Субодай да даде име на всяка хилядна и всеки ягун от сто души. Така объркването по време на сражение беше по-малко и той бе доволен от хората си.

Съгледвачът му подаде купата с масло и сведе глава, след което забърза в тъмното. Джучи се изправи и със задоволство забеляза, че краката са спрели да го болят, поне засега.

Когато хората му поведоха конете нагоре към билото и към долината от другата страна, пристигнаха други двама съгледвачи. Слънцето още не беше изгряло, но сивата светлина на вълчата зора вече се бе появила над хълмовете, когато мъжете се посъживиха. Джучи видя, че съгледвачите се подсмиват, и им направи знак да приближат. Те също бяха дзинци, но обикновено безстрастните воители бяха видимо развеселени от нещо.

— Какво има? — нетърпеливо попита Джучи.

Двамата мъже се спогледаха.

— Идващите са монголи, военачалнико.

Джучи примигна смутено. Наистина можеше да различи лицата на съгледвачите в дрезгавата светлина, но те бяха яздили в тъмното, за да стигнат до него.

— Как разбрахте? — поинтересува се той.

За негова изненада единият потупа носа си.

— По миризмата, военачалнико. Вятърът духа от север и няма начин да се обърка. Арабите не използват гранясала овнешка лой.

Съгледвачите явно очакваха Джучи да се отпусне с облекчение, но вместо това той сви очи и ги отпрати с рязък жест. Това можеше да е единствено туманът на Арслан, воден от новия мъж, издигнат от баща му. Не бе имал възможност да опознае Джебе, преди Чингис да го изпрати на поход. Оголи зъби в тъмното. Поне щеше да го посрещне, както си реши, на терен, който Джебе не познаваше така добре.

Даде нови заповеди и ускори темпото — трябваше да стигнат долината преди изгрева. Всички бяха чули новината за другия туман в района и също като военачалника си горяха от желание да покажат на какво са способни. Унищожаването на войските на шах Мохамед нямаше да им донесе толкова голямо удоволствие, колкото да изненадат собствените си сънародници.

Слънцето вече беше над хоризонта и Джебе се движеше бавно напред. Воините му се бяха промъкнали в полумрака и тихомълком бяха оградили долината, в която чуваха воините и конете. Пръхтенето отекваше ясно в околните хълмове и Джебе бе оставил четиридесет разгонени кобили далеч назад, за да не усетят жребците.

Първите лъчи накараха младия военачалник да се усмихне при вида на терена отпред. Воините се движеха на тъмни петънца, заобиколени от склонове и чукари. Шаманите разправяха истории за огромни камъни, паднали от небето и издълбали долини. Тази приличаше точно на такова място. Джебе забеляза един издаден хребет, от който можеше да насочва групите, и използва прикритието на дърветата, за да стигне до него, като през цялото време оставаше невидим за евентуалните наблюдатели в долината. Нямаше намерение да отнема живот, а само да покаже на монголския туман, че би могъл да го унищожи. Никога нямаше да забравят гледката на хората му, налитаци върху тях по склоновете.

Очите му бяха зорки и той с удоволствие забеляза, че противникът не показва никакви признаци на тревога. Явно тренираха — в далечината се виждаше редица дискове, които можеха да бъдат единствено сламени мишени за стрелците. Редица след редица препускаше в галоп и пускаше стрелите си на пълна скорост, преди да обърне обратно за нов опит. Джебе тихо се засмя, когато чу далечния зов на монголски рогове.

Следван от двама старши командири и двама знаменосци, Джебе завърза поводите на коня за едно дърво, прилекна и бавно тръгна по билото. Накрая запълзя по корем, докато не стигна място, от което се разкриваше изглед към цялата долина. Разстоянието все още бе твърде голямо, за да разпознае военачалника, но Джебе кимна при вида на стегнатите редици. Който и да беше, бе обучил хората си добре.

Зърна червен сигнал, който се появи и моментално изчезна на една скала на половин миля оттук. Хората от левия фланг бяха намерили подходящ склон за спускане и бяха готови да действат. Изчака десния и сърцето му затуптя по-бързо, когато синият флаг се появи.

Нещо го загложди и наруши концентрацията му. Къде бяха другите съгледвачи, които трябваше да следят именно за подобни нападения? Долината бе уязвима за всяка атака и Джебе не можеше да си представи, че някой от военачалниците на Чингис би се оставил напълно сляп. Хората му имаха заповед да обезоръжат съгледвачите преди да надуют роговете си, но това беше въпрос на късмет. Може пък бащата небе да гледаше благосклонно на начинанието му и съгледвачите да са били изненадани. Поклати невярващо глава.

— Къде са съгледвачите? — промърмори той.

Най-близо до него беше Палчук, мъжът на Темулун, сестрата на Чингис. Джебе бе открил, че човека си го бива, макар отначало да подозираше, че ханът е нарушил собствените си правила, за да го повиши.

— Наблизо няма голяма войска — каза той и сви рамене. — Може би съгледвачите им са някъде надолу.

Забеляза проблясък на светлина от другата страна на долината. Разстоянието беше твърде голямо, за да различи флаговете, но неговият човек имаше парче дзинско стъкло, с чиято помощ отразяваше слънчевите лъчи. Накрая Джебе загърби съмненията си и се изправи. На сто крачки зад военачалника лежаха две хиляди души заедно с понитата си. Животните бяха добре обучени и почти не издадоха звук, когато мъжете пуснаха шиите им и им позволиха да станат.

— Дръжте лъковете си в калъфите — извика им Джебе. — Дошли сме да даваме урок, а не да убиваме.

Палчук тихо се засмя, докато двамата възсядаха конете си. Щяха да атакуват от четири страни и да се съберат в центъра, където Джебе щеше да срещне военачалника. Напомни си да не злорадства, когато другият го разпознае.

Джебе тъкмо вдигаше ръка да даде заповед, когато видя червен флаг отляво, сякаш флангът отново даваше знак.

— Какви ги вършат? — на висок глас попита той.

Преди Палчук да успее да отговори, от всички страни наизскачаха хора. Воините на Джебе нададоха объркани викове, когато онези се изправиха от плитките си ями с опънати лъкове. Бяха чакали в пълно мълчание през нощта, скрити под дебел пласт шума и изсъхнали борови иглички. Само за миг към Джебе се насочиха безброй остри стрели и устните му се изкривиха изумено.

Видя Джучи да крачи между дърветата, отметна глава назад и се разсмя. Ханският син не отговори, докато не стигна до стремената му. Ръката му докосна вълчата глава на меча.

— Хората ти са заловени, военачалнико — рече той. — Никой не ти идва на помощ и ти си мой.

Едва тогава Джучи се усмихна и най-близките му хора наобиколиха Джебе със зли усмивки.

— Знаех си, че трябва да има още съгледвачи — каза Джебе. Подаде меча си, с което призна, че е победен. Джучи се поклони и му го върна с грейнало от успеха лица. Джебе гледаше развеселен как Джучи изсвирва дълъг сигнал с рога си. Звукът отекна през долината, далеч долу воините спряха упражненията си и нададоха радостни викове, които долетяха чак до билото.

— Добре си дошъл в лагера ми, военачалнико — рече Джучи. — Ще слезеш ли с мен в долината?

Джебе се поклони, нямаше друг избор. Изчака хората на Джучи да приберат оръжията и да доведат конете до хребета.

— Как разбра, че ще командвам оттук? — попита той.

Ханският син сви рамене.

— Аз самият бих избрал същото място.

— А освен това си обучен от Субодай — подхвърли Джебе.

Джучи се усмихна и предпочете да не споменава, че бе скрил хора на четири други места по билото. Часовете безмълвно чакане бяха

студени и влажни, но физиономията на Джебе, когато го изненадаха, си заслужаваше неудобствата.

Двамата военачалници се спуснаха заедно към долината като добри приятели.

— Мислех си да дам някакво име на тумана си — каза Джучи.

Джебе го погледна и въпросително вдигна вежди.

— Субодай има своите Млади вълци и това звучи по-добре от Воините на Джучи или Туманът на Джебе, не мислиш ли?

Джебе беше гледал как този странен младеж не отстъпи, когато тигърът се бе нахвърлил отгоре му. Раираната кожа бе просната под седлото на Джучи и Джебе с неудобство си даваше сметка за разлагащата се меча кожа, върху която седеше. Джучи сякаш не я бе забелязал.

— Да не си мислиш за тигри или нещо от сорта? — предпазливо попита Джебе.

— Не, не е задължително да е животно — отвърна Джучи и хвърли поглед към мечата кожа.

Джебе усети как бузите му пламват и отново се засмя. Харесваше ханския син независимо от това какво приказваха за него в лагерите. Без значение дали е истински син на Чингис или не. Джебе се отпусна. Не долавяше и следа от шумната арогантност на Чагатай и това му допаднаше.

Стигнаха до мястото, където ги очакваха хората на Джучи, построени в идеални квадрати. Джебе сведе глава към командирите, отдавайки им почит пред очите на техните подчинени.

— Доста опасни изглеждат — рече той. — Какво ще кажеш за „желязно копие“?

— Желязно копие — повтори Джучи, преценявайки звученето. — „Желязно“ ми харесва, но копията са твърде малко. А не мисля, че трябва тепърва да ги обучавам отначало, за да подхождат на името си.

— Ами тогава Железен кон — предложи Джебе, който вече се бе увлякъл от играта. — В края на краищата, всички имат коне.

Джучи грейна.

— Харесва ми! Субодай има Младите вълци. А аз — Железния кон. Да, много си го бива. — Усмихна се и изведнъж и двамата се разсмяха, озадачавайки командирите около себе си.

— Как разбра, че идваме? — попита Джебе.

— Надуших меча кожа — отвърна Джучи и отново избухнаха в смях.

Хората на Джучи бяха ловували добре и месото стигна за всички воители на Джебе. Следвайки примера на двамата военачалници, които седнаха заедно като стари приятели, туманите се смесиха с лекота и настроението бе приповдигнато. Само съгледвачите останаха високо по хълмовете и този път Джучи разпрати хора на много мили разстояние, както бе правил всеки ден, докато се упражняваха. Никой не можеше да го изненада в долината му.

Джебе също остави хората си да се упражняват и двамата прекараха по-голямата част от деня в обсъждане на тактиката и земите, през които бяха минали. Прие предложението на Джучи да пренощува в импровизирания лагер и чак на следващата утрин реши да продължи нататък. Това беше приятна почивка след здравето препускане и оскъдните дажби. Джебе беше ял добре, а Джучи отвори последните си запаси айраг за госта си. Младежът нито веднъж не спомена как го бе изненадал на възвишенията и Джебе знаеше, че му е длъжник. Хората щяха да говорят за това месеци наред.

— Ще те оставя с Железния ти кон, военачалнико — рече той, когато слънцето изгря. — Може би след време и аз ще измисля име на моите хора.

— И аз ще мисля — обеща Джелме. Изведнъж стана сериозен. — Имам малко приятели, Джебе. Мога ли да те смятам за един от тях?

Джебе не отговори веднага. Ханският син вървеше по труден път и той потръпна при мисълта да се озове между Чингис и този висок младеж. Може би заради дълга, просто защото наистина харесваше Джучи или пък защото винаги е бил импулсивен, Джебе с бързо движение извади нож, поряза дланта си и я протегна.

Отначало Джучи зяпна, после кимна. Повтори жеста и двамата долепиха длани. Това не бе маловажна постъпка и мъжете около тях се смълчаха.

В далечината се появиха двама съгледвачи и развалиха момента. От бясното им препускане моментално пролича, че носят новини, и Джебе загърби плановите си да тръгне, преди да чуе какво става.

Бяха хора на Джучи и на Джебе му оставаше само да стои и да слуша докладите им.

— Врагът се появи, военачалнико. На трийсет мили на юг е и се придвижва на запад.

— Колко са? — не се стърпя Джебе. Съгледвачът видя, че Джучи кима, и отговори:

— Не мога да преброя такова множество, военачалнико. Повече от всички воини на хана, може би два пъти по-многобройни. Пътуват с огромни зверове, каквито не съм виждал преди, бронирани в злато.

— Шахът е тръгнал на поход — със задоволство рече Джучи. — Моят железен кон ще препусне да го види. Твоите Мечи кожи ще дойдат ли с нас?

— *Изобщо* не харесвам „Мечи кожи“ — наежи се Джебе.

— Името си го бива, но ще го обсъдим по пътя — отвърна Джучи и свирна за коня и лъка.

10.

Макар да се придвижваха бързо по добре познатите пътеки, на туманите им бе нужен почти целият ден, за да стигнат мястото, където съгледвачът беше видял войската на шаха. Понякога в планинските райони две армии можеха да се разминат в съседни равнини, без дори да разберат за съществуването на другата. Но ако преценката на съгледвача бе вярна, подобно множество не можеше да се скрие. В късния следобед военачалниците се бяха приближили достатъчно, за да видят следата червеникав прахоляк, който висеше във въздуха като лъжлив хоризонт. Джебе и Джучи се събраха да обсъдят плана за първата среща с войската на шаха. Да решат кой ще отиде при другия беше доста деликатен въпрос. Джучи беше хански син, а Джебе — със седем години по-опитен. Но белезите по дланите им бяха все още пресни и нито единият, нито другият повдигна този въпрос. Затова се срещнаха в центъра, за да разговарят и наблюдават неприятеля.

Джебе бе изгубил приповдигнатото си настроение от сутринта. Кимна на Джучи и двамата подкараха конете си един до друг пред двайсетте хиляди воители. Той харесваше ханския син като човек, но не го познаваше като военачалник и почувства първите бодежи на раздражението, че му се налагаше да признае и друг авторитет.

Монголските войски яздеха през един проход към прашната следа. Когато стигнаха най-високата част, стана по-светло и двамата насочиха конете си към близкото било, надвиснало над равнината. Джучи вече беше разузнал този район. Прахолякът висеше като буреносни облаци в далечината и той преглътна на сухо, като си представи каква войска би могла да създаде подобна картина.

Накрая военачалниците спряха и вдигнаха ръце, за да спрат воините. Собствената им прашна следа пълзеше лениво на топлия ветреца. Врагът щеше да разбере, че е наблюдаван, но бе невъзможно толкова голяма сила да се придвижи през деня и да остане незабелязана.

Гледаха в мрачно мълчание окиченото със знамена множество, което се носеше на запад на не повече от миля разстояние. Войската

превъзхождаше по численост ханските тумани — както пехотинците, така и огромният брой конници по двете крила. Долината бе дълга мили, но въпреки това изглеждаше твърде малка, за да побере грамадната маса хора.

Дори оттук Джучи виждаше копията, стърчащи като върхарите на гъста гора. Желязната броня блестеше на златистата светлина. Погледна към Джебе да види реакцията му и откри, че генералът се е навел ниско в седлото си и се взира като омагьосан.

— Виждаш ли лъковете? — попита Джебе, като присвиваше очи. Джучи не ги виждаше, но кимна. Искеше му се Субодай да бе тук, за да прецени размера на силата, с която щяха да се сражават.

Джебе заговори, сякаш вече правеше доклад.

— Двойно извити, като нашите. Имат и добри щитове, по-големи от нашите. И колко камили! Никога не съм виждал толкова много на едно място, нито пък да ги използват във война. На тази земя те ще бъдат по-бързи от конете ни. Не бива да даваме възможност на арабите да се възползват от това преимущество.

У Джебе имаше нещо, което винаги оправяше настроението на Джучи.

— Не забравяй и онези грамадни животни с рога, зъби или каквото е там — рече той. — Те също са нещо ново за хората ни.

— Слонове — отвърна Джебе. — Джелме разказваше, че е виждал слон в корионския двор. Страховити животни.

Посочи към черните флангове на шахската войска.

— Използват конницата по краищата, за да защитава центъра. Точно там ще намерим военачалниците им. — От билото виждаше цялата подредба на вражеската войска. По-малка група конници яздеше в центъра в безупречни редици. Джебе замислено задъвка устни. — Виждаш ли кутиите върху гърбовете на онези слонове? Заобиколените от конници? Там са главните командири. — Млъкна за момент и подсвирна. — Чудесни ездаци са. Виж само как поддържат строя.

Джучи се озърна.

— Плашещи са, а?

Джебе се разсмя.

— Не се бой, Джучи. Вече съм тук.

Джучи изсумтя, макар че наистина беше уплашен. Войската на баща му можеше да бъде погълната в това множество и той не виждаше никаква слабост в тъмните редици.

Двамата добре си даваха сметка, че са ги забелязали почти веднага след като се появиха на билото. Конници препускаха напред-назад през редиците и монголските военачалници ги следяха с интерес, като се мъчеха да не пропуснат нищо. Много неща не успяха да разберат. Макар да бе слушал описанието на слоновете, гледката на извисяващите се над конниците грамади бе страховита. Огромните глави сякаш бяха бронирани с кост и блестящ метал. Тръгнаха ли в атака, нямаше какво да ги спре.

Тъкмо се канеше да посочи един детайл на Джучи, когато огромен отряд арабски конници се откъсна от основната колона и се построи във вдигналата се пушилка. Звуци на рогове спряха останалите и дори тогава си пролича дисциплината на противника. Джебе и Джучи се спогледаха тревожно.

— Ще ни атакуват! — рече Джебе. — Джучи, трябва да се оттеглиш и да отнесеш вест на баща си. Всичко видно днес ще бъде полезно за в бъдеще.

Джучи поклати глава. Баща му нямаше да го погледне с добро око, ако просто си тръгне. Информацията можеше да предаде и един-единствен пратеник, те не бяха дошли в земите на шаха, за да се оттеглят пред армиите му.

Възмути се, че Джебе е с него. Беше минал дълъг път с хората си и не му се виждаше уместно да отстъпва пред някой по-възрастен.

— Поне сме нависоко — рече той. Спомни си руските рицари, които се мъчеха нагоре по склона към него. Знаеше цената на това преимущество. В далечината арабските редици потеглиха в бърз тръс и Джучи внезапно се паникьоса. Знаеше, че не може да поведе тумана право срещу вражеските конници. Имаше и по-лесни начини да пропилява живот. Замисли се за бърз удар и бягство — така щяха да повлекат арабите след себе си в равнината. Хората му бяха в типичната за монголите форма, не беше сигурен обаче дали дзинските войници няма да изостанат и да бъдат избити.

Джебе сякаш беше прочел тревожните му мисли, когато заговори с нехаен тон:

— Ще налетят право срещу нас — още повече че шахът ги наблюдава. Не знаят колко души имаме зад билото. Мисля, че са изненадани не по-малко от нас да ни видят тук, толкова далеч от Отрар или хана. Ще можеш ли да излезеш отстрани?

Джучи се загледа в далечината и накрая кимна. Джебе се усмихна, сякаш обсъждаха състезание по борба или някакъв облог.

— Значи това ще е планът. Аз ще чакам да се изморят нагоре по склона, после ще се стоваря като планина върху главите им. Ти ще ги нападнеш във фланга и ще се вклиниш в центъра. Мисля, че копията ти ще бъдат от полза.

Джучи погледна стръмния склон.

— Жалко, че нямаме да им пуснем камъни — рече той.

Джебе кимна изненадан.

— Чудесна идея! Бих наредил и на втората си жена да ги замеря с гърнета масло, но ще видя какво мога да намеря.

За момент всеки от двамата усети напрежението в другия. Размениха си погледи, в които нямаше и помен от лекотата на думите им.

— Не можем да се справим с такова множество, ако са толкова добри, колкото са оръжията и доспехите им — рече Джучи. — Ще ги ударя във фланга, но после ще отстъпя и ще ги накарам да ме преследват извън основната част.

— Гласът на Субодай ли чувам? — поинтересува се Джебе.

Джучи не се усмихна.

— Моя глас чуваш, военачалнико. Ще ги изтощя и ще ги накарам да се отдалечат много от подкрепленията си.

Джебе сведе глава пред ханския син. Не спомена, че почти половината от тумана на Джучи е от дзински воини. Те яздеха яки монголски понита, но нямаха издръжливостта на родените в седлото.

— Успех, военачалнико — рече той и обърна коня си.

Джучи не отговори — вече даваше заповеди на хората си. Десет хиляди от онези зад билото се събраха бързо и препуснаха на изток, за да заобиколят стръмния склон. Нямаше да им бъде лесно да атакуват по песъчливия терен и Джебе наистина не можеше да определи на кого се е паднала по-тежката задача.

Халифа Ал-Найхан с безпокойство яздеше нагоре по склона — прекрасният му кон вече се мъчеше в жегата и прахта. Беше израснал в тези планини и познаваше билото, което атакуваха. Шахът беше дал заповед и той построи хората си без колебание, но сега стомахът му сякаш бе кух. След първоначалния шок да се натъкне на монголски съгледвачи на стотици мили от мястото, където трябваше да се намират, шах Мохамед изпадна в онази своя ярост, която можеше да продължи дни или седмици наред. Моментът не бе подходящ да му се предложи да изберат по-подходящ терен.

Халифа пришпори коня си по неравната земя и погледна нагоре към извисяващото се високо над главата му било. Имаше вероятност това горе да е само разузнавателен отряд. Докато стигнат, можеше и да са избягали, тогава поне шахът щеше да остане доволен. Никой не знаеше как монголските диваци бяха накарали дзинския император да коленичи пред тях и шахът се нуждаеше от бързи победи, за да вдъхне кураж на главатарите си.

Пропъди несвързаните мисли и продължи напред. Потта щипеше в очите му. Засега лятото беше меко, но катеренето към билото бе тежка задача. Халифа имаше доверие на хората около себе си, много от тях бяха от собственото му племе пустинни воители. Шахът не се бе скъпил в подготовката за война и макар новите брони и щитове да бяха тежки, те носеха и увереност. Всички воители бяха подбрани — първите, които влизат във всяко сражение, разрушителите на стени и армии. Лъкът се удряше в бедрото му, но не можеха да стрелят, докато се изкачват по такъв наклон. Отново си помисли, че шахът ги гледа, и поклати глава, за да пропъди тревожните мисли. Щяха или да победят, или да загинат. За Аллах беше все едно.

Стигнаха най-стръмната част на склона. Халифа знаеше, че хората му са готови на всичко. Конете бяхте напред, но почвата беше по-мека, отколкото я помнеше, и напредваха мъчително бавно. Чувстваше се уязвим и се помири с Бог, докато изтегляше извития шамшир^[1], който му бе служил вярно толкова много години. Вдигна щита с лявата си ръка и продължи напред, като се опираше единствено на стремената. И той като много от хората си тайно презираше металните накрайници, които им пречеха да се спешават бързо. При такъв наклон, когато и двете ти ръце са заети с оръжия, те обаче се оказаха полезни. Бързо потупване по ботуша му показва, че кинжалът е

все още в кожената си кания и Халифа се наведе напред към топлия ветрец, който духаше от билото.

В мирно време в цивилизацията нямаше място за касapi като него, но те бяха — и винаги щяха да бъдат — необходими, когато над богатите градове и зелените градини надвисне опасност. С влизането си във войската под ново име Халифа се бе спасил от присъди за убийства. В това го биваше най-много. Понякога му се плащаше, а друг път беше преследван, в зависимост от това как и кога прилагаше уменията си. Да препуска с хората си към зъбите на врага беше нещо, което обичаше. Шахът гледаше и ако успееш да окървавят мечовете си, за командирите щеше да има жени и злато за награда.

— Дръж строя, Али, или ще заповядам да те нашибат! — изрева Халифа. Горе се вдигна прах — значи врагът не беше побягнал. Едва виждаше във вдигнатата от хората му пушилка, но имаше само една цел, а конят му все още бе силен.

Видя как скалите отгоре стават по-големи, сякаш ги бутат през ръба. Нададе предупредителен вик, но не можеше да направи нищо. Гледаше с ужас как канарите летят надолу, смазвайки хора и животни с противно хрущене. Изкрещя, когато един камък профуча толкова близо до него, че той усети раздвижването на въздуха. Приличаше на жив, когато подскочи и помете с трясък мъжа зад него. Само шест канари се срутиха върху хората му, но всяка отне живота на мнозина и остави след себе си следа от тела и разбита броня. Яздеха в гъсти редици и нямаше начин да избегнат ударите.

Когато лавината престана, оцелелите нададоха нестройни викове. Билото се намираше на не повече от четиристотин крачки и Халифа пришпори коня си напред, жаден да отмъсти на онези, които бяха убили негови хора. Видя пред себе си тъмна редица стрелци и инстинктивно вдигна щит и скри глава под него. Беше достатъчно близо, за да чуе командите на непознатия език. Стисна зъби. Шахът бе пратил четиридесет хиляди души нагоре по склона. Никоя сила на света не можеше да стори друго, освен да разреде редиците им, преди да започне клането.

Монголите стреляха отвисоко и пращаха по-надалеч от обикновено. На Халифа не му оставаше друго, освен да крие главата си, докато стрелите се блъскаха в щита му. Осмели се да надникне само за миг и една стрела закачи тюрбана му и го разви. Вместо да го

оправи, той го срязва заедно с кичур от дългата си коса и го остави да се търкаля надолу по склона.

Отначало щитовете ги защитаваха, но когато до врага оставаха само сто крачки, въздухът бе изпълнен със свистящи стрели и мъжете умираха с десетки. Щитът на Халифа бе от дърво, покрито със сушена кожа на хипопотам — най-лекото и най-добро снаряжение от оръжейниците на шаха. Щитът издържа, макар че ръката на Халифа беше така натъртена, че накрая той едва го крепеше. Изведнъж усети как конят под него потръпна и започна да агонизира.

Халифа щеше да успее да скочи, но стъпалото му се закачи в стремето и за един бездиханен момент на паника десният му крак се оказа заклещен под умиращото животно. Друг кон се блъсна в неговия и той успя да се освободи, като благодареше на Аллах за намесата. Изправи се на песъчливата земя, плюейки кръв и побеснял от ярост.

Цялата предна редица бе повалена от стрелците и забавяше напиралците отзад. Много от хората му крещяха и се мъчеха да извадят забилите се в краката и ръцете им стрели, а други лежаха проснати, без да помръднат. Халифа изрева нови заповеди и мъжете отзад се спешиха, за да преведат конете си през нападалите воини. Разстоянието се скъсяваше все повече и Халифа вдигна сабята си високо, сочейки към врага отгоре. Още сто крачки, и желанието да убива го погълна. Ако не друго, придвижваше се по-бързо пеша, макар че всяка стъпка върху песъчливата земя изсмукваше силите му. Закатери се нагоре, готов да нанесе първия удар. Шахът наблюдаваше битката и Халифа почти усещаше погледа му върху гърба си.

Монголите се изляха през билото и се понесоха право надолу по стръмния склон. Понитата им се пързалиха с изпънати предни крака, докато задните бяха присвити, за да пазят равновесие. Пустинните воини се стегнаха да поемат сблъсъка, но за ужас на Халифа нова вълна стрели ги прикова на земята, преди противниците да се сблъскат. Не разбираше как е възможно монголите да стрелят, докато управляват конете си на такъв наклон, но залпът им бе унищожителен. Стотици умряха, докато вървяха пеша или водеха конете си, и този път стрелите бяха последвани от първата монголска редица, която се изсипа върху тях. Халифа чу виковете им да се засилват и да отекват от всички хълмове наоколо.

Монголските конници налетяха като смазваща вълна, помитаща всичко по пътя си само със своята тежест. Халифа стоеше зад трупове на два коня и гледаше изумен как атаката премина с рев край него като клин с дълги копия, който се заби дълбоко и продължаваше да се вклинява още повече в катерещите се редици.

Беше останал жив, но идваха и други. Халифа не можеше да продължи нагоре. Пътят беше блокиран от хиляди монголски ездачи, които управляваха конете си само с колене и стреляха по всичко, което се движеше. Една дълга стрела го улучи в хълбока и раздра стоманените пръстени на ризницата му, сякаш бяха от хартия. Той падна с вик и в същия миг зърна друг отряд да лети срещу тях направо на склона.

Хората на Джучи удариха арабите във фланга под атаката на Джебе. Стрелите им разкъсаха дупка в редиците и те налетяха в нея с копия и мечове, съсичайки хората, както бяха притиснати. Халифа се изправи да гледа, страх и жлъч се надигна в гърлото му. Стрелите продължаваха да свистят покрай голата му глава, но той не помръдна. Видя как двата отряда се срещат в центъра и заедно подгонват хората му още по-надолу, докато почти не стигнаха долината. Трупове покриваха земята зад тях и полудели от ужас коне препускаха диво и изхвърляха неопитните ездачи от седлата.

Монголската атака от билото беше минала покрай него и Халифа видя един кон, чиито поводи бяха затиснати от тялото на ездача. Затича се към него, без да обръща внимание на болката в хълбока, яхна животното и захвърли с проклетие щита, от който стърчаха стрели. Въздухът беше пълен с прах и писъци на умиращи събратя, но той имаше кон и сабя — никога не бе искал нещо повече. Може би тридесет хиляди от пустинниците бяха все още живи и се мъчеха долу да удържат двойната атака. Халифа виждаше, че монголите бяха рискували цялата си сила в нападението. Изкрещя и препусна диво надолу към редиците. Можеха да бъдат удържани. Можеха да бъдат пречупени, сигурен беше.

Стигна хората си и изрева заповеди на най-близките командири. Започна да се оформя плътен квадрат, защитен с щитове. Монголите се хвърлиха върху него и срещнаха смъртта си, когато сабите на племето му ги посрещнаха. Халифа чувстваше битката като живо същество и знаеше, че все още може да превърне загубите в триумф. Нареди на

хората си да се оттеглят под строй на равното под непрекъснатите удари на монголите. Отдалечи врага от наклона, от който така добре се беше възползвал, и щом почвата под краката му стана твърда, Халифа заповяда атака, подбуждайки хората си с думите на пророка:

— Да бъдат убити или разпнати, или да се отсекаят ръцете и нозете им кръстом, или да бъдат прокудени от земята. Това за тях е позор на този свят, а в отвъдния има огромно мъчение!^[2]

Хората му бяха истински араби по кръв. Чуха го, отново освирепяха и се хвърлиха срещу врага. В същото време шахът най-сетне прати подкрепления, които полетяха под строй към монголите. Редиците се сблъскаха и се надигна рев, щом враговете бяха отхвърлени назад и преминаха в отчаяна отбрана, нападнати от няколко страни. Халифа видя, че редиците на шаха правят широк кръг, за да ги обкръжат.

Монголите се огънаха и Халифа препусна към предната редица. Млад воин му се изпречи и Халифа отсече главата му, докато профучаваше покрай него. Конниците на шаха напредваха с окървавени мечове. Дисциплината удържаше строя им и Халифа изпита гордост. Отново усети несигурност у неприятелите и те внезапно побягнаха, оставяйки пехотинците далеч зад себе си.

Халифа заповяда на копиеносците си да препуснат напред и остана доволен, когато строят им удари враговете в гърба, изхвърляйки ги от седлата.

— За пророка, братя! — изрева той. — Смачкайте мръсните псета!

Монголите летяха в равнината на понитата си, препускаха с все сила. Халифа махна с ръка и арабските редици пришпориха конете си и се спуснаха след тях. Щяха да минат покрай фланга на шаха и Халифа се надяваше свирепият старец да го забележи и да се отблагодари както подобава. Докато препускаше, хвърли поглед към склона нагоре към билото. Беше почернял от трупове и Халифа усети нов прилив на сила. Тези мъже бяха дръзнали да влязат в страната му, но щяха да открият там само огън и меч.

[1] Вид сабя от арабския регион. По силно извитото ѝ острие често били гравирани цитати от Корана. — Б.р. ↑

[2] Коран 5:33. — Б.пр. ↑

11.

След първоначалното бясно препускане на изток по долината двата тумана и преследвачите им преминаха в бавен галоп, който поглъщаше милите една след друга. Преди слънцето да залезе, хората на Халифа се опитаха на три пъти да намалят дистанцията и бяха отблъснати от стрелите на обърналите се в седлото си воители. За разлика от монголите арабските конници не можеха да стрелят точно в движение. Конете им бяха по-бързи на къси разстояния, но сега бяха принудени да се впуснат в дълга гонитба. Щом слънцето докосна западния хоризонт зад тях, те бяха на повече от дузина мили от армията на шаха. Монголските воители язدهа с мрачна решителност — знаеха, че изоставането означава смърт.

Джучи и Джебе се срещнаха по средата на предната редица. Не знаеха колко хора са изгубили по склоновете под билото. Арабите се бяха били добре накрая, но и двамата военачалници бяха доволни от постигнатото. Чингис щеше да научи силните и слабите страни на врага, а това щеше да бъде жизненоважно за него в близкото бъдеще. На тях обаче им оставаше да оцелеят в упоритото преследване. И двамата знаеха, че по-лесно е да гониш, отколкото да бягаш. Очите на орлите и на вълците бяха отпред, също като при хората. Да препускаш след врага поддържаше духа силен, а да го чуваш зад гърба си топеше увереността на туманите. Но въпреки това те не трепнаха.

— Мислиш ли, че ще ни преследват и в тъмното? — попита Джучи.

Джебе се озърна през рамо към преследващите ги ездаци. Тридесет хиляди души ги гонеха по петите и той не можеше да съди за качествата им. Двамата с Джучи бяха оставили толкова много трупове по склона, че гневът сигурно щеше дълго да държи арабите по следите им. Бяха ги отблъснали в хаоса на битката и сега те нямаше да ги оставят да се измъкнат без преследване. Докато гледаше враговете, Джебе трябваше да признае, че те са отлични ездаци. Бяха показали дисциплина и кураж. Срещу това двата тумана можеха да изправят единствено стоическата издръжливост, на която се бяха научили в

суровите зимни степи. Нямахте да паднат дори ако трябваше да бягат до края на света.

Джебе погледна към залязващото слънце, което вече беше само златна ивица, като хвърляше гърчещи се сенки пред неговите хора. Даде си сметка, че не е отговорил на въпроса, и сви рамене.

— Изглеждат твърдо решени, но са по-бързи на къси разстояния. Ако бях на мястото на командира им, щях да изчакам съвсем да се стъмни и да се приближа, когато няма да можем да ги виждаме, за да ги отблъснем.

Джучи яздеше предпазливо, пазеше силите си. Лявата ръка го болеше и краката му се бяха вдървили. Старите белези пращаха болезнени бодежи по бедрата му, когато се опъваха. Въпреки това той се мъчеше да скрие гордостта си от постигнатото на билото. Атаката му срещу фланга бе разбила арабските войници, но Джебе не беше споменал нищо за това.

— Значи щом се стъмни, ще трябва да препуснем по-бързо около миля, така че да не могат лесно да скъсят разстоянието.

Джебе трепна при мисълта да препусне с пълна скорост по непозната земя. Най-големият им страх беше да не би арабите да знаят, че долината внезапно ще свърши, може би с блокирана клисура. Имаше вероятност туманите да препускат към собственото си унищожение. Джучи напрегна поглед да види какво има отпред, но върховете от двете страни сякаш нямаха край. Внезапен глад прекъсна мислите му и той бръкна в джоба си, за да извади парче сушено овнешко. На последната дневна светлина погледна колебливо черното месо, но накрая откъсна парче и го задъвка, след което предложи и на Джебе. Военачалникът го прие, без да каже нищо, и откъсна едно парче, преди да му върне остатъка. Не бяха яли от сутринта и умираха от глад.

— Когато баща ми воюва с кралство Си Ся, кралят използва железни пирони, за да забави нападащата редица — каза Джучи, без да престава да дъвче.

— Сега щяха да ни свършат работа — кимна Джебе. — Ако бяхме наредили всеки да носи поне по няколко, щяхме да се отървем от арабите.

— Следващият път, приятелю — отвърна Джучи. — Стига да го има.

Слънцето залезе и долината се изпълни със слаба сивкава светлина, която бързо преливаше в мрак. Имаха малко време преди изгрева на новата луна. Джучи и Джебе дадоха заповеди, които едва се чуха в грохота на копита, и темпото постепенно се ускори. И двамата водачи зависеха от издръжливостта на израсналите в степите понита. Съгледвачите редовно изминаваха по сто мили за един ден и Джучи и Джебе разчитаха на това, за да изтощят врага. Подобно на ездачите си, понитата бяха яки като стара кожа.

Чуха как отзад арабските коне преминават в пълен галоп, но вече бяха увеличили дистанцията. Джучи нареди последната редица да изстреля по три стрели в тъмното. Решението бе награждено с трясъци и викове, които отекнаха в хълмовете. Преследвачите отново изостанаха и военачалниците намалиха темпото, готови във всеки момент отново да препуснат в галоп. Монголските понита вече бяха участвали в бой и атака този ден. Много от тях бяха уморени и се мъчеха без вода, но нямаше начин да им дадат почивка.

— Видя ли знамената на шахската войска? — попита Джучи.

Джебе кимна, спомняйки си за множеството полумесеци по арабските редици. Новата луна беше важна за техните врагове може би защото бележеше началото и края на свещения им месец. Надяваше се това да не е добра поличба за препускащите зад тях.

Лунният сърп хвърляше сребриста светлина върху летящите през долината войски. Някои монголски воители я използваха, за да пуснат още стрели, докато Джучи не заповяда да пестят запасите си. Трудно беше да се убие човек с щит в тъмното, щеше да им трябва всяка стрела.

Халифа препускаше в свирепо мълчание начело на своите хора. Никога не бе изживявал нещо подобно на това лунно преследване и не можеше да се освободи от натрапчивата мисъл, че е лишил шаха от половината му конница на територия, която вече показва, че е враждебна. Беше преследвал бягащи войски и преди, но само за кратък див момент, преди врагът да се пречупи, след което можеше с радост да сече вратовете на бягащите или да пуска стрели, докато колчанът му не се изпразни. Подобни случаи му бяха скъп спомен като завършек на битки, в които се бе разминавал на косъм със смъртта.

Това тук беше нещо различно и той не разбираше монголските военачалници. Яздеха в добър ред и отблъскваха всеки опит да бъдат настигнати преди залез. Нима бяха изгубили самообладание? Не бягаха в безумна паника. По-скоро сякаш пазеха силите на конете си и поддържаха дистанция колкото да не ги достигнат стрелите на преследвачите.

Скръцна раздразнено със зъби. Раненият му хълбок пулсираше. Шахът беше избрал тази долина като най-прекия път в помощ на Отрар. Цепнатината между планините бе дълга повече от сто мили и се отваряше в голяма равнина недалеч от родното село на Халифа. Всяка следваща миля го отдалечаваше от основната войска и го караше да се пита дали монголите не го откъсват нарочно. Но не можеше да дръпне поводите и да ги остави да се измъкнат. Кръвта му крещеше за отмъщение за изкланите му събратя.

Луната изгря и му даде известно облекчение, тъй като можеше с часове да изчислява ъглите между червената планета Мереих до лунния сърп и източния хоризонт. Не можеше да определи дали резултатите означават добър късмет или не, и умственото упражнение не му донесе удоволствие. Нима монголите бяха замислили засада толкова далеч от бойното поле? Невъзможно. Докато луната пълзеше нагоре, той напрегна очи в сумрака за някакъв знак, че неприятелят се оттегля към друга сила, която дебне наблизо.

Не видя нищо освен гърбовете им. Яздеха така, сякаш не ги преследваше огромна армия бесни мъже, решени да им вземат живота. В тъмната долина не беше трудно да видиш неприятел във всяка сянка. Гневът на Халифа го поддържаше, когато студът се засили. Отпи глътка вода от мяха си и го тръсна раздразнено. Не беше го напълнил и му оставаше съвсем малко вода. Усещаше, че хората му го гледат, но нямаше какво да им каже. Не би се върнал при шаха само за да му съобщи, че врагът е избягал. Не можеше да го стори.

Джебе и Джучи прекараха голяма част от нощта в разговор. Взаимното им уважение се задълбочи още повече през дългите часове на седлото. Мъжете около тях дремеха на смени — до тях винаги имаше някой приятел, който да поеме поводите, ако конете им се отклонят от редицата. За пастирите бе обичайно да спят в движение,

макар че обикновено това не ставаше на такива скорости. Никой не падна въпреки клюмналите глави. Туманите бяха намалили темпото, когато луната започна да се спуска в небето, и преследвачите им моментално бяха препуснали в галоп, скъсявайки отново дистанцията. Четири пъти ги бяха принудили да поддържат безумната скорост, но щом утрото наближи, двете войски препускаха в тръс, а по муцуните на изнурените им коне беше избила пяна.

Джучи видя вълчата зора и посегна да побутне Джебе. Луната избледня в сребристо над хълмовете. Започваше новият ден. Вероятно им предстоеше нова атака и мъжете наоколо разтъркаха очи, за да прогонят умората. Нощта сякаш се беше проточила безкрайно и в същото време бе траяла само миг. Въпреки врага по петите им обстановката беше странно спокойна, докато воините разделяха последните си запаси сушено месо и си предаваха меховете топла кисела вода, докато не ги изпразниха.

Джебе беше натъртен и с пресъхнала уста. Имаше чувството, че във всяка негова става се е набила прах. Кръстът го болеше и той с почуда погледна врага, който продължаваше да ги преследва. Когато светлината се засили, видя, че конете на арабите са изтощени и ездачите им се олюляват в седлата, но не бяха изпадали, нито пък позволяваха на туманите да се отдалечат твърде много.

Джучи се гордееше с дзинците, които язدهа със сънародниците му. Бяха пострадали повече от всички останали и мнозина бяха изостанали в задната част на туманите. Въпреки това продължаваха напред. По-малко от половин миля разделяше двете войски и това не се бе променило от най-тъмните часове.

Докато слънцето изгряваше в цялото си великолепие, Халифа даде нареждания на командирите. Беше прекарал тежка нощ, студена и изтощителна. Краят на долината не се виждаше и той знаеше, че са изминали повече от сто мили наведнъж. На по-млади години сигурно щеше да се изсмее на такова предизвикателство, но на четиридесет коленете и глезените му го боляха при всяка стъпка на коня. Хората му също бяха изтощени, макар да притежаваха мрачната издръжливост на араби от пустинята. Вдигнаха глави, когато дойде заповед отново да

скъсят дистанцията. Този последен път щеше да накара монголите да влязат в сражение!

Не препуснаха внезапно, с което да предупредят врага. Вместо това Халифа подкара бавно задъхания си кон и скъси разстоянието само на четиристотин крачки, преди монголите да реагират. Тогава той вдигна ръка и изрева с прашно гърло за атака.

Хората му забиха пети и изтощените коне препуснаха в нестроен галоп. Халифа чу как едно животно изцвили и падна, просвайки ездача си на земята. Не видя какво се е случило и когато наближи на двеста стъпки, сложи на тетивата дълга черна стрела от колчана си.

Монголите не бяха видели заплахата и отговориха със залп стрели, които пуснаха в галоп. Дори така точността им бе ужасяваща и Халифа видя хора и коне да рухват стъпкани от двете му страни. Изръмжа от ярост, щом перата на една стрела докоснаха бузата му. Конят му залиташе, но въпреки това намаляваха разстоянието. Пусна стрелата и изкрещя тържествуващо, когато тя улучи един неприятел в гърба и той падна от коня. Десетки други също бяха улучени, макар бронята да спаси някои. Падналите се озоваха под арабските копита и се загърчиха в прахта, а костите им се превръщаха в трески.

Халифа изкрещя дрезгаво на хората си, но те бяха на предела на своите сили. Разбра това от начина, по който се олюляваха в седлата. Много от конете бяха окуцели през нощта и изоставаха назад, а ездачите им напразно се мъчеха да ги подкарат с камшици и удари с ножници.

Замисли се дали да не им заповяда да спрат, но те бяха положили твърде много усилия. Каза си, че могат да издържат още малко, докато монголите не убият конете си и самите не започнат да измират. Очите му бяха възпалени от прахоляка, през който бе яздил през цялата нощ, и не му оставаше нищо друго, освен да гледа как врагът се отдалечава отново на половин миля и повече. Останаха на това разстояние, слънцето се издигаше все по-високо и по-високо, и никоя от страните не успя да увеличи или скъси дистанцията. Халифа прибра лъка обратно в кожения калъф зад левия си крак и потупа коня по шията.

— Само още мъничко, Голямо сърце — промърмори той на измъченото животно. Знаеше, че много от конете ще бъдат съсипани след такова препускане. Никога преди не бяха гонени толкова дълго и голяма част от тях никога нямаше да се възстановят. Чу още едно

тупване и вик, когато един кон се сгромоляса някъде зад него, препъвайки онези около себе си. Знаеше, че ще последват и други, но въпреки това задните редици на монголите го примамваха и той присви очи срещу пушилката.

Туманите излязоха от сенчестата долина в равнината и настроението се повиши. Виждаха утринния дим от села в далечината и поеха на изток по добре отъпкан път. Някъде отпред имаше градове и потенциални подкрепления за преследвачите им. Джебе и Джучи нямаха представа колко души може да събере под знамената си шахът. Градовете можеха да бъдат опразнени за войната, или пък добре укрепени и готови да посрещнат набег на тяхна територия.

Пътят беше широк, може би заради огромната войска, която бе отъпкала земята само преди няколко дни. Монголската колона се стесни, за да стъпва върху твърда земя. Излязоха от планината в облак прах и продължиха да яздят по петдесет в редица. Мина пладне и жегата започна да поваля коне и хора и от двете страни. Те изчезваха под копитата. Монголите се потяха, а нямаха вода и сол, които да поддържат силите им. Джебе и Джучи започнаха все по-често да се озъртат отчаяно назад.

Арабските коне бяха по-добри от всичко, което бяха виждали досега във война, и определено превъзхождаха руските и дзинските. Въпреки това жегата изпиваше и тяхната сила. Преследвачите започнаха да изостават и Джебе най-накрая нареди да намалят темпото. Не искаше да ги изпуска от очи или да им даде време да спрат и да се прегрупират. Помисли си, че сигурно са откъснали ездачите на шаха на повече от сто и петдесет мили, което доближаваше постиженията на най-добрите монголски съгледвачи. Понитата бяха покрити с пяна, кожата им бе потъмняла от пот и рани на местата, където седлата бяха ожулили гърбовете им.

Следобедният зной бе в разгара си, когато минаха покрай крайпътен форт със зяпнали войници по стените, които започнаха да им крещят предизвикателно. Монголите не им обърнаха внимание. Всеки беше потънал в собствения си свят и се мъчеше да се съпротивлява на слабостта на плътта.

За Джучи горещите часове донесоха болка, когато бедрото му се ожули от язденето и започна да кърви. Кракът му се вцепени, щом отново настъпи вечер, а заедно с нея и жадуваното облекчение. Белезите не го безпокояха особено, но лявата му ръка оставаше слаба и болката в нея бе като от нажежено желязо, докато стискаше поводите. В редиците на монголите вече не се чуваха приказки. Устите им бяха затворени. Така и бяха учили, за да задържат влагата в телата си, докато достигнат предела на издръжливостта. Джучи поглеждаше от време на време Джебе и чакаше от него да реши кога е най-подходящото време да спрат. Джебе яздеше сковано и погледът му почти не се откъсваше от хоризонта. Както изглеждаше, младият военачалник май можеше да язди безкрайно.

— Време е, Джебе — най-сетне му каза Джучи.

Военачалникът бавно излезе от унеса си, промърмори нещо неразбираемо и плю немощно така, че хрчката улучи собствените му гърди.

— Дзинските ми воители изостават — продължи Джучи. — Може да ги изгубим. Онези зад нас оставят разстоянието да се увеличи.

Джебе се обърна в седлото и трепна, когато мускулите му запротестираха. Арабите се намираха почти на цяла миля зад тях. Конете от първата редица се препъваха и куцаха. Джебе кимна и на лицето му се появи уморена усмивка, когато напълно се събуди.

— С това темпо една миля е само четиристотин удара на сърцето — рече той.

Джучи кимна. Бяха прекарали част от утрото в преценка на скоростта. Избираха си някой отличителен белег, минаваха покрай него и отбелязваха кога арабските редици стигат до същата позиция. И двамата намериха изчисленията за лесни и се забавляваха, като преценяваха разстоянието и скоростта, за да убиват времето.

— Тогава да увеличим темпото — отвърна Джучи. Подкара коня си в лек галоп и туманите ги последваха. Врагът се смаяваше мъчително бавно, когато военачалниците си избраха поредния маркер. Първите арабски конници минаха розовия камък шестстотин удара след последния монгол. Двамата се спогледаха и мрачно кимнаха. Бяха изминали по-голямо разстояние от всеки съгледвач. Всички бяха уморени и натъртени, но времето бе настъпило. Джучи и Джебе пуснаха заповеди по строя, за да подготвят войните. Макар да бяха на

предела на силите си, двамата видяха в зачервените очи на мъжете наоколо нещо, което ги накара да се чувстват горди.

Джучи бе изпратил заповеди на мингхан командирите от дзинските наборници отзад и един от тях излезе напред през редиците да говори с него.

Дзинският войник бе покрит с дебел пласт прах така, че около очите и устата му се бяха образували пукнатини. Въпреки това Джучи различи гнева му.

— Военачалнико, сигурно не съм разбрал правилно заповедта ти — сухо изграчи той. — Ако се обърнем да посрещнем врага, моите хора ще се озоват в предните редици. Нали не искаш от нас да минем отзад?

Джучи хвърли поглед към Джебе, но монголският военачалник се бе втренчил някъде в хоризонта.

— Хората ти са изтощени, Шен Ту — рече той.

Дзинският командир не можеше да отрече, но поклати глава.

— Стигнахме дотук. Хората ми ще бъдат посрамени, ако бъдат изтеглени от последната битка.

Джучи видя свирепата гордост на командира и си даде сметка, че не е трябвало да дава нареждането. Много дзинци щяха да умрат, но те също бяха под негово командване и не биваше да се опитва да ги спаси.

— Добре тогава. Получавате първата редица, когато наредя да спрем. Ще ви пратя копиеносци. Покажете ми, че заслужавате тази чест.

Дзинският командир се поклони в седлото и се върна отзад. Джучи не погледна към Джебе, но той кимна в съгласие.

Нужно бе малко време заповедите да се предадат по редиците. Те сякаш подействаха като глътка айраг на уморените мъже. Войните се поизправиха в седлата и приготвиха лъкове, копия и мечове. Докато все още продължаваха напред, Джебе изпрати копиеносците си да подкрепят тила и ги изчака да заемат позиции.

— Минахме дълъг път, Джучи — рече той.

Синът на хана кимна. След това нощно препускане имаше чувството, че е познавал Джебе през целия си живот.

— Готов ли си, старче? — попита той и се ухили въпреки умората.

— Точно като старец се чувствам, но съм готов — отвърна Джебе.

Двамата вдигнаха високо леви ръце и описаха кръг със свити юмруци. Монголските тумани рязко спряха и обърнаха задъханите коне с лице към приближаващия ги враг.

Джебе изтегли меча си и посочи към прашните арабски конници.

— Това са *уморени* мъже — изрева той. — Да им покажем, че сме *по-силни*.

Конят му изпръхтя гневно и препусна в галоп срещу врага, а хълбоците му се издуваха като ковашки мехове.

Халифа яздеше замаян. Ту се унасяше, ту отново идваше на себе си. Понякога си мислеше за лозето край Бухара, където бе видял за пръв път жена си. Струваше му се, че е там, а това препускане е просто трескав сън, изпълнен с прах и болка.

Хората около него нададоха дрезгави викове с пресъхналите си гърла и той бавно вдигна глава и примигна. Видя, че монголите са спрели, и тържествуващо пое изпепеляваща глътка въздух. Видя как задните редици вдигат копия и внезапно разстоянието между двете войски започна да намалява. Почти нямаше сили да говори. Опита се да извика, но гласът му бе немощен шепот. Кога беше свършил водата? Тази сутрин ли? Не помнеше. Видя приближаващата редица. Дзинските лица му се хилеха зловещо. Дори тогава едва успя да повдигне щита си.

Някаква част от него отбеляза, че приближаващите копиеносци носят малки щитове в левите си ръце. А стрелците се нуждаеха от двете си ръце за лъковете и ставаха уязвими, когато ги опъваха. Халифа кимна при тази мисъл. Шахът щеше да оцени по достойнство тази информация.

Двете армии се сблъскаха с вцепеняващ трясък. Тежките брезови копия разбиваха щитове и промушваха хора. На тесния път колоната се вряза в арабските конници и се заби дълбоко и още по-дълбоко, разкъсвайки ги на парчета.

Стрели засвистяха покрай ушите му и Халифа усети, че нещо изгаря стомаха му. Погледна надолу, видя забита стрела и се опита да я издърпа. Конят му най-сетне бе спрял да се движи и рухна на колене,

когато сърцето му се пръсна в гърдите. Халифа полетя напред, но проклетото стреме се оплете в десния му крак, коляното се разкъса, а тялото му се усука, докато падаше. Изохка, когато стрелата се заби още по-дълбоко в него. Виждаше монголите да яздят като крале отгоре.

Не чуваше нищо, някакъв вятър ревеше в ушите му. Монголите ги бяха помели и той се изплаши за войските на шаха. Трябва да му се каже, помисли си и умря.

— Избийте всички! — изкрещя Джучи през грохота на копита и виковете на хора.

Арабите се опитаха да се сплотят, но повечето едва успяваха да вдигнат повторно сабите си и падаха като ожъната пшеница. Военачалниците ги премазаха с колоната си, набирайки нови сили с всеки убит.

Минаха часове и прашният път стана червен от кръвта. Стъмни се и клането продължи, докато вече не можеха да виждат къде удрят. Онези, които се опитаха да избягат, бяха повалени със стрели или гонени като заблудени кози. Джебе изпрати съгледвачи да търсят вода и накрая се установиха на лагер на брега на малко езеро само на три мили по-нататък по пътя. Воините трябваше да внимават, тъй като конете им можеха да пият до пръсване. На мнозина се наложи да удрят силно понитата по муцуните, за да не пият прекалено много вода. Едва след като животните се напиха, хората се хвърлиха в езерото и тъмните му води станаха розови от кръв и прах. Гълтаха, пиеха, повръщаха и приветстваха гръмко военачалниците, които им бяха дали такава победа. Джучи се погрижи да похвали Шен Ту за начина, по който бе командвал дзинските войници. Бяха се врязали във врага с ненадмината свирепост и сега седяха край огньовете с монголите от двата тумана, горди от ролята, която бяха изиграли.

Джучи и Джебе пратиха хора обратно на пътя да разсекат мъртви коне и да ги донесат при огньовете. Мъжете се нуждаеха от месо, колкото и от вода, ако искаха да стигнат обратно при Чингис. И двамата знаеха, че са извършили нещо необикновено, но се върнаха към обичайната рутина на лагера, като си размениха единствено тържествуващи погледи. Бяха лишили шаха от кавалерията му и дадоха на Чингис шанс за победа.

12.

Портите на Отрар бяха залостени. Чингис беше спрял понито си на върха на един хълм недалеч от стените и гледаше как черният пушек се издига лениво над горящите предградия. Три дни бе разузнавал района, но дори онези, които бяха превземали дзински градове, не успяха да забележат недостатък в отбраната. Стените бяха построени от светлосив варовик върху гранитна основа и всяка плоча тежеше много тонове. В стените на вътрешния град имаше две железни порти, от които се излизаше към обширен лабиринт от изоставени пазари и улици. Странно бе да се язди през отекващите алеи край високите укрепления. Управителят знаеше за пристигането им от месеци и всичко ценно беше прибрано, само тук-там се виждаше по някое улично куче или счупено гърне. При претърсването съгледвачите бяха открили множество коварни капани. Едно тринадесетгодишно момче бе отворило врата с ритник и стрела от арбалет го прониза в гърдите. След още два смъртни случая Чингис заръча на Темуге да изгори външния град и Отрар все още се задушаваше в черния дим. В пепелищата и развалините под хълма Младите вълци на Субодай събаряха стените с пики, за да разчистят за хана пътя към вътрешния град.

Информация не им липсваше. Срещу достатъчно злато арабските търговци бяха посочили местоположението дори на кладенците зад стените. Чингис бе обиколил целия град със своите инженери, за да огледа дебелината на укрепленията.

Най-голямата слабост беше хълмът от северната страна на града, който се извисяваше над стените. Там съгледвачите бяха открили изоставени градини с много цветя, декоративно езеро и дървен павилион. Преди два дни Чингис бе изпратил воители да разчистят билото, като оставят старите борове надолу по склона. Ако разположеха катапултите си на мястото на павилиона, те щяха да са достатъчно високо, за да могат да запращат камъни право в гърлото на управителя.

Чингис погледна надолу към града, наслаждавайки се на чувството да го държи в ръцете си. Ако той беше управител на това място, щеше да заповяда да изравнят хълма, вместо да дава предимство на евентуалния враг. Но това нямаше да му достави удоволствие. Собственият му лагер се намираше на тридесет мили на изток, охраняван от брат му Хазар и едва два тумана. Останалите бяха тръгнали срещу Отрар. Преди пристигането на съгледвачите ханът бе сигурен, че стените могат да се разрушат.

Тази сутрин съгледвачите бяха съобщили за огромна армия, идваща от юг. Повече от двама души срещу всеки от неговите осемдесет хиляди маршируваха насам и Чингис знаеше, че не бива да се остави заклещен между Отрар и армията на шаха. На билото около него имаше още дванадесет мъже, които чертаеха карти и си водеха бележки за града. Други, водени от Лиан, майстора зидар от един дзински град, сглобяваха катапултите и приготвяха глинени гърнета със запалително масло. Лиан също се бе подготвил още преди да забележат шахската войска. Сега решението щеше да бъде военно и майсторът просто разперваше ръце, когато някой от работниците го питаше какво ще става по-нататък.

— Бих оставил управителя на Отрар да гние в града си, ако не разполагаше с двадесет хиляди мъже, готови да ни ударят в гръб веднага щом тръгнем — рече Чингис.

Хаджиун кимна замислено и обърна коня си.

— Не можем да залостим вратите отвън, братко — рече той. — Ще спуснат хора с въжета и ще махнат гредите. Мога да остана тук, докато поведеш армията срещу врага. Ако ти потрябват резерви, прати вест и ще дойда.

Чингис се намръщи. Воините на Джебе и Джучи бяха изчезнали сред долините и хълмовете без никаква вест. Не можеше да остави семействата в лагера без защита, нито пък да зареже Отрар с толкова много войници в него. Но ако съгледвачите бяха прави, престоеше му да се изправи срещу сто и шейсет хиляди само с шест от десетте си тумана. Никой нямаше повече вяра в бойните умения на хората му от самия него, но шпионите и докладите твърдяха, че това е само една от армиите на шаха. Трябваше не само да я смаже, но и да го направи без сериозни загуби, в противен случай следващата войска щеше да сложи край на всичко. За пръв път от пристигането си на запад се запита дали

не е направил грешка. Управителят на Отрар разполагаше с огромна сила и нищо чудно, че беше толкова арогантен.

— Изпрати ли хора да търсят Джучи и Джебе? — внезапно попита Чингис.

Хаджиун сведе глава, макар че ханът му беше задал този въпрос вече два пъти сутринта.

— Още няма никаква вест от тях. Пратих съгледвачи на сто мили във всички посоки. Някой все ще ги намери.

— Очаквах Джучи да го няма, когато ми трябва, но Джебе! — озъби се Чингис. — Ако някога ми трябва ветераните на Арслан, то е тъкмо сега! Срещу толкова много народ ще е все едно да хвърляме камъчета в река. Че и слонове! Кой може да каже как да се справим с тези зверове?

— Остави лагера без защита — рече Хаджиун.

Чингис го изгледа свиреп, но само сви рамене.

— Ако се провалим, два тумана няма да са достатъчни, за да върнат семействата обратно. Шахът ще ги атакува с всичко, което му е останало. Залозите са толкова високи само защото сме тук.

Чингис не отговори и загледа как издигат раменете на катапултите. Ако имаше един, най-много два месеца, щеше да превземе града, но шахът никога нямаше да му даде толкова време. Намръщи се на възможностите. Ханът не може да хвърля кости и да рискува целия си народ. Рискът да бъде смазан между чука и наковалнята беше твърде голям.

Поклати глава, без да каже нищо. Ханът може да прави каквото си поиска с живота на онези, които го следват. Ако рискува и изгуби, по-добре да посрещне смъртта, отколкото да отглежда кози в родните степи. Още си спомняше какво е да живееш в страх при вида на конници на хоризонта.

— Когато бяхме при стените на Йенкин, братко, аз те изпратих да пуснеш кръв на една дзинска колона. Знаем накъде се е насочил шахът и няма да го чакам търпеливо под строй, докато стигне при нас. Искам хората му да бъдат атакувани през целия път до Отрар.

Хаджиун вдигна глава. Блясъкът отново се бе върнал в очите на брат му. Той взе една карта от ръцете на слугата и я разви на земята. Двамата с Чингис клекнаха над нея и затърсиха терен, който биха могли да използват.

— С толкова много хора и животни ще му се наложи да раздели войската си *тук и тук* или да я прекара наведнъж през този широк проход — рече Хаджиун. Земята на юг от Отрар бе равнина със села и ниви, но за да стигне до нея, шахът трябваше да прекоси възвишения, които щяха да принудят арабите да се разпънат в дълга колона.

— Колко остава, преди да стигнат проходите? — попита Чингис.

— Два дни или повече, ако се движат бавно — отвърна Хаджиун.
— След това излизат на открита равнина. С нищо няма да можем да ги спрем.

— Не можеш да завардиш три прохода, Хаджиун. Кой още ти трябва?

Хаджиун не се поколеба нито за миг.

— Субодай и Джелме.

Ханът погледна по-малкия си брат и видя как ентусиазмът му се разгаря.

— Заповедите ми са да ги разределите, Хаджиун, а не да се биете до смърт. Удряш и се оттегляш, после удряш отново, но без да позволяваш да те вкарат в капан.

Хаджиун сведе глава, все още загледан в картата, но Чингис го потупа по ръката.

— Повтори заповедта, братко — меко рече той.

Хаджиун се ухили и го направи.

— Не се ли безпокоиш, че ти оставям твърде малко хора? — попита той.

Чингис не отговори и Хаджиун се извърна изчервен. Ханът стана и брат му се изправи с него. Импулсивно му се поклони и Чингис прие жеста с кимане. През годините беше научил, че респектът си има цена — топлотата в личните отношения, дори с братята му. Те гледаха към него за отговори на всички военни проблеми и макар това някак да го отдалечаваше от тях, то вече бе част от него, а не само маска.

— Повикай Субодай и Джелме — рече Чингис. — Ако забавите достатъчно дълго шаха, може би Джучи и Джебе ще ви подкрепят. Те също да минат под твое командване. Имаш половината ми войска, братко. Ще те чакам тук.

„С Хаджиун сме изминали дълъг път от младите разбойници, каквито бяхме навремето“, помисли си Чингис. Десет военачалници

щяха да се изправят срещу шаха и той не знаеше дали ще оцелеят, или ще умрат.

Чакахай излезе от гера, за да разбере каква е причината за внезапната суматоха. Застана в жегата под опънатите от слугините й чадъри и прехапа устна, когато видя войните да излизат от домовете си с продоволствия и оръжия.

Бе живяла сред монголите достатъчно дълго, за да знае, че това не беше обикновен разузнавателен отряд. Всички мъже освен Хазар и заместника му Самука бяха при града на запад. Обхвана я отчаяние. Разбира се, Хо Са беше с Хазар, но Яо Шъ със сигурност би трябвало да знае какво става. Рязко заповяда на слугините да я последват и тръгна да търси будисткия монах, докато лагерът наоколо ставаше все по-шумен. Чу жени да крещат гневно и мина покрай една, която плачеше на рамото на млад мъж. Намръщи се. Подозренията й се засилиха.

Подмина гера на Бьорте и Хулун и най-сетне зърна монаха. Поколеба се отвън, но накрая Бьорте излезе почервеняла и ядосана. Двете съпруги на Чингис се видяха едновременно и застанаха неподвижно, неспособни да загърбят напрежението помежду си.

— Чу ли новините? — попита първа Чакахай, нарочно оказвайки чест на по-възрастната жена. Не беше голям жест, но раменете на Бьорте се поотпуснаха и тя кимна. Чакахай видя колко е уморена, когато заговори:

— Чингис взема туманите — отвърна Бьорте. — Хазар и Самука имат заповед да тръгнат по пладне.

Една от прислужниците възкликна ужасено и Чакахай инстинктивно вдигна ръка и я зашлеви през лицето. Обърна се отново към Бьорте, която вече се взираше към строяващите се в редици мъже.

— Ами ако ни нападнат? — попита Чакахай.

Бьорте трепна и поклати глава.

— Вече не знам колко пъти са ми задавали този въпрос, откакто дойде заповедта — рече тя.

Видя неподправения страх в очите на принцесата и смекчи тона си. Жената бе дадена на Чингис като дар от победения й баща. Беше виждала хаоса на войната и познаваше ужаса, който вървеше с него.

— Да не мислиш, че ще сме беззащитни, сестро? — попита Бьорте.

Чакахай също се беше загледала към мъжете, но приятелският въпрос я накара рязко да се обърне.

— Нима не сме? Какво могат да сторят жени и деца срещу войници, ако те дойдат?

Бьорте въздъхна.

— Не си израснала сред племената, Чакахай. Ако ни нападнат, жените ще вземат ножове и ще се бият. Осакатените воители ще възседнат конете и ще препуснат, доколкото могат. Момчетата ще използват лъковете си. Имаме достатъчно коне и оръжия, за да ударим всеки, който ни обезпокои.

Чакахай се взираше мълчаливо в нея с разтуптяно сърце. Как можеше съпругът ѝ да я остави без защита? Знаеше защо Бьорте говори така. Паниката можеше да съсипе лагера много преди появата на врага. Семействата щяха се разкъсат между породеното от големия им брой чувство за сигурност и факта, че самият лагер привлича опасността към себе си. Оставени сами да защитават децата си, много съпруги и майки ще се замислят дали да не избягат през нощта и да потърсят безопасно място сред хълмовете. За една майка на малки деца тази идея бе изкушаваща, но Чакахай ѝ се противопостави. Също като Бьорте, тя беше съпруга на хана. Другите щяха да гледат тях. От всички оставени тук жени само те не можеха да избягат.

Бьорте явно очакваше отговор и Чакахай внимателно прецени думите си. Децата щяха да се уплашат, когато видят воитите да заминават. Трябваше да им дадат някаква увереност, пък била тя и фалшива.

— Късно ли е да се науча да стрелям с лък, сестро? — попита Чакахай.

Бьорте се усмихна.

— С тези кокалести тесни рамене? Късно е. По-добре си намери добър нож.

Чакахай кимна, но беше изпълнена с неувереност.

— Никога не съм убивала човек, Бьорте.

— Може и да не ти се удаде възможност. Ножът ще ти трябва за сламените чучела, които ще качим на резервните коне. На слаба светлина врагът няма да разбере, че мъжете ни са заминали.

Бьорте вдигна очи и двете жени се спогледаха, преди да се обърнат доволни. Помежду им не можеше да има истинско приятелство, но те не намериха слабост една в друга и това ги накара да се почувстват по-добре.

Слънцето достигна зенита си и Хазар погледна назад към лагера, който му бе наредено да напусне. Заради сновящите между герите жени и деца той приличаше на разбунен мравуняк. Дори без туманите беше огромен — повече от сто хиляди души и гери край малка рекичка. Около тях стадата пасяха в овчето си спокойствие. Всичко наградено от Дзин беше все още тук, от нефрита до златото и древните оръжия. Темуге и Кокчу и техните колекции от ръкописи и книги. Хазар прехапа устна при мисълта, че войниците на шаха могат да попаднат на това неохранявано съкровище. Оставаха около хиляда стари или сакати воини, но той не можеше да разчита, че ветерани без ръце и крака ще спрат твърдо решен враг. Ако неприятелят стигнеше дотук, герите щяха да пламнат, но брат му го бе повикал и той не можеше да не се подчини. Имаше три жени и единадесет малки деца някъде в лабиринта от гери и съжаляваше, че не му бе останало време да поговори с тях, преди да събере хората си.

Всичко бе свършено. Слънцето беше високо и той бе призован. Погледна към заместника си Самука. Мъжът се разкъсваше между гордостта от повишението и срама, че изоставя лагера. Хазар изцъка с език, за да привлече вниманието на останалите, вдигна ръка и я спусна. Хората му забиха пети и препуснаха с него, оставяйки всичко скъпо зад себе си.

Джучи и Джебе яздеха заедно начело на туманите. Настроението на Джучи бе приповдигнато, докато следваха извиващия път през долините обратно на запад. Беше изгубил почти хиляда души. Някои бяха загинали в безумната атака под билото, още повече бяха съсечени или паднали от изтощение по време на дългото препускане, което сигурно никой нямаше да забрави. Повечето от жертвите бяха дзински войници, но оцелелите яздеха гордо изправени — бяха си спечелили правото да следват своя военачалник. Джебе също беше изгубил горе-

долу толкова, но те бяха мъже, които бе познавал от годините под командването на Арслан. Бяха загинали достойно, но въпреки това нямаше да имат достойно небесно погребение. Телата им нямаше да бъдат отнесени на най-високите върхове, за да нахранят ястребите и лешоядите. И двамата военачалници знаеха, че време да почетат мъртвите няма. Зетят на Чингис, Палчук, беше сред тях — откриха го с огромен разрез през лицето, оставен от арабска сабя. Джебе не знаеше как ще реагира Чингис на новината и прекара двата дни край езерото в мрачно мълчание.

Двамата много добре си даваха сметка за заплахата срещу хана, но конете им бяха изтощени. Бяха принудени да оставят животните да възстановят силите си, преди да ги яхнат отново. И въпреки това подраниха. Много от тях все още куцаха и командирите с мъка наредиха да бъдат убити, а месото им — разделено между войската. Десетки воители носеха ребра или крака през седлата, други яздеха арабски коне, които бяха в малко по-добро състояние. За хора, според които конете бяха единствените истински военни трофеи, битката в прохода беше триумф, достоен да бъде разказван поколения наред около огньовете. До всеки воин тичаха по два или три арабски коня. Много от тях бяха куци и съсипани, но силата им все пак можеше да се използва и на монголите сърце не им даваше да ги изоставят.

Осемнадесет хиляди мъже яздеха с военачалниците, когато свърнаха от основната долина и поеха през по-труден път. Колкото и да им се искаше да се върнат по собствените си стъпки, шахът можеше да е оставил засади някъде пред тях. Хората се нуждаеха от малко почивка, преди отново да се изправят срещу врага.

Поне водата беше в изобилие. Пиха, докато коремите им не се подуха. Докато ги бяха преследвали, мнозина от тях бяха изпразвали мехурите си в движение, щом се наложи, и топлата течност проникваше под слоя прах върху конете им. На връщане имаха и храна. Движението се забави, десетки се спешиха и клекнаха на земята, а после се избърсаха с парцали и скочиха обратно по седлата. Бяха миризливи, мръсни и мършави, но калени от страната, която бяха кръстосвали тъй дълго.

Джучи пръв видя съгледвачите на билото пред тях. В лицето на Джебе бе открил човек, който също като Субодай разбираше колко е важно да се познава теренът, и туманите винаги бяха заобиколени от

кръг конници на много мили наоколо. Джучи свирна, за да привлече вниманието на Джебе, но другият военачалник също беше видял и само вдигна въпросително вежда.

— Не пратих ли *двама души* в онази посока? — извика Джучи. Връщаха се трима и дори от това разстояние се виждаше, че третият ездач е съгледвач като техните, без броня и нищо друго, което да го забави. Някои яздеха дори невъоръжени и разчитаха единствено на скоростта.

Двамата военачалници пришпориха едновременно конете си, жадни за информация.

Съгледвачът не беше от техните тумани, макар че изглеждаше почти толкова изтощен и прашен, колкото собствените им хора. Джучи и Джебе го гледаха как се спешава и се покланя, без да пуска поводите. Джебе вдигна ръка и воините спряха. Отначало съгледвачът се поколеба в присъствието на двама военачалници — не знаеше към кого да се обърне най-напред. Нетърпението на Джучи наруши мълчанието.

— Намери ни — рече той. — Докладвай.

Съгледвачът отново се поклони, явно развълнуван, че говори с хански син.

— Тъкмо се канех да обърна, когато видях прахта от конете ви, военачалнико. Субодай ме прати. Шахът е излязъл с огромна армия.

Очакваше някакво вълнение от новината, но остана разочарован.

— И? — попита Джебе.

Съгледвачът се поклони и отново се поколеба, вече напълно изгубил присъствие на духа.

— Бях пратен да ви кажа да се връщате колкото се може по-бързо, военачалнико. Господарят Чингис ще атакува, но друго не знам. От четири дни съм сам и ви търся.

— Можем да ги ударим в тила, ако се върнем в онази долина — каза Джучи на Джебе, без да обръща внимание на съгледвача.

Джебе погледна назад към хората си. Все още бяха на крачка от пълното изтощение. Воин от племената можеше да язди цял ден и после да се сражава, но конете имаха по-ясен предел на издръжливост. Преимущество на атаката срещу задните редици на шаха можеше да бъде изгубено, ако отпочиналият враг се обърне и ги направи на парчета. Кимна мрачно на Джучи. Чингис щеше да очаква от тях да направят точно това.

— Войската на шаха трябва да се е придвижила от мястото, където я оставихме — рече Джебе. — Може да се наложи да яздим сто мили, а после и да печелим битка.

Джучи обърна понито си, готов да препусне.

— Значи трябва да побързаме, военачалнико — рече той.

Съгледвачът следеше с опасение разговора, без да е сигурен дали трябва да продължи да говори. Хвърли завистлив поглед към стадата от понита и арабски коне.

— Ако имате отпочинал кон за мен, ще препусна напред и ще кажа на хана, че идвате — рече той.

Незнайно защо, двамата военачалници се спогледаха и се ухилиха.

— Да виждаш отпочинали коне? — попита Джебе. — Ако намериш, взимай.

Съгледвачът отново погледна към животните и забеляза как стоят, за да дадат покой на изранените си крака. Хвърли поглед към редиците прашни, мрачни воители. Ръцете и краката на някои бяха превързани с ивици разкъсан плат, върху които бяха избили кървави петна. Самите воители го гледаха равнодушно и очакваха заповеди. Военачалниците им бяха показали собствената си сила при онова дълго препускане през долината. Оцелелите придобиха самоувереност, която не бяха познавали преди. Щом можеше да изколят трийсет хиляди араби, какво можеше да им се опълчи?

Разочарован, съгледвачът отново се поклони на военачалниците и възседна коня си. Беше почти момче и Джучи се засмя на нервността му. Погледна с нови очи масата конници. Бяха изпитани и нямаше да го подвежат. Разбра удоволствието, което изпитваше баща му, когато водеше мъжете на война. Нищо не можеше да се сравнява с това.

Изцъка с език и съгледвачът се обърна към него.

— Кажи на баща ми, че идваме. Ако има нови заповеди, да прати съгледвачи по дългата долина на север. Ще ни намерите там.

Онзи кимна енергично и препусна, подгонен от важната задача.

13.

Шах Ала-уд-Дин Мохамед кипеше, а слонът под него се люлееше като кораб в морето. За последен път шахът видя кавалерията си преди дни, когато тя изчезна в далечината. След всяка утринна молитва той неизменно се обръщаше към слънцето да види дали се връщат, но надеждите му намаляваха с всеки изминал ден. На пустинните племена не можеше да се има вяра и той бе сигурен, че Халифа почива в някое далечно градче, без да го е грижа за предателството. Ала-уд-Дин се закле, че ще има разплата, след като монголите бъдат прогонени обратно в планините им или напълно унищожени.

Армията маршируваше твърдо напред към хълмовете, които го деляха от Отрар и монголския хан. Гледката на блестящите редици неизменно повдигаше застаряващия му дух. Всъщност нахлуването на диваците беше добре дошло за него. Почти дванайсет години бе подчинявал незначителни владетели и главатари и тъкмо когато се разбунтуваха най-силно, врагът се бе спуснал от север и ги беше принудил да изберат верността пред препирните и дребнавите междуособици.

Трудно му беше да не си мисли за Саладин, докато войската крачеше по каменистата земя. Великият владетел бе завладял Йерусалим и беше накарал кръстоносците да си плюят на петите. Саладин се бе изправял срещу врагове, по-свирепи и от монголския хан. Всяка вечер, когато войската се разполагаше на лагер, Ала-уд-Дин четеше личните записки на Саладин за битките му и научаваше каквото може, преди да пхне книгата под възглавницата и да се предаде на съня. Наред с копието на Корана, записките бяха най-скъпоценното, което притежаваше.

Покритата хауда^[1] беше все още прохладна след нощта въпреки палещите лъчи на слънцето. Ала-уд-Дин наруши поста си с блюдо фурми и сушени кайсии, придружени с освежаваща глътка кисело мляко. Хората му носеха сушено овнешко и безквасен хляб, който отдавна бе остарял, но това нямаше значение. Отрар се намираше само

на няколко дни път и малоумният му братовчед Иналчук щеше да го посрещне с най-добрите меса и плодове, след като му спаси града.

Стресна се, когато слугата му тихо се прокашля зад завесите.

— Какво има? — остро попита. Завесата се вдигна и разкри мъжа, застанал на стъпалото в каиша, минаващ през корема на слона.

— Последното кафе, господарю.

Ала-уд-Дин кимна и протегна ръка за чашата. Движеха се вече почти час и той с изненада откри, че черната течност все още дими. Надигна внимателно чашата, за да не разлее безценното питие по брадата си.

— Как успя да го запазиш горещо? — попита.

Слугата се усмихна, щом видя задоволството на господаря си.

— Слагам кафеника в кожена торба, пълна с пепел от сутрешните огньове, господарю.

Ала-уд-Дин изсумтя и отпи. Беше горчиво и превъзходно.

— Добре си се справил, Абас. Великолепно е.

Завесата се спусна и слугата изчезна. Ала-уд-Дин го чу как известно време подтичва покрай огромното животно. Несъмнено вече мислеше каква гозба да забърка за господаря си след молитвата по пладне.

Ако зависеше от него, Ала-уд-Дин щеше да отмени молитвите по време на поход. Губеха повече от три часа на ден заради тях и забавянето го дразнеше. Само че подобна постъпка щеше да се приеме като слаба вяра от онези, които търсеха повод да го предизвикат, така че той за пореден път пропъди мисълта. В края на краищата, именно вярата държеше хората му силни. Думите на пророка призоваваха към молитва и дори един шах не можеше да им се противи.

Най-сетне бе отклонил войската от огромната долина и беше тръгнал на север към Отрар. Отпред се виждаше редица кафяви хълмове, а след тях щяха да ударят монголското множество с цялата свирепост на мъже, израснали в суровите южни пустини. Ала-уд-Дин затвори очи в люлеещата се хауда и се замисли за онези, които бе повел на война. След загубата на ездачите на Халифа му оставаха само петстотин конници — личната му гвардия от благородници. Вече беше принуден да ги използва като пратеници и съгледвачи. За синовете на старите родове това беше кръвна обида, но той нямаше друг избор.

Назад в колоната вървяха и шест хиляди камили, натоварени с провизиите за цялата войска. Бяха два пъти по-бавни от най-добрите коне, но можеха да носят огромни тежести. Останалата част от войската се придвижваше пеша, а шахът и най-висшите командири пътуваха в удобства. Страшно много се радваше на слоновете и неимоверната им мощ — осемдесет мъжкаря в разцвета на силите си.

Погледна зад завесите, изпълнен с гордост от силата, която бе събрал. Самият Саладин би се гордял с такава войска. Шахът виждаше сина си Джелауддин, яхнал черен жребец. Сърцето му подрипна при вида на красивия млад мъж, който един ден щеше да го наследи. Хората обожаваша принца и на владетеля не му беше трудно да си мечтае, че потомците му ще владеят всички арабски народи векове наред.

Ала-уд-Дин отново се сети за конниците на Халифа и се помъчи да не позволи на гнева си да развали хубавата утрин. След битката щеше да ги погне по петите и нямаше да пощади нито един. Закле се в това, докато армията маршируваше напред и хълмовете бавно се приближаваха.

Съгледвачите на Субодай се върнаха в галоп, докато той се бе отпуснал на коляно и наблюдаваше равнините под хълмовете и войската на шаха. Простираше се на много мили назад и нямаше нужда да научава от младежите, че врагът идва през широкия проход, който бе избрал да защитава.

Когато съгледвачите се спешиха, той им махна с ръка.

— Знам — рече той. — Вървете да кажете на другите военачалници. Ще ги ударим тук.

В далечината видя конниците на шаха да чертаят зад себе си прашни линии през изсъхналите шубраци, докато яздят на север. Опитва се да се постави на мястото на шаха, но му беше трудно. Никога не би повел такава войска през един проход. Вместо това щеше да заобиколи планините и да остави Отрар да падне. Разстоянията щяха да забавят шаха с още един месец, но монголските тумани щяха да бъдат принудени да го посрещнат на открито поле, без никакви преимущества.

Вместо това шахът бе избрал най-лесния път. Явно Отрар беше ценен за него. Субодай се учеше на всичко, на което можеше, и отбелязваше всяко решение, което би помогнало за унищожаването на врага. Много добре знаеше, че Чингис е стигнал прекалено далеч в тази страна. Вече не ставаше въпрос за възмездие срещу един град, а за оцеляването на народа. Бяха пъхнали ръце в гнездо на оси, не по-малко свирепи от империята Дзин, и залозите отново бяха скочили до небето.

Усмихна се при тази мисъл. Някои се биеха за нови земи, за екзотични жени, дори за злато. От личните си разговори с хана Субодай знаеше, че подобно на него, Чингис изобщо не се интересува от подобни неща. Бащата небе е дал на човека живот и нищо друго. Хората на хана бяха сами в степите и самотата им беше жестока. Но въпреки това те можеха да препускат и завоюват, да завладяват градове и империи. Може би след време потомците им щяха да станат слаби и мекушави като градските жители, срещу които се изправяха сега, но това нямаше значение за Субодай. Не беше отговорен за избора на синовете и внуците си, а само за това как живее собствения си живот. Докато стоеше коленичил върху твърдия сив камък и гледаше как прашните облаци отдолу приближават, той отново си помисли, че има само едно правило, което го води във всичките му постъпки.

— Бори се за всеки дъх и стъпка — промърмори той девиза талисман. Възможно беше огромната армия да не може да бъде спряна. Може би щеше да прегази туманите на Чингис и да стигне чак до родните степи. Един бащата небе знае. Подобно на хана, Субодай въпреки всичко щеше да търси всеки, който би могъл да бъде заплаха, и да го удари пръв и по-силно, отколкото е предполагал. И когато стигне края на дните си, ще може да погледне назад с гордост и без да се срамува.

Прекъсна мислите си, когато пристигнаха ездачите от Хаджиун и Джелме. Беше прекарал дни на това място, вече ги познаваше по име и ги поздрави. Те се спешиха и се поклониха дълбоко, почетени от командир, който помни такива подробности.

— Туманите идват, военачалнико — каза един от тях.

— Има ли някакви заръки за мен? — попита Субодай.

Съгледвачът поклати глава и Субодай се намръщи. Не му се нравеше да е под командването на Хаджиун, макар да бе разбрал, че е надежден водач.

— Кажете на командирите си, че не можем да чакаме тук. Шахът още може да прати отряди да ни обкръжат. Трябва да го ужим, да го принудим да тръгне по пътя, който ние сме избрали.

Вдигна поглед с другите, когато Хаджиун и Джелме пристигнаха, скочиха от конете си и тръгнаха към канарата. Субодай се изправи и сведе глава към Хаджиун.

— Исках лично да видя — рече Хаджиун, като се взираше в равнината долу. Войската на шаха беше само на няколко мили и вече виждаха през прахта предните й редици. Приближаваха като плътен блок, само размерите на който бяха достатъчни, за да разтревожат всекиго.

— Чаках твоите заповеди, преди да действам, Хаджиун — каза Субодай.

Хаджиун го изгледа остро. Познаваше младия военачалник, когато бе най-обикновен войник, но Чингис беше видял ценното в него. Припомни си, че Субодай неведнъж е оправдавал доверието на брат му.

— Кажи ми какво си намислил — рече той.

Субодай кимна.

— Това е огромна армия, командвана от един човек. Фактът, че е избрал да мине през прохода, показва, че няма нашата система от командири. Защо не се е доверил на двама души да прекарат колони и през другите проходи? Познай врага и ще знаеш как да го унищожиш. Всичко това е добре дошло за нас.

Хаджиун и Джелме се спогледаха. Колкото и опитни да бяха, Субодай се славеше с това, че воините му даваха най-малко жертви в сравнение с всички други. Говореше без да бърза, а през това време войската на шаха приближаваше.

Субодай видя Джелме да се озърта през рамо и се усмихна.

— Ще ги ударим по това слабо място — продължи той. — Имаме тридесет мингхана, всеки начело с командир, който може да мисли и действа самостоятелно. Силата ни е в това и в скоростта ни. — Отново си помисли за осите. — Ще изпратим срещу тях всички без четири. Като рояк оси. Нека шахът се опита да ги смаже с тремавите си ръце. Твърде бързи сме за него.

— А другите четири хиляди? — поинтересува се Хаджиун.

— Най-добрите стрелци — отвърна Субодай. — Най-добрите, с които разполагаме. Ще завардят прохода високо по скалите. Нима ти самият не показва силата на лъковете ни в Гърлото на язовеца? Не мога да намеря по-добър пример.

Хаджиун сви устни при тази похвала. Навремето се беше изправил с девет хиляди души срещу дзинската конница и я бе обсипвал със стрели, докато не я прекърши.

— Ако хората ни бъдат достатъчно ниско по скалите, за да стрелят точно, стрелците на шаха ще могат да ги свалят с лъковете си — отвърна той. — А дори не знаем как ще се държат онези слонове в боя.

Субодай кимна невъзмутимо.

— Няма съвършени планове, военачалнико. Разбира се, ти решаваеш как да разположиш хората си, макар че те ще имат преимущество, като стрелят отвисоко, нали така? Казах как аз бих се справил с този шах и войнството му. Но в края на краищата ще следвам твоите заповеди.

Хаджиун се замисли за момент.

— Моли се да си прав, Субодай. Ще пратя хората.

За изненада на Джелме и Хаджиун Субодай се засмя:

— Не се моля на никого, военачалнико. Сигурно ако го направя, бащата небе ще каже: „Субодай, дадох ти най-добрите бойци на света, военачалници, които се вслушват в плановете ти, и глупав, бавен враг, а ти все още си търсиш опора?“ — Разсмя се отново. — Не, ще използвам каквото имам. Ще ги направим на парчета.

Хаджиун и Джелме отново погледнаха към многобройния враг, маршируващ към прохода. Сто и шейсет хиляди мъже приближаваха решително, но някак си не изглеждаха така ужасяващи след думите на Субодай.

Шах Ала-уд-Дин Мохамед подскочи, когато армията нададе оглушителен рев около него. Играеше шах срещу самия себе си, за да убие времето, и фигурите се разпиляха от малката дъска в хаудата. Тихо изруга, рязко дръпна предните завеси и присви очи към далечината. Зрението му не бе силно и той едва различи телата на конниците, препускащи към армията. Роговете засвириха тревога и

Ала-уд-Дин усети пристъп на страх, докато се обръщаше да потърси слугата си. Абас вече тичаше покрай слона и скочи чевръсто на дървеното стъпало. Двамата впериха погледи към приближаващите от две мили монголи.

— Нищо ли няма да кажеш, Абас?

Слугата преглътна нервно.

— Ами... странно е, господарю. Веднага щом излязат от прохода, те се разделят и поемат в различни посоки. Нямаат никакъв ред.

— Колко са? — остро попита шахът, изгубил търпение.

Абас бързо преброи, като мърдаше устни.

— Може би двайсет хиляди, господарю, но непрекъснато се движат. Не мога да кажа със сигурност.

Ала-уд-Дин си отдъхна. Монголският хан явно беше отчаян, щом бе пратил толкова малко воители срещу него. Вече ги различаваше по-добре, носеха се към маршируващата му войска. Препускаха по странен начин, отделните групи се разделяха и припокриваха, така че не можеше да разбере къде ще нанесат първия си удар. Засега не беше дал никакви заповеди и хората му маршируваха стоически напред към прохода, приготвяйки щитовете и мечовете. Прииска му се конниците на Халифа да бяха тук, но това само събуди отново напразния му гняв.

Ала-уд-Дин повика тримата синове на главатари, които яздеха зад слона му. Видя сина си Джелауддин да язди наблизко. На младото му лице бе изписан справедлив гняв. Ала-уд-Дин гордо вдигна ръка и го поздрави, докато съгледвачите приближаваха.

— Предайте заповедите ми напред — каза им той. — Фланговете да направят по-широка редица. Където и да удари врагът, ще го обкръжим.

— Господарю — обади се Абас пребледнял, — те вече атакуват.

— Какво? — не повярва Ала-уд-Дин. Присви очи и примигна от изненада, когато видя колко много са се приближили монголите. Чу далечните викове, когато предните му редици посрещнаха първите залпове с вдигнати щитовете.

Колоните галопиращи монголи се отклоняваха настрани, подминаваха фронта и препускаха покрай уязвимите флангове на войската. Ала-уд-Дин зяпна. Халифа би успял да ги задържи, но беше предал господаря си. Усети изгарящия поглед на своя син, но все още

не искаше да изпрати гвардията си. Тя беше неговият щит и яздеше единствените коне, които им бяха останали.

— Кажете на генералите, че няма да спираме заради тези. Да продължават напред и да използват щитовете. Приближат ли прекалено, небето да почернее от стрели.

Младите благородници препуснаха към предните редици, шахът фучеше, а слонът продължаваше напред, без да подозира за грижите на своя господар.

Субодай препускаше в галоп покрай фланга на шахската армия. Изправи се в стремената с опънат лък, като балансираше според ритъма на понито. Усещаше удара на всяко копито. Щеше да има момент на покой, в който и четирите крака на животното бяха във въздуха. Този миг продължаваше по-кратко от два удара на сърцето, но той пусна стрелата точно тогава и видя как тя се забива във вражески войник и го просва на земята.

Чуваше как командирите на шаха лаят непонятни заповеди на странния си език. Самият владетел бе добре защитен в сърцевината на армията. Субодай поклати глава, изумен от ядрото конници в центъра. Какво правеха там, където не можеха да маневрират? Слоновете също бяха дълбоко между редиците, твърде далеч, за да бъдат улучени със стрели. Запита се дали шахът не ги цени повече от собствените си хора. Още едно нещо за научаване. Докато мислеше и препускаше, хиляди маршируващи мъже вдигнаха двойно извитите си лъкове и стреляха. Стрелите засвистяха към него и Субодай инстинктивно се сниши. Лъковете на шаха бяха по-далекобойни от всичко, на което се бяха натъкнали в Дзин. Беше изгубил бойци при първото преминаване покрай фланговете, но пък не можеха да стоят извън обсега и да стрелят успешно. Затова той приближаваше колоната, обсипваше арабите със стрели и се отдалечаваше в галоп, преследван от ответния залп. Маневрата беше рискована, но той бе започнал да усеща колко време може да отдели, за да се прицели добре. Арабите трябваше да стрелят по бързо движеща се колона, докато хората му можеха да стрелят, където си пожелаят в масата.

Мингханите около него възприеха тактиката и всяка колона от хиляда души пробиваше дупки в арабските редици, преди да се

оттегли на безопасно разстояние. Войската на шаха продължаваше да марширува напред и макар че щитовете спасиха мнозина, следа от трупове бележеше пътя им към прохода между хълмовете.

Изтегли хората си в по-широк кръг в сравнение с последните три удара и присви очи към прохода. Щом предните редици на шаха стигнеха до него, нямаше да може да се оттегли обратно при Хаджиун. Войската на шаха напредваше неотклонно като набивана в гърлото на бутилка тапа и не след дълго щеше да блокира прохода. Поколеба се, мислите му бясно препускаха.

Ако шахът продължеше със същото темпо, щеше да остави колоните след себе си и да си пробие път към Отрар. Четирите хиляди на Хаджиун определено не можеха да спрат такава маса. Вярно, Субодай можеше да продължи да атакува отзад и знаеше, че това е разумно решение. С хората си можеше да избие хиляди от беззащитните редици и шахът нямаше да е в състояние да го спре. А освен това имаше и други два прохода, през които да заобиколи войската. Можеше да преведе мингханите през тях и пак да подкрепи Чингис при Отрар.

Не беше достатъчно. Макар че монголските ездаци избиха хиляди, войската на шаха едва беше разтърсена. Попълваше местата на убитите и продължаваше напред. Когато стигнеше равнината пред Отрар, Чингис щеше да се окаже със същия проблем, за чието решаване бе пратен Субодай. Шахът щеше да удари хана фронтално, а градският гарнизон чакаше зад гърба му.

Субодай поведе хората си отново, пускайки хиляда стрели едновременно. Неочаквано пътя му пресече друг мингхан и той бе принуден да се отдръпне, за да не се сблъска с младия глупак, който го водеше. От редиците на шаха полетяха стрели и този път десетки воители изпадаха с цвилещи и окървавени коне. Субодай изруга командира, който му се беше изпречил, и видя ужасеното му лице, когато двете части профучаха една покрай друга. Все пак вината не бе негова, призна Субодай. Беше обучил собствения си туман за подобна атака, но не бе лесно да обикалят покрай шахската войска, без да настъпят известни обръквания. Това нямаше да спаси командира от публично опозоряване, когато му паднеше в ръцете.

Войската на шаха стигна прохода и шансът на Субодай да се промъкне пред нея изчезна. Огледа се за Джелме — по-възрастният

военачалник следваше своите лъкатушни пътеки, но не успя да го открие. Видя как опашката на огромното войнство започва да се стеснява, докато шахът навлизаше в безопасното според него място. Ако не друго, жилещите атаки на мингханите се засилиха, когато пространството за прикритие стана по-тясно. Опашката се свиваше и те удряха отново и отново. Субодай видя някои от по-буйните да атакуват с мечове и да пробиват маршируващите редици. Арабите пищяха и се биеха, като се опитваха по всякакъв начин да ги задържат, но падаха на всяка крачка. Щеше да дойде момент, в който устремните колони ще надделеят над останалите отзад и Субодай реши да откъсне напълно тила.

Изпрати най-свежите си хора да предадат заповедта, но това едва ли бе нужно. Монголите се бяха скупчили около края на шахската войска и я нападаха толкова отблизо, че я бяха накарали почти да спре. Земята в началото на прохода бе почервеняла от кръв, навсякъде се виждаха отсечени крайници и трупове, а клането ставаше все по-ожесточено.

Четиридесет хиляди араби все още вървяха в колоната пред прохода, когато през тях премина внезапен трепет. Субодай наклони глава и му се стори, че чува отразени от хълмовете писъци в далечината. Атаката на Хаджиун беше започнала. Колчанът на Субодай беше празен и той изтегли меч си, твърдо решен да види как опашката на шаха се изпарява под слънцето.

Предупредителни викове прекъснаха концентрацията му, докато водеше хората си отново напред, този път право през колоната. Беше избрал място недалеч от самия проход и сърцето му бясно заби, когато пришпори коня си в галоп. Отначало не чу виковете, но инстинктите му бяха добри и той погледна нагоре към източника, вдигайки меч, за да спре хората си преди атаката.

Изруга под нос. Видя ездачите и го обхвана ужасното подозрение, че шахът е пазил ариергарда, за да изненада нападателите си точно в момент като този. Страхът обаче отмина толкова бързо, колкото беше дошъл. Субодай видя, че това са негови сънародници, и духът му се приповдигна. Джучи беше все още жив, а Джебе препускаше с него.

Рязко се огледа. Може би тридесет хиляди араби все още се мъчеха да стигнат прохода, удряни и блъскани от всички страни.

Мингханите наистина се носеха около тях като оси, помисли си Субодай, но в крайна сметка осите можеха да победят дори мечка. Не беше необходим там, но не можеше да напусне, без да уведоми Джелме.

Мина сякаш цяла вечност, докато открие военачалника — окървавен и очукан, но радостен, докато подготвяше хората си за поредната атака.

— Като овце на заколение! — извика Джелме, когато Субодай приближи. Беше се съсредоточил в сражението и все още не бе видял конниците. Субодай само кимна към тях.

Джелме се намръщи и пръстите му се стрелнаха към дългата стрела, която го бе улучила в рамото. Беше пробила бронята и се бе забила в плътта му малко под кожата. Джелме яростно се опита да я извади. Субодай приближи, хвана стрелата и бързо я измъкна, след което хвърли парчетата.

— Благодаря — рече Джелме. — Това да не са липсващите военачалници?

— Че кой друг би довел два тумана на това място? — отвърна Субодай. — Можехме да ги използваме и преди, но ще ги пратя през двата прохода да атакуват шаха от другата страна.

— Не — каза Джелме. — И ние двамата можем да сторим това. Който е закъснял, да се задоволи с отпадъците и да следва шаха в прохода. Още съм бодър, военачалнико. Днес отново ще се сражавам.

Субодай се ухили и го тупна по рамото. Изпрати двама пратеници да предадат заповедите на Джебе и Джучи, отдели се и призова хората си да го последват. Най-близкият проход бе на малко повече от миля оттук.

Само за миг атаката върху тила спря и последните окървавени войници на шаха минаха между хълмовете. Когато сянката най-сетне падна върху лицата им, те се озърнаха страхливо назад към дивите конници, които бързо препускаха нанякъде. Никой не се зарадва, че се е измъкнал жив. Бяха изпълнени с мрачно предчувствие и когато отново се обърнаха към купищата мъртвци зад себе си, видяха друга войска, която приближаваше все повече и повече, готова да започне клането отново.

Субодай пришпорваше коня си по неравната земя нагоре към хълмовете. Вторият проход представляваше тясна пътека и шахът спокойно би могъл да го отпише за огромната си войска. Въпреки това тя побираше редица от десет души и докато се изкачваше, Субодай погледна към нивите долу. Лъкатушешката червена линия, което бележеше битката, бързо потъмняваше и ставаше кафява. Върху нея се появиха туманите на Джучи и Джебе и дори от това разстояние Субодай забеляза, че те яздят бавно. Видя дребните фигури на съгледвачите да ги настигат и темпото им се ускори.

След това ги изгуби и не видя как влизат след шаха в прохода. Хаджиун вече сигурно беше привършил стрелите, а армията все още бе твърде голяма за силите на Чингис при Отрар. Въпреки това Субодай бе доволен от резултата. Беше показал силата на самостоятелните колони и най-добрия начин за действие срещу бавен противник. Погледна напред, където яздеше Джелме и подканваше хората си. Усмихна се на ентусиазма и енергията му, те сякаш бяха неизчерпаеми. Всеки воин знаеше, че може да имат втори шанс да атакуват, ако успеят да прекосят възвишенията, преди шахът да стигне откритата равнина. Тогава нямаше да има място за жалеци оси, осъзна Субодай. Ако преценяха времето добре, щяха да ударят десния фланг на шаха с най-добрите от двайсетте хиляди. Повечето от стрелите им бяха вече използвани. Щитовете и мечовете трябваше да довършат започнатото.

[1] Седло на слон. — Б.пр. ↑

14.

Под лъчите на изгряващото слънце Чингис се обърна достатъчно бързо, че да стресне Хазар. При вида на по-малкия му брат лицето на хана изгуби частичка от свирепостта си, но видимото напрежение си остана. Вече два дни той караше на гняв и чувство на безсилие, докато хората му се биеха и умираха отвъд възвишенията на юг. Ако стените на Отрар бяха малко по-тънки, щеше да заповяда катапултите да не спират обстрела си. Това обаче щеше да е безсмислен труд и му се наложи да чака. Градът не беше толкова важен, колкото оцеляването, но бездействието бе опънало нервите му до скъсване.

— Кажи ми добра новина — рязко рече той.

Хазар се поколеба и Чингис се намръщи.

— Тогава ми кажи каквото и да е — рече той.

— Съгледвачите докладват за битка преди прохода. Военачалниците са разредили хората на шаха, както им заповяда, но въпреки това войската му е в общи линии непокътната. Хаджиун е готов със стрелците по склоновете. Ще избият мнозина, но ако армията не се пречупи и не побегне, шахът ще успее да премине. Знаеше, че ще стане така, братко.

Чингис сви юмрук толкова силно, че ръката му затрепери.

— Кажи ми как да попреча на двайсет хиляди воители да ни се нахвърлят в гръб и ще се изправя срещу шаха, щом излезе — рече той.

Хазар погледна към града, който се бе подиграл на подготовката им. Лагерът бе опразнен от воители, пет пълни тумана чакаха заповеди и Чингис се дразнеше от всеки пропилян момент. Не беше подценил поетия риск. Съпругите и синовете му Угедай и Толуй бяха оставени без защита, когато се опита да изстиска всичко от наличните сили. Когато слънцето изгря на втория ден, само Хазар се осмеляваше да говори с брат си, а не можеше да му предложи решение.

Хазар също знаеше много добре, че премине ли ханът възвишенията с войската си, гарнизонът на Отрар ще нападне веднага щом види знамената му. Туманите щяха да бъдат смазани. Знаеше, че му липсва блестящият ум на Субодай и дори остроумието на Хаджиун,

но можеше да даде само една заповед. Нямахте начин да задържат Отрар. Оставаше им единствено да се оттеглят, като извикат всички военачалници с тях. Въпреки това Хазар продължи да чака Чингис.

Черният дим от горящия външен град се беше разнесъл през изминалите дни. Въздухът беше чист и горещ. Чингис погледна към войската си. Градът бе притихнал и очакваше спасението си.

Търпението на Хазар се изчерпа.

— Ще има и други години, братко — рече той. — И други битки.

— Искаш да ме накараш да се оттегля ли, Хазар? — обърна се към брат си Чингис.

Хазар сви рамене.

— По-добре това, отколкото да те убият. Ако отведеш туманите на десет мили на север, гарнизонът на Отрар ще се присъедини към шаха. Така поне ще имаме един враг и никой няма да ни дебне отзад.

Чингис изсумтя презрително.

— Очакват ни мили равнини и планини, които те познават по-добре от нас. Ще ни бият по целия път до дома и дори военачалниците ми няма да могат да спрат такова множество. А ако стигна до прохода, шахът няма да има възможност да маневрира. Но и тогава ще бъде трудно да се стигне до него преди залез, братко. Времето ни убива.

Чингис замълча, сякаш внезапно му бе хрумнало нещо.

— Твоят заместник Самука. Верен ли е?

Хазар присви очи, чудейки се какво ли си мисли брат му.

— Разбира се.

Чингис рязко кимна, явно взел решение.

— Дай му пет хиляди мъже и му кажи да задържи тази позиция, докато се върна. Не е нужно да печели сражението, а само да не им позволява да излязат на бойното поле. Кажи му, че ми трябва време и че е длъжен да ми го осигури.

Отначало Хазар не отговори. Туманът на Чагатай беше по-близо до града от хората на Самука, но той знаеше, че Чингис няма да прати сина си на сигурна смърт, както явно бе склонен да стори с неговия заместник.

— Добре, братко, ще му кажа — отвърна той.

Чингис вече възсядаше коня си и се обръщаше да заеме мястото си начело на войската. Хазар препусна в галоп назад към редиците на Самука.

Откри стария си заместник да обсъжда реда на придвижване с Хо Са. Лицата им грейнаха при вида на Хазар и лицето му се сви, като си помисли какво ще им предаде. Направи им знак да се отделят от останалите командири и заговори тихо.

— Господарят Чингис заповядва да останеш тук, Самука. Вземи пет хиляди от най-добрите си стрелци и задръж града, докато се върнем.

Хо Са се вцепени, сякаш го бяха ударили. Тъмните очи на Самука изучаваха известно време Хазар. И тримата знаеха, че това е смъртна присъда. Гарнизонът щеше да ги направи на парчета в отчаяния си опит да излезе от града.

— Ще направят всичко възможно, за да си пробият път — продължи Хазар. — Ще бъде голяма касапница.

Явно вече примирен, Самука кимна. Пет хиляди нямаше да са достатъчни, за да удържат двете порти. Изведнъж му хрумна нещо и той хвърли поглед към Хо Са.

— Нямам нужда от него, военачалнико. Нека дойде с теб. — Усмихна се уморено. — И без това е безполезен, няма да ми трябва.

Хо Са едва изтърпя пристъпа на слабост. Не искаше да умира в страна, която почти не познаваше. Самука му даваше шанс да живее. Хазар извърна поглед, за да не гледа изписалото се на лицето му смущение.

— Ще остана — рече Хо Са.

Самука погледна нагоре към небето и изпуфтя.

— Значи си глупак — рече той. Обърна се към Хазар и пое дъх, изведнъж изпълнен с енергия. — Колко време трябва да удържа?

Хазар с нищо не показва, че е забелязал вътрешната борба на Хо Са.

— Може би един ден. Аз лично ще те сменя.

Хо Са и Самука сведоха глави, приемайки задачата. Обхванат от внезапен порив, Хазар протегна ръка и сграбчи рамото на Хо Са. Познаваше офицера от Си Ся от много години, още от първото им нахлуване на дзинска територия.

— Остани жив, братко — рече той. — Ще дойда, стига да мога.

— Ще се оглеждам за теб — дрезгаво отвърна Хо Са. Лицето му не издаваше страха, от който стомахът му се бунтуваше.

Чингис вече беше начело на войската и се взираше студено в тримата. Изчака Самука да извика заповеди на петимата мингхан командири и те се отделиха от основната маса. Хазар се забави малко, за да събере по четири стрели от всеки воин от тумана на Чагатай и да им ги предаде на снопи. Самука и Хо Са щяха да се нуждаят от всяка стрела. Ако можеха да задържат гарнизона на Отрар до вечерта, може би Чингис щеше да има оправдание за това, че ги е пожертвал.

Когато вестта, че трябва да останат, се разпространи сред петте хиляди воители, мнозина обърнаха глави към Хазар. Знаеха какво означава тази заповед. Хазар замръзна като камък и със задоволство установи, че никой не възразява. Сънародниците му се бяха научили на дисциплина дори пред лицето на смъртта.

Чингис смушка понито си и препусна напред. Чагатай и Хазар поеха с него към кафявите хълмове, където шахът се сражаваше с военачалниците. Зад тях жителите на Отрар ликуваха по стените и единствено малкият мрачен отряд на Самука и Хо Са препусна обратно, съвсем дребен на фона на града.

Първите редици на шахската армия излязоха от прохода на ярката слънчева светлина с радостни резове, че са оцелели. Отгоре им се бяха изсипали десетки хиляди стрели, докато си пробиваха път напред. Щитовете им бяха настръхнали като таралежи от тях и мнозина ги срязваха с ножовете си, докато продължаваха напред към Отрар.

Зад тях писъците продължаваха — монголите разкъсваха тила на армията, може би с надеждата, че арабите ще изпаднат в паника и ще се пречупят. Шах Ала-уд-Дин Мохамед се усмихна мрачно. Нямаше нищо позорно в това да умреш добре, а хората му бяха силни във вярата си. Никой от тях не бе бягал от окървавените мечове на врага. Монголските лъкове най-сетне бяха замлъкнали, слава на Аллах. Шахът се запита дали не са ги използвали и срещу конниците на Халифа и се надяваше да е така. Това беше по-достоеен край за пустинния разбойник, отколкото предателството.

Дълго време бе нужно, за да преминат под пороя стрели на монголите, накацали като ястреби по скалите. Слънцето отдавна беше преминало зенита и шахът не знаеше дали проклетите дяволи няма да

продължат нападенията си и в тъмното. Отрар се намираше на не повече от двадесет мили на север и той щеше да ръчка хората си напред, докато градът не се покаже пред очите му. Щеше да установи лагера си така, че жителите на Отрар да разберат, че е дошъл да ги спаси.

Отново чу предсмъртни писъци отзад и изръмжа. Монголите бяха навсякъде и макар че хората му бяха вдигнали щитове, трудно можеха да убиват враг, когото не можеха да видят. Редиците продължаваха да маршируват напред. Само смъртта можеше да им попречи да стигнат града.

От високото си положение на гърба на слона Ала-уд-Дин бе сред първите, които видяха Субодай и Джелме да се появяват от планините от дясната му страна. Изруга полугласно и отново повика знатните си пратеници. Хвърли бърз поглед на войската и кимна на първия, който приближи.

— Кажи на сина ми Джелауддин да унищожи излизащата във фланг войска. Да вземе дванадесет слона и десет хиляди души от генерал Файсал. Кажи му, че ще гледам.

Конникът докосна с пръсти устните и сърцето си, преди да препусне, за да предаде заповедта. Ала-уд-Дин извърна поглед от десния фланг, уверен, че синът му ще премаже нападателите.

Усмихна се мрачно, когато войската остави прохода зад гърба си. Нищо не можеше да го спре да достигне Отрар. Някъде отпред беше Чингис, но той вече бе закъснял. Дори да беше потеглил, гарнизонът на Иналчук сигурно го тормозеше по петите. Монголите бяха бързи и изумително подвижни, но неговите сили бяха далеч по-многобройни и хората му нямаше да побягнат, докато е жив.

Очертаваше се чудесна битка и Ала-уд-Дин с изненада откри, че очаква с нетърпение да види поражението на хана. Почти съжаляваше, че ще му се наложи да убие такъв дързък враг. Изминалата година бе едновременно вълнуваща и благодатна. Той въздъхна, като си спомни детската приказка за шаха, който се страхувал от черната депресия почти толкова, колкото от главозамайващата самоувереност. Когато поискал от съветниците си да намерят решение на проблема му, те изковали прост златен пръстен, върху който били гравирани думите „И това ще мине“. Имаше истина в тази простота и шахът беше доволен, докато очуканата му армия продължаваше към Отрар.

Колоните на Субодай се построиха в широка атакуваща редица веднага щом излязоха от възвишенията. Началото на шахската армия вече се виждаше, но той спря хората си и им заповяда да стрелят по предните редици. Стрелите им бяха малко. Едва петстотин души можеха да пуснат три бързи залпа, след което им оставаха само мечовете.

Джелме дойде да язди до него и понитата им препуснаха напред.

— Джучи и Джебе са при опашката на змията — каза Джебе. — Ще успеем ли да отсечем главата?

— Всичко е възможно — извика през рамо Субодай. — Направо не мога да повярвам, че издържаха толкова много атаки, без да нарушат строя. Още нещо за научаване, военачалнико — имат невероятна дисциплина, почти като нашата собствена. Дори идиот да ги води, няма да е лесно да се пречупят.

Трябваше да препускат малко повече от миля, преди да ударят дясното крило. Субодай изчисли наум времето. При тази скорост щяха да стигнат редиците за двеста удара на сърцето.

Докато се носеха към изливащите се от прохода неприятели, Субодай видя огромна част от тях да се отделят и да се обръщат насреща. Намръщи се към излизащата напред редица слонове, мушкани и шибани от водачите си. По-скоро почувства, отколкото видя колебанието на хората си, и им извика окуражително:

— Главите им са бронирани. Целете се в краката. Всичко, което диша, може да бъде убито от нас.

Онези, които го чуха, се ухилиха и заповедта му полетя през редиците. Стрелците опънаха лъкове, за да проверят силата им.

Слоновете се понесоха напред, набирайки бързо скорост. Субодай видя покрай тях да тичат пехотинци. Животните бяха ужасяващи и растяха все повече и повече пред очите му. Пригответи мечи си, като го залюля леко покрай хълбока на коня, така че да разсича въздуха със свистене. Видя туманите на Чингис да идват от север и се зачуди как ханът се е решил да остави Отрар зад гърба си.

— Убийте първо слоновете! — изрева той на стрелците. Те бяха готови и Субодай усети как сърцето му бие с все сила в гърдите и

гърлото. Слънцето се спускаше към хоризонта, денят беше великолепен.

Самука раздели петте си хиляди бойци на две групи в двата края на града, всяка срещу високите порти в стените. Хо Са командваше втората и Самука с одобрение забеляза студената физиономия на офицера, която бе овладял при престоя си сред племената. След като заеха позициите си, Самука се успокои. Хората му бяха издигнали груби барикади, които щяха да ги защитят от стрелите, докато удържат портата. Въздъхна. Чингис му беше оставил само едно преимущество и той трябваше да го използва максимално добре. Прокара пръсти по коприненото знаме, наслаждавайки се на допира. Виждаше тъмните лица, които го наблюдаваха от високите кули на Отрар. Май нямаше да му се наложи да чака дълго.

Чингис се намираше само на няколко мили на юг, когато Самука чу отекващите зад стените заповеди. Кимна и отново провери дали командирите му са готови. Всички бяха мрачни като военачалника си и никой не беше толкова глупав да се надява, че може да оцелее в предстоящата битка.

Желязната източна порта бавно се отвори. В същия миг на стените се появиха хиляди тъмни стрелци. Самука ги погледна безизразно, преценявайки бройката им. През изминалите дни монголите бяха разчистили път до портата, като използваха пики, за да съборят останките от овъглените постройки. Тогава планът им се виждаше добър, но сега се оказа, че са помагали на жителите на града да излязат навън. Даде заповед и хората му приготвиха лъковете си и грижливо разположиха стрелите в краката си, за да могат да ги вземат възможно най-бързо. Една от импровизираните дървени барикади падна и Самука чу как командирът изруга и прати хора да я вдигнат отново. Усмихна се стегнато. Чингис го беше поставил тук и нямаше да го премахнат лесно.

Не знаеше дали гарнизонът ще излезе само оттук или ще се опита да пробие и позициите на Хо Са от другата страна. И в двата случая пътят му бе начертан. Той отведе понито си извън обсега на стрелите и загледа как железните порти се отварят навътре. В озарения от слънцето град оттатък чакаха редици добре въоръжени мъже на

силни арабски коне. Присви очи. Именно тях трябваше да унищожи. Пехотата нямаше да настигне Чингис навреме.

Заповедта беше трудна за човек, който обича конете, но Самука вдигна глава.

— Убийте конете — извика той и викът му бе повторен като ехо, макар че с такъв малък отряд едва ли някой не го беше чул. От монголските понита нямаше особена полза в дъговидния строй, който не можеше да се движи, но беше някак по-сигурно да си на седло и Самука не искаше да стои на земята, докато врагът препуска към него.

В града се надигна рев и врагът се втурна навън. Портата стесни редиците им, така че само петима можеха да препуснат в галоп едновременно. Самука вдигна лявата си ръка в очакване на подходящия момент. Сто души опънаха лъковете си в пространството между барикадите. Знаеше, че трябва да редува залповете, за да пести стрелите, но искаше първият да е ужасяващ.

Видя, че противникът добре е премислил действията си. Редиците се разшириха веднага щом излязоха през портата, събирайки колкото се може повече мъже за най-кратко време. Самука гледаше безстрастно как пресичат маркера, който беше оставил на сто крачки разстояние.

— Първо конете! — отново изкрещя той и пусна ръката си.

От последвалия трясък сърцето му запрепуска. Сто дълги стрели полетяха във въздуха и почти не забавиха скоростта си, преди да ударят излизащите конници. Първата редица рухна като пръснат мях, коне и хора заритаха в прахта. Самука отново вдигна ръка и я пусна почти незабавно — знаеше, че следващите сто са готови. Нищо не можеше да се противопостави на такива смазващи удари. Макар да имаха брони и щитове, арабите падаха заедно с конете си, а други стрели пронизваха онези, които се опитваха да се изправят на крака.

Въздухът над портите се изпълни с бръмчене, когато стрелците от стените опънаха лъкове и стреляха. Самука се сниши инстинктивно, макар че барикадите го защитаваха. Високите изстрели попаднаха в щитовете на хората му. Те бяха опитни и поеха ударите с лекота.

Конниците продължаваха да излизат. Самука пращаше залп след залп към редиците, докато пред Отрар не се образуваха хълмове от мъртви мъже и животни. Някои от хората му бяха улучени от противниковите стрелци, но жертвите бяха малко.

Настъпи затишие, докато гарнизонът използваше своите дървени барикади, за да разчисти телата. Това отне време и монголите с удоволствие изчакаха, преди да започнат отново да сеят смърт. Въпреки това Самука се отчая, когато прецени оставащите стрели. Дори всеки изстрел да отнемаше живот, накрая пак щяха да стигнат до мечовете.

Бруталната размяна на изстрели продължи. Ако гарнизонът по този начин искаше да излезе навън, Самука можеше да го задържи поне до стъмване, почти сигурен беше. Самочувствието му беше високо, когато видя някакво движение по стената. Бързо погледна нагоре — смяташе, че сменят стрелците или им носят нови стрели. Намръщи се, когато видя да се спускат въжета и войниците да слизат по тях, охлузвайки ръцете си в стремежа да се доберат по-бързо до земята.

Изруга, макар да очакваше този ход. Стотици вече се строяваха извън обсега му, а през цялото време хората му пускаха стрели към портата и избиваха конниците, които се мъчеха да излязат навън. Извика пратеник и го прати при Хо Са от другата страна на града. Ако хората му бяха все още живи, можеше да отдели няколкостотин и да се справи с новата заплаха. Докато гледаше, нови и нови въжета почерняваха от спускащи се войници и редиците долу станаха по-гъсти и самоуверени. Сърцето му се сви, когато се затичаха към него с блестящи от следобедното слънце щитове и мечове. Отново спусна ръка и запрати залп към конниците, които се мъчеха да прегазят през мъртвите си другари. Нямаше да маневрира, докато стрелите не свършат.

Ако командирите в Отрар бяха решили да го заобиколят отдалеч, Самука щеше да се принуди да им пресече пътя. Още бе твърде рано, за да им позволи да препуснат на помощ на шаха. Следеше ги внимателно, но в своята ярост и вълнение управителят явно бе наредил да пометат монголите. Приближаваха тичешком и на Самука му се наложи да отдели пет хиляди души да ги посрещнат с лъковете си. Стрелите разкъсаха редиците им. Нови и нови войници се спускаха по стените и Самука стисна зъби от ярост и безсилие, когато първите войници от гарнизона се сблъскаха с неговите. Докато хората му се биеха свирепо, четиристотин монголски ездачи се появиха от другата страна на града и полетяха право срещу пехотинците. Отначало ги

пометоха със свирепа вълна стрели, след което извадиха мечове и клането започна. Гарнизонът се огъна под атаката им, но на всеки монголски воин се падаха по трима или четирима арабски войници. Самука гледаше как броят им намалява и атаката най-сетне спря. Нападнати от всички страни, те се биеха храбро и нито един не се пречупи, но арабите ги съсичаха, докато в пресата не останаха само няколко дузини, удрящи по всичко, до което можеха да се доберат. Накрая те също паднаха и Самука изстена на глас, когато почти десет хиляди от гарнизона се построиха отново. Оставаше му да хвърли една последна кост, но това нямаше да е достатъчно.

Зад желязната порта виждаше нови редици конници, крещящи, с вдигнати щитове. Знаеха, че победата е тяхна.

Самука уморено извади коприненото знаме, напъхано под седлото му. Вятърът го развя, когато го вдигна над главата си. Погледна към хълма зад града и усети как сянка минава през лицето му, преди да чуе трясъка на катапултите.

Керамични топки се пръснаха в портата на Отрар, всяка толкова голяма, колкото можеше да носи човек. Самука вдигна стрела с напоен с масло парцал на върха и един от хората му я запали от фенера. Още две гърнета полетяха в портата и събориха конници на земята. Той се прицели внимателно и стреля.

Бе награден от огнена стена, която обгърна портата и подпалваше всеки, който се опитваше да мине през нея. Дзинското запалително масло беше ужасно нещо. Горещината бе толкова голяма, че много от монголските понита заотстъпваха уплашено назад, докато най-сетне бяха укротени. Катапултите на хълма запращаха още гърнета над главите на хората му и подклаждаха пъкъла, докато самата порта не стана тъмnochервена. Самука знаеше, че може да игнорира конниците за известно време. Никой не можеше да прекоси огъня и да остане жив. Възнамеряваше да се присъедини към Хо Са от другата страна, докато пожарът бушува, но спусналите се по стените войници осуетиха плана му.

Докато хората му насочваха лъковете към арабските войници, Самука тръсна глава, за да я прочисти. Напомни си, че пехотинците не представляват опасност за Чингис. Резкият сигнал с рога накара хората му да обърнат конете си към него.

Самука посочи с меча си и пришпори коня напред. Мина достатъчно близо до горящата порта, за да усети топлината по бузите си. В същото време градът продължаваше да бълва нови войници по възетата на мястото на убитите, но не бяха останали врагове, срещу които да се изправят.

Странно бе, че оставя сражението зад гърба си. Отрар не беше малък град и Самука видя размазани фигури по стените, докато препускаше в тяхната сянка, погълнат от ритъма на копитата и миризмата на дим. Не знаеше колко време ще гори дзинското масло и се измъчваше от мисълта, че някой по-умен щеше да намери начин да задържи и двете порти.

Чу хората на Хо Са, преди да ги види, и извади лъка си, истинско продължение на силната му дясна ръка. Стените профучаваха покрай него, шумът се засилваше и отпред се разкри кървав хаос.

Хо Са се мъчеше да удържи втората порта. Без подкрепата на катапултите вълни неприятели изтласкваха него и хората му. Войниците ревяха срещу монголите, обезумели до такава степен, че сами изтръгваха стрелите от телата си и продължаваха да маршируват напред, оставяйки кървави дири.

Последните хиляда бойци на Самука ги удариха отзад. Сблъсъкът беше толкова силен, че от един път си пробиха път през арабските редици и почти стигнаха до воините на Хо Са. Самука усети как хората му се забавят — конете им падаха убити или притиснати от умиращите врагове. Посегна за стрела, но колчанът му беше празен. Захвърли лъка и отново извади меча си.

Хо Са се сражаваше за всяка крачка, но воините му бавно отстъпваха пред множеството. Самука сумтеше и се мъчеше с всички сили да стигне до него, но от града излизаха още и още противници и му се стори, че ще бъде погълнат от тях като от черно ревящо море.

Слънцето се спускаше към хоризонта. Самука осъзна, че се сражава от часове, но това не беше достатъчно. Втората порта бе на сто крачки от него. Там не бушуваха пламъци. Той виждаше, че от нея излизат още конници, но не се присъединяват към останалите. Изрева от ярост и отчаяние, докато те се отдалечаваха в нестройна колона. Дори малък конен отряд в тила на хана можеше да определи хода на битката.

Примигна, за да махне кръвта от очите си, и изрита един арабин, озовал се до дясното му стреме. Само сто от мъжете, които Хазар му беше оставил, бяха все още живи. Бяха избили много повече врагове, но това беше краят. Самука бе повярвал, че някак си ще оцелее, напук на всичко. Не можеше да си представи, че тялото му ще изстива на земята.

Изкрещя името на Хо Са през глави и ръце на мъже, които се опитваха да се доберат до него. Усещаше пръстите им по краката си, риташе и сечеше като обезумял, когато Хо Са го видя. Може би за момент офицерът си беше помислил, че вика за помощ, но Самука посочи с меч си отдалечаващата се конница. Хо Са се обърна да проследи жеста и в същия миг Самука видя как на шията му се появи огромен разрез, от който бликна кръв.

Изрева от ярост, докато сечеше пръстите, които се бяха вкопчили в бедрата му. Брататите лица се бяха скупчили толкова нагъсто около него, че конят му спря и Самука изпита внезапно спокойствие, примесено с изненада. Хазар нямаше да се върне. Беше изгубен и сам, а хората му умираха.

Нечии ръце захванаха част от доспехите му и той с ужас усети, че се изплъзва от седлото. Уби още един с яростно замахване, но после уловиха ръката му и изтръгнаха меч от нея. Конят му рухна от невидими рани, а хората наоколо бяха толкова близо, че виждаше гърлата им, докато крещяха. Хвърли се срещу масата, като продължаваше да рита и блъска. Залязващото слънце изчезна, когато Самука падна в краката на тъпчещите и ръгаци врагове. Болката надмина страховете му. Помисли си, че е направил всичко по силите си, но въпреки това смъртта му беше мъчителна, а гарнизонът на Отрар бе излязъл.

15.

Дори през грохота на копитата Субодай чу пукота на перата в ухото си, когато опъна лъка. Изправи се в стремената и се прицели в предните крака на слона, който се носеше към него като свлачище. Хората наоколо направиха същото и когато той пусна тетивата, въздухът почерня от фучащи стрели. Никой от войните не обмисляше действията си. Бяха обучени за това още от тригодишни, когато ги връзваха за някоя овца и ги учеха да яздят. Преди първата им стрела да улучи целта си, вече имаха втора на тетивата. Могъщите мускули издуваха десните им мишници, докато опъваха отново лъковете.

Слоновете зареваха от болка и се вдигнаха на задните си крака, мятайки глави настрани. Субодай видя как стрелите потъват в масивните сиви крака и нарушават ритъма на атаката им. Половината от огромните животни се препънаха. Други вдигаха хоботи и жълти бивни в яростно предизвикателство. Скоростта им се засили, но полетя втора вълна стрели и слоновете се разтърсиха от ударите. Стрелите са забиваха в краката им, отваряйки болезнени рани.

Субодай автоматично посегна за нова стрела, но пръстите му напипаха празен колчан. Вече почти беше стигнал конницата на шаха. Прибра лъка в твърдия калъф на седлото и вдигна меч над дясното си рамо, готов да съсича.

Мъжете около него пуснаха последен залп към приближаващите редици и Субодай отново се изправи в стремената, щом видя, че най-близките слонове се надигат на задните си крака, полудели от болка. Водачите им пицяха и удряха бясно, но животните се обърнаха назад. Сърцето му сякаш заби по-бавно, когато видя как едно от тях рухва на земята с ужасяваща сила. Другите се отклониха в агония от редицата галопиращи войни, събаряйки коне и хора.

Субодай изкрещя тържествуващо, когато масивните животни отстъпиха сляпо към редиците на шаха. Оставяха пътеки през напредващите войници, сякаш газеха в гъста трева, и мятаха с бивните си мъжете. Нищо не можеше да ги спре в безумието им. Само за няколко мига Субодай се озова пред разбитите предни редици, замаяни

и окървавени от бягащите зверове. Някои от арабите дойдоха на себе си достатъчно бързо, за да успеят да пуснат своите стрели от двойно извитите си лъкове. Първите монголски воители и коне рухнаха, но другите се озъбиха и препуснаха с нова сила напред. В последните мигове преди сблъсъка Субодай избра своя противник и поведе понито само с коленете си.

Монголските воители всяха хаос в първата редица. Субодай отсече главата на един войник и едва не падна, когато се сниши, за да избегне удара на друг. Докато се изправяше, замахна и остра болка прониза рамото му, когато мечът му удари броня. Ниската поза и тежестта му го задържаха в седлото. Арабинът рухна и Субодай се озова в една от кървавите пътеки, оставени от слоновете. Все още ги виждаше да се носят напред, терзани и ослепени, като сееха разруха след себе си. Мислено благодари на чудовищните животни и се огледа за нов противник.

Редиците на шаха бяха разтърсени и обездвижени от разбеснелите се слонове. Арабските стрелци се разпръснаха и измираха, като крещяха от ужас, а монголите препускаха твърдо напред и безмълвно поемаха рани, но не спираха да мушкат и съсичат. Мечовете се нащърбяваха в арабската броня, но ръцете им се вдигаха и спускаха безмилостно и ако щитът спираше един удар, нанасяха втори отгоре или отдолу, прерязвайки крака и гърла. Бяха по-бързи от враговете си. Субодай налетя на огромен брадат арабин, обхванат от лудостта на сражението. Надуши потта му, когато използва рамото на понито, за да го извади от равновесие. В мига преди да профучи покрай него видя, че извитата му сабя е без ефес и мечът му отрязва три пръста. Хората на шаха бяха едри и Субодай се запита дали не са били подбирани по-скоро заради силата им, отколкото според уменията. Ударите им се сипеха върху воините му, но монголите неизменно ги избягваха, удряха в отговор, където могат, и продължаваха напред. Много от войниците на шаха получаваха по три или четири рани преди загубата на кръв да ги повали.

Субодай видя стотици пехотинци да се събират около конник на черен жребец. Дори от това разстояние виждаше, че животното е великолепно. Ездачът му крещеше заповеди и мъжете се построиха около него във формата на клин. Субодай се приготви за контраатака,

но вместо това те вдигнаха щитове и започнаха да отстъпват назад към основните сили.

Не беше нужно монголският военачалник да дава нови заповеди. Мингхан командирите действаха самостоятелно, но четирима от тях усетиха оттеглянето и се втурнаха напред. Стрелите можеха да повалят отстъпващите войници, но те бяха свършили, а арабските редици удържаха строя, оставяйки купища мъртъвци зад себе си.

В далечината се чу протяжният вой на рогове. Субодай вдигна очи и видя препускащите тумани на Чингис. Ханът най-сетне излизаше на бойното поле и военачалникът изтри потта от челото си, изпълнен с огромно удоволствие.

Хората му бяха разбили врага, но Субодай все още бе обладан от ярост. Организираното отстъпление си беше свършило работата и не му бе позволило да огъне редиците и да отреже главата на основната войска на шаха. Препусна с хората си, които продължаваха да нападат последните групички изтощени пехотинци. Запита се кой ли е младият командир, който бе предотвратил пълния разгром. Той беше успял да удържи хората си заедно в разгара на битката и Субодай добави и това към вече наученото за врага. Шахът имаше поне един компетентен офицер под свое командване.

Мингханите се построиха отново сред разбити тела, пръсната броня и оръжия. Някои се спешиха да измъкнат безценните стрели от труповете, но малко от тях можеха да се използват отново. Субодай почувства как сърцето му се успокоява и огледа бойното поле, за да прецени къде има нужда от него. Войската на шаха бе излязла от прохода, а туманите на Джебе и Джучи ѝ пускаха кръв в тила. Слънцето се бе спуснало ниско над хоризонта и Субодай реши, че Чингис няма да има време да атакува преди то да се скрие.

Кимна. Видя, че и последните пехотинци се бяха върнали във фланга и гледаха свирепо монголските воители, които сновяха между телата. Повечето слонове бяха изчезнали, няколко лежаха на земята и ритяха. Самите араби бяха предпочели да ги повалят със стрелите си, вместо да оставят монголите да се нахвърлят върху тях. Субодай бе уморен, болеше го на дузина места, но битката далеч не беше приключила.

— Строй се по мен! — извика той и онези, които го чуха, се подчиниха. Шахските редици маршируваха напред и пред студения

поглед на Субодай се появиха бодри пехотинци. Не можеше да повярва, но войниците явно бяха твърдо решени да стигнат Отрар и продължаваха напред въпреки атаките.

Поклати глава. Военачалниците бяха доказали силата на подвижната войска и самостоятелно действащите командири. Но въпреки това шахската армия продължаваше да се движи тежко напред, независимо какво се изпречваше срещу нея. Субодай си помисли, че шахът жертва хората си безжалостно като самия Чингис.

Докато войните на Джелме се строяваха с неговите в колони, Субодай видя към тях да се обръщат уплашени лица. Войниците знаеха какво предстои още преди да е взел решение. Той видя как опъват лъкове и се приготвят.

Посегна за рога на гърдите си, но го намери разцепен на две от удар, който не помнеше. Изруга, без да забелязва ухилените физиономии на намиращите се наблизо.

— След мен! — изрева той. От лявата му страна хората на Джелме смушкаха конете си и препуснаха.

Чингис бе препускал устремно двайсет мили и нареди да сменят конете с отпочинали, щом се показва бойното поле. Видя, че шахът е излязъл от възвишенията, но нямаше какво да се направи. Погледна покрай редиците, където препускаше синът му Чагатай, следван понататък от Хазар. Петдесет хиляди мъже яздеха след него, следвани от огромна опашка резервни коне. И въпреки това се изправяха срещу враг, чийто край не се виждаше. Едва успяваше да различи знамената на Субодай, който атакуваше фланговете отляво. Зад арабската войска се вдигаше прашна пушилка. Помисли си, че Самука и Хо Са вече сигурно са мъртви, но Отрар беше далеч и гарнизонът му нямаше да стигне бойното поле днес. Ханът бе направил всичко по силите си, но последното хвърляне на костите предстоеше. Той беше стигнал дотук и нямаше друг план, освен да удари колоната на шаха и да я обкръжи с крилата си.

Даде заповед на знаменосеца и чу как златният флаг заплющя на вятъра. Хиляди лъкове изскърцаха по редицата. Войниците на шаха се опитаха да посрещнат удара, макар че командирите все така ги караха да продължават напред. Никой не искаше да се изправи отново срещу

мрачните воини, но нямаше къде другаде да отиде. Изпищяха предизвикателно, когато златният флаг беше свален и небето почерня.

Монголските редици удариха с рев на пълна скорост, която бе толкова опасна, колкото и оръжията им. Широките крила полетяха около фронта на шахската армия, препуснаха покрай фланговете и я отрязаха. Слънцето потъваше зад хоризонта и светлината вече посивяваше, когато двете войски се срещнаха. Вечерта беше ясна и чиста. Монголите се врязаха в редиците на враговете си.

Шах Ала-уд-Дин Мохамед изкрещя от ужас, когато редица монголи си пробиха път чак до него. Конната му гвардия ги съсече до последния човек, но той беше обкръжен от всички страни и половината от войската не можеше да вдигне оръжията си. Шахът бе на ръба на паниката, докато се оглеждаше във всички посоки. Много скоро щеше да се стъмни, но монголите продължаваха да се бият като обезумели. Не издаваха и звук, дори когато умираха. Поклати глава при вида им. Нима не чувстваха болка?

Синът му Джелауддин смяташе, че са по-скоро тъпи животни, отколкото хора, и като едното нищо можеше да се окаже прав.

Въпреки това армията продължаваше мъчително напред, борейки се с желанието да побегне пред враговете. Ала-уд-Дин видя как ярките колони на войниците му се разбиват по фланговете, но грохотът на монголите отзад неизменно ги караше да продължат.

Все повече и повече от бойците на хана умираха, докато се опитваха да си пробият път до центъра. Войниците на шаха галопираха през тях и ги съсичаха. Не можеха да се сравняват със скоростта на монголите, но щитовете спряха много от стрелите им и приближилите се биваха мушкани, съсичани и отблъсквани назад. В сгъстяващия се здрач Ала-уд-Дин ликуваше при вида на мъртвите врагове, които слонът му газеше.

Спусна се мрак и картината заприлича на видение от ада. Мъжете крещяха и се бореа в кипящата маса от сенки и ножове. Шахската армия сякаш бе заобиколена от ръмжащи джинове, от всички страни се носеше грохотът на копита. Войниците се тресяха и продължаваха да маршируват напред, ужасени, че ездачите връхлитат

право срещу тях. Звездите над тях бяха ясни и ярки, лунният сърп бавно се издигаше в небето.

Шахът реши, че монголският хан ще продължи клането чак до зори, и се молеше непрекъснато между заповедите, надявайки се да оцелее през тъмните часове. Гвардейците му отново трябваше да се изправят срещу отделила се колона воители, убивайки около осемдесет души и отблъсквайки останалите, за да бъдат съсечени от пехотинците. Синовете на старите родове се наслаждаваха и това им личеше. Зъбите им проблясваха, докато подхвърляха шегии на другарите си. Войската наоколо ставаше на пух и прах, но благородници като тях не обръщаха внимание на тези загуби. В края на краищата, Аллах даваше и вземаше, както му се хареса.

Ала-уд-Дин си помисли, че утрото ще разкрие само кървави дрипи от войнството, което беше командвал. Единствено мисълта, че врагът също страда, поддържаше решимостта му.

Отначало не забеляза, че грохотът утихва. Имаше чувството, че е живял цяла вечност сред тропота на копита. Когато той започна да заглъхва, шахът все още викаше синовете си и очакваше нови доклади. Армията продължаваше да марширува напред и със сигурност щяха да наближат Отрар преди съмване.

Накрая един от висшите командири извика, че ханът се е оттеглил. Ала-уд-Дин благодари за спасението си. Знаеше, че конниците не могат да атакуват нощем. На съвсем слабата лунна светлина не бяха в състояние да координират ударите си, без да се сблъскат помежду си. Той изслуша новините от съгледвачите, които преценяваха разстоянието до Отрар и предаваха всички подробности относно разположението на хана.

Ала-уд-Дин се пригответи да се установи на лагер. Утрото щеше да сложи край на всичко, а проклетите монголи бяха оставили стрелите си в телата на неговите хора. В близост до Отрар можеше да построи войската в по-широки редици, така че повече мечове щяха да поемат жилещите атаки. Сигурен бе, че през последния час врагът беше дал толкова жертви, колкото и той. Преди това монголите буквално кормеха войската му. Огледа маршируващите редици, като се питаше колко ли са преживели преминаването през възвишенията. Навремето беше гледал как ловен отряд с копия проследява ранен лъв. Животното бе оставило широка кървава диря, докато бе пълзяло с разпран корем.

Сега шахът не можеше да се освободи от мисълта, че собствената му армия е в положението на лъва. Най-накрая заповяда да спрат и чу гръмката въздишка, когато на войниците бе позволено да си починат. Шахът понечи да слезе, но видя появилите се на изток светлини. Добре познаваше лагерните огньове и остана на гърба на слона, а светлините ставаха все повече и повече, докато не заприличаха на далечни звезди. Там беше врагът, който също почиваше и очакваше утрото.

Хората около Ала-уд-Дин също започнаха да палят огньове от дърва и сушени камилски изпражнения. Утрото щеше да види края на всичко. Шахът чу гласовете на молещите се правоверни и кимна свирепо. Аллах беше все още с тях, а монголският хан също кървеше.

Луната прекосяваше черното небе и Чингис събра военачалниците си около огъня. Настроението не бе приповдигнато, докато го чакаха да заговори. Туманите им бяха съсекли много от хората на шаха, но собствените им загуби бяха ужасяващи. В последния час преди мрака загинаха четири хиляди опитни воители. Бяха си пробили път почти до самия шах, но тогава арабските саби се събраха срещу тях и ги накълцаха.

Джебе и Джучи пристигнаха в лагера заедно. Хаджиун и Хазар ги поздравиха, но Чингис просто ги изгледа. Субодай и Джебе станаха да приветстват двамата млади мъже — бяха чули историята за дългото им препускане, която вече се разпространяваше сред монголите.

Чагатай също бе чул новината и гледаше навъсено как Джелме потупва по-големия му брат по гърба. Не разбираше защо изглеждаха толкова доволни. Той също се беше сражавал и бе изпълнявал заповедите на баща си, вместо да се запилява с дни без никаква вест. Поне беше там, където Чингис се нуждаеше от него. Беше се надявал Джебе и Джучи да бъдат опозорени заради отсъствието си, но дори закъснялата им поява в тила на шаха се коментираше като гениалност. Стисна зъби и погледна към баща си.

Чингис седеше с кръстосани крака, с мях айраг до себе си и купа кисело сирене в скута. Опакоето на лявата му ръка бе цялото в кръв, десният му пищял беше здраво превързан, но все още кървеше. Когато Чагатай извърна лице, за да не слуша глупавите хвалби по адрес на

брат си, Чингис обра с пръст остатъците в купата и задъвка. Настъпи тишина, когато той остави съда и седна абсолютно неподвижен.

— Самука и Хо Са вече трябва да са мъртви — най-сетне произнесе той. — Гарнизонът на Отрар не може да е много далеч, а не знам колко са оцелели след пожара и стрелите.

— Няма да спрат през нощта — рече Хаджиун. — Може да им се наложи да водят конете си, но въпреки това ще стигнат при шаха преди зазоряване.

Докато говореше, Хаджиун се взираше в нощта натам, откъдето можеха да очакват гарнизона. По-нататък се виждаха огньовете на вражеския лагер и дори след толкова много жертви светлините му бяха стотици, и то само на няколко мили от тях. Несъмнено арабските съгледвачи вече препускаха обратно, водейки градския гарнизон. Мракът щеше да ги скрие достатъчно добре.

— Изпратих съгледвачи в кръг около нас — каза Чингис. — Ако ни нападнат през нощта, няма да има изненади.

— Че кой напада през нощта? — обади се Хазар. Беше потънал в мисли за Самука и Хо Са и едва вдигна очи от сушеното козе месо, което дъвчеше.

В светлината на пламъците Чингис обърна студения си поглед към него.

— Ние — отвърна той.

Хазар погълна месото по-бързо, отколкото беше възнамерявал, но Чингис продължи, без да му даде възможност да отговори:

— Какъв избор имаме? Знаем къде са, а стрелите ни и без това са свършили. Ако ги ударим от всички страни, няма да пречим сами на себе си.

Хазар прочисти гърлото си.

— Луната е много слаба, братко — с плътен глас рече той. — Как ще виждаме знамената и как ще разберем накъде върви битката?

Чингис вдигна глава.

— Ще разбереш, когато се пречупят или когато те убият. Това е единствената възможност, която ни е останала. Да не искаш да чакам, докато още двайсет хиляди се присъединят към тях на сутринта — при това отпочинали мъже, които не са се сражавали, за разлика от нас?

Огледа военачалниците си на светлината на огъня. Мнозина от тях се движеха сковано, а дясната ръка на Джелме бе превързана с

окървавен парцал, който все още бе мокър.

— Доколкото познавам Самука, ще са по-малко и от половината — промърмори Хазар, но Чингис не отговори.

Субодай прочисти гърлото си и погледът на Чингис се премести върху младия военачалник.

— Господарю хан, летящите колони свършиха добра работа, докато имахме стрели. През нощта всяка атака ще бъде посрещната от мъже с щитове, подредени в плътни редици. Можем да изгубим всички бойци.

Чингис изсумтя, но Субодай продължи, а тихият му глас успокояваше останалите:

— Една колона може да си пробие път през тях, но вече видяхме резултата. Тези араби няма да побягнат лесно пред нас. Всяка наша стъпка докарва повече и повече мъже по фланга на атаката, докато не я прекърши.

— Имаш ли друго предложение? — рязко рече Чингис. Макар че тонът му бе груб, той слушаше. Познаваше острия ум на Субодай и го уважаваше.

— Трябва да ги объркаме, господарю. Можем да го сторим с лъжлива втора атака от другата страна. Ще изпратят хора да я задържат и ние ще им се хвърлим отзад.

Чингис поклати замислено глава. Субодай продължи да натиска:

— Ами ако пратим малък отряд да подгони конете към лявото крило на шаха, господарю? Да вземат всички резервни коне, за да вдигнат колкото се може повече шум. Когато шахът прати войниците си натам, ние ще атакуваме дясното крило с всичките си сили. Може и да успеем.

Изчака, докато Чингис обмисляше думите му, без да си дава сметка, че е затаил дъх.

— Планът е добър — започна той. Всички около огъня се вцепениха, когато чуха рог в нощта. Почти веднага в далечината се надигна рев, който приближаваше към тях. Докато те се хранеха и разговаряха, шахът беше нападнал огньовете им.

Военачалниците скочиха едновременно на крака, за да се върнат при хората си.

— Така стана по-просто, Субодай — каза Хазар, докато минаваше покрай него.

Субодай се ухили на арогантния му тон. Той беше предвидил подобна атака и хората му бяха готови.

16.

Джелауддин препускаше в тръс в нощта и се взираше в огньовете отпред. Тичащите покрай стремената му мъже бяха изтощени, но той бе настоял пред баща си за още една масирана атака, тъй като знаеше, че най-добрият им шанс е да ударят монголите, докато спят. Кипваше при мисълта, че скъпоценната гвардия на Ала-уд-Дин почти не бе окървавила сабите си. Шахът беше отхвърлил исканията му гвардейците да дойдат с него точно когато можеха да оправдаят съществуването си. Джелауддин прокле баща си, а покрай него и Халифа, който изгуби конницата. После пропъди гнева си и се помъчи да се съсредоточи. Само едно минаване през вражеския лагер можеше да е достатъчно, за да ги пречупят най-сетне. Луната беше скрита от облаци и принцът яздеше бавно по неравната земя в очакване на предстоящата врява.

Тя настъпи по-рано, отколкото беше очаквал, когато противниковите съгледвачи изсвириха тревога, преди да бъдат съсечени. Джелауддин изтегли сабята си и рискува да ускори темпото. Бягащите пехотинци изостанаха, докато той насочваше коня си към монголските огньове.

Ханът беше направил съвсем груб лагер след толкова дни на сражения. Джелауддин видя, че на левия фланг има много повече светлини, което означаваше и повече хора. Нощите бяха студени — сигурно се бяха скупчили по-близо до огньовете. Отдясно светлините бяха по-разредени, а накрая се виждаха само няколко светли точки. Именно натам поведе хората си, за да си отмъсти за поражението, което беше понесъл.

Чу монголите да се надигат срещу атаката и да вият в безумен гняв. Джелауддин изкрещя предизвикателно в нощта и хората му подеха вика. Огньовете приближиха, изведнъж навсякъде около него се появиха хора и двете сили се сблъскаха. Джелауддин успя да изкрещи изненадан, преди жребецът му да бъде съсечен под него и да полети напред.

Субодай чакаше с Джучи, Джебе и Чагатай. Негова бе идеята да подредят огньовете по този начин и да привлекат непредпазливия враг. Където бяха нагъсто, бе разположил съвсем малко хора, колкото да ги поддържат. Опитните тумани се бяха събрали в тъмното с понитата си, далеч от топлината. Не обръщаха внимание на нощния студ. Той бе нищо в сравнение с ледените степи в родината им. Нададоха мощен рев и атакуваха приближаващите арабски редици.

Когато двете сили се сблъскаха, арабите бяха зашеметени и смазани от мъже, които се бяха сражавали и обучавали от най-ранните си години. Десните им ръце почти не се уморяваха, когато съсичаха врага и го отхвърляха назад. Субодай изкрещя да тръгнат напред и те препуснаха рамо до рамо, а конете им стъпваха деликатно през умиращите.

Луната отново се появи, но атаката бе пречупена бързо и арабите побягнаха обратно към основния си лагер. Докато отстъпваха, те се озъртаха през рамо, ужасени, че монголите ще им налетят в гръб. Помалко от половината успяха да се спасят. Джелауддин беше сред тях, посрамен и без кон. В далечината монголите довършиха ранените и търпеливо зачакаха утрото.

Шах Ала-уд-Дин крачеше напред-назад в шатрата си и хвърляше свирепи погледи към най-големия си син. Джелауддин стоеше нервно, нащрек заради гнева на баща си.

— Откъде са знаели, че ще нападнеш? — внезапно избухна шахът. — Няма шпиони във войската. Не и тук. Невъзможно е.

Все още жегнат от провала си, Джелауддин не смееше да отговори. Лично той смяташе, че монголите просто са се подготвили за всеки случай, без да знаят за нападението, но не можеше да ги хвали, когато баща му беше вбесен.

— Сега разбираш ли защо не ти дадох личната си гвардия? — остро попита шахът.

Джелауддин преглътна. Ако беше повел петстотинте конници, едва ли разгромът щеше да бъде така лесен и пълен. С усилие се овладя да не отвърне с нещо оскърбително.

— Ти си мъдър, татко — рече той. — Утре те ще пренесат сражението при врага.

Отстъпи крачка назад, когато баща му застана толкова близо до него, че настръхналата му брада докосна лицето на сина му.

— Утре ти и аз ще сме мъртви — изръмжа шахът. — Когато ханът види колко хора са ми останали, ще се нахвърли върху нас и ще сложи край на всичко.

Джелауддин изпита облекчение, когато чу някой да прочиства гърлото си при входа на шатрата. Абас, личният прислужник на шаха, стоеше на светлината на лампата. Погледът му се стрелкаше от баща на син и се мъчеше да разчете настроението им. Джелауддин нетърпеливо му махна да си върви, но Абас не му обърна внимание, влезе и се поклони на шаха. Джелауддин видя, че носи парче пергамент и мастилница, и не посмя да му нареди да излезе.

Абас докосна челото, устните и сърцето си в израз на уважение към шаха, след което постави материалите за писане на малката масичка в ъгъла. Бащата на Джелауддин кимна. Яростта му още личеше по стиснатите зъби и зачервеното лице.

— Какво е това? — попита най-сетне Джелауддин.

— Това е отмъщение за мъртвите, Джелауддин. Когато напиша името си върху него, то ще стане заповед към хашишините да прочистят страната ми от този хан.

Синът му усети как товарът пада от плещите му, макар че му се наложи да потисне трепета си. Сектата шиитски фанатици имаше мрачна репутация, но баща му щеше да постъпи мъдро, като се обърне към тях.

— Колко ще им платиш? — тихо попита той.

Шахът се наведе над пергаментата и зачете написаните от Абас думи, без да отговори.

— Нямам време за преговори — каза най-сетне той. — Предложих им нареждане за сто хиляди жълтици от личната ми съкровищница. Не биха отказали такава сума дори за ханска глава.

Джелауддин усети как дланите му се изпотяват при мисълта за такова количество злато. То беше достатъчно за построяването на огромен дворец или цял град. Въпреки това не каза нищо. Шансът му да разбие монголите бе пропилян в нощта.

След като шахът подписа нареждането за златото, Абас нави дебелите листа и ги завърза нещо с кожена ивица. Поклони се доземи и остави двамата мъже.

— Може ли да му се има доверие? — попита Джелауддин веднага щом отново бяха сами.

— Повече, отколкото на собствените ми синове, както излиза — раздражено отвърна шахът. — Абас познава семейството на един хашишин. Ще се погрижи да им изпрати писмата и тогава нищо няма да спаси онова мръсно псе, което проля кръвта на толкова много мои хора.

— А ако ханът умре утре, ще върнат ли златото? — попита Джелауддин, все още обзет от мисълта за огромното състояние, което баща му току-що бе прахосал. Усети, че шахът приближава към него, и извърна глава от входа на шатрата.

— Освен ако Аллах не го порази заради наглостта му, той няма да умре утре, Джелауддин. И сега ли не го разбираш? Не го ли видя, докато се връщаше към шатрата ми?

Говореше с равен тон, Джелауддин не го разбра и се запъна, докато се мъчеше да отговори.

— Да видя... какво? Аз...

— Че с войската ми е свършено — рязко отвърна шахът. — След загубите ти тази вечер са ни останали толкова воители, че едва ще успеем да задържим *един* от проклетите му военачалници на сутринта. Стопиха ни до по-малко от трийсет хиляди души и дори гарнизонът от Отрар да се появи още сега, пак ще изгубим. Сега разбра ли?

При думите на баща му стомахът на Джелауддин се сви от страх. Бяха се сражавали дни и клането беше ужасно, но бойното поле бе огромно и той не знаеше колко големи загуби са дали.

— Толкова много убити? — най-сетне промълви той. — Как е възможно?

Баща му вдигна ръка и за момент Джелауддин си помисли, че ще го удари. Вместо това шахът рязко се обърна да вземе наръч доклади.

— Искаш ли да ги преброиш отново? — остро попита той. — Оставихме следа от трупове с дължина сто мили, а монголите са все още силни.

Джелауддин взе решение и стисна устни.

— Тогава ми предай командването утре. Вземи гвардията си и се върни в Бухара и Самарканд. Върни се напролет с нова войска и отмъсти за мен.

За миг свирепата физиономия на шаха изчезна. Погледът му се смекчи и той се взря в най-големия си син.

— Никога не съм се съмнявал в храбростта ти, Джелауддин.

Протегна ръка, хвана сина си за врата и го придърпа в кратка прегръдка. Когато се разделиха, Ала-уд-Дин въздъхна:

— Но няма да попиляя живота ти. Ще дойдеш с мен и догодина ще доведем четири пъти повече воители, за да изкореним безбожните нашественици. Ще въоръжа всеки мъж, който може да носи оръжие, и ще стоварим върху главите им огън и кърваво отмъщение. Дотогава хашишините ще са убили техния хан. За толкова много злато ще действат бързо.

Джелауддин сведе глава. В мрака отвън се чуваха шумовете на лагера и стонове на ранените.

— Значи тръгваме сега?

Дори и да беше изпитал жилото на срама, шахът не го показва.

— Събери братята си. Предай командването на най-високопоставения от тези, които са останали живи. Кажи му... — Гласът му замлъкна, погледът му стана унесен. — Кажи му, че животът на хората ни трябва да се продаде скъпо, ако искат да влязат в рая. Ще се уплашат, когато видят, че ме няма, но трябва да удържат.

— Монголите ще ни проследят, татко — отвърна Джелауддин, като вече мислеше какви припаси да вземе. Трябваше да събере конната гвардия колкото се може по-бързо, така че да не вдигне тревога сред онези, които щяха да останат.

Шахът махна раздражено с ръка.

— Ще тръгнем на запад, далеч от тях, и ще завием на север и изток, щом се отдалечим от Отрар. Страната е огромна, синко. До утре дори няма да знаят, че сме заминали. Събирай каквото ни трябва и се върни, когато си готов.

— А Отрар? — попита Джелауддин.

— Отрар е загубен! — гневно отвърна шахът. — Братовчед ми Иналчук ни доведе тази съсипия и ако можех лично да убия този глупак, щях да го сторя.

Джеллауддин сведе глава и докосна челото, устните и сърцето си. Мечтата му да препуска начело на победоносна войска бе разбита, но той беше син на баща си и щеше да има други войски и други славни дни. Въпреки унижението и ужаса от сраженията с монголите, изобщо не се замисляше за загиналите. Те бяха хора на шаха и всеки един би умрял, за да го защити. Както и ще стане, помисли си той.

Разбърза се, докато луната минаваше зенита. Утрото наближаваше и преди настъпването му трябваше да се отдалечат възможно най-много от бойното поле и монголските съгледвачи.

Чингис чакаше на лунната светлина, застанал пред тъмните редици воители. Хазар бе до него, но никой от двамата не говореше. Съгледвачите ги бяха предупредили за приближаващия гарнизон на Отрар. Въпреки това едва успяха да отблъснат навреме нощната атака срещу лагера. Чингис беше дал заповед на Субодай, най-способния от военачалниците си. Не очакваше, че ще успеят да подремнат до сутринта, но това беше нещо обичайно за воините и благодарение на месото, сиренето и огнения черен айраг те бяха все още силни.

Наклони глава, за да чуе по-добре звука в мрака. Цъкна с език, за да събуди вниманието на най-близките около него, но и те вече бяха чули. Испита мъка за смъртта на Самука и Хо Са, но чувството бързо отмина. Без тяхната жертва щеше да е изгубил всичко вчера. Завъртя глава наляво и надясно, като се ослушваше за още звуци.

Ето. Изтегли меча си и цялата първа редица пригответи копията. Не им бяха останали стрели. През по-голямата част от нощта Субодай бе събирал последните, но те щяха да им трябват призори. Чингис чуваше конете пред себе си и разтърка очи със свободната си ръка, за да прогони умората. Понякога му се струваше, че цял живот се е сражавал с тези тъмнокожи безумци.

Заедно с Джелме бе избрал мястото, където да ги пресрещнат, непосредствено зад едно ниско възвишение. Дори на лунната светлина не можеха да го видят, но съгледвачите не спираха, оставяха конете си и тичаха в мрака, за да го държат в течение. Един от тях се появи край стремето и Чингис наведе глава да чуе тихите думи, след което изсумтя от изненада и удоволствие.

Когато съгледвачът изчезна, ханът приближи коня си по-близо до Хазар.

— Повече сме от тях, братко! Самука и Хо Са трябва да са се били като тигри.

Хазар мрачно кимна.

— Крайно време беше. Уморих се да атакувам огромните им армии. Готов ли си?

Чингис изсумтя.

— Откога го чакам този гарнизон, братко. Разбира се, че съм готов.

Двамата се разделиха в мрака, след което монголските редици се понесоха напред през възвишението. Срещу тях остатъците от гарнизона на Отрар се придвижваха на юг към войската на шаха. Спряха изненадани, щом се появи неприятелят, но нямаше кой да ги спаси, когато копията се насочиха напред.

Шах Ала-уд-Дин спря, когато чу звуците от битката да отекват от хълмовете. Виждаше далечните петънца на сражаващите се на лунната светлина, но не можеше да разбере какво става. Може би проклетите монголи бяха атакували отново.

Само с четиристотин оцелели конници той и синовете му бяха изоставили войската и препускаха с все сили. Шахът хвърли поглед към източния хоризонт и видя, че утрото наближава. Опитва се да заеме ума си с планове за бъдещето, за да потуши мъката. Не беше лесно. Беше дошъл да смаже нашественика, а вместо това видя как изпиват силата на хората му. Монголите бяха неуморими убийци, а той ги бе подценил. Само мисълта за Абас, който препускаше към планинската твърдина на хашишините, му носеше някакво удовлетворение. Хората от сенките никога не се проваляха. Искаше му се да види физиономията на хана, когато почернените им със сажди ножове се забият в гърдите му.

Кокчу надушваше страха в лагера, изпълнил топлия нощен въздух. Личеше си по фенерите, които висяха от пръти на всяко кръстовище в плетеницата гери. Жените и децата се бояха от тъмното

и въображаемите врагове наоколо. Къкрещият ужас опияняваше Кокчу. С осакатените воители, брата на Чингис Темуге и Яо Шъ той бе един от шепата мъже, останали сред хиляди уплашени жени. Трудно му беше да скрие възбудата си при вида на пламналите им лица. Гледаше ги как се подготвят колкото могат за нападение, как тъпчат дрехи и брони със суха трева и ги качват на резервните коне. Много от тях идваха при него всеки ден и му предлагаха какво ли не, за да се моли съпрузите им да се върнат живи и здрави. Пазеше се сурово в такива моменти и се принуждаваше да си спомни, че воините ще се върнат и ще питат жените си как са прекарвали сами. Когато млади жени коленичиха и припяваха пред него в гера, оставили в прахта жалките си дарове, той понякога поставяше ръка на главата им и се изчервяваше, докато ги напътстваше в настойчивите им молби.

Най-зле беше със сестрата на Чингис Темулун. Тя беше гъвкава и дългокрака, отглас от силата на брат ѝ в женско тяло. Беше идвала три пъти да измоли застъпничеството му за съпруга си Палчук. Третият път миризмата на потта ѝ се долавяше силно. Макар че в главата му се обаждаха предупредителни гласчета, той бе настоял да постави муска върху кожата ѝ, чиято сила да се разпростре върху всички, които са ѝ скъпи. Усети как се възбужда при спомена въпреки лошите си предчувствия. Как го беше погледнала с надежда в очите. Как беше повярвала! Контролът му върху нея го бе направил безразсъден. Беше ѝ разказал за най-могъщата магия, която действа като желязо срещу вражеските мечове. Беше изкусен в това да възбужда съмнения и накрая тя го бе молила за закрила. Трудно му беше да скрие вълнението си, когато сведе глава и отстъпи пред нуждата ѝ.

По негова заръка тя беше съблякла дрехите си и стоеше гола пред него, докато той припяваше. Спомни си как пръстите му трепереха, когато тя затвори очи и го остави да изрисува тялото ѝ с паяжина от овча кръв.

Спря лъкатушешите си мисли и се наруга. Какъв глупак. Отначало тя бе стояла гордо и неподвижно със затворени очи, докато пръстите му рисуваха линии по тялото ѝ. Беше покрил целия ѝ корем и крака с преплетени червени шарки. Похотта му се беше засилила неудържимо и може би бе започнал да диша твърде тежко или пък тя бе забелязала пламналото му лице. Трепна при мисълта как я бе докоснал по бедрото и се бе навел над нея. Очите ѝ се бяха отворили

рязко, тя бе излязла от транса и го беше погледнала през дима от тамяна, внезапно обхваната от съмнения. Потрепери, когато си спомни изражението ѝ. Ръката му бе изрисувала гърдите ѝ с блестящата кръв, чиято миризма изпълваше ноздрите му.

Тогава тя си бе тръгнала забързано, събирайки дрехите си въпреки протестите му, че магията не е довършена. Беше си тръгнала почти тичешком и стомахът му се сви, щом си даде сметка какво се бе осмелил да направи. Не се боеше от съпруга ѝ Палчук. Малцина бяха мъжете, които се осмеляваха дори да заговорят шамана и Кокчу не се съмняваше, че ще се справи с него. Та нима той не беше личната връзка на хана с духовете, онзи, който осигуряваше на Чингис победа след победа?

Прехапа устна. Ако Темулун споделеше с Чингис съмненията си за ръката, галила така интимно гърдите и бедрата ѝ, никаква закрила на света нямаше да го спаси. Опитва да се успокои, че тя няма да го направи. В студената светлина на деня тя щеше да признае, че не знае нищо за духовете и за начина, по който се призовават. Може би нямаше да е зле Кокчу да намаже по същия начин и някой от осакатените мъже, така че вестта за ритуала да стигне до нея. Известно време обмисля сериозно тази възможност, после отново прокле похотта си, която бе изложила всичко на опасност.

Стоеше на един кръстопът и гледаше как две млади жени водят понита за поводите. Сведоха глави, докато минаваха покрай него, и той им отвърна благосклонно. Каза си, че авторитетът му е непоклатим, че тайните му са в безопасност. Много от жените в лагера нямаше вече да посрещнат съпрузите си. Тогава можеше да си избере някои, докато ги утешава в мъката им.

17.

Преди утрото да освети долината, оцелелите от десетте тумана оставиха изгасналите огнища и се построиха. Нито един не бе останал непокътнат, а най-пострадалите бяха намалели само до няколко хиляди мъже. Онези, които бяха ранени твърде тежко, за да воюват, останаха окървавени и превързани в импровизирания лагер или тръгнаха да умрат с другарите си. Шаманите с техните умения да зашиват и лекуват бяха твърде далеч. Мнозина помолиха за достойна смърт и тя им бе дарена с точен удар на меч.

Чингис слушаше изброяването на мъртвите и свежият ветреца в равнината го накара да потръпне. Свеждаше глава, щом чуваше имената на командири като Самука и Хо Са.

Бяха твърде много, за да се споменат всички. Двадесет и три хиляди бяха убити, осакатени или изчезнали в сраженията срещу шаха. Никога не бяха давали толкова много жертви и загубата за народа беше ужасна. Яростта на Чингис бавно се засилваше всеки път, щом се огледаше за едно или друго лице в редиците и не го откриеше. Съпругът на сестра му Палчук бе сред падналите и той знаеше, че ще има реки от сълзи, когато най-сетне се върне в лагера.

Погледна строяващите се редици. Наред със собствения си туман видя знамената на Хазар и Хаджиун, Джебе и Субодай, Чагатай, Джелме и Джучи. Беше дал заповед разбитите тумани да запълнят местата на мъртвите и от пепелищата се сформираха осем тумана. Всички бяха ветерани, дори четиринадесетгодишните момчета. Той знаеше, че няма да го подведат.

Посегна да докосне прасеца си и се намръщи от противното усещане и мокротата. Беше получил раната предишния ден, но не си спомняше как. Кракът не го държеше, но го беше завързал за стремето, за да може да язди. Някои воители бяха изгубили парчета от броните си от стрели или удари със саби, а дълбоките разрези бяха превързани с мръсни парцали. Други имаха треска от раните си и се потяха в утринния ветреца, който не можеше да ги разхлади. Седяха в седлата си с мрачна ярост в очакване на зората и врага. Никой не беше спал през

нощта и всички бяха уморени до смърт, но не проявяваха отчаяние, нито пък слабост. Всички бяха изгубили приятели или роднини. Дългите сражения бяха изгорили всичко освен студеното желание да отмъстят за падналите.

Стана по-светло и Чингис впери поглед към армията на шаха. Чу далечни рогове да свирят тревога, когато съгледвачите на врага видяха очакващото ги войнство, но арабите се движеха мудро. Гледката на монголската армия ги лишаваше от мъжество и Чингис ги гледаше как се щурат безцелно, забравили всякакъв ред.

Даде заповед и туманите препуснаха в тръс след него. Цялата предна редица от две хиляди души претегляше копията в ръцете си, усещайки напрежението в уморените и разкъсани мускули. Останалите приготвяха мечовете, а разстоянието намаляваше.

Чингис видя двама мъже да тичат пред строените редици, вдигнали бели знамена. Запита се дали не искат да се предадат, но това нямаше значение. Времето за пощада бе минало. Беше познавал мнозина от загиналите и можеше да даде само един отговор, който те щяха да одобрят, ако духовете им все още виждаха света долу. Мъжете с белите знамена бяха убити, когато монголската редица премина край тях, а останалите нададоха тих стон и се опитаха да посрещнат атаката.

Бяха извели напред четиридесет слона, но Субодай нареди на стрелците си да стрелят в краката им и да ги пратят разбеснели се обратно в арабската армия. Така щяха да причинят по-големи поражения, отколкото биха могли да сторят срещу конници.

Огромната редица копия удари почти едновременно и Чингис изкрещя да се образуват крила. Синът му Чагатай препусна напред от дясната страна, а Джучи пое лявата. Монголските воители започнаха клането, когато слънцето се показа на изток. Нищо не можеше да ги задържи. Нищо не можеше да ги отблъсне.

Туманът на Чагатай се заби в десния фланг с такава свирепост и скорост, че стигна до самия център на арабите. Нямаше начин да го повикат обратно сред целия хаос и шум. Крилото на Джучи се понесе покрай левия фланг, изрязвайки мъртъвци от живите редици. Ханът видя, че в другия край Чагатай се е вклинил твърде дълбоко в масата ужасени войници. Беше само на няколко крачки, когато

редиците сякаш го погълнаха. Изкрещя, смушка коня и поведе хората си като копие, забито в мятщото се тяло на арабската армия.

Предните ѝ редици бяха ударени така свирепо от Джебе и Субодай, че веднага отстъпиха назад като кървава чаша. Нямаше никакви заповеди и в хаоса туманите на Чагатай и Джучи прелетяха през тях, докато между двамата братя останаха само неколцина борещи се и задъхани мъже.

Арабите се пречупиха, ужасени от воините на хана. Хиляди захвърлиха оръжията си и се опитаха да избягат, но никой от военачалниците не се поколеба. Обърналите гръб биваха съсичани без милост и по обяд армията на шаха се бе превърнала в тресавище от отчаяни групички. Клането продължаваше без прекъсване. Някои от войниците на шаха коленичиха и се молеха с пискливи гласове, но главите им скоро отлитаха, отсечени от галопиращи конници. Беше същинска касапница, но монголите ѝ се наслаждаваха. Мнозина изпочупиха мечовете си и трябваше да вземат някоя от извитите саби, които бяха осеяли земята. Копията се забиваха в арабите, които бяха твърде замаяни, за да отстъпят настрани.

Накрая останаха само няколкостотин. Нямаха оръжия и стояха с вдигнати високо ръце, за да покажат, че са празни. Чингис изсумтя последната заповед и редицата копиеносци препусна. Арабите изкрещяха от ужас и замлъкнаха, когато ездачите минаха през тях и се върнаха, за да скочат от конете и да насекат мъртвите на малки парченца, докато яростта им се укроти.

Монголските тумани не ликуваха при победата. Още от сутринта арабската армия бе изгубила боен дух и въпреки дивашкото си удоволствие от убиването, воините на хана осъзнаваха, че то не им носи повече слава от кръговия лов.

Земята се бе размекнала от кръв, докато някои ограбваха мъртвите, режеха пръсти заради пръстени и сваляха добри ботуши или топли дрехи. Насъбраха се огромни рояци пчели и монголите трябваше да ги пъдят от устни и очи. Бръмчащите насекоми пълзяха по труповете, които вече започваха да се разлагат в жегата.

Чингис свика военачалниците си и те се събраха, натъртени и очукани, но със задоволство в очите.

— Къде е шахът? — остро попита той всеки от тях. Бяха намерили камили, натоварени с копринени шатри, а хората на Джебе

бяха открили сандък със скъпоценни камъни и вече то разпределяха помежду си с жребий.

Чингис се обърна към Субодай, но той поклати замислено глава.

— Конниците са изчезнали, господарю хан — отвърна той. — Не видях нито един.

Чингис изруга и от умората му не остана и следа.

— Прати съгледвачи да търсят следи. Искам да бъде намерен.

Намиращите се наблизо съгледвачи веднага скочиха в седлата и препуснаха, докато Чингис кипеше от ярост.

— Ако е избягал през нощта, има почти цял ден предимство. Не бива да се измъкне! Арабските търговци говорят за пет пъти по-големи армии от тази, че и повече. Хората ти да тръгнат след съгледвачите. Нищо не е по-важно от това, *нищо*.

Конници поеха във всички посоки и не след дълго двама от тумана на Джучи препуснаха обратно. Чингис чу доклада им и пребледня.

— Субодай! Конете пътуват на запад — каза той.

Субодай се вцепени.

— Градовете му са на изток. Значи ще обърне на север или на юг. Да препусна ли да защитавам лагера, господарю?

Чингис изруга под нос.

— Не. Вземи тумана си и тръгвай след шаха. Ако стигне някой град и намери свежи подкрепления, с всички ни е свършено.

Джебе стоеше до хана, когато той даде заповедта. Той беше видял шахската армия, докато бе силна и самоуверена. От мисълта отново да се изправи срещу такова множество му призляваше. Обърна се към Субодай, вдигна глава и каза:

— С позволението на господаря хан ще дойда с теб.

Чингис махна с ръка и Субодай кимна и смушка коня си.

Извика заповед на най-близкия си командир, но не спря да изчака събирането на Младите вълци.

Щом новината се разчу, Джучи приближи баща си. Спря коня и се поклони ниско в седлото.

— Лагерът в опасност ли е? — попита той.

Чингис обърна бледите си очи към младия военачалник, без да пропуска тигровата кожа, наметната върху понито. Всички имаха

семејство там, но въпреки това той настръхна. Негова бе заповедта лагерът да остане неохраняван. Нямаше друг избор.

— Пратих Джебе и Субодай да пипнат шаха — отвърна най-сетне той.

— Те са най-добрите мъже, които имаш — отвърна Джучи. Изражението на баща му беше студено, но той продължи непредазливо, погълнат от мисли за майка си. — Да взема ли тумана си и да доведа семејствата тук?

Чингис се замисли с неохота. Лагерът се намираше на по-малко от ден яздене на изток от Отрар. Не му харесваше мисълта Джучи да обяви победата пред жените и децата. Несъмнено младежът вече си мислеше как го посрещат като герой. Стомахът на Чингис се сви при тази мисъл.

— Трябваш ми при Отрар — рече той. — Кажи на Чагатай да иде.

За миг видя яростното пламъче в очите на Джучи. Ханът се наведе напред в седлото и ръката му докосна дръжката на меча.

Дори при този жест почувства горчивина, тъй като Джучи носеше меча с вълчата глава на кръста си. Скри грешката бързо и Джучи сведе глава и се отдалечи да говори с по-малкия си брат.

Чагатай се намираше в центъра на буйна група млади воители. Отначало не видя приближаващия Джучи и тъкмо се смееше гръмко на някакъв коментар, когато се вцепени. Онези около него последваха примера му и Джучи подкара понито си, сподирен от враждебните им погледи.

Никой от двамата не поздрави. Ръката на Джучи се отпусна върху тигровата кожа и пръстите му се заиграха с твърдата козина. Чагатай го чакаше да заговори и вдигна вежда, при което някои от околните се изсмяха.

— Трябва да идеш с тумана си в лагера и да доведеш всички в земята около Отрар — каза Джучи, след като се умори от играта. Чагатай се намръщи. Не искаше да бъде бавачка на жени и деца, докато Отрар трепереше при вида на монголите.

— Чия заповед е това? — отвърна той. — На какво основание?

Джучи овладя гнева си от нахалния му тон.

— Чингис ти заръчва — рече той и обърна коня си, за да си тръгне.

— Така казваш ти, но кой слуша какво говори едно копеле?

Каза го със съзнанието, че е заобиколен от свои хора, които щяха да повтарят с удоволствие това подмятане около лагерните огньове. Джучи се вцепени в седлото. Трябваше да остави хилещите се глупаци, но нищо на света не разпалваше гнева му по-лесно от безочливата арогантност на брат му.

— Може би е сметнал, че си подходяща компания за жени заради начина, по който коленичи пред мен, братко — отвърна той. — Не мога да му чета мислите.

Подкара бавно коня си със стегната усмивка. Макар да оставяше зад гърба си въоръжени мъже, не можеше да им направи удоволствието да го видят как препуска.

Чу внезапния тропот на копита и ръката му автоматично хвана дръжката на меч, но веднага я пусна. Нямаше да извади оръжие срещу Чагатай пред толкова много свидетели. Това щеше да означава край за него.

Погледна назад колкото се може по-безразлично. Чагатай препускаше към него, следван от другарите си. Лицето на брат му бе почервенияло от ярост и Джучи едва успя да отвори уста, когато младежът се хвърли от седлото срещу него и го събори на земята.

Когато паднаха и се затъркаляха, Джучи изгуби самообладание и заблъска, но ударите му бяха безполезни. Разделиха се и се изправиха, гледайки се кръвнишки. Но дори в този момент старите навици останаха силни и те не посегнаха към мечовете си. Чагатай пристъпи с високо вдигнат юмрук и Джучи го изрита с всички сили между краката.

Чагатай рухна в агония, но яростта му бе тъй силна, че за изумление на Джучи той се изправи с мъка и се запрепъва срещу него. Междувременно другарите му се спешиха и разделиха двамата военачалници. Джучи избърса кръвта от носа си и се изплю презрително в краката на Чагатай. Гледаше как брат му си възвръща някакво подобие на спокойствие и едва тогава хвърли поглед към Чингис.

Ханът бе пребледнял от ярост и когато погледите им се срещнаха, смушка коня си и приближи. Никой от воините не посмя да вдигне очи, всички замръзнаха пред него. Гневът му бе легендарен

сред семействата и най-младите внезапно осъзнаха, че собственият им живот зависи от една дума или жест.

Единствено Чагатай не изглеждаше впечатлен. Докато баща му приближаваше, той пристъпи напред и се опита да зашлеви брат си през лицето. Джучи се наведе инстинктивно и беше изгубил равновесие, когато Чингис го изрита силно между лопатките и го просна на земята.

Дори Чагатай замръзна тогава, макар че презрителната му усмивка си остана. Чингис бавно се спеша, стиснал с юмруци поводите, докато не се насили да ги пусне.

Когато се обърна към синовете си, гневът му личеше достатъчно ясно, за да накара Чагатай да отстъпи назад. Не беше достатъчно. Чингис постави ръка върху гърдите му и го бутна да падне при Джучи на земята.

— Нима сте *още* деца? — рече той. Видимо трепереше срещу младите глупаци, които се осмеляваха да се дърлят пред очите на хората си. Искаше му се да вземе пръчка и да ги напердаши до безсъзнание, но по някакво чудо успя да се овладее. Ако го направеше, никога вече нямаше да имат уважението на воините му. Ироничните подмятания щяха да ги следват през целия им живот.

Нито един от двамата не отговори. Най-накрая си дадоха сметка в каква опасност са се забъркали и предпочетоха да замълчат.

— Как можете да командвате...? — Млъкна, преди да е унищожил и двамата, но устните му продължаваха да се движат. Хаджиун препусна през импровизирания лагер веднага щом ги чу и приближаването му позволи на хана да откъсне погледа си от тях.

— Какво би направил с млади глупаци като тези двамата? — обърна се той към брат си. — Враговете са още срещу нас, собственият ни лагер е в опасност, а те се бият като малки деца.

Очите му умоляваха мълчаливо Хаджиун да намери някакво наказание, което да не съсипе и двама им. Ако беше само Джучи, щеше да го осъди на смърт, но онзи, който се бе хвърлил от коня си и съборил брат си в прахта, бе Чагатай.

Лицето на Хаджиун бе напрегнато, но той разбра дилемата на хана.

— Отрар е почти на двадесет мили оттук, господарю хан. Бих ги накарал да изминат разстоянието пеша и да стигнат преди мръкване. —

Погледна към слънцето, за да прецени колко време остава. — Ако не успеят, значи не стават за водачи на хората си.

Чингис бавно издиша с облекчение, което не можеше да покаже. Това щеше да свърши работа. Слънцето бе безпощадно и тичането можеше да убие човек, но те бяха млади и силни и това наказание щеше да свърши работа.

— Ще бъда там и ще ви гледам как идвате — каза той на срещената двойка.

Чагатай изгледа кръвнишки Хаджиун, но когато отвори уста да възрази, Чингис посегна и го хвана с едно плавно движение. Юмрукът на баща му бе под брадичката му, когато той заговори отново:

— Сваляйте доспехите и тръгвайте — рече той. — Видя ли ви да се биете отново, ще направя Угедай свой наследник. Ясно ли е?

Двамата кимнаха и Чингис впери поглед в Джучи, раздразнен, че той е приел думите му като отнасящи се и за него. Гневът му пламна отново, но Хаджиун избра точно този момент да извика всички да се строят за поход към града.

Заради тези, които можеха да чуят и да повторят думите му хиляди пъти, Хаджиун се усмихна пресилено, когато Джучи и Чагатай се затичаха в убийствената жегата.

— Ти спечели едно такова надбягване, когато бяхме момчета, доколкото си спомням.

Чингис тръсна раздразнено глава.

— Какво значение има? Беше отдавна. Кажи на Хазар да доведе семействата при Отрар. Имам сметки за уреждане там.

Шах Ала-уд-Дин Мохамед дръпна поводите, когато видя тънките струйки дим, издигащи се от монголския лагер. Беше яздил бавно на запад преди да направи широк завой на север около Отрар и бе изминал много мили от първата сива светлина на утрото. Докато слънцето се издигаше да изсуши утринната мъгла, той се взираше в мръсните гери на монголските семейства. За миг желанието да препусне с меч си сред жените и децата бе неудържимо. Ако знаеше, че ханът ги е оставил така уязвими, щеше да изпрати двадесет хиляди да ги избият до крак. Стисна безсилно юмрук в засилващата се светлина. По краищата на лагера се бяха скупчили воители и понитата

им мирно душеха прашната земя за трева. Този път нямаше предупредителни сигнали от проклетите монголски съгледвачи.

Изръмжа и понечи да обърне гръб на лагера. Тези монголи се множаха като въшки, а той имаше само своите безценни четиристотин души, които трябваше да го съпроводят безопасно на изток. Слънцето изгряваше и скоро онези щяха да забележат гвардейците.

Един от хората му извика нещо и Ала-уд-Дин обърна глава. Слънчевите лъчи осветиха онова, което сенките скриваха, и шахът внезапно се ухили, а настроението му се подобри. Воините бяха просто завързани за конете сламени чучела. Шахът напрегна очи, но не успя да различи нито един въоръжен мъж. Новината се разпространи и благородниците започнаха да се смеят, като вече разхлабваха мечовете си. Всички бяха участвали в наказателни набези срещу села, когато данъците закъсняваха. Спортът на подобни места си го биваше, а желанието за отмъщение беше силно.

Джелауддин не се смееше, когато приближи баща си.

— Нима ще оставиш хората да изгубят половин ден, когато врагът е толкова близо?

В отговор шахът изтегли извитата си сабя и хвърли поглед на сина си.

— Ханът трябва да научи цената на своята безочливост, Джелауддин. Избий децата и изгори каквото можеш.

18.

Бавно, сякаш изпълняваше ритуал, Чакахай виеше около дланта си ивицата коприна, завързвайки с нея дръжката на дългия кинжал. Бюрте ѝ беше казала да внимава — при удара женската ръка може да се разтърси силно или така да се изпоти, че да изпусне оръжието. Навиването на коприната около пръстите и захващането на края, за да стегне възела, донякъде я успокояваше, докато гледаше през герите към конниците на шаха. Възела на ужаса в стомаха си обаче не можеше да контролира.

Заедно с Бюрте и Хулун бяха направили всичко по силите си, за да подготвят лагера. Имаха съвсем малко време и не успяха да заложат по-хитроумни капани. Поне разполагаха с оръжие и Чакахай промърмори будистката предсмъртна молитва, докато се приготвяше. Утрото беше студено, макар че въздухът бе тежък и обещаваще поредния зноен ден. Беше скрила децата си възможно най-добре в гера. Те лежаха тихо и неподвижно под купчината одеяла. С огромно усилие Чакахай загърби страха си за тях, така че умът ѝ да бъде бистър. Някои неща бяха съдба или карма, както я наричаха индийските будисти. Може би всички жени и деца щяха да умрат този ден; не можеше да знае. Единственото ѝ желание бе да има възможност да убие за пръв път, да изпълни дълга си към съпруга и децата си.

Завързаната ѝ дясна ръка трепереше, когато вдигна острието, но тя се наслади на чувството да държи оръжие и почерпи сила от него. Знаеше, че Чингис ще отмъсти за нея. Освен ако и той не е бил убит. Най-силно се опитваше да смаже именно тази мисъл, щом изпълзеше в съзнанието ѝ. Как иначе арабите можеха да дойдат при лагера, освен ако не бяха прегазили труповете на народа и на съпруга ѝ? Ако беше все още жив, Чингис би преместил планини, за да защити герите. За монгола семейството беше всичко. На хоризонта обаче нямаше и помен от хана и Чакахай се бореше с отчаянието и търсеше спокойствие, което идваше и изчезваше на бързи пристъпи.

Накрая пое дълбоко дъх и почувства как сърцето ѝ забива бавно и тежко, а крайниците ѝ станаха странно студени, сякаш кръвта ѝ се беше смразила във вените. Конниците приближаваха в тръс към града от гери. Животът бе просто неспокоен трескав сън, кратък дъх между по-дългите моменти на покой. Щеше да се събуди и прероди без агонията на спомена. Поне това беше благодат.

Стадата монголски понита се раздвижиха неспокойно, когато шахът приближи с хората си. Той видя, че животните потръпват и странната тишина го изпълни с лошо предчувствие. Погледна към останалите да види дали също не усещат някаква опасност, но те бяха ослепели от желание да ловуват и се бяха привели напред в седлата.

Отпред димът от огнищата се издигаше мързеливо във въздуха. Вече ставаше топло и шахът усети как струйка пот се стича по гърба му, когато стигна първите гери. Гвардейците му се пръснаха в широка редица, за да навлязат в бъркотията, и нервите на шаха се обтегнаха. Монголските домове бяха високи и скриваха всичко зад себе си. Дори човек на кон не можеше да види какво има от другата страна и това го правеше неспокоен.

Лагерът изглеждаше изоставен. Ако не бяха огнищата, Ала-уд-Дин сигурно щеше да си помисли, че тук няма живот. Беше възнамерявал да мине като унищожителна вълна, съсичайки всеки, който му се изпречи. Но пътеките бяха мълчаливи и пусти и арабските коне навлизаха все по-навътре, без да видят жива душа. Високо над главата му кръжеше орел и въртеше глава в търсене на плячка.

Не беше очаквал, че монголският лагер ще бъде толкова огромен. Може би двадесет хиляди гери или повече бяха скупчени на това място — същински град, изникнал от нищото в пустошта. Бяха заели земята по бреговете на близката река и Ала-уд-Дин видя риба, окачена да се суши на дървени стойки. Дори мухите се бяха смълчали. Сви рамене, мъчейки се да прогони мрачното си настроение. Някои от хората му вече се спешаваха, за да влязат в герите. Беше чул по-старите да говорят, че трябва да заплашат децата, за да накарат жените да са потстъпчиви. Въздъхна раздразнено. Може би Джелауддин беше прав. Влезеха ли в герите, сутринта щеше да бъде загубена. Монголите не

бяха далеч и нямаше намерение да бъде заловен в това пусто място. За пръв път му се прииска просто да беше минал покрай лагера.

Гледаше как един от приятелите на сина му се навежда ниско, за да отвори вратата на някакъв гер. Масивните му рамене едва се провряха през нея. Арабинът пъхна брадатото си лице през отвора и присви очи в мрака. Ала-уд-Дин примигна, когато мъжът внезапно се разтресе и краката му затрепериха, сякаш беше получил припадък. Пред изумения му поглед войникът рухна на колене, след което се просна по очи в гера, а тялото му продължи да потръпва.

Докато си поемаше дъх, за да даде заповеди, Ала-уд-Дин улови някакво движение с периферното си зрение и рязко замахна със сабята. Една жена се беше промъкнала зад него и върхът на оръжието мина през лицето ѝ, като разреза челюстите и разби зъбите ѝ. Тя падна назад с лееща се от устата кръв, после за негов ужас скочи срещу него и заби кинжал в бедрото му. Вторият му удар отсече главата ѝ, след което тишината се пръсна в повсеместен хаос.

Герите изригнаха и войниците изведнъж започнаха да се бият за живота си. Без да обръща внимание на болката от раната, шахът обърна коня си и използва масивното му тяло, за да повали жена и малко момче, които се носеха с писъци срещу него, размахвайки тежки ножове. Хората му бяха ветерани от кавалерията, свикнали да защитават конете си от пехотинци.

Монголските жени обаче сякаш нямаха страх от смъртта. Втурваха се напред и нападаха коня или крака на ездача, преди да изчезнат зад най-близкия гер. Ала-уд-Дин видя не една да пада съсечена, след което да става и с последни сили да забива острието в плътта, преди смъртта да я отнесе.

Само за няколко мига всеки от четиристотинте му души се озова срещу повече от една, а понякога срещу четири или пет различни жени. Конете подскачаха диво, когато промушваха бедрата им, мъже крещяха уплашено, когато ги смъкваха от седлата и ги наръгваха.

Арабските гвардейци запазиха присъствие на духа. Повече от половината препуснаха да наобиколят шаха, а останалите се събраха в гъст строй, като всеки пазеше другаря си от атака. Жените се втурваха към тях от всеки гер, появяваха се и изчезваха като призраци. Шахът се чувстваше като заклещен, но не можеше да излезе от лагера и да позволи на хана да разкаже на целия свят как е побягнал от жени и

деца. Един гер беше паднал, когато нечий кон се блъсна в него, и той видя как желязната пещ се отваря. Моментално излая заповед на слугата си и загледа жадно как откъсват широка ивица плът и я подпалват от пръсналото се огнище.

Атаките станаха по-отчаяни, но хората му вече бяха хванали ритъма. Шахът видя, че неколцина безумци са се спешили, за да изнасят млада жена на земята, препусна гневно към тях и ги бутна с коня си.

— Да не сте си изгубили ума? — изрева той. — Ставайте! Подпалете герите!

Озовали се пред яростта му, те прерязаха гърлото на съпротивляващата се жена и се изправиха засрамено. Абас вече беше подпалил един гер. Намиращите се наблизко гвардейци взеха парче горяща плът и препуснаха да разпространят ужаса колкото се може по-надалеч. Ала-уд-Дин се закашля, когато видиша гъстия сив дим, но ликуваше при мисълта, че ханът ще се върне само за да завари пепелища и студени трупове.

Джелауддин пръв забеляза бягащите момчета. Тичаха между герите край реката, шумугваха се по пътеките, но неизменно приближаваха. Бяха като стотици дяволи, бягащи голи до кръста, с развети коси. Преглътна нервно, когато видя, че носят същите лъкове като бащите си. Успя навреме да викне на хората си, те вдигнаха щитовете и препуснаха срещу новата заплаха.

Момчетата не помръднаха, докато арабите летяха към тях. Хората на Джелауддин чуха нечий звънък глас да вика заповед, лъковете се огънаха и стрелите полетяха във въздуха.

Той изкрещя проклетие, когато видя някои да падат, но те не бяха много. Момчетата бяха точни като възрастните, но нямаха достатъчно сила, за да забият стрелите през бронята. Единствените убити бяха случайно улучените в гърлото. Когато Джелауддин приближи, момчетата се пръснаха пред хората му и изчезнаха в лабиринта. Той изруга разположението, което им позволяваше да изчезнат зад първия ъгъл. Може би монголите нарочно устройваха лагерите си по този начин.

Препусна зад един гер и откри три сгушили се момчета. Двете стреляха веднага щом го видяха, но не улучиха. Третото се забави за миг и пусна стрелата си точно когато конят го блъсна, изпотроши му

ребрата и го метна настрани. Джелауддин изрева от болка и погледна невярващо стрелата, която бе раздрала бедрото му. Раната не беше сериозна, но засили яростта му и той замахна със сабята си и уби втрещените деца, преди да успеят да реагират. Друга стрела избръмча край главата му отзад, но когато обърна коня си, не видя никого.

В далечината димът се надигаше на гъсти кълбета. Искрите вече започваха да падат върху съседните гери и да подпалват сухата тъкан. Джелауддин беше напълно сам, но усещаше движение навсякъде около себе си. Като съвсем малък, веднъж се беше изгубил в нива със златна пшеница, по-висока от него. Навсякъде около себе си чуваше шумоленето на плъхове. Старият ужас се появи отново. Не можеше да понася да бъде сам на такова място, заобиколен от дебнеща опасност. Но вече не беше момче. Изрева предизвикателно към нищото и препусна по най-близката пътека към баща си — в посоката, където димът бе най-гъст.

Хората на шаха бяха избили стотици монголски жени, но други продължаваха да нападат и да умират. Все по-малко и по-малко успяваха да пуснат кръвта на гвардейците, които вече се бяха окопитили. Ала-уд-Дин бе изумен от тяхната жестокост — бяха свирепи досущ като мъжете, опустошили армията му. Сабята му беше цялата в кръв и той изгаряше от желание да ги накаже. Вдиша дим и се задави, но се наслаждаваше на унищожителния огън, прескачащ от гер на гер. Центърът на лагера гореше и хората му бяха разработили нова тактика. Щом видеха някой гер да се подпалва, заставаха край изхода и чакаха обитателите да се втурнат навън. Някои жени и деца успяваха да разрежат стените от плът, но далеч повече биваха съсичани, щом се изправеха срещу въоръжените конници. Някои вече бяха подпалени и предпочитаха да умрат от меч, вместо да изгорят живи.

Чакахай тичаше боса към един обърнат с гръб към нея воин. Арабският кон изглеждаше огромен, когато приближи, а мъжът върху него беше толкова високо, че тя не виждаше как може да го нарани. Пращенето на пламъците заглушаваше стъпките й. Не се обърна и докато той крещеше нещо на свой другар, Чакахай видя, че носи кожена туника, украсена с пластини от някакъв тъмен метал. Светът се забави, когато тя стигна задницата на коня и той я усети. Започна да се

обръща, движейки се като в сън. Чакахай зърна ивица гола плът на кръста му, между колана и кожената броня. Хвърли се напред без колебание и замахна с острието нагоре, както ѝ беше казала Бьорте. Шокът от удара разтърси ръката ѝ и мъжът изохка, отметнал рязко глава назад с очи към небето. Чакахай дръпна кинжала и откри, че се е заклешил в него. Задърпа като обезумяла, не смееше да погледне към арабина — беше сигурна, че всеки момент той ще замахне със сабята си и ще я убие.

Острието се освободи и тя падна назад. Ръката ѝ беше покрита с кръв. Арабинът се прегърби и падна до нея. За миг погледите им се срещнаха. В паниката си тя удари отново, но той вече бе мъртъв.

Чакахай скочи на крака задъхана, но изпълнена с мрачно задоволство. Нека всички измрат по този начин, с изсипани черва и изпразнени мехури! Чу тропота на копита и вдигна замаяно очи, докато друг арабски жребец препусна към нея, за да я смаже. Не можеше да се отмести навреме и възбудата от убийството я напусна, за да се смени с неимоверно изтощение.

Обърната към арабския войник, тя видя Яо Шъ, преди той да я забележи. Будисткият монах се хвърли към коня, насочил тежка тояга към предните му крака. Чу се пукот и животното рухна тежко. Докато го гледаше замаяна, конят се преобърна точно пред нея, смазвайки мъжа на гърба си. Чакахай се взираше в риташите крака, единият от които бе извит под неестествен ъгъл. Усети ръцете на Яо Шъ да я дърпат между герите и тогава светът отново върна бесния си ритъм и тя започна да повръща.

Дребният монах се движеше на подскоци като птица, оглеждайки се за следващата заплаха. Забеляза, че Чакахай се взира в него, и само кимна, вдигайки за поздрав тоягата над главата си.

— Благодаря — рече тя и сведе глава. Обеща си да го награди, стига да оцелеят. Чингис щеше да го почете пред всички.

— Ела с мен — каза той, докосна рамото ѝ за миг и я поведе между герите по-надалеч от пожара.

Чакахай погледна окървавената коприна в дясната си ръка и изпита единствено задоволство. Чингис щеше да се гордее с — нея, ако е все още жив.

Ала-уд-Дин се обърна, когато чу серия кратки, резки звуци. Не разбра думите, а само че идват мъже. Стомахът му се сви от страх, че ханът вече го е открил. Изрева на хората си да оставят герите и да посрещнат врага. Мнозина от тях бяха погълнати от оргията на унищожението, лицата им бяха изкривени от фанатично безумие. Джелауддин обаче го чу и препусна към него, а още двама от синовете му закрещяха заповедта му, докато не преграднаха.

Димът беше тъй гъст, че отначало Ала-уд-Дин не можеше да види нищо, само чуваше приближаващия тропот на копита. Звукът отекваше през лагера и устата му пресъхна. Нима хиляди препускаха за главата му?

Конете излязоха в галоп от дима, бялото на очите им се виждаше ясно. Нямаха ездаци на гърбовете си, но в това тясно пространство не можеха да спрат заради хората на шаха. Ала-уд-Дин и Джелауддин бяха достатъчно бързи, за да се скрият зад един гер, но други реагираха твърде бавно. Конете тичаха като буйна река през лагера и събориха и стъпкаха мнозина от гвардейците.

Зад конете се появиха осакатените воители. Ала-уд-Дин чу бойните им викове. Бяха и млади, и стари, мнозина с липсващи крайници. Един замахна да убие шаха и Ала-уд-Дин видя, че носи само тежка тояга в лявата си ръка. Дясната липсваше. Монголският воин умря бързо от сабята на Джелауддин, но някои от противниците имаха лъкове и шахът потръпна от песента на стрелите им. Беше я чувал прекалено често през последния месец.

Миризмата на кръв и пожар изпълваше въздуха. Не можеше да се диша, а нови и нови гери избухваха в пламъци. Ала-уд-Дин се обърна към офицерите си, но всички те се биеха за живота си. Той беше обкръжен и безпомощен сред обърканата плетеница от жилища.

— При мен! При господаря си! При мен! — изрева той и пришпори коня си. Едва успя да го удържи. Животното летеше като изстреляно от лък през лагера, оставяйки дима и ужаса зад гърба си.

Джелауддин повтори заповедта му и оцелелите го последваха, подобно на господаря си облекчени, че напускат сражението. Шахът препускаше бясно, изправен високо в стремената за някакъв знак, че се е насочил във вярната посока. Къде беше реката? Бе готов да даде втория си син за един слон, за да вижда по-надалеч. Дори след като хората му се отскубнаха от панически тичащите коне и осакатените

воини, той видя много деца, момчета и момичета да се втурват покрай герите от двете му страни. Към хората му летяха стрели и ножове, но никой не падна и шахът не спря, докато не видя реката.

Нямаше време да търси брод. Ала-уд-Дин се хвърли в реката и ледената вода го вцепени. „Слава на Аллах, че не е дълбоко!“ — помисли си той, докато конят му газеше към отсрещния бряг. Едва не падна от седлото, когато животното се хлъзна нагоре през калта. Накрая намери твърда земя и спря задъхан, като гледаше назад към горящия лагер.

Кокчу се криеше в сянката на един гер, а арабските воини препускаха покрай него, без да го забележат. Осакатените воини ги преследваха с гърлени викове, представляваха страховита гледка. Кокчу се бе грижил за много от тях, беше рязал крайници на крещящи мъже, беззащитни като бебета, но оживелите нямаха какво да губят. Онези, които не можеха да ходят, яздеха и много от тях жертваха с готовност живота си, знаейки, че никога друг път няма да имат възможност да се бият за хана. Шаманът видя един с отрязан до коляното десен крак. Той изобщо не можеше да пази равновесие, но когато арабите се забавиха по тесните пътеки, воинът настигна един изостанал и се хвърли към него, увличайки го със себе си на земята. Стискаше здраво и отчаяно се мъчеше да убие врага, преди той да се изправи на крака. Бяха паднали до Кокчу и шаманът видя, че мъжът го гледа с молещи за помощ очи.

Кокчу отстъпи назад и нервно опипа ножа си. Падналият арабин заби камата си в хълбока на сакатия воин и започна да ръга със свирепа сила. Мъжът обаче продължаваше да се бори, ръцете му бяха като желязо от годините, през които бяха поддържали тежестта му. Едната сграбчи противника за гърлото и стисна конвулсивно. Арабинът се задави и започна да ръга обезумял, докато не го обля в кръв.

Кокчу се хвърли напред и преряза гърлото му, но покрай това засегна и пръстите на монголския воин. Двамата мъже умираха заедно сред локва кръв, но Кокчу пристъпи, забравил страха от ярост към беззащитния враг. Когато арабинът падна по гръб, шаманът продължи да го ръга с ожесточение, докато не започна да кълца мъртво месо.

Изправи се задъхан, опря ръце на коленете си и вдиша дълбоко топлия въздух. Забеляза, че сестрата на Чингис Темулун се взира в него от сумрака на един гер наблизо и се запита какво ли е видяла. За негово облекчение тя се усмихна. Не би могъл да спаси осакатения воин, почти сигурен беше.

Пламъците около него сгорещяваха кръвта му, както и дивото усещане за смъртта, пулсираща под ръцете му. Чувстваше се могъщ, когато направи три крачки към гера, бутна жената вътре и затръшна вратата зад себе си. Златната ѝ кожа с линии засъхнала кръв изпълни ума му, подлуди го. Тя нямаше сили да се съпротивлява, когато той смъкна дела от раменете ѝ и я разголи до кръста. Нарисуваните от него линии бяха все още там — жалко доказателство на нейната вяра. Той започна да ги ближе, опиянен от горчивия вкус. Усещаше как тя го блъска с ръце, но ударите ѝ бяха някак далечни и не носеха болка. Реши, че тя изпитва същата страст, докато я буташе назад в ниското легло, без да обръща внимание на отчаяните ѝ викове, които никой не можеше да чуе. Част от него крещеше, че това е безумие, но той не беше на себе си, докато проникваше в нея. Очите му бяха изцъклени, направени сякаш от черно стъкло.

Субодай и Джебе бяха видели пушека отдалеч и пристигнаха в лагера привечер. Конете им бяха изтощени и покрити с пяна. Почти десет хиляди гери бяха изгорели и ветрецът разнасяше киселата воня на пожара. Въпреки това стотици жени и деца сновяха из лагера с кожени кофи и изливаха речна вода върху всичко, което все още димеше.

Десетки гвардейци на шаха лежаха мъртви на земята и минаващите деца ги ритяха и ругаеха. Субодай се натъкна на телата на пет момичета, проснати сред останките на един гер. Слезе от коня и коленичи край тях, молейки тихо за прошка, която те не можеха да чуят.

Когато се изправи, видя Джебе и двамата се спогледаха с разбиране. Шахът нямаше да им се измъкне, накъдето и да беше побягнал.

19.

Народът се бе събрал около Отрар и го държеше като юмрук. При други обстоятелства надбягването между двамата хански синове щеше да бъде голямо събитие за воините. Те щяха да правят облози кой от братята пръв ще докосне градските стени. Накрая, когато Джучи се запрепъва напред, следван на малко разстояние от Чагатай, пристигането им остана почти незабелязано. Всички чакаха да чуят, че лагерът е в безопасност — там всеки мъж имаше родители, съпруги или деца. Туманът на Джучи не посмя да го погледне в очите, когато той видя тигровата кожа, наметната върху коня му. Изсушената глава на звяра беше отсечена — знак, че Чингис не е забравил как синовете му са се били пред войската. Джучи прокара мълчаливо пръсти по обезобразената кожа и се извърна.

Когато на следващия ден пристигнаха първите ездачи, туманите бяха потресени от новината — беше се случило точно онова, от което се бяха страхували. Известно време останаха с надеждата, че семействата им може би са били пощадени, но Хазар пристигна с оцелелите и мъртвите. Воини тичаха към всяка приближаваща каруца и търсеха своите жени и деца. Други чакаха в мълчалива агония, докато изтощените жени минаваха покрай тях, отчаяно търсейки познато лице. Някои бяха възнаградени с викове и прегръдки. Повечето обаче останаха сами.

Нужен бе повече от месец да приберат всеки паднал воин по пътя през възвишенията на юг. Арабите бяха оставени да гният, но всички, които се бяха сражавали за Чингис, бяха вдигнати и почетени. Телата им бяха освободени от бронята и увити в бяла плъст, преди да ги качат на каруци до най-високите върхове наоколо и да ги оставят на ястребите и орлите. За загиналите жени се грижеха техните сестри и майки, а Чакахай, Бьорте и Хулун ги наглеждаха.

Чингис беше дошъл да види мъртвото лице на сестра си, щом я докараха. Бяха я намерили гола, с прерязано гърло. Мъката му беше

ужасна. Това бе поредното престъпление, за което шахът щеше да отговаря. Майка му се бе състарила за една нощ от вестта, непрекъснато беше замаяна и трябваше да я водят за ръка. Беше изгубила син преди много години и старите ѝ рани се отвориха отново, потапяйки я в море от сълзи. Когато Чингис обърна поглед към Отрар, всички разбраха, че градът ще стане на прах в горещия вятър.

Катапултите на хълма бяха унищожени и подпалени, когато гарнизонът си проби път навън и се втурна към собственото си унищожение. Дванадесет добри мъже бяха открити сред овъглените греди. Бяха съсечени на поста си. Чингис само изсумтя, когато научи новината, и заповяда на дзинските майстори да направят нови машини от корионската дървесина.

Краят на лятото измина спокойно, докато почиваха и се възстановяваха. Гневът обаче кипеше под повърхността. Градът ги очакваше и вече никой не се появяваше на високите стени, все още покрити със сажди от горящото масло, с което ги бе обсипал Самука.

Хо Са и заместникът на Хазар бяха открити сред купчината мъртъвци и почетени за враговете, които бяха взели със себе си. Вечер разказвачите превръщаха историите в балади, но опустялата плът бе отнесена с останалите без повече церемонии, отколкото се полагаха за най-простия воин. Върховете в далечината бяха покрити с мъртъвци и хищните птици кръжаха като облак над тях.

Зимата по тези места беше нищо в сравнение със страшния студ на север. Чингис не можеше да чете мислите на управителя на Отрар, но приближаването на хладните месеци като че ли предизвика възбуда в града, докато монголите чакаха построяването на катапултите. Племената не бързаха. Нямаха нужда да се местят, за да живеят, и това място беше толкова добро, колкото и всяко друго. Градът щеше да падне, а ако жителите му страдаха, докато чакат това, бяха си го заслужили.

Дните ставаха по-къси и понякога Чингис виждаше далечни фигури по стените, които сочеха нещо и разговаряха. Може би виждаха растящите конструкции върху хълма до града. Не го беше грижа. Понякога го обхващаше апатия и дори когато катапултите бяха готови, не даде заповед да ги използват, а предпочете да остане в гера си и да се напива в черната си депресия. Не искаше да вижда обвинението в очите на онези, които бяха изгубили семействата си. Решението беше

негово и сега се измъчваше от мъка и ярост. Заспиваше само когато пиенето го караше да склопи очи.

Портите на Отрар се отвориха неочаквано един ден, когато небето беше покрито с тежки сиви облаци, предвещаващи дъжд. Монголската войска вдигна врява, блъскайки копия и мечове в щитовете в израз на гняв. Преди Чингис или военачалниците да реагират, малка група мъже излезе навън и портата бързо се затвори зад тях.

Чингис разговаряше с Хазар, когато чу воя на воините. Отиде бавно до коня си и го възседна вдървено, като се взираше към Отрар.

Само дванадесет души бяха напуснали защитата на стените. Чингис видя как хората му препускат с все сили към тях, размахвайки мечове. Можеше да ги спре, но устните му останаха стиснати.

Дванадесетте араби мъкнеха някакъв вързан човек, чиито крака се влачеха в прахта. Скупчиха се уплашено, когато воините ги наобиколиха, и вдигнаха ръце да покажат, че не са въоръжени. Но за монголите това също беше предизвикателство. Всеки, който бе достатъчно глупав да излезе срещу тях без меч или лък, само засилваше желанието им да убиват.

Чингис гледаше безстрастно как воините препускат към тях. Разстоянието се скъсяваше все повече и повече, докато един от тях блъсна арабин с рамото на коня си и го просна на земята.

Малката група спря, обхваната от ужас, и Чингис ги видя да викат на падналия си другар, който се мъчеше да се изправи. Воините ги подкараха с викове напред, както се подкарва стадо овце. Удареният изостана и неколцина се спешиха, за да го довършат.

Писъците му отекнаха в стените на Отрар. Групата араби продължаваше напред, като хвърляше ужасени погледи през рамо. Още един бе повален от удар с дръжка на меч, който разкъса скалпа му и покри лицето му с кръв. Той също бе оставен на ритащите и ръгачи мъже. Чингис седеше мълчаливо в седлото и гледаше как приближават.

Две жени приближиха един от арабите и го издърпаха от групата. Той викаше нещо на странния си език и вдигна ръце, но те му се изсмяха и не го пуснаха. Когато останалите го подминаха, мъжът започна да пищи. Този нямаше да умре бързо. Писъците му ставаха все по-силни, но така и не спираха.

Когато от групата останаха само шестима, Чингис вдигна ръка, седнал с изправен гръб на утринното слънце. Хората му чакаха този сигнал и се отдръпнаха от окървавените араби, за да сторят път на хана. Арабите продължиха с олюляване напред преbledнели. Когато стигнаха Чингис, те се проснаха на земята пред него. Пленникът им се загърчи в прахта.

Ханът гледаше студено, когато един от арабите вдигна глава и заговори на дзински, като бавно подбираше думите.

— Господарю, дойдохме да молим за мир! — рече той.

Чингис не отговори и само погледна към Отрар, чиито стени отново бяха почернели от дребни фигури, които наблюдаваха всичко. Мъжът преглътна прахта в гърлото си и опита отново:

— Градският съвет избра да ти предаде управителя, господарю. Бяхме въвлечени във война против волята си и сме невинни. Умоляваме те да ни пощадиш и да вземеш само управителя Иналчук, който е причина за бедите ни.

След като приключи, мъжът отново се просна на земята. Не разбираше защо той и спътниците му бяха нападнати. Дори не бе сигурен, че ханът е разбрал думите му. Чингис изобщо не реагира и мълчанието се проточи.

Освен вързан, управителят бе със запушена уста. Чингис чу стоновете и неясните му думи и направи знак на Хазар да махне парцала. Брат му не беше особено нежен и острието преряза устните на Иналчук заедно с кърпата, при което той изкрещя и изплю кръв.

— Тези хора нямат власт върху мен! — каза Иналчук, щом се опомни от болката. — Позволи ми да преговарям за живота си, господарю хан.

Чингис бе научил само няколко думи на арабски и не го разбра. Изчака търпеливо да доведат един от арабските търговци, които владееха много езици. Човекът пристигна, изнервен не по-малко от проснатите на земята. Ханът направи знак на управителя да говори отново и търпеливо изслуша превода на дзински. Мина му мисълта, че трябва да накара Темуге да обучи повече хора, ако смята да се задържи за по-дълго по тези земи. Не че го беше грижа кой знае колко.

Когато разбра думите на Иналчук, Чингис се изсмя грубо и пропъди една муха, която бръмчеше около лицето му.

— Вързали са те като овца на закление и те дадоха на врага ти, а въпреки това казваш, че нямат власт над теб? Че какво тогава е това?

Докато преводачът се запъваше с отговора, Иналчук с мъка седна, докосна с вързани ръце кървящото си лице и трепна.

— В Отрар няма съвет, господарю. Това са прости търговци от града ми. Не могат да говорят от името на човек, назначен от самия шах.

Един от арабите понечи да каже нещо, но Хазар пристъпи бързо към него и го изрита, просвайки го по гръб.

— Млък! — рязко рече той. Изтегли меча си и опърпаните араби проследиха с нервни погледи движението му. Нямахше нужда от превод и мъжът не посмя да си отвори устата.

— Пощади живота ми и ще ти дам шест хиляди оки сребро — заяви Иналчук.

Преводачът се поколеба при сумата и Чингис се обърна към него. Под жълтия му поглед треперещият арабин се свлече на земята при останалите.

— Господарю, не знам думата на дзински език. Използва се за измерване на злато и сребро.

— Ясно е, че предлага огромна сума — отвърна Чингис. — В края на краищата, сам оценява собствения си живот.

Преводачът кимна, без да се изправя.

— Тежестта на много мъже в сребро, господарю. Може би на сто или повече.

Чингис се замисли и хвърли поглед към стените на Отрар, които продължаваха да се извисяват над войската му. Накрая махна с ръка.

— Ще бъдат дадено на жените да го използват както намерят за добре. Управителят ще живее засега — рече той.

С крайчеца на окото си забеляза изненадата на Хазар, но не реагира.

— Доведете ми Темуге — продължи той. — От стените на града ни гледат. Ще им дам да видят нещо.

Брат му Темуге дойде бързо, почти без да обръща внимание на окървавената земя и на управителя, който продължаваше да седи и очите му се стрелкаха от човек на човек.

— Колко сребро имаме в лагера, Темуге? — попита Чингис.

— Може би сто каруци, господарю хан — отвърна Темуге. — Имам записана всяка монета, но трябва да взема книгата, ако...

— Донеси толкова, колкото тежи един мъж — каза Чингис. Усети, че Иналчук се взира в него, и бавно се усмихна. — И една от преносимите пещи на Субодай. Искам среброто да се стопи като вода преди залез. Ясно ли е?

— Разбира се, господарю — отвърна Темуге, макар че изобщо не му беше ясно, и забърза да изпълни нареждането на брат си.

Жителите на Отрар се бяха струпали на градските стени, за да видят какво ще стане с управителя, когото предадоха на монголската войска. Бяха изстрадали сражението между гарнизона и хората на Самука. Когато войниците най-сетне си пробиха път навън, настроението им беше радостно. Шахът идваше да освободи града и те щяха да бъдат спасени. Но вместо това от юг се бе появила монголската войска и ги беше обкръжила. Не знаеха дали шахът е още жив, но как иначе беше възможно ханът да застане пред стените им? Нужни им бяха месеци да съставят съвета и дни за тайни разговори, преди търговците да изненадат Иналчук в леглото му и да го вържат, за да го предадат. Монголите нямаха зъб на жителите на града, а само на онзи, който ги бе провокирал. Цели семейства стояха заедно на стените и се молеха да бъдат спасени.

Преди слънцето да залезе, Чингис заповяда Иналчук да бъде закаран на един изстрел от стените. Това беше опасно, но той правилно прецени, че онези вътре няма да рискуват да стрелят по човека, който може и да реши да ги пощади. Заповяда Иналчук да коленичи само на стотина крачки пред портата със завързани отпред ръце.

Управителят на Отрар не бе пропуснал да забележи горящата пещ. Тя също беше докарана близо до градските стени и Иналчук долавяше острата миризма на горещ метал. Удвои предложената сума, после я удвои отново, докато Чингис не заръча на преводача да му каже да си държи езика зад зъбите, ако не иска да го изгуби.

Бяха странна група, стояща сама пред града. Трима яки мъже работеха с духалата под надзора на Темуге. Чингис стоеше до пленника с Хазар, а монголската войска чакаше строена отзад и гледаше.

Накрая мъжете при печта съобщиха, че сребърните монети са се стопили в котела от черно желязо. Един от тях потопа пръчка в течността. Тя се овъгли при допира и белите капчици сребро засъскаха. Двама мъже прекараха дълги дървени пръти през дръжките на котела и го вдигнаха от желязната кутия и бялата жега на въглищата и духалата.

Иналчук изстена от ужас, когато видя да го носят към него. Над врящото съдържание се вдигаше страшна мараня.

— Сто хиляди оки сребро, господарю — рече той, като се потеше. Преводачът вдигна поглед, но не проговори и Иналчук започна да се моли на глас.

Когато носачите приближиха, Чингис погледна в купата течно сребро и кимна.

— Кажи му следното на неговия език — обърна се той към преводача. — „Нямам нужда от сребро или злато“.

Иналчук погледна нагоре с отчаяна надежда, докато преводачът говореше.

— Какво прави той, приятелю? В името на Аллах, кажи ми дали ще умра!

Преводачът затаи дъх за момент, взирайки се като омагьосан в среброто, което се вълнуваше в котела и покриваше стените му.

— Мисля, че ще умреш — призна той. — Поне ще бъде бързо, така че пригответи душата си за Бог.

Чингис продължи, без да обръща внимание на разменените думи.

— Приеми този дар от мен, управителю на Отрар — рече той. — Можеш да си го задържиш.

Обърна се с ледено лице към Хазар.

— Накарай го да протегне ръце, но гледай да не се изгориш и ти.

Хазар събори Иналчук с удар в главата и го остави замаян. Направи му знак да протегне ръце и управителят започна да крещи, но не се подчини. Дори опряният в гърлото меч не можеше да го принуди да вдигне ръце. С растящ гняв Хазар го хвана за рамото и лакътя и счупи костта му с коляно, сякаш чупеше съчки. Иналчук изрева, но продължи да се съпротивлява. Чингис кимна и Хазар заобиколи да счупи другата ръка.

— Направи каквото ти казват, братко! — рязко рече преводачът. — Може и да оживееш!

Иналчук го чу през влудяващата болка и хлиповете си и протегна ръце, като здравата поддържаше осакатената. Чингис кимна на мъжете и те наклониха котела.

Порой връщ метал покри ръцете на управителя и за момент той сякаш държеше блестящ дъжд. Отвори уста да изкрещи, но от нея не излезе и звук. Пръстите му се слепиха в жегата, която разтапяше плътта му.

Рязко скочи назад и падна по очи. Слюнка потече от устата му и прахта по устните му се превърна в лепкава кал. Погледът му бе празен, когато Чингис застана над него, загледан с интерес към ръцете, които изглеждаха два пъти по-големи от обичайното.

— Ти ме доведе в тази суха страна — каза ханът на тресящата се фигура. — Предложих ти мир и търговия, а ти ми върна главите на моите хора. Сега ти давам безценното ти сребро в ръцете.

Иналчук не каза нищо, макар че устните му се движеха беззвучно.

— Може би нямаш думи да ми благодариш? — продължи Чингис. — Или гърлото ти е пресъхнало? Приеми това питие, за да утолиш жаждата си. Така ще познаеш частица от болката, която причини.

Преводачът бе изгубил дар слово от ужас, но Иналчук вече не можеше да чуе каквото и да било. Ханът не си направи труда да гледа, докато мъжете вдигнаха казана и изляха остатъка от метала върху лицето на управителя. Намазаната с масло брада се запали и отворената уста се напълни, но Чингис не откъсна поглед от хората на стената. Мнозина се извърнаха, разбрали, че смъртта е дошла за тях.

— Катапултите са готови, Хазар — рече Чингис, като продължаваше да се взира в града. — Утре по изгрев започваш да разбиваш стените. Камък върху камък да не остане. Отрар няма да бъде издигнат отново, когато си тръгнем. Този град ще бъде изтрит от лицето на земята заедно с всичко живо в него.

Хазар споделяше дълбините на омразата му. Склони глава.

— Твоя воля, господарю хан.

Стареца се заслуша към малката решетка високо в стената. Виждаше само смътни очертания в сумрака, но чу звуците на младото

тяло, което идваше на себе си от тежкия сън. Чакаше търпеливо. Колко пъти бе водил момчета пред ритуала на пробуждането? Беше показал на новоприетия градината в цялото ѝ великолепие, засилено от наркотика, разтворен в гъстото като сироп вино. Беше му показал рая, а сега в тъмното му предстоеше да види и ада.

Стареца се усмихна, когато чу ужасения вик долу. Представяше си шока и объркването. Спомняше си как се бе чувствал самият той преди толкова много години. Миризмата на мърша изпълваше малката килия, месото от труповете върху младия воин се разкапваше. Стареца го чу да хлипа, докато се бореше с отпуснатите крайници, които го покриваха. Щеше да му се струва, че само допреди малко е стоял във великолепен до болка дворец. Стареца бе изпилал градината и беше подбрал жените добре, без да пропуска и най-малката подробност. Те бяха изящни създания, а наркотикът бе възпламенил младия мъж до такава степен, че и най-лекото докосване до кожата му го докарваше едва ли не до лудост. После беше затворил очи уж за миг и се бе събудил сред вонящите трупове.

Напрегна поглед в тъмното. Различи размахващите се ръце на младежа. Той усещаше в мрака меката плът, а може би и движението на червеите в месото. Момчето изстена и Стареца го чу как повръща. Вонята беше ужасна и Стареца доближи роза до носа си, докато чакаше. Моментът винаги беше деликатен, но той бе истински майстор в изкуството си.

Момчето бе голо сред хлъзгавите мъртъвци. Стареца го видя как се мъчи да махне парчета блестяща кожа, полепнала по неговата собствена. Разсъдъкът беше на път да го напусне, сърцето му биеше почти до пръсване. Стареца си помисли, че само много младите могат да преживеят подобно изпитание, но дори те щяха да бъдат преследвани завинаги от него.

Момчето внезапно извика, когато вниманието му привлече движещата се маса разложена плът. Стареца се усмихна на ужасните му видения и приготви фенера. Беше го оставил в краката си, за да не може светлината да провали урока. Долу момчето се молеше на Аллах да го спаси от вонящата адска яма.

Отвори вратата на килията, фенерът пропъди мрака и светлината му заслепи момчето и го накара да отстъпи назад с ръце на очите. За свое удоволствие Стареца чу шуртенето на гореща урина, когато

мехурът на момчето не издържа. Беше подбрал момента добре. Под притиснатите длани се стичаха сълзи.

— Показах ти рая — рече Стареца. — Показах ти и ада. Да те оставя ли тук за хиляда живота, или да те върна обратно в света? Какво те очаква, зависи от това колко добре ме следваш. Говори вярно, от цялата си душа. Ще посветиш ли живота си на мен, за да правя с него каквото намеря за добре?

Момчето беше петнадесетгодишно. Докато стоеше на колене и плачеше, последните остатъци от лепкавия хашиш излетяха от младото му тяло и го оставиха разтреперано и слабо.

— Моля те! Каквото поискаш! Твой съм — каза момчето, хлипайки. Все още не смееше да отвори очи, уплашено дали видението няма да изчезне и то отново да остане само тук.

Стареца допря чаша до устните му и го остави да подуши смолата, за която казваха, че вдъхва кураж. Момчето загълта жадно и пурпурното вино се стече по голите му гърди и ръце. Старецът изсумтя доволно, когато тялото се отпусна, отново изгубило съзнание.

Когато се събуди, младежът лежеше на чисти чаршафи в гола каменна стая някъде в крепостта, убежището на Стареца от света. Останал сам, той плака от видяното, без да подозира, че продължават да го наблюдават. Когато спусна крака на земята и се опита да стане, беше твърдо решен никога повече да не вижда демоните от стаята с мъртъвците. Потръпна, когато си спомни как труповете се движеха, гледаха го и всяка картина бе по-ярка и ужасяваща от предишната. Помисли си, че щеше полудее, ако градината не беше останала също в ума му. Нейното спокойствие го беше закриляло дори в ада.

Дървената врата се отвори и младежът пое дълбоко дъх, щом се озова пред онзи, който го бе извел от онова място. Стареца беше дребен и як, със свирепи очи върху тъмно като махагон лице. Брадата му бе намазана и съвършена, но дрехите му си оставаха прости, както винаги, подходящи за човек, който е отказал всички съблазни на богатството. Младежът се просна по очи върху хладния камък.

— Най-сетне разбираш — меко рече Стареца. — Аз те хванах за ръка и ти показах славата и провала. Кое ще избереш, когато настъпи моментът?

— Славата, господарю — отвърна младежът, като се тресеше.

— Животът ти е само птичи полет през осветена стая. Преминаваш от безкраен мрак във вечна нощ, между които има само един кратък миг. Стаята няма значение. Животът ти няма значение, а само как ще се подготвиш за следващия.

— Разбирам — каза младежът. Отново почувства мазното докосване на мъртвата плът и потръпна.

— Съжалявай онези, които не знаят какво ги чака след смъртта. Можеш да се изправиш силен сред тях, защото си видял рая и ада, без да изгубиш кураж.

Водачът на хашишините протегна дружески ръка и помогна на младежа да се изправи.

— Сега можеш да се присъединиш към братята си. Мъже като теб, на които бе позволено да погледнат през цепнатината в стените на реалността. Няма да провалиш тях или мен, когато донесеш идеална смърт в нозете на Аллах.

— Няма, господарю — отвърна младежът, по-сигурен отвсякога. — Кажи ми кого трябва да убия. Няма да се проваля.

Стареца се усмихна. Винаги се трогваше от пламенната вяра на младите воители, които изпращаше в света. И той навремето беше един от тях и когато нощите бяха тъмни и студени, понякога все още копнееше за градината, която му бяха показали. Надяваше се, че когато смъртта най-сетне го прибере, истинската ще бъде толкова прекрасна, колкото създадената от него. Нека има хашиш в рая, помисли си той. Нека отново бъде млад и гъвкав като това момче.

— Ще идеш с братята си в лагера на монголския хан, който се нарича Чингис.

— Сред неверниците ли, господарю? — заекна младежът. Вече се чувстваше омърсен.

— Сред неверниците. Вярата ти ще те държи силен. За това и само за това беше обучаван при нас тези пет години. Беше избран заради умението ти да учиш езици. Можеш да служиш добре на Аллах с този негов дар. — Старецът постави ръка на рамото на младежа. Дланта му сякаш излъчваше топлина. — Сближи се с хана и когато дойде подходящ момент, отнеми живота му с един удар в сърцето. Разбираш ли цената на провала?

Младежът преглътна с мъка. Споменът за ямата беше свеж.

— Няма да се проваля, господарю. Кълна се.

ВТОРА ЧАСТ

20.

Не се долавяше никакъв ветрец в лятната жегата. Въздухът бе неподвижен и слънцето опразваше улиците в часовете около пладне. Град Алмашан беше по-скоро само крепост, стар и пращен, макар че покрай стените му минаваше блестяща река. Този ден по бреговете ѝ нямаше жени и деца. Алмашан бе затворен, натъпкан с хора и животни от околните села. Пазарите миришеха на страх и помийни ями, които разнасяха зловоние и не можеха да бъдат изпразнени.

Градските търговци чуваха шепота на бурята в далечината, който ставаше все по-силен. На онези долу не им оставаше друго, освен да гледат към стражевите постове и да се молят за спасение. Дори просяците бяха престанали да викат за милостиня.

— Бъдете готови! — извика Ибрахим на хората долу при портата. Впери поглед от стената с разтуптяно сърце. Почвата около Алмашан беше твърде слаба и бедна, за да става за обработка. Но пък и богатството на жителите му никога не бе зависело от реколтата.

В маранята се появи черна редица конници, приближаващи с плашеща бързина. Те бяха причина любимият на Ибрахим град да бъде пълен с чужденци. Търговци и кербани се бяха втурнали зад стените му в търсене на убежище. Ибрахим ги беше обложил с тежък данък — половината от стоките, които се мъчеха да запазят. Никой не бе посмял да възрази. Ако оцелееше при монголската атака, Ибрахим щеше да бъде изключително богат човек, но това не го правеше особено самоуверен.

Малкият му град се издигаше от седемстотин години край брега на реката. Търговците му бяха пътували чак до земите на Дзин и Испания, за да се върнат със съкровища и безценни знания, но винаги без да събуждат интереса на крале и шахове. Старейшините на Алмашан плащаха данъците си навреме и трупаха богатства от труда на робите неверници. Малкият град бе издигнал стените и хамбарите си от тези печалби, превръщайки се в средище на търговията с хора. Земята не можеше да осигури на Ибрахим дори малка част от богатството, на което вече се наслаждаваше.

Напрегна поглед на ослепителната светлина. Възлестите му ръце се бяха вкопчили в тъмните камъни, останали от някакъв древен форт в далечното минало. Още по-рано градът бил само крайпътен сарай до реката, в който търговците на роби отсядали да починат, преди да продължат към големите пазари на юг и на изток. Алмашан беше изникнал от нищото и ги беше задържал тук.

Въздъхна. Според онова, което бе чул, монголите не разбираха търговията. Те щяха да видят тук само един вражески град. Тюрбанът му беше подгизнал от пот, но той продължаваше да бърше челото си, оставяйки тъмно петно върху прохладната бяла тъкан на робата си.

Пред монголските конници препускаше самотен бедуин и се озърташе през рамо, без да спира. Яздеше чудесен черен кон, чиито размери и скорост едва го държаха на разстояние от преследвачите. Ибрахим забарабани с пръсти по грубия камък, като обмисляше дали да отвори малката врата в портата. Пустинният воин явно си мислеше, че бяга към спасението, но ако портите останеха затворени, монголите може би нямаше да нападнат. Ако пуснеха беглеца да влезе, колко дълго Алмашан щеше да издържи неминуемата атака?

Обхванат от колебания, Ибрахим се обърна и погледна надолу. По улици и базари още се говореше за поражението на шаха и той отчаяно се нуждаеше от новини, но не и на цената на своя град. Не, портата щеше да остане затворена и човека го чакаше смърт. Изпълни се с гняв при мисълта, че неверниците убиват мюсюлманин направо пред града, но много семейства разчитаха на Ибрахим за своята безопасност. Може би монголите щяха да продължат нататък, след като пролеят кръв. Щеше да се моли за душата на нещастника.

Монголската редица беше достатъчно близо, за да различи Ибрахим отделните коне. Потръпна при вида на свирепите воители, които бяха разбили шах Ала-уд-Дин Мохамед и направили на пух и прах огромната му войска пред очите на Отрар. Не виждаше обаче катапулти и каруци — нямаше и помен от многолюдния нашественик, който се бе излял от планините на изток. Най-много три хиляди мъже препускаха към града му, но само конниците не можеха да разтревожат Алмашан. Камъкът под ръцете му отразяваше богатствата от вековната търговия с роби. Стените пазеха тези богатства, както и живеещите зад тях.

Гледаше горчиво как арабинът спира пред градската порта. Мъжът махна отчаяно и завъртя коня си на място, като викаше към хората горе.

— Пуснете ме! Вижте онези зад мен!

Ибрахим усети погледите на останалите около него. Застана абсолютно изпънат и поклати глава. Монголите бяха само на половин миля и той вече чуваше грохота на копитата им. Алмашан бе независим открай време. Не можеше да рискува да си навлече гнева на онзи чуждоземен хан.

Арабинът отдолу зяпна и погледът му се стрелна към носещите се към него воини.

— В името на Аллах! — изрева той. — Нима ще ме оставиш да ме убият? Нося вести, които трябва да чуеш!

Ибрахим сви треперещ юмрук. Конят на мъжа имаше дисаги. Наистина ли беше пратеник? И какви са тези толкова важни вести? Неверниците монголи бяха само на няколко мига разстояние. Чуваше пръхтенето на конете им и гърлените викове на мъжете, докато опъваха лъковете си. Изруга под нос и извърна поглед. Какво беше един живот в сравнение с цял град? Алмашан щеше да оцелее.

Чу се глъчка, Ибрахим се отдръпна от парапета и погледна надолу. За свой ужас видя брат си да удря един страж през лицето. Мъжът падна и макар че Ибрахим извика гневно, брат му вдигна резето и ярък слънчев лъч освети сумрака долу. Преди Ибрахим да успее да извика отново, вратата се затвори, а задъханият бедуин беше на сигурно място вътре. Почервениял от ярост, Ибрахим се втурна надолу по каменните стъпала към улицата.

— Глупаци! — изрева той. — Какво *направихте*?

Стражите не посмяха да го погледнат в очите, а брат му само сви рамене. Вратата в портата внезапно се разтресе и всички подскочиха. Резето издрънча от удара и някой падна от стената със стрела в рамото. Ибрахим трепна, когато монголите отвън завиха от безсилие и гняв.

— Уби всички ни — рече вбесеният Ибрахим. Усети студения поглед на новодошлия и го игнорира. — Върни им го и може би ще ни пощадят.

Брат му сви рамене.

— Иншаллах — промърмори той. Съдбата им бе в Божиите ръце. Той беше действал и човекът бе вътре в града им. Шумът отвън се

засили и накара всички да се изпотят още повече.

Пратеникът бе още задъхан от разминаването на косъм със смъртта. Стоеше с ръце на коленете и Ибрахим видя, че е взел дисагите със себе си.

— Името ми е Юсуф Алгани — каза той, когато дойде на себе си. Не беше пропуснал кавгата между братята и погледът му бе студен, докато се обръщаше към Ибрахим. — Не се бой за града си. Монголските кучета нямат обсадни оръжия. Стените ти са в безопасност. Бъди благодарен, че не си навлече гнева на Аллах със страха си.

Ибрахим потисна яростта и отчаянието си, за да отговори:

— Заради теб брат ми изложи всички ни на опасност. Ние сме търговски град и само стените ни пазят. Какви вести са толкова важни, че си рискувал живота си, за да дойдеш в Алмашан?

Юсуф се усмихна, показвайки само няколко зъба на почернялото си от слънцето лице.

— Имам вест за голяма победа, но не за твоите уши. Отведи ме при шаха и ще ощастливя сърцето му.

Ибрахим примигна объркано, погледна към брат си и отново към самоуверения млад мъж.

— Шах Мохамед не е в Алмашан, братко. Това ли си мислеше?

Юсуф се ухили невъзмутимо.

— Не си играй игрички, приятелю. Той ще иска да чуе какво знам. Заведи ме при него и няма да спомена как едва не ме остави да умра пред стените ти.

Ибрахим запелтечи объркано:

— Наистина не е в Алмашан. Нима идва насам? Ще наредя да ти донесат храна и напитки. Кажи ми каквото знаеш и ще му предам, когато пристигне.

Усмивката на пратеника бавно изчезна и се смени с огромна умора.

— Надявах се да е тук — промърмори сам на себе си той.

Ибрахим го гледаше как потупва една от кожените чанти, сякаш съдържанието ѝ е станало прекалено горещо, за да я държи спокойно.

— Трябва да тръгвам — внезапно рече Юсуф. Поклони се на Ибрахим, макар че жестът му беше формален и скован. — Думите ми са предназначени единствено за шаха и щом той не е тук, трябва да

продължа към следващия град. Може би там няма да ме карат да чакам до последния момент, за да ме пуснат.

Ибрахим щеше да отговори, но шумът отвън спря така внезапно, както беше започнал. Хвърли нервен поглед към своя брат идиот и изтича нагоре по стъпалата. Другите го последваха и всички заедно надникнаха навън.

Монголите си отиваха. Ибрахим въздъхна с облекчение и благодари на Аллах за града си. Колко пъти съветът се беше оплаквал от цената, когато той реши да подсили и поправи рушащите се стени? Беше се оказал хиляди пъти прав. Монголите не можеха да нападнат дома му без своите каменохвъргачки, а може би дори те нямаше да им свършат работа, Алмашан презираше техните мечове и лъкове. Ибрахим гледаше с радост как вражеските воители се отдалечават, без да се обръщат назад.

— Хитри са — рече Юсуф до рамото му. — Сигурно се опитват да ни излъжат. Виждал съм да го правят и друг път. Не им вярвай, господарю.

Самочувствието на Ибрахим се засили.

— Не могат да разбият стените ни, Юсуф — сърдечно отвърна той. — А сега ще приемеш ли прохладни напитки в дома ми? Любопитен съм да разбера какви вести носиш.

За негово съжаление младият мъж поклати глава, без да откъсва поглед от монголските конници.

— Няма да остана тук. Не и когато шахът е някъде наблизо. Той трябва да научи. Съдбата на по-големи градове от този зависят от това дали ще го намеря.

Преди Ибрахим да успее да отговори, мъжът се надвеси през парапета и погледна надолу.

— Убиха ли коня ми? — попита той.

Братът на Ибрахим си прочисти гърлото.

— Взеха го. — Юсуф изруга и той продължи: — Имам една добра кобила. Можеш да я вземеш.

— Ще я купя — отвърна Юсуф.

Братът на Ибрахим сведе глава, доволен от предложението.

— Много е силна. Като човек на шаха ще ти предложи отлична цена.

На Ибрахим не му оставаше друго, освен да стои и да стиска юмруци, докато брат му прати човек да доведе втората си най-добра кобила при портата. Младият пратеник слезе по каменните стъпала и Ибрахим бе принуден да го последва с останалите. Не се сдържа да погледне отново дисагите, като тайно се питаше дали съдържанието им си заслужава едно прерязано гърло. Юсуф сякаш усети това и отново се усмихна.

— В чантите няма нищо ценно, господарю — рече той и почука с пръст главата си. — Посланията ми са ето тук.

Ибрахим се изчерви засрамен, че младият мъж е прочел мислите му. Когато кобилата пристигна, пратеникът я огледа с окоето на познавач. Накрая остана доволен и плати на брат му повече от назованото, с което му оказа чест. Ибрахим гледаше кисело как мъжът проверява колана и поводите. Стражите отгоре извикаха, че пътят е чист.

— Готов съм да платя добре, за да чуя вестите — внезапно рече Ибрахим. За негова изненада пратеникът се поколеба. — В злато — побърза да добави Ибрахим, усещайки момента на слабост.

— Добре тогава, господарю — отвърна Юсуф. — И без това се нуждая от средства, за да продължа диренето си. Но трябва да стане по-бързо.

Докато Ибрахим се мъчеше да скрие радостта си, пратеникът даде поводите на един страж и го последва в най-близката къща. Семейството вътре не възрази, когато Ибрахим заповяда да излязат. Само след няколко мига остана сам с пратеника и трепереше от нетърпение да чуе новините.

— Къде е обещаното злато? — тихо рече Юсуф.

Ибрахим беше така възбуден, че изобщо не се поколеба. Извади пълна кесия изпод робата си, все още топла и влажна от допира до кожата му. Младият мъж я претегли на ръка и хвърли поглед на съдържанието с крива усмивка, преди да я скрие.

— Това е само за теб, господарю — рече той едва ли не шепнешком. — Бедността ме принуждава да проговоря, но не и за всяко ухо.

— Казвай — подтикна го Ибрахим. — Ще си остане само между нас.

— Бухара падна, но гарнизонът на Самарканд постигна голяма победа. Войската на хана беше разбита на бойното поле. В момента са слаби. Ако шахът се върне да поведе верните градове, ще имаме главите им. Ако дойде, господарю. Именно затова трябва да го намеря колкото се може по-бързо.

— Слава на Аллах — прошепна Ибрахим. — Сега разбирам защо не можеш да спиращ.

Пратеникът докосна челото, устните и сърцето си.

— Аз съм слуга на шаха, господарю. Аллах да благослови теб и почтения ти дом. А сега трябва да тръгвам.

Ибрахим побърза да излезе и закричи по-самоуверено към портата. Чувстваше погледите на всички върху себе си и дори глупавият му брат се взираше в него, сякаш можеше да познае какви са били вестите.

Малката врата отново се отвори и пусна слънчева светлина и свеж въздух в тясното пространство под стените. Пратеникът се поклони на Ибрахим и поведе кобилата през отвора. Вратата се залости зад него, той смушка животното и препусна в прахта.

Слънцето залязваше, когато Юсуф настигна тумана на Субодай и Джебе. Влезе в импровизирания лагер, отвърщайки на поздравите на воините. Беше на деветнадесет и повече от доволен от себе си. Дори Субодай се усмихна на самочувствието на младия арабин, докато слизаше от коня и се покланяше пред двамата военачалници.

— Там ли е шахът? — попита Субодай.

Юсуф поклати глава.

— Щяха да ми кажат, военачалнико.

Субодай сви раздражено устни. Шахът и синовете му бяха като призраци. Монголите го преследваха заедно с гвардейците му чак до края на лятото, а той все успяваше да им се изплъзне. Субодай се надяваше, че се е скрил в града край реката, чиито стени бяха твърде високи, за да ги атакуват.

— Хлъзгава риба е този старец — рече Джебе. — Но накрая ще го пипнем. Не може да мине покрай нас без някой да го види, дори с малкото хора, които са му останали.

Субодай изсумтя.

— Де да бях и аз така сигурен. Той беше достатъчно хитър да остави фалшива следа. Едва не го изгубихме тогава, а сега е много по-

трудно да го проследим само с шепа хора.

Разтърка ръката си на мястото, където го бе изненадал един от хората на шаха. Засадата беше разположена добре, но гвардейците се оказаха пред многократно превъзхождащ ги противник. Макар да им отне време, Субодай и Джебе ги изклаха до последния човек. Бяха проверили всеки убит и всички се бяха оказаха млади и силни. Прехапа устна при спомена.

— Може да се скрие в някоя пещера и да заличи следите си. А може и вече да сме го подминали.

— В града не знаят нищо, военачалнико — каза Юсуф. — Шахът не е спирал никъде наоколо за припаси. Търговците на роби щяха да научат и да ми кажат.

Беше очаквал да го поздравят за успешната измама, макар тя да беше идея на Субодай. Вместо това двамата военачалници отново се върнаха към разискванията си, сякаш той не беше сторил нищо. Не спомена за кесията злато, която бе спечелил с няколкото си лъжи. Бяха забелязали новата кобила и щяха да сметнат, че тя е достатъчна награда за труда му. Не беше нужно монголските военачалници да научават всичко.

— Съгледвачите съобщават за десетки села и градчета на запад — каза Джебе, след като хвърли поглед на Юсуф. — Ако е минал през тях, все някой ще е запомнил въоръжена трупа и старец. Не може да бяга вечно.

— Но досега се справя — рязко отвърна Субодай. Обърна се към Юсуф, който все още бе там и пристъпваше от крак на крак. — Добра работа свърши, Юсуф. А сега ни остави.

Младият мъж се поклони дълбоко. Тези монголи плащаха добре и това беше хубаво. Ако шахът успееше да им се изплъзва до зимата, Юсуф щеше да стане богат човек. Докато крачеше из лагера, той кимаше и се усмихваше на някои от воините, които познаваше. Бяха притихнали с настъпването на вечерта, както притихват вълците, когато наоколо няма плячка. Видя ги да точат мечове и да приготвят стрели с бавни и спокойни движения. Юсуф леко потрепери. Беше чул за нападението срещу жените и децата им. Не искаше да вижда какво ще се случи, когато най-сетне хванат шаха и синовете му.

Джелауддин разтърка очи, гневен заради собствената си слабост. Не можеше да позволи тримата му братя да видят как самоувереността му изчезва, особено когато всеки ден обръщаха към него погледи, изпълнени със страх и надежда.

Трепна в мрака от тежкото дишане на баща си — хрипове и дълго протяжно свирене на гърдите, което сякаш продължаваше безкрай. Всеки път щом спираше, Джелауддин се вслушваше отчаяно. Не знаеше какво да прави, ако тишината се проточи.

Монголите бяха съсипали стареца, сякаш го бяха улучили с една от стрелите си. Преследването през равнини и планини не даде на шаха никаква възможност да си почине и да възвърне силите си. Влажната земя и свирепите дъждове ги принуждаваха да търпят студ и болки в ставите. Старецът бе прехвърлил шейсетте и макар че бе здрав като бик, влагата се беше пропила в белия му дроб и изсмукваше силата му. Джелауддин усети как сълзите пълнят очите му и ги избърса яростно, като притисна длани силно, за да може болката да отслаби гнева му.

Никога преди не го бяха преследвали като диво животно. През първия месец всичко това му приличаше на игра. Заедно с братята си се смееше на монголите по следите им и измисляше нелепи планове как да им се измъкнат. Когато започнаха дъждовете, оставяха лъжливи следи, разделяха отряда, после разделяха двете половини отново. Бяха пратили хора на смърт в засади, които почти не забавиха неумолимия враг, който продължаваше да ги гони.

Чу как баща му изхриптя в тъмното. Дробовете му бяха пълни с гъста слуз и скоро щеше да се събуди и да се закашля. Джелауддин щеше да го тупа по гърба, както бе правил толкова много пъти преди, докато кожата на стареца изгуби восъчния си цвят и поредният ден бягство не започне.

— Проклети да са — прошепна той. Монголите сигурно имаха хора, които можеха да проследят и птица в небето. Четири пъти Джелауддин бе рискувал да обърнат обратно на изток. Всеки път виждаха далечна линия съгледвачи, пръснати нашироко, да се оглеждат за подобен опит. Последния път бяха принудени да бягат до пълно изтощение, докато не се изгубиха в пазара на един град. Джелауддин едва бе успял да спаси живота си, а кашлицата на баща му започна две нощи по-късно, след като спа на мократа земя.

Братята с мъка отпратиха последните гвардейци. Беше много лесно да се проследят големи групи хора, дори последните няколко дузини, които бяха останали упорито с шаха, на когото се бяха заклели да служат. Сега само Джелауддин и тримата му по-млади братя се грижеха за баща си. Толкова много пъти бяха сменяли дрехите и конете си, че не помнеха броя им. Оставаше им съвсем малко злато за храна и припаси, а след това Джелауддин наистина не знаеше какво ще стане. Докосна малката кесия със скъпоценни камъни, скрита под робата му. Тихият им звън му действаше успокоително. Беше далеч от лихварите на големите градове и не знаеше дали може да продаде и един камък, без да рискува. Това го влудяваше. Той и братята му не можеха да живеят от земята, както правеха монголите. Беше роден в коприна и обграден от слуги, които угаждаха и на най-малката му прищявка.

Баща му се закашля в тъмното и Джелауддин се пресегна към него и му помогна да седне. Не помнеше името на градчето, в което бяха спрели. Може би монголите препускаха в околностите му, докато шахът се бореше за глътка въздух.

Поклати глава, обхванат от отчаяние. Още една нощ на земята щеше да убие баща му, сигурен беше. Ако такава е волята на Аллах, по-добре да ги прибере тази нощ, поне когато са със сухи дрехи и храна в измъчените си стомаси. По-добре, отколкото вълците да им се нахвърлят, докато спят на полето като агнета.

— Сине? — със слаб глас повика баща му.

Джелауддин допря длан до челото на баща си и едва не се опари. Треската измъчваше стареца и Джелауддин не беше сигурен, че шахът го е познал.

— Тихо, тате. Ще събудиш конярчетата. На сигурно място сме.

Баща му се опита да каже още нещо, но пристъпът на кашлица превърна думите му в безсмислени резки звуци. Шахът се наведе над ръба на леглото и се изхрани немошно в кофата. Джелауддин се намръщи, като го чу. Утрото наближаваше, а той още не беше спал; не можеше да спи, когато баща му се нуждае от него.

Каспийско море бе на повече от сто мили на запад от бедното градче сред осветените от луната ниви. Никога не беше пътувал отвъд него. Почти не можеше да си представи земите и народите там, но щеше да се скрие сред тях, ако монголите продължават да ги гонят все по-далеч и далеч от дома. Отчаяно искаха да си пробият път през

преследвачите си, но как можеха да го сторят? Дори беше оставил трима гвардейци скрити в шумата, за да останат незабелязани от монголите. Ако бяха оцелели, нима нямаше да доведат помощ с идването на зимата? Всеки шум в нощта се посрещаше с ужас от шаха и синовете му и те вече не се смееха на врага, който нямаше да спре дори ако избягат под земята.

Шах Ала-уд-Дин се отпусна изтощен върху сламеника, който му бе намерил Джелауддин. Синовете му спяха в мръсната конюшня и дори това беше по-добре от всичко през последните месеци. Джелауддин се вслуша в поуспокоеното дишане на баща си и наруга наум стареца заради болестта му. С всеки изминал ден изминаваха по-кратко разстояние, а Джелауддин се съмняваше, че монголите са също толкова бавни.

Щом баща му заспа, той се замисли да легне на земята, както бе правил през горещите месеци. Нуждаеха се от конете, за да имат възможност да се измъкнат, но ако ги продадяха или убиеха и влезеха в следващия град като обикновени пътници, как щяха да ги открият монголите? Въпреки демонските умения на преследвачи, те си оставаха само хора. Беше увещавал шаха да спрат в древния робски пазар Алмашан, но старецът не искаше и да чуе, че могат да се крият като просяци. Самата мисъл го нараняваше. Достатъчно трудно бе да го накарат да престане да обявява кой е пред градските първенци и да предизвиква монголите от стените.

Спирането означаваше смърт, сигурен беше Джелауддин. Войската, която преследваше баща му, носеше ужас със себе си и малко градове биха пожертвали собствените си семейства заради шаха и синовете му. Джелауддин знаеше, че веднага щом монголите обкръжат града, той ще бъде предаден или убит в съня си. Оставаха му малко възможности. Впери поглед в тъмното към човека, който бе заповядвал през целия си живот. Трудно му беше да приеме, че шахът бе твърде слаб, за да избегне псетата по петите им. Макар да бе най-големият син, Джелауддин не се чувстваше готов да се противопостави на волята на баща си.

— Ще спрем, татко — внезапно прошепна той. — Ще се скрием с конете в някой град. Имаме достатъчно пари да живеем просто, докато възвърнеш силите си. Ще ни подминат. Аллах, заслепи ги. Ако е твоята воля, нека ни подминат.

Баща му не можеше да го чуе в бълнуването си. Треската се загнездваше в дробовете му и всеки ден му оставаше по-малко и по-малко дъх.

21.

В околностите на град Нур Чингис се разхождаше с жените и братята си зад една каруца, теглена от камили. Макар че през зимата дните бяха по-къси, лекият ветреца почти не донасяше студ. За онези, които познаваха лед и сняг всяка зима от детството си, денят бе почти като пролетен. Умът му беше ясен и спокоен за пръв път от месеци и той гледаше с гордост как малкият Толуй управлява животните с поводите. Най-малкият му син беше едва на четиринадесет, но сватбената церемония вече се бе състояла по искане на бащата на момичето. Две години по-голяма от Толуй, тя вече гледаше бебе в гера си и беше бременна с второ дете. Беше се наложило Бюрте да подсказва на Чингис да се погрижи за сватбата, преди някой от роднините на момичето да бъде принуден, макар и с неохота, да обяви кръвна вражда с ханския син.

Втората бременност на момичето вече личеше, въпреки че семейството ѝ правеше всичко възможно да я скрие под обемистите роби. Несъмнено майка ѝ се грижеше за първородното момче, мислеше си Чингис, докато крачеше. Толуй и момичето Сорхатани изглеждаха сякаш влюбени, макар и да прекриваха законите на племената. Не беше необичайно млади момчета да забременеят, макар че Сорхатани показваше необичаен дух, захващайки се с Толуй без одобрението на баща си. Дори беше отишла при Бюрте да помоли Чингис да даде име на първия ѝ син. Ханът винаги се бе възхищавал на подобен безсрамен кураж и остана доволен от избора на Толуй. Беше нарекал момчето Монгке, което означаваше „вечен“ — подходящо име за някой, който щеше да продължи неговата кръв. Докато вървеше, Чингис си мислеше да обяви всички деца за законни, независимо дали са родени в брак или не. Сигурен бе, че това може да им спести неприятности в бъдеще.

— Когато бях момче — с известен копнеж рече той, — младият мъж трябваше да пътува дни наред, за да стигне до племето на невестата си.

Хазар изсумтя.

— Имам четири жени, братко. Ако трябваше да го правя всеки път, май нямаше да се занимавам с нищо друго.

— Направо съм изумена, че те търпят — обади се със сладка усмивка Бюрте и направи жест с кутрето си към Чакахай, при което принцесата се изкиска.

Чингис се ухили на първата си жена. Настроението му се приповдигаше, когато я виждаше да се усмихва — висока и силна, със загорели от слънцето голи ръце. Дори бледата кожа на Чакахай бе придобила златист оттенък през горещите месеци и двете жени излъчваха здраве. Испита удоволствие, когато улови намигването на Бюрте, щом забеляза, че я гледа. Двете с Чакахай като че ли бяха стигнали до разбирателство след нападението на шаха срещу семействата. Поне вече не му се налагаше да ги следи прекалено изкъсо, когато са заедно и всеки момент могат да се разфучат като котки в торба. Това си беше мир в известен смисъл.

— Народът се нуждае от деца, Бюрте — рече той.

Хазар се изсмя похотливо, карайки двете жени да се спогледат многозначително. Самият Хазар бе станал баща на седемнадесет деца, които познаваше, и с право се гордееше, че четиринадесет от тях са живи. С изключение на Темуге, братята на Чингис бяха дали своя дял в увеличаването на народа с крещящи малчугани, които тичаха между герите. Темуге също се беше оженил, но бракът му засега не бе дал резултат. Най-малкият му брат явно предпочиташе да запълва дните си с уреждане на споровете между племената. Чингис хвърли поглед към него, но Темуге не бе обърнал внимание на Хазар и гледаше как Толуй слиза от каруцата. Ханът испита топло чувство към най-малкия си брат — нещо, което не му се случваше често. Темуге беше създал своя собствена малка империя в рамките на народа. Осемдесет мъже и жени работеха за него в личния му щаб. Чингис беше чул, че дори ги е научил да четат и пишат. Това изглежда вършеше работа и ханът беше доволен, че брат му не идва при него с проблемите, с които се сблъсква всеки ден. За разлика от дългите крачки на братята му воини, тези на Темуге бяха къси и малко превзети, а дългата си коса предпочиташе да носи завързана в дзински стил. Къпеше се прекалено често и Чингис долавяше аромата на благоуханно масло, който се носеше от него, когато подухнеше ветреца. Имаше моменти, когато той се срамуваше от

брат си, но Темуге изглеждаше доволен и племената постепенно приемаха властта му.

Семейството на невестата бе разположило малкия си лагер западно от Нур, като бе подредило герите си по традиционния начин. Чингис видя, че Толуй се поколеба, щом въоръжени мъже препуснаха да го пресрещнат. Синята роба и златната туника на сина му не можеха да се сбъркат дори отдалеч.

Чингис се усмихна на представлението, което мъжете от семейството изпълняваха. Сякаш не забелязваха хилядите, които бяха дошли да видят съюза, и размахваха мечовете си, като че ли бяха наистина обидени. Толуй се поклонил дълбоко на бащата на Сорхатани. Чингис неволно трепна. В края на краищата, Толуй беше син на великия хан. Сорхатани вече беше майка и баща ѝ едва ли би отпратил момчето, ако не засвидетелства достатъчно уважение.

Въздъхна към Бюрте, сигурен, че го разбира. Толуй беше добър син, макар че сякаш му липсваше пламъчето на баща му и чичовците му. Може би той растеше в сянката на Джучи и Чагатай. Погледът му се плъзна надясно, към двамата млади мъже, които вървяха заедно с Угедай. Най-големите му синове не бяха оставили различията си настрана, но това беше тема за друг ден.

Бащата на булката най-сетне се умиловисти и позволи на Толуй да влезе при герите и да поздрави бъдещата си съпруга. Чингис и жените му приближиха семейната сбирка, докато Кокчу благославяше земята и хвърляше капки черен айраг във въздуха за духовете, които ги наблюдаваха.

— Той е чудесен син — рече Хаджиун и потупа брат си и Бюрте по гърба. — Трябва да се гордеее с него.

— Гордея се — отвърна Чингис. — Макар да се съмнявам, че може да бъде водач. Твърде мек е, за да държи живота на хора в ръцете си.

— Още е млад — побърза да се обади Бюрте и поклати укорително глава. — И не е живял твоя живот.

— А може би трябва. Ако бях оставил момчетата да се оправят през зимите в родината, вместо да ги водя тук, сигурно всички щяха да са ханове. — Усещаше, че Джучи и Чагатай надават ухо, макар да се преструваха, че не слушат.

— Тепърва ще бъдат, братко — рече Хазар. — Ще видиш. Завладените земи се нуждаят от мъже, които да ги управляват. Дай му няколко години и го направи шах на някое от тези пустинни кралства. Остави му един туман да го поддържа и той ще те накара да се гордееш, не се съмнявам.

Чингис кимна, доволен от комплимента към момчето му. Забеляза, че Темуге се обръща с внезапно събуден интерес от думите на Хазар.

— Добра идея — рече той. — В Дзин често се налагаше да превземаме един град повече от веднъж. Някои се съпротивляваха дори след второто нападение и трябваше да ги унищожим. Не можем просто да ги прегазим и да очакваме, че ще си останат победени.

Чингис леко се намръщи на това „ние“. Не си спомняше Темуге да е атакувал градове, но денят беше специален и си замълча. Най-малкият му брат продължи най-нехайно:

— Дай ми възможност и ще поставя по един добър човек във всеки град, който превземем от липсващия шах, за да управлява от твое име. След десет или двайсет години ще имаш империя колкото Дзин и Сун, взети заедно.

Чингис си спомни за един стар разговор с водача на гилдия в дзинския град Баотоу. Човекът беше предложил нещо подобно преди толкова много години. Трудно му беше да приеме подобно схващане. Защо му е на човек да владее град, щом степите са открити и пусти? Все пак идеята го заинтригува и той не се присмя на думите на брат си.

Семейството на невестата не би могло да изхрани толкова много гости, но Темуге бе наредил всяка печка в лагера да бъде запалена за сватбеното пиршество. Огромни постелки от плът бяха постлани върху прашната земя и Чингис седна с братята си, като прие мях айраг и димяща купа със сведена глава. Около него настроението бе приповдигнато и някои запяха песни. На това място, след като Нур се бе предал два дни по-рано, Чингис се чувстваше по-отпуснат от всеки друг път през многото месеци война. Унищожаването на Отрар не бе укротило яростта му. Тъкмо напротив, тя бе нараснала. Здравата беше измъчил всички, но шахът бе все още жив и Чингис се стремеше да сее разруха в земите му. Бяха престъпили чертата с атаката срещу жените

и децата и поради отсъствието на самия шах Чингис наказваше народа му по единствения начин, който знаеше.

— Тази идея не ми харесва, Темуге — рече най-сетне той. Лицето на брат му посърна, преди Чингис да продължи. — Но не я забранявам. Не искам тези араби да се промъкват зад нас, след като сме продължили нататък. Ако искат да живеят, ще бъдат роби. — Помъчи се да не покаже гнева си. — Управлението на град може да се окаже добра награда за старите воители. Мъж като Арслан би се подмладил от подобно предизвикателство.

— Ще пратя съгледвачи да го намерят — моментално отвърна Темуге.

Чингис се намръщи. Нямахше предвид самия Арслан. Въпреки това старецът му липсваше и той не можа да намери причина да възрази.

— Добре, братко. Но прати също да повикат и Чен Юй от Баотоу, ако е още жив.

— Онзи дребен престъпник! — запръска слюнки Темуге. — Нямах предвид да се дава власт на *всекиго*. Той вече си има Баотоу, братко. Мога да назова дузина мъже, които са по-подходящи за подобна работа.

Чингис махна нетърпеливо с ръка. Нямахше намерение да започва спор, а ето че сега разговорът заплашваше да го разгорещи и да развали деня.

— Той разбира тъкмо от тези неща, Темуге, и това го прави ценен. Предложи му злато и власт. Може и да откаже, не знам. Трябва ли да се повтарям?

— Разбира се, че не — отвърна Темуге. — Прекарахме толкова много време във война, че е трудно да се мисли какво следва по-нататък, но...

— *Ти* не си прекарал много време във война — обади се Хазар и го сръга с лакът. — *Ти* прекарваш много време с купища хартии или си играеш на хан с твоите прислужнички.

Темуге моментално пламна и щеше да отговори, но Чингис вдигна ръка, за да въдвори мир.

— Не днес — рече той и двамата мъже притихнаха, разменяйки си кръвнишки погледи.

Видя как недалеч от града група воини скача на крака. Изправи се моментално, когато трима от тях затичаха през оживената тълпа към него. Каквото и да бе прекъснало гощавката им, все още никой друг не го бе забелязал и не едно семейство ги наруга, когато запрескачаха трапезите или се втурваха покрай тях. Мнозина бяха взели кучета на пиршеството и животните се разлаяха възбудено.

— Какво има? — остро попита Чингис. Ако някой от младите идиоти бе започнал бой в сватбения ден на сина му, щеше да му отреже палците.

— От града излизат хора, господарю — отвърна воинът, като се кланяше ниско.

Чингис, Хазар и Хаджиун моментално станаха и тръгнаха през тълпата към града. Макар да бяха спешени, всички бяха добре въоръжени — имаха навик винаги да държат меч или лък подръка.

Идващите от Нур не изглеждаха заплашително. Чингис гледаше с любопитство как група от около шейсет мъже и жени прекосяват разстоянието между града и сватбата. Бяха облечени в пъстроцветни дрехи, които приличаха на сватбената роба на Толуй, и като че ли не носеха оръжия.

Празнуващите се бяха смълчали и доста мъже започнаха да се събират около хана си, готови да убиват при нужда. Когато приближи, групата се озова пред редица свирепи ветерани, почетени от Чингис с покана за сватбата. Видът на воините ги накара да трепнат, но един от тях извика нещо на останалите на странния им език и явно ги поуспокои.

Щом бяха достатъчно близо, за да говорят, Чингис разпозна някои от градските първенци, които се бяха предали. Извика Темуге да превежда.

Брат му изслуша водача от Нур и кимна.

— Донесли са дарове за ханския син по случай сватбата му — рече той.

Чингис изсумтя. Донякъде му се искаше да ги отпрати в домовете им и да го оставят на мира, но отстъпи, може би заради разговора, който имаха преди малко. Разбира се, враговете трябва да се унищожават, но този му се бяха подчинили и не бяха сторили нищо, което да събуди подозренията му. Даваше си сметка, че разположената

му около града войска правеше мирните преговори изненадващо гладки, но в крайна сметка кимна.

— Кажи им, че са добре дошли, но само за днес — обърна се той към Темуге. — Могат да дадат даровете на Толуй, когато пиршеството завърши.

Брат му произнесе поток гърлени звуци и групата видимо си отдъхна, след което се разположи при монголите върху постелките и прие чай и айраг.

Чингис забрави за тях, когато видя как малкият Толуй излиза от гера на тъста си и се ухилва на тълпата. Беше пил чай със семейството и бе официално приет от тях. Водеше Сорхатани за ръка и макар коремът ѝ да личеше през робата, никой не посмя да коментира това в присъствието на Чингис. Кокчу беше готов да посвети съюза на бащата небе и майката земя, като ги призове да благословят новото семейство и да напълнят герите му с дебели силни деца.

Когато шаманът започна да припява, Чакахай потръпна и извърна поглед от него. Бъроте сякаш я разбра и докосна ръката ѝ.

— Не мога да го гледам, без да си помисля за горката Темулун — промърмори Чакахай.

Щом чу името ѝ, настроението на Чингис моментално се вкисна. Беше прекарал целия си живот редом със смъртта, но загубата на сестра му бе тежка. Майка му не наруши уединението си дори за сватбата на своя внук. Само заради това арабските градове трябваше да проклинат деня, в който го бяха погледнали с презрение и го бяха принудили да дойде в земите им.

— Това е ден на едно ново начало — уморено рече Чингис. — Тук няма да се говори за смърт.

Кокчу припяваше, подскачаше и се въртеше, а гласът му се носеше надалеч от ветреца, който изсушаваше потта им. Булката и семейството ѝ стояха неподвижно с наведени глави. Само малкият Толуй се раздвижи, за да изпълни първата си задача като съпруг. Чингис гледаше хладно как момчето започва да издига гер от плетени рамки и купчина дебела плъст. Това беше тежка работа за неговата възраст, но синът му бе чевръст и жилището постепенно започна да придобива форма.

— Ще отмъстя за Темулун и всички останали — внезапно изрече Чингис с тих глас.

Чакахай го погледна и кимна.

— Но това няма да я върне — рече тя.

Чингис сви рамене.

— Не е заради това. Страданието на враговете ми ще бъде пиршество за духовете. Когато остарее, ще си спомням пролетите им сълзи и това ще даде покой на кокалите ми.

Приповдигнатото настроение от празника бе изчезнало и Чингис гледаше нетърпеливо как бащата на булката пристъпва да помогне на малкия Толуй да издигне централния стълб на гера, бял и съвсем нов. Когато всичко беше готово, синът му отвори изрисуваната врата и въведе Сорхатани в новия ѝ дом. По принцип трябваше да скрепят брака тази вечер, но беше ясно, че вече са изпълнили тази задача. Чингис се запита разсеяно как ли синът му ще осигури окървавен парцал, за да покаже, че е отнел девствеността ѝ. Надяваше се, че момчето има здрав разум и няма да го направи.

Остави мяха с айраг и се изправи, отърсвайки трохите от дела си. Щеше да наругае Чакахай за проваления ден, но все пак празникът беше кратка почивка от кървавата работа, с която се занимаваше. Умът му започна да се изпълва с планове и военни ходове, да влиза в студения ритъм, с който щеше да превземе градовете и да изчисти пясъците от всички, които се осмеляваха да му се съпротивляват.

Онези около него като че ли усетиха промяната. Чингис вече не беше любящият баща. Великият хан отново стоеше пред тях и никой не посмя да посрещне спокойния му поглед.

Чингис огледа лагера и онези, които все още лежаха и се хранеха или пиеха, наслаждавайки се на топлината и повода. Неясно защо, безделието им го раздражни.

— Върни воините обратно в лагера, Хаджиун — нареди той. — Да стоят мазнините със здраво препускане и упражнения с лъка.

Брат му се поклони и се отдалечи, пръскайки мъже и жени с резките си заповеди.

Чингис пое дълбоко дъх и разкърши рамене. След Отрар град Бухара беше паднал почти без бой. Целият му гарнизон от десет хиляди души бе дезертирал и все още се спотайваше някъде по хълмовете, ужасен от него.

Цъкна с език, за да накара Джучи да вдигне поглед.

— Поведи тумана си към хълмовете, Джучи. Намери онзи гарнизон и го унищожи.

Когато Джучи изчезна, Чингис изпита леко облекчение. Шахът бе някъде далеч на запад, гонен от Субодай и Джебе. Дори да успееше да им се изплъзне и да се върне, империята му щеше да бъде превърната в пепелища и развалини.

— Темуге? Прати съгледвачите си в Самарканд, да научат всяка подробност за защитата им. Аз ще водя атаката с Чагатай и Джучи, когато се върне. Ще превърнем безценните им градове в прах.

Джелауддин стоеше с гръб към вратата на стаите, които бяха наели в градчето Кудай. Шумът и вонята на соука^[1] останаха навън. Мразеше това мърляво местенце на края на огромната пясъчна пустиня, където живееха само гущери и скорпиони. Потръпна. Разбира се, и преди беше виждал просяци. В големите градове Самарканд и Бухара те се плодяха като плъхове, но никога не му се бе случвало да върви сред тях или да усеща как проядените им от болести ръце дърпат дрехата му. Не беше спрял да остави монети в дланите им и все още кипеше от гняв заради техните проклетия. В други времена щеше да заповяда градът да бъде изпепелен заради обидата, но за пръв път през живота си Джелауддин беше сам, лишен от властта и влиянието, които почти не бе забелязвал, преди да изчезнат.

Подскочи, когато непосредствено до главата му се почука. Огледа отчаяно малката стаичка, но баща му лежеше в съседната, а братята му бяха излезли да купят храна за вечеря. Рязко избърса потта от челото си и отвори широко вратата.

На прага стоеше собственикът на къщата и надничаше подозрително вътре, сякаш Джелауддин можеше да вмъкне половин дузина души в малкия коптор, който беше наел. Джелауддин се наведе над собственика и му закри гледката.

— Какво има? — рязко попита той.

Мъжът се намръщи нагоре към арогантния млад наемател. Лъхаше на някакви остри подправки.

— Пладне е, господине. Дойдох за наема.

Джелауддин кимна раздразнено. Виждаше му се израз на недоверие, че трябва да плаща всеки ден, вместо в края на месеца.

Предположи, че градчето не вижда често непознати, особено откакто монголите се бяха появили в района. Но въпреки това го жегна, че се отнасят с един принц като с човек, който може да избяга през нощта, без да си плати.

Не намери монети в кесията си и трябваше да отиде при паянтовата маса в другия край. Там намери малката купчина, която бяха преброили предишната вечер. Щеше да им стигне най-много за още седмица, а баща му бе все още твърде болен, за да пътува. Джучи взе пет медни монети, но не беше достатъчно бърз, за да попречи на собственика да влезе.

— Ето — рече Джелауддин и пхна парите в ръката му. Щеше да му каже да си върви, но онзи явно не бързаше да си тръгва и Джелауддин осъзна, че държането му не подхожда за човек, принуден да живее в такава бедна квартира. Опита се да изглежда смирен, но собственикът си остана на мястото, като прехвърляше мръсните монети от ръка в ръка.

— Баща ти още ли е зле, господине? — ненадейно попита той. Джелауддин направи крачка напред, за да му попречи да надникне в съседната стая, и той продължи: — Познавам един много добър лекар. Взема скъпо, но е учил в Бухара, преди да се върне при семейството си тук. Стига да можеш да платиш?

Джелауддин отново погледна към малката купчинка монети. В скритата си кесия имаше рубин колкото ставата на палеца му. С него можеше да купи цялата къща, но в никакъв случай не искаше да привлече внимание към семейството си. Безопасността им зависеше от тяхната анонимност.

Чу хриповете на баща си в задната стая, предаде се и кимна.

— Мога да платя. Но първо трябва да намеря бижутер, който може да купува.

— Има много такива, господине. Мога ли да попитам дали има друг, който да претендира за бижуте, което искаш да продадеш?

Отначало Джелауддин не разбра въпроса. После пламна от гняв.

— Не е откраднато! Аз... наследих го от майка си. Трябва ми честен човек, който да ми даде добра цена за него.

Собственикът сведе глава, смутен от обидата, която беше нанесъл.

— Моите извинения, господине. И аз самият съм имал тежки времена. Препоръчвам Абуд, който държи червения дюкян на соука. Той се занимава със злато и всякакви ценни неща. Ако кажеш, че те праща шурейт му, ще ти предложи справедлива цена.

— А докторът? — продължи Джелауддин. — Повикай го да дойде довечера.

— Ще опитам, господине, но в Кудай малцина са образованите като него. Много е зает.

Джелауддин не бе свикнал да се пазари или да плаща подкупи. Мълчанието се проточи и собственикът на къщата трябваше да погледне многозначително към купчинката пари. Младият принц ги събра от масата и му ги даде, като се помъчи да скрие погнусата си, когато ръцете им се докоснаха.

— Ще му кажа, че е лична услуга, господине — с грейнало лице отвърна мъжът. — Ще дойде по залез.

— Добре. А сега се махай — каза изгубилият търпение Джелауддин. Това не беше неговият свят. Почти не беше виждал пари преди възмъжаването си, и то най-вече когато играеше на комар с офицерите на баща си. Чувстваше се омърсен от търговията, сякаш угаждаше на някаква своя интимна прищявка, вратата се затвори и той въздъхна, обхванат от отчаяние.

[1] Соук (араб.) — търговски квартал в големите арабски градове или седмичен пазар в по-малките. — Б.р. ↑

22.

Бижутерът Абуд претегли мъжа пред себе си почти толкова внимателно, колкото и рубина, който беше донесъл. И бижуто, и човекът го изпълваха с подозрения. Макар че шурейт му имаше не по-малък от неговия усет за печалбата.

Мъжът, който се представяше за син на търговец, не разбираше от търговия, това си личеше отдалеч. Начинът, по който се държеше и зяпаше продавачите, докато вървеше към дюкяна на Абуд, беше наистина много странен. Що за човек е този, който никога не е посещавал соук? После арогантността му накара косъмчетата на врата на Абуд да настръхнат и всичките му инстинкти закрещяха за опасност. Беше оцелял четиридесет години като търговец в три града и се доверяваше на сетивата си. Като начало, ръцете на мъжа бяха яки като на човек, въртящ сабя. Приличаше повече на войник, отколкото на търговец, и вървеше през пазара, сякаш очакваше другите да се махнат от пътя му. Абуд бе наблюдавал развеселен как те не го правят и младият мъж се препъна в двама здравеняци, които продаваха пилета. Ако не беше сабята на кръста му, подигравките им сигурно щяха да бъдат последвани от удари.

Сабята също беше много добра. Засърбяха го ръцете да подържи оръжието и се зачуди на глупостта му да носи подобно нещо в сокака. Ако се съди по сребърния обков на ножницата, тя струваше сигурно повече и от рубина, който беше оставил върху сергията, за да го видят всички. Абуд бе прикрил скъпоценния камък с ръка и го беше поканил вътре, преди глупакът да предизвика смъртта и на двама им, но и сабята можеше да свърши същото. Животът в Кудай беше евтин и оръжие като това си струваше неколцина млади дяволи с ножове да рискуват. Сабята можеше да изхрани семействата им цяла година, стига да я продадат на подходящия купувач. Въздъхна и се запита дали да не предупреди клиента си. Нищо чудно да му предложат същата тази сабя преди мръкване, може би още с кръвта по нея.

Нищо от това не се изписа на лицето му, докато водеше Джелауддин към дъното на малкото си дюкянче. Там имаше маса,

далеч от любопитните очи на пазара. Потупа един стол за Джелауддин, настани се и вдигна скъпоценния камък към свещта, като оглеждаше за пукнатини, преди да го претегли внимателно на малките месингови везни.

Беше ли краден? Едва ли. Един крадец нямаше така открито да го постави на тезгяха. Със сигурност беше негова собственост, но въпреки това тревогата не напускаше Абуд. Знаеше, че причината за успеха му се крие в способността му да усеща отчаянието на онези, които идваха при него. Вече беше научил, че клиентът му се нуждае от лекар. Подозираше, че може да получи скъпоценния камък срещу нищожна част от стойността му, но го остави на масата, сякаш го беше опарил. Много неща не бяха наред около мъжа и рубина. Каза си, че е най-добре да го отпрати. И щеше да го направи, ако камъкът не беше толкова съвършен.

— Не мога да продам подобна скъпоценност в Кудай — с неохота рече той. — Съжалявам.

Джелауддин примигна. Нима старецът го отпращаше?

— Не разбирам — рече той.

Абуд разпери ръце.

— Работата ми е да купувам и продавам предмети от злато. Кудай е бедно градче и едва ли някой тук ще може да ми даде повече, отколкото аз мога да дам на теб. Бих могъл да пратя камъка с някой керван в Бухара или Самарканд, или може би в Ашхабад или Машхад на юг. — Завъртя бижутото с пръст, сякаш беше обикновено топче. — Може би в Кабул ще се намери купувач, но цената на доставката ще се равнява на печалбата, която мога да направя. Както казах, съжалявам, но не мога да го купя.

Джелауддин не знаеше какво да направи. През целия си живот никога не му се бе налагало да се пазари за каквото и да било. Не беше глупак и разбираше, че човекът най-вероятно си играе с него, но нямаше представа какво да предложи. Във внезапен пристъп на гняв си помисли дали да не вземе камъка и да си тръгне. Единствено мисълта за лекаря, който щеше да дойде довечера, го накара да остане на мястото си. Абуд го наблюдаваше внимателно, криейки насладата си от очебийните емоции на младия мъж. Не се стърпя да завърти ножа и бутна камъка през масата, сякаш слагаше край на срещата.

— Желает ли чай? — предложи той. — Не обичам да отпращам клиент, без дори да му предлага нещо.

— Трябва да го продам — рече Джелауддин. — Не можеш ли да ми препоръчаш някой друг, който да го вземе до довечера и да ми даде добра цена?

— Ще пратя за чай — отвърна Абуд, сякаш не беше чул въпроса. Игнорира предупредителните гласчета, които го бяха разтревожили в началото. *Трябва да го продам?* Дано Аллах му прати опашка от глупаци като този и ще може да се оттегли в някой благословен с прохлада дворец.

Когато момчето прислужник донесе чай в сребърен чайник, Абуд забеляза начина, по който клиентът поглежда към слънцето. Наивността му бе опияняваща.

— Ти си в нужда, приятелю — рече Абуд. — Не бих искал хората да кажат, че съм се възползвал от положението ти, нали разбираш? Доброто ми име е всичко за мен.

— Естествено, че разбирам — отвърна Джелауддин. Чаят беше много добър и той отпи объркан глътка от горещата напитка, като се чудеше какво да прави. Старият бижутер се наведе напред и се осмели да го потупа по ръката, сякаш бяха приятели.

— Моят шурей ми каза, че баща ти е болен. Нима мога да отпратя един добър син? Не и в този живот. Ще ти направя предложение за камъка, поне колкото да платиш на лекаря. Ако задържа рубина, може би ще намеря купувач в бъдеще, нали така? В моя занаят не всичко се върти около бързата печалба. Има времена, когато трябва да мисля и за душата си.

Абуд въздъхна шумно. Струваше му се, че е преиграл с последното излияние, но младият мъж се оживи и кимна.

— Много си мил, господине — рече той. Облекчението му бе мъчително очевидно.

— Нима няма да бъдем съдени всички? — смирено рече Абуд. — Напоследък дюкянът ми не е печеливш, при всички тези приказки за война.

Замълча, когато лицето на младия мъж се скова.

— Изгубил ли си някого, приятелю? Аллах както дава, така и взема. Не ни остава друго, освен да търпим този живот.

— Не, няма нищо — отвърна Джелауддин. — Чух за големи битки на изток.

— Така е. Времената са тежки. — Тревожното усещане се върна с пълна сила и Абуд отново се замисли дали да не го отпрати. Рубинът проблесна на масата и привлече погледа му. — Заради теб, приятелю, ще ти дам четири жълтици. Това не е дори половината от цената на камъка, но ще покрие разходите за лекаря. Не мога да предложа повече.

Пригответи се за пазарлък, но за негово най-голямо изумление Джелауддин стана.

— Добре. Ти си добър човек — рече той.

Абуд скри смущението си, също стана и пое протегнатата ръка. Нима е възможно? Камъкът струваше четиридесет пъти повече, отколкото бе предложил!

Помъчи се да скрие ликуването си, докато му даваше четирите малки монети. Ножницата блестеше ярко в сумрака и трябваше да положи усилие, за да откъсне очи от нея. Беше длъжник на глупака.

— Приятелю, ще ти дам парче плат да увиеш оръжието. В соука има крадци, колкото и да ми е болно да го призная. Може вече да са те забелязали как идваш. Ако имаш приятели, позволи да ги повикам, за да те изпратят до квартирата ти.

Джелауддин поклати несигурно глава.

— Много мило, господине. Повече, отколкото съм се надявал на такова място.

Абуд се засмя.

— И аз самият имам синове. Ще се моля баща ти да оздравее бързо.

Чак когато слънцето клонеше към залез, прислужникът на Абуд успя да доведе трима мъже от къщата на шурей му. Бяха надменни и странни като този с камъка и Абуд се запита дали да не постави къщата под наблюдение. Не искаше да идат при конкуренцията, ако имаха и други скъпоценности за продаване. Щяха да ги оставят голи и боси, каквито са неопитни. Да, няма да е зле да бъде предупреден, ако се очертае някоя беда. А нещо в четиримата младежи му казваше, че бедата никак не е далеч.

Джелауддин крачеше през тълпата с братята си с приповдигнат дух. Слънцето вече залязваше и докторът сигурно беше на път. Беше

търгувал и имаше злато в кесията си. Чувстваше се малко замаян и отначало не забеляза нервните изражения на братята си. Те вървяха бързо край него и напрегнатите им лица бяха достатъчни да предупредят двамата мършави младежи, които се мотаеха около дюкяна на Абуд и ги гледаха най-просташки. Когато приближиха малката къща, в която бяха отседнали, Джелауддин най-сетне забеляза тревогата на братята си.

— Какво има? — тихо попита той.

Те се спогледаха.

— Монголите, братко. Видяхме ги на пазара. Тук са.

Лекарят притисна дългите си пръсти в корема на шаха, като опипваше органите отдолу. Джелауддин гледаше с отвращение как кожата се набръчква и отпуска, сякаш вече не е прикрепена за плътта. Не си спомняше друг път да е виждал баща си така разголен и уязвим. Докторът имаше хладнокръвно професионален вид, но Джелауддин беше имал вземане-даване с лекарите в двора. Всеки от тях имаше утвърдена репутация, преди да бъде приет от шаха. Въздъхна тихо. Доколкото разбираше, този човек бе шарлатанин.

Докторът масажираше плътта на пациента си, взираше се и слушаше мъчителното му дишане. Бащата на Джелауддин беше буден, но очите му бяха пожълтели около ириса и лицето му бе много бледо. Принцът видя как мъжът дърпа надолу долния клепач на шаха и цъка с език.

Докторът бързо промърмори нещо и прислужникът му кипна вода и пусна някакви билки в нея. За Джелауддин бе облекчение да предаде баща си на грижите на някой друг и за пръв път от месеци не се чувстваше напълно безпомощен.

Накрая прегледът свърши и докторът се изправи.

— Черният му дроб е слаб — каза той на Джелауддин. — Мога да ти дам нещо за него, но най-належащият проблем е с белия му дроб.

Джелауддин не посочи, че всеки би могъл да направи подобна диагноза. Плащаше в злато за грижите на този човек и се хващаше за всяка дума. Лекарят го отведе до мангала, където тъмните листа вряха в разтвора си.

— Накарай другарите си да го сложат да седне и да поставят кърпа на главата му. Тези билки изпускат силен аромат и ще му помогнат да диша.

Джелауддин кимна на братята си и те вдигнаха баща си. Хриповете моментално станаха още по-лоши.

— Колко бързо ще подейства? — попита Джелауддин.

Докторът примигна.

— Изобщо няма да е бързо, млади човече. Баща ти е много болен. Трябва да седи над парите сутрин, обед и вечер, докато течността не изстине. Давай му телешки бульон за сила и се погрижи да пие толкова вода, колкото може да побере. След седмица ще дойда пак да видя как е.

Джелауддин трепна при мисълта, че ще трябва да прекара още седмица в мизерните стаи. Дали дотогава монголите ще са отминали? Разбира се. Благодарни на Аллах, че го е накарал да вземе решение да се скрие в градчето. В Кудай бяха в безопасност, стига монголите да не решат да го унищожат просто от проклетия.

Подпрян на навити на топка одеяла, баща му се наведе напред с разтворени крака. Джелауддин гледаше как слагат друго одеяло в скута на шаха, за да го предпази от горещото. С помощта на метални щипци прислужникът на лекаря вдигна димящото гърне от мангала и го постави пред стареца. Хриповете станаха малко по-приглушени, когато братята на Джелауддин метнаха кърпа на главата му. Шахът се изкашля два пъти в парливите изпарения, но след това се отпусна и хриповете като че ли намаляха.

Докторът се вслушваше внимателно, след което кимна.

— Мога да ти оставя билка за първите няколко дни. След това ще трябва сам да си ги купуваш от пазара. — Усмихна се леко. — Питай за „борди“ или „пала“. Няма да знаят латинското й име. За черния дроб ще свърши работа силимарин, или бял трън. Да го пие с малко мед.

— Благодаря — отвърна Джелауддин. Опита се да скрие облекчението си, но докторът явно го беше усетил.

— Не се безпокой прекалено много за баща си. Стар е, но е силен. Един месец почивка и ще се възстанови напълно. Доколкото виждам, нямате мангал?

Джелауддин поклати глава. Братята му купуваха готова храна от продавачите в соука.

— Ще ви оставя временно този, макар че вие ще трябва да си набавяте въглища.

Джелауддин сведе глава и остана да гледа как лекарят събира нещата си и разпределя горчивите билки, като ги увива в намазана с восък хартия. Остави на прислужника да протегне ръка за парите и Джелауддин се изчерви, че трябваше да му се напомня. Постави четирите златни монети в дланта на момчето, като обърна внимание колко чисто е то в сравнение с хлапаците на улицата.

Когато парите смениха собственика си, докторът леко се поизправи, сякаш облекчен.

— Чудесно. Прави каквото ти казах, и всички ще бъдете добре, иншаллах. — И излезе от тясната квартира на ярката слънчева светлина, оставяйки синовете с баща им.

— Нямаме повече злато — ненадейно се обади най-малкият брат на Джелауддин. — С какво ще купим билките и въглищата?

Джелауддин трепна при мисълта да се върне на пазара, но поне имаше приятел там. Оставаше му половин дузина по-малки рубини, макар да се съмняваше, че ще му стигнат за дълго, ако ги харчеше с такава скорост. Все пак се намираха в безопасност. След месец монголите със сигурност щяха да са заминали, а след като баща им възвърнеше силите си, най-сетне щяха да потеглят на изток. Само да стигнат някой верен гарнизон, и ще стоварят пъкъла върху главата на монголския хан. Далеч на юг имаше много мъже на исляма, готови да препуснат под знамето му срещу неверника. Достатъчно беше само да им прати вест. Джелауддин се замоли тихо, докато баща му кашляше и пъшкеше над гърнето с почервениял от горещината и парата врат. Бяха му нанесени много оскърбления, но разплатата предстоеше.

По залез-слънце двама различни мъже бяха дошли да пият чай в червеното дюкянче на Абуд. За него не бе обичайно да закъснява със спускането на сенника и да пропуска посещението в малката джамия за последното задължение за деня. Слушаше как призоваването за молитва отеква из градчето, докато угасващите лъчи на слънцето осветяваха алеите на соука. Отпрати втория посетител, като му даде монети в отплата за информацията, която му беше донесъл. Потънал в мисли, Абуд изми ръце в малка купа и се приготви за вечерната молитва. Ритуалът освободи ума му да се заеме с наученото. Монголите бяха задавали въпроси. Абуд беше доволен, че бе пратил

едно момче да следи дома на последния си клиент. Запита се колко ли струва тази информация.

Пазарът около него се опразваше. Някои от сергиите бяха откарани с мулета и камили, докато по-заможните търговци отваряха вратите на изкопаните в земята хранилища, които щяха да бъдат залостени и заключени до сутринта. След като спусна последното чергило, Абуд кимна на въоръжения страж, който беше наел да спи пред вратата. Плащаше му се добре, за да казва молитвите си самостоятелно и Абуд го остави, докато лежеше на килимчето си и символично натриваше дланите си с прах.

Внезапното оживление по залез-слънце като че ли изненада шляещите се из градчето монголи. Докато сергиите затваряха, чужденците се издадоха един по един. Стояха на малки групи и се оглеждаха като очаровани деца. Абуд се постара да не им се набива на очи, докато вървеше към джамията. Жена му щеше да влезе в сградата от другия вход и нямаше да може да я види преди края на молитвата. Тя не би одобрила замисъла му. Знаеше, че жените не разбират от мъжки работи. Виждаха само рисковете, но не и наградите, които вървяха единствено с тях. Сякаш да му напомни за това, той усети допира на рубина до бедрото си, докато вървеше — пряко доказателство, че Аллах е благословил дома му.

С крайчеца на окото си видя един висок млад арабин да стои с монголските воители. Вървящата към джамията тълпа не им обръщаше внимание, сякаш не съществуваха — комбинация от презрение и страх. Абуд не се сдържа и хвърли поглед към бедуина, докато минаваше покрай него. Шевовите на робата му издаваха пустинния обитател толкова сигурно, колкото и ако имаше табелка на гърдите.

Непознатият не пропускаше нищо. Улови бързия поглед на Абуд и веднага направи крачка напред, за да препречи пътя му. Бижутерът се принуди да спре — рискуваше да изгуби достойнството си, ако се опита да побегне покрай него.

— Какво има, синко? — благо попита Абуд. Не му бе отпуснато време да реши как най-добре да използва купената информация. Най-добрите печалби никога не идваха от прибързани действия и той смяташе да използва времето в джамията, за да помисли по-подробно. Погледна подозрително, когато бедуинът направи дълбок поклон. На онези от пустинята не можеше да се има доверие.

— Моите извинения, господарю. Не бих те безпокоил, докато отиваш на молитва, ако въпросът не бе така важен.

Абуд долавяше погледите на другите търговци, докато минаваха покрай тях. Наклони глава и се заслуша в призива. Оставаше му съвсем малко време.

— Побързай, синко, побързай.

Младият мъж отново се поклони.

— Търсим петима мъже, четирима братя и баща им. Да знаеш някакви непознати да са идвали тук през последните няколко дни?

Абуд застана абсолютно неподвижно.

— Всяка информация може да се купи, синко, стига да си склонен да платиш цената.

Изразението на младия мъж се промени и вълнението му ясно пролича. Той се обърна и излая някакви странни думи на монголите, които стояха и гледаха. Бижутерът позна водача, преди той да отговори, по начина, по който другите се държаха с него. Странно беше да си помисли, че тези хора оставяха огнена следа по цял свят след себе си. Нямаха вид, че са способни на подобно нещо, макар всеки от тях да носеше лък, меч и кинжал, сякаш очакваха война да избухне и в самия соук.

Бърборенето на бедуина бе посрещнато със свиване на рамене от страна на водача. Абуд следеше внимателно как мъжът отвързва кесията на колана си. Метна я едва ли не презрително и Абуд я улови. Един поглед към златото вътре бе достатъчен, за да го изпоти отново. В какво се беше забъркал днес? Щеше да му се наложи да наеме въоръжена охрана при джамията, за да се прибере с такова богатство. Несъмнено опасни очи са видели кесията и не би било трудно да се досетят за съдържанието ѝ.

— Ще се видим тук след молитвата — рече той и се обърна да тръгне. С бързината на пустинна змия монголският водач го сграбчи за ръката и изръмжа нещо на бедуина.

— Не разбираш — каза Юсуф на Субодай. — Той *трябва* да присъства на молитвата. Колкото и да е стар, ще започне да се съпротивлява, ако се опитаме да го задържим. Пусни го, военачалнико. Не може да избяга. — Юсуф посочи многозначително към пазача, седнал върху капака, под който лежаха стоките му. Жестът не остана незабелязан от бижутера. Усети пристъп на гняв, защото глупакът дори

не ги гледаше. Закле се, че ще го принуди да си потърси друга работа. Достатъчно лошо беше, че го държаха наред улицата, а да гледа как онзи идиот проспива вечерта правеше обидата почти непоносима. Почти. Златото в ръката му повтаряше тази дума хиляди пъти.

Абуд рязко дръпна ръката си и я освободи с разтуптяно сърце. Изкушаваше се да върне златото и да се отдалечи с достойнство, но Кудай беше малък град, а в кесията имаше злато колкото цялата му печалба за пет години. Дори можеше да се оттегли от занаята и да го предаде на сина си. Бог наистина беше добър.

— Приятелят ми няма да ти позволи да си тръгнеш със златото — с пламнало лице рече Юсуф. — Той не разбира обидата към достойнството ти, господарю. Ще бъда тук, ако имаш информацията, която ни трябва.

С огромна неохота Абуд върна кесията. Искаше му се преди това да бе преброил жълтиците, но си каза, че ще усети, ако тя междувременно олекне.

— Не говорете с никой друг — твърдо рече той. — Аз съм човекът, който ви трябва.

Улови мимолетната усмивка на лицето на младия мъж, докато се покланяше за трети път, и мина между нервните воини, поставили ръце на дръжките на мечовете си.

Когато бижутерът се отдалечи, Юсуф се засмя.

— Тук са — каза той на Субодай. — Не излязох ли прав? Това е единственото градче на четиридесет мили наоколо и им се е наложило да спрат.

Субодай кимна. Не му харесваше да зависи от Юсуф, но езикът все още го объркваше — приличаше му по-скоро на птича песен, отколкото на истинска реч.

— Не е нужно да му плащаме, ако ги намерим сами — рече той.

Улиците бяха опустели и пазарът, който бе пълен през целия ден, изведнъж беше изчезнал. Виещият призив от джамията беше спрял, за да се смени с неясно и приглушено припяване.

— Вие не убивате добрите коне, доколкото знам — каза Субодай. — Ще бъдат някъде около конюшните. Ще ги потърсим, докато се молят. Колко добри жребци може да има в това мръсно малко градче? Намерим ли конете, намерили сме шаха.

23.

Джелауддин лежеше в тъмното, без да може да заспи. Ярки образи тормозеха ума му. Трудно бе да не се поддава на меланхолията, докато чешеше ухапванията от бълхи и придърпваше тънкото одеяло върху раменете си, за да се стопли. Поне в тъмното братята му не го гледаха в очакване да им каже какво да правят и някога пронизващите очи на баща му не можеха да го открият. Всяка вечер си лягаше колкото се може по-рано, търсеше в съня освобождение и се мъчеше да забрави изминалия ден. Но сънят му убягваше и умът му работеше като нещо отделно, живо и мърдащо в главата му. Когато затваряше очи, започваха да го измъчват картини от пиршества в дворците на баща му, осветени от хиляди свещи и лампи. Много пъти бе танцувал до сутринта и нито веднъж не се бе замислял за цената на маслото и лойта. А сега единствената им свещ трябваше да се пести също като храната или въглищата. Управлението на домакинство, пък било то бедно и мизерно като квартирата в Кудай, бе откровение за него.

Когато отвори отчаяно очи, Джелауддин виждаше лунната светлина през цепнатините в покрива. Въздухът бе изпълнен с вонята на нощната кофа. През първата нощ в градчето я беше оставил навън, но я откраднаха и на сутринта бяха принудени да купят друга. Беше се научил да плаща на едно момче да я отнася до обществената яма извън града, но естествено, братята му бяха забравили да го сторят. Всичко в Кудай струваше пари. Животът беше много по-сложен, отколкото бе предполагал, и понякога се чудеше как изобщо бедните търговци можеха да си позволят да го живеят.

Рязко се изправи, когато чу звук и малката врата се разтресе в касата си. Някой чукаше и сърцето му се разтуптя болезнено в гърдите, докато посягаше към сабята си.

— Джелауддин? — уплашено се обади един от братята му.

— Бъдете готови — прошепна в отговор той, докато намъкваше дрехите си в тъмното. Гамашите воняха на стара пот, но кофата за вода беше празна, а другата — пълна. Не можеше дори да наплиска лицето си. Чуването се повтори. Джелауддин пое дълбоко дъх и изтегли

сабята. Не искаше да умира в тъмното, но ако монголите ги бяха открили, по-добре това, отколкото да се надява на милост.

Рязко отвори вратата с готова за удар сабя. Луната беше достатъчно ярка, за да види малкото момче на прага. Вълна на облекчение заля младия принц.

— Защо ни будиш? — остро попита той.

— Господарят Абуд ме изпрати, докато отиваше в джамията на молитва, господарю. Каза да ти предам, че монголите знаят къде сте отседнали. Трябва да напуснете Кудай.

Предало съобщението си, момчето се обърна да си тръгне. Джелауддин се пресегна и го сграбчи, при което то извика уплашено. Животът на едно момче в Кудай беше по-несигурен дори от техния, и дребосъкът заскимтя в ръцете му.

— Тук ли идват? — рязко попита Джелауддин. — Сега?

— Да, господарю — отвърна момчето. Пръстите му се извиваха в ръката на Джелауддин. — Моля те, трябва да тичам обратно.

Джелауддин го пусна да се омита. Огледа пустата уличка. Във всяка сянка му се привиждаха врагове. Отправи бърза благодарствена молитва за добротата на стария бижутер, след което влезе и затвори вратата, сякаш тя можеше да задържи страховете му.

Тримата му братя бяха облечени и готови и отново го гледаха с очакване. Джелауддин се намръщи към тях.

— Запалете свещта и облечете баща ни. Тамар, тичай към конюшната и доведи конете.

— Имаш ли монети, братко? — попита Тамар. — Собственикът на конюшната ще иска да му се плати.

Джелауддин изпита чувството, че стягат примка около врата му. Бръкна в кесията си и даде на брат си един малък рубин. От земните им богатства оставаха само още пет камъка.

— Дай му това и му кажи, че сме горещи последователи на пророка. Кажи му, че няма да има почест за никой, който помага на враговете ни.

Брат му се втурна навън, а Джелауддин започна да помага на другите да приготвят баща му. Шах Ала-уд-Дин изстена, когато го преместиха, и хриповете му станаха по-силни в сумрака. Джелауддин трепна, когато усети горещата кожа на стареца, но нямаше какво да

направи. Баща му мърмореше нещо несвързано, но никой не спря да го изслуша.

След като шахът беше облечен и свещта запалена, двама от синовете му го хванаха от двете страни и Джелауддин хвърли поглед на пълния с бълхи коптор, който за известно време беше техен дом. Макар и мизерен, той им бе дал закрила. Мисълта да се върнат към живота на преследван дивеч измъчваше всички, но Джелауддин не можеше просто да пренебрегне предупреждението. Бижутерът му бе направил тази услуга и той не можеше да я попилее.

Погледна малкия мангал, но докторът му го бе оставил на доверие и Джелауддин не можеше да открадне за пръв път през живота си. Взе само хартиените пакети с горчивите билки. Беше погълнат от желание да излезе навън и не смееше да мисли, за болестта на баща си. Несправедливо беше, че старецът отново трябва да бъде принуден да бяга. Надеждите на Джелауддин се изпариха, за да бъдат сменени от отчаяна ярост. Ако имаше поне една възможност да отмъсти на монголския хан, щеше да я използва, дори да струваше живота му. Замоли се да му бъде даден такъв шанс.

Затвори вратата, когато излязоха. Не искаше крадци да откраднат мангала на доктора, макар че ако някой искаше кофата с нечистотиите, можеше да я задържи заедно със съдържанието.

Беше още ранна вечер и улиците не бяха пуси. Джелауддин виждаше мнозина да се връщат от вечерната молитва при семействата си, където ги очакваше топлина и храна. Само той и братята му бяха бързали да пропъдят поредната нощ чрез сън. Конюшните се намираха сравнително далеч — бе решил да се установят на разстояние от тях, за да бъдат в по-голяма безопасност. Баща им се препъваше покрай тях и Джелауддин не знаеше дали старецът разбира какво става. Когато от устните му се отрони някакъв завален въпрос, той тихо му изшътка.

— Онези, които търсите, са тук — рече Абуд.

Субодай даде заповеди и воините моментално се задействаха, отвориха вратата с ритник и изчезнаха вътре.

Абуд лееше пот и се вслушваше в странните шумове. Воините излязоха почти веднага и той не пропусна гневните им лица, когато се

обърнаха към него. Младият бедуин го хвана за ръката. Хватката му причиняваше болка.

— Старче, не е време за игрички, разбираш ли? Половин нощ претърсвах конюшните, докато те чаках. А сега ме водиш в празна къща. Трудно ще ми бъде да им попреча да те убият.

Абуд трепна, но не се опита да се освободи.

— Тук бяха! Къщата е на шурей ми и той говореше за тях на пазара. Четирима младежи и един старец, много болен. Това е всичко, което знам, кълна се.

На лунната светлина очите на бедуина бяха скрити от сенки, а лицето му бе по-студено от нощта. Той пусна ръката на Абуд и размени порой думи със Субодай, които бижутерът не разбра.

Онзи, когото бе нарочил за водач, се взираше мълчаливо в него известно време. После даде нови заповеди. Абуд стоеше и гледаше как воините ритат съседни врати и в нощта се разнесоха писъци. В една къща наблизко започна борба и Абуд извика потресен, когато един от воините изтегли меч си и уби млад мъж с удар в сърцето, след което го прекрачи, за да претърси дома му.

— Не е нужно да правите това! — извика бижутерът. — Не са тук!

Бедуинът се обърна към него и Абуд с изумление видя, че сякаш се усмихва.

— Вече не мога да ги спра, старче. Ще претърсят всяка къща на улицата, а може и в целия град. След това ще подпалят твоя Кудай.

Това беше прекалено за бижутера.

— Наблизко има конюшня. Ако са отишли някъде, там трябва да са.

— Заведи ме, старче — каза бедуинът. — Ако си прав, може би градът няма да бъде унищожен.

Джелауддин отведе коня си до рехавите храсти на билото на един хълм. Във въздуха се носеше ухание на листа на лимон. Погледна с натежало сърце към градчето, което им бе дало подслон. От дясната му страна Северната звезда сияеше в небето. Нощта беше ясна и светла.

Далеч на изток виждаше огньовете на монголския лагер като смътно сияние. На запад ги очакваше Каспийско море, последната

бариера за спасяващото се семейство. Знаеше, че не може да препуска стотици мили покрай бреговете му, докато монголите ги търсят. Щяха да бъдат уловени като зайци. Жадуваше за изтока, отчаяно желаше да се върне и да намери градовете, които бе познавал като момче.

Нощта беше тиха и измъченото дишане на баща му, му причиняваше болка. Джелауддин и братята му бяха вързали стареца за седлото и бяха извели коня му от града, след което поеха през шубраците, по-далеч от пътя.

Ако бяха сигурни, че те се намират в Кудай, монголите щяха да обкръжат града. Синовете на шаха обаче го бяха напуснали, без да ги види никой. Но измъкването от това място не беше кой знае какво. Ако не се върнеха на изток, морето щеше да ги хване като рибарска мрежа. Хриповете на баща му се засилиха и Джелауддин се почувства смазан. Беше твърде уморен да бяга отново, твърде уморен дори да се качи на коня.

Брат му Тамар чу плача му и положи ръка на рамото му.

— Трябва да вървим, Джелауддин — рече той. — Докато сме живи, винаги има надежда.

Джелауддин кимна пряко сили и разтърка очи. Преметна крак през седлото и взе поводите на бащиния си кон. Докато се отдалечаваха в мрака, чу как Тамар ахва и се обърна назад към Кудай.

Градчето сияеше в нощта. Отначало Джелауддин не разбра каква е странната светлина, трептяща над тесните улички. Поклати глава, когато тя се засили. Монголите подпалваха Кудай.

— Ще вилнеят до сутринта на това място — обади се друг от братята му.

Джелауддин долови ликуваща нотка в гласа му и му се прииска да го удари заради глупостта му. Запита се дали Абуд и момчето прислужник ще оцелеят в огъня, който бяха донесли в Кудай. Сякаш братята носеха мор и разруха след себе си.

Не им оставаше друго, освен да продължат нататък към морето. Макар да имаше чувството, че собствената му смърт е разперила черните си криле над него, Джелауддин смушка коня си и препусна в тръс надолу по склона.

Братята водиха коня на баща си още четири дни, преди да забележат ездачите зад себе си. Не можеха да прикрият следите си и Джелауддин знаеше, че монголите ще тръгнат след тях, макар все още да хранеше някакви надежди, че врагът ще ги подмине. Беше яздил до изнемога денем и нощем, докато не усети миризмата на сол и не чу крясъка на чайките. За известно време свежият въздух ободри всички и точно тогава той видя тъмните фигури в далечината. Цял отряд препускаше по следите им и ги настигаше.

Джелауддин погледна восъчното лице на баща си. Нямаха време да спират и да палят огън за горчивите билки, поради което състоянието на стареца се беше влошило. Неведнъж Джелауддин бе доближавал ухо до устните на баща си, за да се увери, че все още диша. Не можеше да го остави да бъде разкъсан от излезлите на лов псета на хана, но баща му забавяше всички.

За момент му се прииска да изреве от омраза и ужас към далечните редици на преследвачите. Нямаше сила дори за това, поклати уморено глава, изкачи заедно с братята си една пясъчна дюна и видя блестящата синя шир пред себе си. Свечеряваше се и им оставаше само една нощ, преди монголите да ги намерят и убият. Джелауддин огледа брега и видя само няколко колиби и рибарски лодки. Вече нямаше къде да се крият и бягат.

Спеши се с мъка и конят му потръпна, когато се освободи от тежестта му. Ребрата на животното се брояха и Джелауддин потупа с благодарност врата му. Не помнеше кога е ял за последен път, чувстваше се замаян и залиташе.

— Значи ще умрем тук? — жално попита един от братята му.

Джелауддин само изсумтя в отговор. Беше тръгнал силен и млад, но през по-голямата част от годината губеше хора и сила. А сега се чувстваше стар, докато стоеше на брега на морето и хвърляше сиви камъчета в солената вода. Конете се наведоха да пият и Джелауддин не си направи труда да ги дръпне назад. Какво значение имаха животните, щом монголите идваха да убият синовете на шаха?

— Няма да стоя тук и да чакам! — Тамар беше вторият по възраст след Джелауддин. Закрачи напред-назад, като се мъчеше да намери изход. Джелауддин въздъхна, отпусна се на земята и зарови пръсти в мокрия пясък.

— Уморен съм, Тамар — рече той. — Твърде уморен съм, за да стана отново. Да свършва тук.

— Няма! — рязко отвърна брат му. Гласът на Тамар беше дрезгав от недостига на вода, устните му се бяха напукали и по краищата им имаше засъхнала кръв. Въпреки това очите му проблясваха на залязващото слънце. — Там има остров. Монголите могат ли да плуват? Да вземем една от рибарските лодки и да разбием останалите. Така ще бъдем в безопасност.

— Колкото са в безопасност животните в капан — отвърна Джелауддин. — По-добре да седнем и да си починем, братко.

За негово изумление Тамар пристъпи напред и го зашлеви през лицето.

— Нима искаш да видиш как колят баща ни на този плаж? Ставай и ми помогни да го качим в лодката, или лично ще те убия.

Джелауддин се разсмя горчиво, без да отговори. Въпреки това стана, почти замаян, и помогна на братята си да отнесат шаха до брега. Докато се мъчеше през мокрия пясък, почувства как крайниците му се съживяват отново и част от отчаянието му изчезва.

— Съжалявам, братко. Прав си — рече той.

Тамар само кимна, все още вбесен.

Рибарите излязоха от дървените си съборетини и започнаха да викат и ръкомахат, когато видяха младите мъже да разбиват лодките им. Оголените мечове обаче ги накараха да млъкнат и да се скупчат в разярена групичка, докато непознатите чупеха мачти, пробиваха дупки в корпусите и бутаха лодките във водата, където те изчезваха сред мехури.

Слънцето залязваше, когато братята бутнаха последната лодка в спокойната вода, нагазиха след нея и се качиха вътре. Джелауддин вдигна малкото платно и то улови вятъра, странно повдигайки и духа му. Изоставиха конете и изумените рибари хванаха поводите, като продължаваха да сипят проклетия след тях, макар животните да струваха повече от калпавите им лодки. Вятърът се засили, Джелауддин седна на кърмата, свали кормилото във водата и го завърза с въже, за да стои неподвижно. На последната светлина от деня виждаха бялата линия на прибоя на малкото островче навътре. Джелауддин погледна надолу към баща си, нагласи курса и го обхвана

вцепенено спокойствие, докато сушата оставаше зад тях. Старецът нямаше да издържи още много и заслужаваше спокойна смърт.

24.

Името Самарканд означаваше „каменен град“ и това му личеше по подсилените с контрафорси стени. От всички градове, които бе виждал Чингис, само Йенкин беше по-мощна крепост. Зад стените стърчаха многобройните минарета на джамиите. Построен в заливната равнина на една река, течаща между огромни езера, Самарканд бе заобиколен от най-плодородната почва, на която бяха попадали от идването си в земите на арабите. Нямаше нищо чудно, че шах Ала-уд-Дин е превърнал града в своя перла. Тук нямаше прах и пясъци. Градът бе кръстопът и закрила за пътуващите хиляди мили кервани. В мирно време те прекосяваха равнините, докарваха коприна от Дзин и товареха зърно в Самарканд, за да го закарат някъде на запад. Известно време обаче нямаше да има търговия. Чингис бе разбил редицата градове, които се поддържаха един друг и трупаха богатства. Отрар беше паднал, последван от Бухара. Ханът бе пратил Джелме, Хазар и Хаджиун на североизток да покорят и други търговски средища. Беше на път да унищожи напълно пътната система на шаха. Без търговия и съобщения всеки град оставаше изолиран от другите и не му оставаше нищо друго, освен да страда и да чака войските на шаха. И макар той да беше все още жив, това далеч не беше достатъчно.

В далечината се виждаше белият дим, издигащ се от последния керван, който се беше опитал да стигне до Самарканд преди Чингис да навлезе в района. Други нямаше да пристигнат, докато монголите не продължаваха нататък. Ханът отново обмисли думите на Темуге за необходимостта да установи по-дълготрайно властта си. Тази идея го интригуваше, но си оставаше мечта. Вече не беше млад и когато гърбът го болеше сутрин, му се случваше да мисли за това как светът ще продължи нататък и без него. Сънародниците му не се славеха с постоянство. Когато умираха, те се освобождаваха от негодите на света. Може би защото бе виждал империи, можеше да си представи как и неговата е в състояние да просъществува и след смъртта му. Наслаждаваше се на мисълта, че някой ще управлява от негово име

дълго след като си е отишъл. Идеята облекчаваше нещо в него, за чието съществуване дори не бе подозирал.

Туманите на Джучи и Чагатай се върнаха от градските стени, след като цялата сутрин бяха препускали в близост до града, за да всяват ужас в жителите му. Когато започна обсадата, издигнаха бяла шатра пред Самарканд, но портите си останаха затворени. Скоро щяха да я сменят с червена, а след това с черна, което означаваше смърт за всички зад стените.

След като шахът изчезна, нямаше кой да организира защитата на Хорезъм и всеки град се бореше самостоятелно. Това положение идеално устройваше Чингис. Докато градовете изнемогваха от ужас, той можеше да прати два или три тумана към една цел, за да пречупят всякаква съпротива и да продължат нататък, оставяйки след себе си само смърт и пожарища. Точно такава война предпочиташе — да разбива градове и малки гарнизони. Арабските преводачи твърдяха, че зад стените на Самарканд живеят половин милион души, а може би и повече след опразването на селата наоколо. Бяха очаквали той да се впечатли, но ханът бе виждал Йенкин и числата не го смущаваха.

Препускаше безнаказано с хората си и на живеещите зад камък им оставаше единствено да чакат и да се страхуват. Трудно му бе да си представи, че би избрал подобен начин на живот пред възможността да се движи и да удря където реши, но светът се променяше и Чингис всеки ден се изправяше срещу нови реалности. Хората му бяха стигнали до замръзналата пустош на севера и до Корио на изток. Смяташе тези земи за завладени. Но те се намираха много далеч. Щяха да се възстановят и да забравят, че му дължат данък и подчинение.

Сви устни при мисълта за градските обитатели, издигащи нови стени и погребващи своите мъртви. Подобно нещо не се нравеше на хана на монголите. Когато просваше човек на земята, той трябваше да си остане там, а виж, градът можеше да се изправи отново.

Помисли си за Отрар и за пустошта, която остави след себе си. Камък върху камък не бе оставил и не му се вярваше градът да се възстанови и след сто години. Може би за да убиеш град, трябва да забиеш дълбоко ножа си в него и да продължиш да ръгаш, докато не изпусне и последния си дъх. Това също бе нещо, което му носеше удоволствие.

Докато яздеше бавно около Самарканд, мислите му бяха прекъснати от високите тонове на предупредителните рогове. Спря и наклони глава, за да чуе по-ясно звука. Видя, че Джучи и Чагатай също бяха чули и бяха спрели между Чингис и града.

В далечината се появиха бясно препускащи съгледвачи. Те бяха надули роговете, почти сигурен беше. Може би бяха забелязали враг? Напълно възможно.

Конят му се навеждаше да отскубне стрък суха трева, когато видя портите на Самарканд да се отварят и от тях да излиза колона. Озъби се, доволен от самоувереността на врага. Разполагаше с тумана на Джебе, както и със собствените си десет хиляди ветерани. Заедно с туманите на Джучи и Чагатай щяха да смажат всяка войска, която Самарканд можеше да избълва срещу тях.

Съгледвачите стигнаха до Чингис. Конете им едва се държаха на крака след лудешкото препускане.

— Вържени мъже на изток, господарю — извика първият, преди двамата му другари да го настигнат. — Арабски воители, колкото три тумана.

Чингис изруга тихо. Значи все пак някой от другите градове се бе отзовал на призивите на Самарканд. Джучи и Чагатай щяха да ги посрещнат. Бързо вземаше решенията, така че воините виждаха единствено увереност в реакциите му.

— Препусни към синовете ми — нареди той на съгледвача, макар че младежът още се задъхваше като куче на слънце. — Кажи им да атакуват врага на изток. Аз ще се разправа с онова, което може да изкара Самарканд.

Туманите на синовете му бързо се отдалечиха и го оставиха само с двадесет хиляди мъже. Построиха се в широка дъга с хана в центъра, готови бързо да образуват обкръжаващи крила.

Нови и нови конници излизаха през портите, сякаш Самарканд беше казарма за цяло крило от шахската армия. Чингис подкара коня си в бавен тръст с надеждата, че не е изпратил прекалено много сили да завладяват навън. Ако атакуваше само по един град, щяха да са му нужни три живота, за да покори арабските земи. Градовете на Дзин бяха още по-многобройни, но заедно с военачалниците си той бе превзел деветдесет само за една година, преди да стигне Йенкин. Сам Чингис бе подчинил двадесет и осем от тях.

Нямаше да се тревожи, ако Субодай или Джебе бяха тук, или дори Джелме или някой от братята му. Докато равнината почерняваше от ревящи араби, Чингис се изсмя високо на собствената си предпазливост и воините около него подеха смеха му. Не се нуждаеше от Субодай. Не се боеше от такива врагове, нито дори от дузина армии като тази. Той беше хан на морето от трева, а тези пред него бяха просто градски хора, меки и тлъсти, въпреки заплашителните им кръсъци и остри саби. Щеше да ги съсече.

Джелауддин седеше с кръстосани крака на тесния плаж и се взираше през накъдрените води на Каспийско море към черния бряг, който бяха оставили предишния ден. Виждаха се огънове и движещи се между тях сенки. Монголите бяха стигнали морето и нямаше къде другаде да се бяга. Запита се разсеяно дали не трябваше да убият рибарите и семействата им. Така монголите нямаше да разберат къде е отвел шаха и може би щяха да се откажат от преследването. Намръщи се на собственото си отчаяние. Не се съмняваше, че рибарите щяха да се съпротивляват. Дузина мъже с ножове и тояги най-вероятно щяха да се справят с малкото му семейство.

Островът се намираше само на миля от брега. Джелауддин и братята му бяха изтеглили лодката под прикритието на рехавите дървета, но спокойно можеха и да я оставят на брега. Несъмнено рибарите бяха казали на монголите къде са отишли. Въздъхна. Не си спомняше друг път да е бил така уморен. Дори дните в Кудай му приличаха на неясен сън. Беше довел баща си да умре тук и подозираше, че и неговият край няма да закъснее. Никога не се беше сблъсквал с по-неумолим враг от монголите, които го следваха по петите през сняг и дъжд и неизменно приближаваха, докато не започваше да чува и в съня си конете им. Звуците прелитаха над водите и понякога Джелауддин чуваше високи викове или пеещи гласове. Знаеха, че ловът е към края си, след като бяха изминали повече от хиляда мили. Знаеха, че жертвите им най-сетне са заклещени като скрила се в бърлогата си лисица, очакваща с ужас да бъде изкопана.

Отново се запита дали монголите могат да плуват. Дори и да можеха, нямаше да е с мечове. Чу братята си да разговарят и не

можеше да събере сили да стане и отново да им каже да замълчат. Монголите вече знаеха къде са. Последният дълг на синовете на шаха бе да го гледат как умира и да запазят достойнството, което заслужаваше.

Стана и коленете му запротестираха, когато се изправи и разкърши врат. Макар и съвсем малък, островът бе покрит с дървета и гъста растителност, така че им се беше наложило да изсекат пътека. Тръгна през просеката, като махаше тънките клонки, които се закачаха за дрехата му.

Баща му лежеше на една полянка с паднало по средата й дърво, заобиколен от синовете си. На Джелауддин му стана драго, че старецът се е събудил да види звездите, макар че гърдите му се напрягаха и хриптяха ужасно, докато се мъчеше да си поеме дъх. Видя на лунната светлина как очите на баща му се обръщат към него и сведе почително глава. Старецът мръдна немощно ръка и Джелауддин приближи, за да чуе човека, когото винаги бе смятал за твърде жизнен, за да може да рухне. Истините от детството се сгромолясваха около него. Коленичи, за да го чуе, и дори тук, така далеч от дома, част от него закопня да види някогашната сила на баща си, сякаш слабостта му можеше да бъде прогонена по желание. Братята му също приближиха и за момент забравиха за монголите от другата страна на дълбоките води.

— Съжалявам — задъхано изхриптя шахът. — Не за мен. За вас, синове мои.

Замълча, за да си поеме дъх. Лицето му бе червено и потта се лееше по челото му.

— Не бива да говориш — промърмори Джелауддин.

Устата на баща му леко се изкриви.

— Ако не сега, кога друг път? — произнесе той. Очите му блестяха и Джелауддин с болка видя в тях някогашния му стар и сух хумор. — Аз... гордея се с теб, Джелауддин — каза шахът. — Справи се добре.

Старецът внезапно се закашля и Джелауддин го обърна на една страна и махна с пръсти гъстата хракка от устните му. Когато обърна баща си по гръб, очите му бяха насълзени. Шахът издиша шумно и бавно напълни изтормозените си дробове.

— Когато си отида... — прошепна старецът. Джелауддин понечи да възрази, но думите замряха на устните му. — Когато си отида, ще отмъстиш за мен.

Джелауддин кимна, макар да не му бе останала надежда, че ще живее още дълго. Ръката на баща му се вкопчи в дрехата му и той я стисна.

— Само ти, Джелауддин. Те ще те последват — каза шахът.

Усилието от говоренето приближаваше края и всеки дъх ставаше все по-труден. Джелауддин искаше старецът да намери покой, но не можеше да се извърне.

— Иди на юг и призови за свещена война срещу... този хан. Призови правоверните на джихад. Всички, Джелауддин, всички.

Шахът се помъчи да се надигне, но усилието беше твърде голямо за него. Джелауддин направи знак на Тамар и двамата помогнаха на баща си да седне. Щом го направиха, той изпусна дъх и устата му се отпусна. Слабото му тяло потръпна в ръцете им, сякаш се мъчеше да поеме въздух, и Джелауддин заплака, когато усети космите на брадата на баща му по дланта си. Шахът отметна глава назад в спазъм, но не успя да си поеме дъх и треперенето отслабна, след което изчезна. Джелауддин чу съскането на зловонния въздух, когато сфинктерът и мехурът на стареца се отпуснаха. Парлива урина намокри пясъка.

Двамата братя нежно положиха стареца по гръб. Джелауддин отвори извитите като нокти пръсти и погали ръката му. Тамар затвори очите на баща им и двамата продължиха да чакат — не можеха да повярват, че наистина си е отишъл. Гърдите му не помръдваха и един по един синовете се изправиха, загледани надолу към него. Светът бе притихнал и звездите сияеха в небето. Джелауддин имаше чувството, че не бива да светят, че трябва да има нещо повече от тихия плясък на вълните, което да отбележи смъртта на великия мъж.

— Свърши се — с треперещ глас произнесе Тамар.

Джелауддин кимна и за своя изненада и срам усети как огромен товар пада от раменете му.

— Монголските псета рано или късно ще стигнат дотук — меко рече той и погледна към мястото, където се бяха разположили на лагер, макар да не се виждаше през тъмните дървета. — Ще намерят... ще намерят баща ни. Може би това ще им е достатъчно.

— Не можем да го оставим тук — отвърна Тамар. — Имам прахан, братко. Има достатъчно сухи дърва. Какво, ако ни видят? Трябва да изгорим тялото. Ако сме живи да се върнем, ще построим тук храм в негова чест.

— Добра идея, братко — рече Джелауддин. — Добре, но щом огънят се разгори, ще напуснем острова и ще пресечем морето. Монголите не са моряци. — Спомни си картите, които бе виждал в библиотеката на баща си в Бухара. Морето не изглеждаше толкова широко, че да не може да се пресече. — Нека се опитат да ни последват през водата, където не оставяме следи.

— Не познавам земите от другата страна, братко — отвърна Тамар. — Къде ще идем?

— Че как къде, Тамар. На юг, както заръча баща ни. Ще вдигнем буря с афганците и в Индия. Ще се върнем с войска да смажем този Чингис. Кълна се в душата на баща си.

Джучи и Чагатай настигнаха арабската армия, когато излезе в котловината източно от Самарканд. Преценката на съгледвача за числеността ѝ беше, меко казано, занижена. Докато се съвещаваше набързо с по-малкия си брат, Джучи прецени, че най-малко четиридесет хиляди мъже са се притекли на помощ на скъпоценния град на шаха. Не позволи това да го разтревожи. И в Дзин, и в земите на арабите Чингис беше показал, че качеството на хората е далеч по-важно от числеността им. Субодай бе успял да победи при разузнавателен поход, когато измъкна един градски гарнизон от двадесет хиляди души и го разби със своите осем хиляди бойци. Другите военачалници също се бяха доказали срещу числено превъзхождащ ги противник. Врагът *винаги* бе по-многоброен.

Котловината беше истински дар и двамата братя не закъснях да се възползват от него. Ветерани в конните сражения, те познаваха големите преимущества на по-високите позиции. Стрелите летяха по-далеч и конете не можеха да се спрат, когато нападаха врага. Чагатай и Джучи проведоха кратък разговор, забравяйки за момент враждата помежду си. Чагатай изсумтя в знак на съгласие, когато Джучи предложи да обиколи котловината и да удари арабите от левия фланг. Така той поемаше задачата да се сблъска с тях на равното.

Хората на Джучи се построиха в най-широката редица, която позволяваше теренът, а останалите образуваха блок зад воините с най-тежката броня. Младият военачалник виждаше как арабите приготвят копия и лъкове, макар да бе разочарован, че този път няма слонове. На арабските принцове изглежда много им харесваше да използват слонове във война. На свой ред пък монголите обичаха да ги подлудяват със стрелите си и да гледат с наслада как тъпчат собствените си войници.

Джучи погледна надолу към долината — преценяваше стръмния склон. Беше кръстосан от пътеки на диви кози, но по него растеше оскъдна трева и конете щяха да се справят добре на такава почва. Огледа строя отляво и отдясно — самият той се намираше в центъра на първата редица. Лъкът му щеше да запее с първия залп и той долови самоувереността на мъжете наоколо, щом поеха надолу към упорито маршируващата срещу тях войска. Арабите надуваха рогове и биеха барабани, докато се движеха, а конниците им по фланговете определено нервничеха. Неравната земя вече ги принуждаваше да се скупчат и Джучи си помисли, че командирът им сигурно е някой млад глупак, издигнат заради произхода, а не заради таланта си. Иронията на собственото му положение го развеселяваше. Даде знак да преведат понитата надолу по централното дефиле. Малцина бяха синовете на крале или ханове, които командваха *въпреки* бащите си, а не благодарение на тях.

Докато туманът му се движеше в бавен тръс, Джучи непрекъснато оглеждаше редиците и търсеше нередности. Съгледвачите му бяха на много мили наоколо, както го бе научил Субодай. Нямаше да има засади или внезапно появили се резерви. Който и да бе командирът на подкреплението на Самарканд, той явно приемаше монголите доста несериозно и щеше да си плати за това. Джучи наду рога на гърдите си и тежките копия бяха извадени от гнездата им от рамене и ръце, силни като желязо. Ускори темпото, кимна на знаменосеца и редицата се разтегли. Беше тренирал хората си за този момент, докато ръцете им не се окървяваха от пускането на стотици стрели в галоп и от мушкане на сламени чучела с копие.

Някой излая заповед и противникът пусна залп от стрели. Твърде рано, помисли си Джучи, като гледаше как половината падат преди да ги достигнат, а останалите отскачат безполезно от щитове и шлемове.

Премина в плавен галоп, вече не можеше да спре хората си, дори и да искаше. Загърби нервността си и остави ритъма на коня да контролира движенията му, изправи се в стремената и постави стрела в тетивата.

Цялата редица стори същото. Копиеносците спуснаха копията, преценявайки момента, в който да нанесат удар.

Джучи пусна стрелата си и в същия миг към нея се присъединиха още шестстотин. Докато посягаха за втора, копиеносците смушкаха конете си и препуснаха напред като брониран шип. Удариха с пълна скорост врага, като прегазваха всичко пред себе си, и издълбаха дупка като червена уста в противниковия строй. Онези отзад нямаше как да спрат, Джучи не можеше да изброи изпадащите, докато го увличаха дълбоко във вражеските редици, и той опъна отново лъка си.

Отпред копиеносците захвърлиха разбитите пръти и изтеглиха едновременно мечове. Стрелците зад тях пуснаха втори залп, като разшириха прореза и накараха враговете да отскочат назад като изгорени. Това беше най-доброто приложение на копия и лъкове, което Джучи бе успял да измисли, и той ликуваше, като видя пораженията, които бе нанесъл само за няколко мига. Задните редици препуснаха срещу крилата — тактика, противоположна на любимата маневра на баща му. Предната част на вражеската колона кипеше, изгубила всякакъв ред, и отстъпваше назад срещу своите.

Джучи също изтегли меча си, когато конят му почти спря, неспособен да продължи през гъстите редици отпред. Моментът бе идеален за атака по фланга и той се обърна към брат си. Имаше време само за един поглед към стръмния склон отляво, преди да му се наложи да се отбранява и да отбие едно копие, което заплашваше да го повали от седлото. Отново погледна невярващо, но туманът на Чагатай си стоеше на мястото.

Ясно различаваше по-малкия си брат, яхнал коня си и със спокойно отпуснати ръце на седлото. Не бяха уговорили сигнал за атака, но въпреки това Джучи наду рога си и звукът му проехтя над главите на хората му. Те също видяха, че събратята им не помръдват, и им замахаха яростно да се включат в сражението, преди да се е обърнало.

Джучи изруга и остави рога да падне на гърдите му. Яростта го бе изпълнила дотолкова, че той изобщо не усети следващите два удара,

сякаш от дясната му ръка струеше сила. Искаше му се срещу него да е Чагатай, когато улучи един противник между бронята и врата, като отвори ужасна рана и го остави да рухне под копитата.

Изправи се отново в стремената, но този път търсеше начин да изведе хората си от менгемето. Имаше възможност да отстъпи, докато предните редици все още се намираха под страничните удари на най-добрите му бойци. Ако не ги бяха предали, щяха да се освободят без проблеми, но шокът се отрази на хората му и това им коства живота. Врагът нямаше представа защо монголският военачалник стои, без да прави нищо, но не закъсня да се възползва от това.

Джучи яростно крещеше заповеди, но арабската конница се разгърна, тежките ѝ редици препуснаха нагоре по склона и удариха в гръб хората му. Дори тогава не посмяха да минат твърде близо до левия фланг, където Чагатай чакаше да види Джучи изкормен. В трескавите моменти между ударите Джучи виждаше как командирите протестираха пред брат му, но отново потъваше във вихъра на сражението.

Собствените му командири гледаха към него и очакваха да заповяда отстъпление, но Джучи бе обладан от бяс. Ръката го болеше и бащиният му меч се нащърби от удари по броните, а яростта го изпълваше и всеки убит неприятел беше брат му или самият Чингис.

Хората му видяха, че вече не гледа към хълмовете. Синът на Чингис се сражаваше с оголени зъби и дясната му ръка замахваше с лекота, докато пришпорваше понито си през купища мъртвци. Ухилиха се на безстрашието му и го последваха с вой. Съсечените нито обръщаха внимание на раните си, нито ги усещаха. Те също обезумяха, когато кръвта им кипна. Бяха вrekli живота си на Джучи и стъпкваха вражеската войска. Нямаше нещо, което да не могат да направят.

Дзинските му войници се биеха като зверове и навлизаха все по-дълбоко и по-дълбоко във вражеската колона. Когато арабската конница им налетя с копията си, те сграбчваха оръжията, сваляха ездачите от конете им и ръгаха диво, докато не паднаха мъртви заедно с врага. Нямаше да се огънат пред сабите и стрелите на арабите, щом приятелите им бяха в редиците около тях. Не можеха да го сторят.

Под неукротимия натиск на лудите, сграбчващи с окървавени ръце оръжията, които ги убиваха, арабите се огънаха и пречупиха.

Страхът им премина дори у онези, които все още не бяха взели участие в сражението. Джучи видя един от дзинските командири да размахва счупено копие като сопа, докато прекрачваше умиращите на земята хора, за да стовари удара си в лицето на един арабин върху великолепен жребец. Арабинът падна и дзинският войник изрева тържествуващо, отправяйки предизвикателства на родния си език към хора, които не можеха да го разберат. Монголите се разсмяха, когато го чуха, и продължиха да се сражават, докато ръцете им не станеха като от олово, а раните не изсмучеха силите им.

Нови и нови врагове отстъпваха пред свирепата атака и за момент Джучи бе ослепен от пръсналата в очите му кръв. Изпълни го паника при мисълта, че може да бъде ударен, докато не вижда, но в същия миг чу протяжните рогове на Чагатай, последвани най-сетне от грохота на копита.

Туманът на Чагатай удари врага, който вече отчаяно се мъчеше да се измъкне от онези, които го нападаха. Джучи гледаше задъхано как пространството от него се разчиства и нови стрели политат към бягащите араби. Отново зърна брат си да язди царствено, преди да стигне долината и да изчезне от поглед. Изплю гореща хрочка. Цялото му тяло копнееше за удара, който искаше да стовари върху врата на Чагатай. Хората му разбраха какво се е случило. Нямаше да му е лесно да им попречи да се сбият с онези, които бяха стояли безучастно и гледаха от безопасно разстояние. Изруга, като си представи как Чагатай оправдава забавянето си с мазни думи.

Около Джучи нямаше врагове и той прокара палец по острието на меча си, усещайки нащърбената стомана. Беше заобиколен от трупове, много от които бяха на хора, препускали с него из хълмовете и унищожили най-добрата кавалерия на шаха. Други го гледаха с все още горящ в очите им гняв. Чагатай бе зает да изкорми остатъка от арабската колона и конете му стъпкваха знамена в окървавената земя.

Предупреди сам себе си, че ако реши да се справи с Чагатай както е заслужил, двата тумана щяха да се бият до смърт. Командирите на брат му нямаше да позволят да приближи Чагатай с оръжие в ръка, особено когато знаеха причината за гнева му. Срамът нямаше да им попречи да изтеглят мечовете си и тогава собствените му хора щяха да реагират. Джучи се бореше с непреодолимото желание да препусне през бойното поле и да направи брат си на парчета. Не можеше да

потърси справедливост от Чингис. Не му беше трудно да си представи как баща му отвръща с презрение на оплакванията му и ги подминава като критика на тактиката, а не като обвинение в опит за убийство. Дъхът му трепереше от безсилие, докато звуците на сражението се отдалечаваха, оставяйки го с празни ръце. *Въпреки* това той беше спечелил, напук на предателството. Почувства как гордостта от хората му се смесва с омразата и насила наложеното му безсилие.

Бавно избърса кръвта от оръжието, което бе спечелил от Чагатай. Беше се изправил срещу смъртта онази нощ с тигъра, днес също. Не можеше да позволи онова, което му бе причинено, просто да отмине.

Тръсна капките кръв на земята и бавно подкара коня си към мястото, където беше спрял брат му. Хората му си размениха мрачни погледи и тръгнаха след него, готови да се сражават отново.

25.

Самарканд беше примамлив град. Чингис яздеше по широка улица, от двете страни на която се издигаха къщи, и неподкованите копита на понито му чаткаха по неравния калдъръм. Някъде напред в небето се издигаше пушек и се чуваха звуците на сражение, но тази част на града беше пуста и изненадващо тиха.

Хората му бяха нащрек и вървяха от двете му страни с опънати лъкове, готови да пратят стрела по всичко, което помръдне. Бяха принудили гарнизона да отстъпи организирано обратно в града по начин, достоен и за собствените му тумани. Чингис с изненада откри, че си бяха приготвили и втора отбранителна линия вътре в града, но пък и самият Самарканд беше изненадващо място. Той вече беше започнал да мисли, че ще се наложи да ги умори с глад, както стана с Йенкин, но те бяха рискували всичко веднага щом приближи подкреплението. Тактиката му да разчита на скоростта отново бе дала плод срещу враг, който бе подценил силата на туманите.

Подозираше, че ако остане в земите на шаха, градовете в крайна сметка щяха да установят връзка помежду си и най-способните командири щяха да изнамерят начин да отразят атаките му. Усмихна се. Докато успеят да го сторят, целият Хорезъм щеше да е под негов контрол.

Край улицата се издигаха дървета — напълно пораснали, но някак подредени. Чингис виждаше белите дискове на отсечените клони, както и тъмните петна по корените. Явно бяха поливани тази сутрин. Поклати зачудено глава на положения труд. Предположи, че жителите на града са се наслаждавали на сянката им през лятото и трябваше да признае, че на топлия ветреца от тях се разнася приятен аромат. Може би дори градските хора имаха нужда да виждат малко зелени листа от каменните си балкони. Изправи се в стремената и видя открита вдлъбната гола земя, заобиколена от подредени в редици дървени пейки. Самарканд имаше много странни неща зад стените си. Това сигурно беше място, където арабите се събираха да слушат речи, а може би дори да се състезават с коне. Воините му събираха там

пленници и мястото вече бе почерняло от гъстата маса хора, вързани и онемели от страх.

Чингис мина покрай един каменен кладенец на кръстовището на две улици и слезе от коня, за да го погледне. Надникна през ръба и далеч долу видя тъмен кръг вода. Импулсивно взе завързаната на въжето кожена кофа и я пусна просто за да чуе пляска. Изтегли я и пи дълго, отмивайки прахта от гърлото си, след което я подаде на един от стрелците и отново се качи в седлото. Самарканд бе добре разположен между завоя на реката и езерата. На такава земя можеше да се отглежда всичко и Чингис бе видял край главната порта безлюдни пазари, пълни с пресни плодове и зеленчуци. Зачуди се как ли запълват дните си жителите на града, щом храната и водата бяха в толкова изобилие. Ясно беше, че не се упражняват с оръжие, ако можеше да се съди по оттеглянето на гарнизона. Туманите просто го бяха последвали в града — бяха прекалено близко, за да успеят да затворят навреме портите.

Огромните размери на Самарканд трудно можеха да се възприемат. Чингис бе заобиколен от улици и къщи, от големи и малки постройки. Дворецът на шаха доминираше над лабиринта около него, но Чингис насочи коня си към едно високо минаре в западната част. Любопитството му се разпали при вида на странната постройка, издигаща се високо над останалите. И сякаш растеше още повече, докато я приближаваше.

Минарето се издигаше наскреде голям открит площад, заобиколен от ниски и широки сгради със затворени прозорци. Чингис почти не обърна внимание на командирите си, които отваряха с ритници вратите и проверяваха за врагове. Чу се сумтене и шум от борба, но воините си знаеха работата и звуците не продължиха дълго. Нови пленници бяха завързани и замъкнати към хиподрума. Някои от тях се взираха обезумяло към човека, който стоеше сам в основата на минарето.

Чингис прокара длан по основата на постройката, като се наслаждаваше на сложната шарка върху плочките на облицовката. Всяка една бе захваната за съседната и му се прииска да извади ножа си и да измъкне една само за да я разгледа по-добре. Стройната кула блестеше на слънчевата светлина и трябваше да проточи врат, за да види върха ѝ от мястото си. Докато го правеше, шапката на главата му

ненадейно падна. Усмихна се изумен, че човек може да създаде подобно нещо, и се наведе да я вдигне.

Тихо се засмя, докато отново си слагаше шапката. Един от хората му го чу.

— Господарю хан? — обади се той, готов да изпълни всяка негова заповед.

— Просто си мислех, че откакто съм дошъл в тези земи, не съм се кланял на никого — весело отвърна Чингис. — Докато не се озовах пред тази кула.

Мъжът се усмихна, когато видя хана си в такова добро настроение. Може би откритият характер на града си казваше думата. Дзинските градове бяха тесни и ограничени в сравнение с него и Чингис не можеше да си представи да управлява подобни места. Докато тук, с толкова слънчева светлина, това беше възможно. Жителите щяха да имат прясна вода и храна от пазарите, за да нахранят семействата си. Селяците щяха да я носят всяка сутрин преди зазоряване и да я разменят срещу бронзови и сребърни монети. За момент ясно видя в ума си устройството на целия град, от търговците до занаятчиите, учителите и писарите. Всичко това работеше някак, макар все още да не разбираше откъде се вземаха всички монети. Може би някъде наблизо имаше мини? И ако имаше, кой превръщаше метала в монети и ги пускаше, за да започне търговията в Самарканд? Шахът ли? Беше сложно и объркващо, но той обърна лице към слънцето и почувства покой. Беше спечелил битка тази сутрин и бе пратил синовете си да разбият другата армия, дошла да освободи Самарканд. Денят беше добър.

Миризмата на пушек се засили и Чингис загърби разпилените си мисли. Хората му обикаляха навсякъде и хващаха пленници, но гарнизонът продължаваше да се съпротивлява и той яхна коня си, за да наблюдава сражението. Тръгна заедно със стрелците към мястото, където димът се издигаше на кълбета над зашеметения град. Устните му твърдо се свиха. Каква е ползата от кладенци и дворове, ако не можеш да ги удържиш? Винаги имаше алчни хора, готови да ти отнемат онова, което си съградил. Един владетел трябва да е глупак, за да им позволи да надничат в градовете му и да вземат каквото си поискат. И въпреки това ханът знаеше, че един град може да бъде отбраняван. Той беше разбил достатъчно стени, за да има добра

представа какво противостои най-добре на катапултите и куките му. Изкушаваше се да провери идеята следващата зима, най-добре със Субодай. Любимият му военачалник щеше да остане страшно доволен от предизвикателството. Ако Субодай успееше да опази един град от туманите му, може би Чингис щеше да се замисли и да ги остави непокътнати под властта на собственото му семейство. Иначе можеше спокойно да ги остави оградени като козите, които използваха в родината, за да ловят вълци.

Когато излезе на главната улица, ханът видя проснати тела, повечето в броните, които предпочитаха бранителите на Самарканд. Една врата беше оплискана със засъхваща кръв и все още проблясваше ярко на слънцето, неизвестно как озовала се там. Бръмченето на тетивите се чуваше по-ясно и той мина още две улици, преди да стигне района на шахския дворец и високата стена около него. Тук димът беше по-гъст, макар че наоколо изглежда горяха само няколко къщи. Явно някой бе съборил лампа в борбата или беше разритал огнище. Пламъците ревяха и денят бе станал още по-горещ. Хората му сновяха пред стената като разлютени мравки, давайки си сметка, че ханът ги наблюдава.

Чингис спря, за да гледа как воините атакуват дома на шах Алад-Дин. Зад стената се виждаше покрит с цветни градини хълм, на чийто връх се издигаше огромен дворец. Дали случайно или не, стените около него достигаха до самата улица, като се прекъсваха единствено от широка порта от тежки железни решетки. Чингис хвърли поглед на улицата покрай стената. Къщите бяха потънали в сянка, но изглеждаха по-чисти, отколкото бе очаквал. Може би под тях имаше отходни ями или някаква друга система за отвеждане на нечистотиите. Събирането на толкова много хора на едно място неизменно пораждаше проблеми и Чингис започваше да оценява по достойнство хитроумното устройство на Самарканд.

Нямаше място за катапулти, дори хората му да си бяха направили труда да ги домъкнат по улиците. Макар стените да бяха високи само десет стъпки, гарнизонът бе избрал добро място, което да отбранява до смърт.

Чингис гледаше как най-добрите стрелци стоят отзад и пускат стрели към всяко лице, което се показваше над ръба. Имаше ли платформа от другата страна? Най-вероятно. Виждаше се как

бранителите приклякват на нея и оставят стрелите да избръмчат над главите им. Малцина оцеляваха от такова разстояние, макар да носеха тежки щитове и използваха сабите и лъковете си за закрилата. Забеляза шамана Кокчу, който призоваваше воините да положат още усилия. Носеше само къси гащи и тялото му бе боядисано в тъмносини линии, така че кожата му сякаш се гърчеше, когато се движеше.

В присъствието на шамана и хана воините се хвърлиха в боя с нова енергия и използваха пръти с куки, за да захванат горния край на стената и да се опитат да я съборят. Вече бяха разклатили една част и Чингис видя как в тухлите се появява огромна пукнатина. Канеше се да им нареди да отстъпят, докато докарат катапулти. Най-близките къщи щяха да бъдат срутени, за да се освободи място, след което стената щеше да бъде съборена с лекота. Но когато видя пукнатината, Чингис се успокои. Не оставаше още много.

Естествено, Кокчу го беше забелязал. Чингис виждаше, че шаманът го следи с крайчеца на окото си. Спомни си първата им среща, когато Кокчу водеше хана на найманите към върха на един хълм, по-далеч от битката. Тогава му беше отпуснал само година живот, но минаха много повече и сега той бе станал влиятелен, един от шепата верни мъже, които управляваха от името на хана. Чингис одобряваше нескритата амбиция на шамана. За него беше добре воините му да благоговеят пред духовете, а кой друг можеше да каже по-убедително, че бащата небе е благословил хана им? Победите не бяха закъснели и Кокчу бе изиграл своята роля.

Внезапно Чингис се намръщи и мислите му се прехвърлиха към друг спомен. Нещо не му даваше покой, думите се въртяха в главата му, но не успяваше да ги подреди точно. С рязък жест извика един от пратениците, които винаги чакаха заповедите му.

— Иди в лагера край града — нареди Чингис на младия воин. — Намери жена ми Чакахай и я питай защо не може да гледа Кокчу, без да се сеща за сестра ми. Разбра ли?

Младежът се поклони дълбоко и кимна, научил наизуст думите. Не знаеше защо ханът трябва да изглежда така навъсен в деня, в който бяха превзели нов град, но задачата му бе да се подчинява и той я изпълни без въпроси. Препусна, без да поглежда назад, когато стената рухна навън, смазвайки двама воители, не успели да се отдръпнат

навреме. Под студения поглед на хана Кокчу подскочаше като изрисован паяк и воините се втурнаха с рев напред.

Чагатай гледаше как брат му язди към него. По-голямата част от тумана му обикаляше бойното поле, обираше мъртвите и довършваше все още мърдащите. Група воини и командири остана с него и не бе нужно да им дава заповеди. Знаеха накъде е тръгнал Джучи и неусетно го наобиколиха. Мнозина от по-старите предпочетоха да приберат мечовете в ножниците си, вместо да се изправят пред военачалник с нащърбено острие, макар че Чагатай им се изсмя презрително и гневно извика, когато ги видя. Онези непосредствено около него бяха все млади и самоуверени. Държаха оръжията си вдигнати пред очите на всички с арогантни физиономии. Не ги беше грижа, че Чагатай бе оставил брат си да загине. Бяха верни не на плода на изнасилване, а на истинския хански син, който един ден щеше да наследи баща си.

Но дори те се изнервиха при вида на хората на Джучи. Личната стража на Чагатай не се бе сражавала този ден, а хората около Джучи бяха подгизнали от кръв — от косата и изпръсканите лица до гамашите. Воняха на пот и смърт и докато приближаваха, презрителните изражения изчезнаха от лицата на младите воини около Чагатай. Това не беше игра. Джучи се тресеше от силните емоции и сякаш не беше убивал този ден.

Не спря, когато стигна воините около Чагатай. Погледът му нито за миг не се отклони от брат му, докато конят му избута двама мъже настрани, които понечиха да отворят уста и да го спрат. Ако беше забавил дори за миг, те щяха да съберат кураж и да се намесят, но той не го стори. Мина покрай още двама, преди един старши командир да обърне рязко коня си и да препречи пътя му към Чагатай.

Командирът бе от онези, които бяха прибрали оръжието си. Изпоти се, когато се озова в обсега на меч на Джучи, но се надяваше, че военачалникът няма да го съсече. Погледът на Джучи се откъсна от усмихвания му се брат и се спря върху човека срещу него.

— Махай се от пътя ми — рече му Джучи.

Командирът пребледня, но поклати глава. Джучи чу Чагатай да се смее и пръстите му стиснаха дръжката с вълчата глава.

— Обезпокоен ли си, братко? — извика му Чагатай със злоба в очите. — При това след такава победа? Наоколо е пълно с нервни ръце. По-добре се върни при хората си, преди да е станало нещо непредвидено.

Джучи въздъхна. Криеше добре пламъчето на гнева си. Не искаше да умира на това място, но бе насъбрал прекалено много подигравки през живота си. Беше се сдържал, докато мускулите му се стягаха на възли, но днес щеше да отнесе своя хилещ се по-малък брат със себе си.

Заби пети и конят му скочи напред. Зашлеви командира с опакото на ръката си и го свали от седлото, докато минаваше покрай него. Зад него хората му изреваха и атакуваха.

Джучи изпита удоволствие при вида на шокираната физиономия на Чагатай, преди още мъже да застанат на пътя му. Воините около него зяпнаха от внезапното сбиване и се втурнаха напред. Джучи знаеше, че ще го сторят, но собствените му хора бяха достатъчно наблизко, за да си пробият път, а и кръвта им вече бе кипнала. Убиваха без угризения, усещайки яростта му толкова добре, сякаш бе тяхна собствена.

Лудите глави около Чагатай не закъснях да реагират. Миг по-късно те вече се бореха и ръгаха хората, които им се бяха нахвърлили. Конят на Джучи бе съсечен под него и той скочи от него, като се олюля. Десният му крак се подгъна — беше почернял от кръв от получена в сражението рана. Направи стъпка напред, като се сниши под едно диво замахване и нанесе удар с нащърбеното си острие в мишницата на нападателя, оставяйки дълбок разрез.

Чагатай видя ранения си брат на земята, изкрещя и препусна към него през собствените си хора. Раменете на животното ги избути настрани и внезапно той се озова срещу Джучи. Замахна с меч си отгоре надолу и Джучи едва не падна под копитата, докато избягваше удара и кракът му се подгъна отново. Чагатай захвърли всякакви претенции за стил и замахна диво. Беше атакуван сред собствените си хора и никога не му се бе удавала по-добра възможност да разкара тръна в петата, каквато се явяваше брат му.

Конят му се разтърси противно, когато кракът му бе счупен от обезумял воин, който стоеше до Джучи. Животното рухна странично и Чагатай не успя да освободи крака си от стремето. Изкрещя, когато

пищялът му изхрущя, и почти изгуби съзнание от болката. Усети как някой грубо изритва меча от ръката му и когато вдигна очи, Джучи стоеше над него с изкривено от зловещо ликуване лице.

Туманът на Чагатай нададе вой, щом видя военачалника си на земята. Воините изгубиха всякаква предпазливост и се нахвърлиха като обезумели срещу хората на Джучи.

Джучи чувстваше как изтичащата му кръв отнася със себе си и силата му. С мъка вдигна меча си, без да откъсва поглед от очите на Чагатай. Не каза нищо, когато замахна надолу. Не усети стрелата, която го улучи в гърдите и го завъртя, преди да успее да нанесе удара си. Замая се и не разбра дали е убил брат си, който така отчаяно се мъчеше да убие него.

Чагатай изкрещя заповеди и ако не друго, битката се разгорещи още повече, когато в нея се втурнаха още хора от тумана на Джучи. Стотици умряха, за да отмъстят за поваления си военачалник или за да го спасят. Не знаеха още кое от двете. Група хора на Джучи се отдели от касапницата, носейки увисналото му тяло, от което все още стърчеше стрелата. Докато се оттегляха, висшите командири надуха рогове, за да накарат двете страни да прекратят сражението.

С ръмжене и болка двата тумана се разделиха и най-сетне помежду им остана свободна ивица. Мингхан командирите блъскаха и ритяха хората си да се отдръпнат назад и не един бе съборен от удар с дръжка на меч, докато се опитваше да се втурне напред. Веригата на командване се възстанови и командирите на всеки ягун и арбан заръмжаха на хората си да останат по места.

Туманите стояха задъхани и втрещени от мъртвите и от това, което бяха сторили. Зашепна се името на Чингис и всеки се изплаши от последствията, когато ханът научи. Никой не помръдна, докато Джучи не бе прегледан от хората си, след което в котловината се надигнаха нестройни радостни викове. Стрелата не беше пробила бронята му. Той беше жив и когато чу това, Чагатай яростно се изплю, вбесен от късмета на копелето. Изтърпя да му сложат шина от счупено копие и прехапа устна, щом привързаха подутата му плът към дървото на три места между коляното и глезена. Помогнаха му да се качи на коня и неговите хора също се развикаха радостно, когато го видяха жив, макар възгласите им да бяха приглушени и изпълнени със страх. Битката бе спечелена и сега трябваше да напуснат котловината заедно — а беше

започнала вражда, която можеше да бъде докарана единствено до край, било то с кръв или огън.

В сумрака Чакахай яздеше сивото си пони през тъмните улици, заобиколена от още по-тъмни мъже. Въздухът в града беше по-топъл, отколкото в лагера, сякаш камъните бяха задържали горещината, за да я излъчат бавно в мрака. Лесно бе да даде воля на фантазията си, докато се изкачваше към двореца на хълма, където я очакваше Чингис. Градът беше пълен с птици, които мърмореха на всяка стряха и покрив. Запита се дали са били разтревожени от движението на войниците, или винаги идваха да кацнат по топлите керемиди на Самарканд. Доколкото знаеше, това бе нещо съвсем естествено, но се чувстваше неудобно от присъствието им и непрекъснато чуваше пляска на крилете им над себе си.

Някъде отдясно изпищя жена. Различи слабата светлина на факлите — воините без жени отиваха на хиподрума и отнемаха млади момичета от прегръдките на техните бащи и съпрузи. Съдбата на останалите щеше да реши Чингис при зазоряване. Чакахай трепна при тази мисъл. Съчувстваше на онези, които щяха да почувстват груби ръце в тъмното. Беше живяла много години сред монголите и бе намерила много неща, които да обича у хората от тревното море. Въпреки това те вземаха жените на победените и изобщо не се замисляха за тях. Въздъхна, докато минаваше покрай порутената стена и навлизаше в благоуханните градини. Това беше трагедията на жените — да бъдат желани страстно и отмъквани в нощта. Беше се случвало в кралството на баща ѝ, в земите на Дзин и на арабите. Съпругът ѝ не виждаше нищо нередно в това и казваше, че нападенията за жени държат хората му във форма. Потръпна, сякаш внезапно я беше пронизал студен вятър.

Надушваше смъртта през аромата на цветята в градината на шаха. Убитите все още лежаха на огромни купчини покрай стената и вече започваха да се разлагат в жегата. Въздухът бе тежък, задушен, и не можеше да я освежи, докато дишаше през носа си и се опитваше да не мисли за взиращите се в нея очи на труповете. Знаеше, че миризмата разнася болести. На сутринта щеше да се погрижи Темуге

да нареди телата да бъдат извозени и изгорени, преди войската на съпруга ѝ да бъде покосена от някакъв мор.

Воден от въоръжените стражи, конят ѝ се изкачваше внимателно по предназначения за човешки крак стълби към двореца, който се издигаше мрачно на върха на хълма. Замисли се отново за въпроса, който ѝ бе задал Чингис, и какво може да означава той. Не го разбираше и не можеше да се отърси от противното чувство в стомаха си. Кокчу нямаше да бъде там, докато разговаря със съпруга си. А и да беше, щеше да поиска да се срещне с Чингис на четири очи. Мисълта за впилите се в нея очи на шамана я накара да се почувства още по-зле. Въздъхна и се замисли дали отново не е бременна, или неразположението ѝ е просто резултат от толкова много мъка и гняв наоколо през цялото това време.

Приятелят ѝ Яо Шъ не беше велик лечител, но познаваше принципите на възстановяването на равновесието. Реши да го издири, щом се върне в лагера. Монголите не търсеха вътрешен мир, а концентрацията върху насилието и горещата кръв беше вредна, ако се пази за дълги периоди. Трябваше им почивка и спокойствие, макар че те не знаеха нищо за учението на Буда.

Слезе от коня, когато стъпалата свършиха, и се озова в ограден двор. Стражите я предадоха на чакащите тук воители и Чакахай ги последва през тъмни коридори, като се питаше защо никой не си е направил труда да запали многобройните лампи. Народът на съпруга ѝ определено бе странен. Навън луната се издигаше в небето и хвърляше сива светлина през високите извити прозорци, така че понякога се чувстваше като призрак, вървящ с мъртъвци. Още надуваше труповете в тежкия въздух и положи усилие да запази спокойствие.

Откри Чингис, седнал на трон в голяма засводена зала. Макар да носеше меки пантофи, стъпките ѝ отекваха като шепот от всички страни. Стражите останаха при вратата, докато Чакахай приближаваше съпруга си и се оглеждаше нервно за шамана.

Чингис беше сам в тронната зала на шаха и се взираше към града, който му се разкриваше през огромната арка. На лунната светлина Самарканд изглеждаше по-сложен, по-изящен и по-голям.

Проследи погледа му и известно време остана в мълчание, като попиваше картината. Баща ѝ бе управлявал от подобен дворец и гледката я дари с изненадващо силен пристъп на носталгия.

Несъмнено съпругът ѝ скоро щеше да продължи нататък и тя щеше да се върне към живота в герите, но тук поне за известно време можеше да си спомни спокойствието и красотата на огромния дворец и да забрави мъртвите, осеяли земята около него.

— Тук съм, съпруге — най-сетне рече тя.

Откъснат от унеса си, Чингис се обърна към нея.

— Видя ли? — рече той и посочи осветения от луната град. — Прекрасен е.

Чакахай се усмихна и кимна.

— Донякъде ми напомня Си Ся и столицата на баща ми.

Чингис кимна, но тя виждаше, че е разтревожен и умът му е зает с нещо съвсем друго.

— Прати човек да ми зададе въпрос — започна Чакахай.

Чингис въздъхна и остави настрана мислите си за бъдещето. Денят бе започнал така добре, но всичко свърши, когато Джучи и Чагатай се сбиха пред хората си и отвориха рани във войската му, които дори той трябваше да положи усилия, за да успокои. Обърна уморени очи към втората си жена.

— Да, пратих. Тук сме сами — рече той. Чакахай се озърна към стражите, които продължаваха да стоят в края на залата, но Чингис сякаш не ги забелязваше. — Кажи ми защо не можеш да погледнеш Кокчу, без да се сетиш за сестра ми. Какво означава това?

Чакахай пристъпи към Чингис и постави хладните си длани на челото му, когато той протегна ръце да я прегърне. Изстена леко от докосването и я остави да го успокои.

— Той я намери, съпруге, след нападението срещу лагера. Когато го видя, виждам момента, когато излизаше от гера ѝ. Лицето му беше изкривено от мъка и продължава да не ми дава покой.

Чингис бе неподвижен като статуя, докато тя говореше, и Чакахай го усети как се отдръпва от нея. Взе ръцете ѝ и ги свали нежно, но хватката му почти ѝ причиняваше болка.

— Не я е намерил той, Чакахай. Един от моите хора ми съобщи новината, след като проверил герите при бягството на шаха.

Очите му бяха ледени на лунната светлина, докато мислеше над думите ѝ.

— Ти видя ли го? — прошепна Чингис.

Чакахай кимна и буца ужас заседна в гърлото ѝ. Преглътна я и с мъка избута думите.

— Това стана, след като боят свърши. Тичах и го видях да излиза от гера ѝ. Когато чух, че е била убита, си помислих, че сигурно той ти е съобщил.

— Не — отвърна Чингис. — *Нищо* не ми е съобщавал. Нито тогава, нито по-късно.

Пусна ръцете ѝ и Чакахай леко се олюля, замаяна от чутото.

— Не казвай нищо, Чакахай — рече съпругът ѝ. — Аз ще се разправам с шамана по свой начин.

Тихо изруга и наклони внезапно глава, видя се надигналата се в него мъка.

— Беше зъл ден.

Тя отново пристъпи в обятията му, галеше лицето му и се мъчеше да пропъди болката.

— Зная, съпруже, но той вече свърши и можеш да поспиш.

— Не и тази нощ. Не и след всичко това — прошепна в отговор Чингис.

Минаха още три дни, преди Чингис да повика синовете си в залата за аудиенции в двореца. По негова заповед се бяха върнали и туманите на Хаджиун, Хазар и Джелме, оставяйки пепелища и разрушени градове след себе си.

Денят беше горещ и миризмата на пожар, пот и мас бе твърде силна в затвореното пространство. На Темуге също бе заповядано да присъства заедно с почти седемстотин висши командири, които изпълниха ехтящата зала и зачакаха появянето на Чингис. Сред тях беше и Яо Шъ — може би единственият, който не командваше други хора. Шаманът Кокчу се беше свил в подножието на трона срещу тълпата, забил празен поглед в пода.

Когато слънцето залезе и запалиха окачените по стените факли, Чингис влезе без фанфари и кортежи. Погледът му обходи тълпата и отбеляза лицата на братята и децата му — от Джучи, Чагатай, Угедай и Толуй чак до последното момиче, което му бе родила Чакахай. Най-малките стояха с майка си и Бьорте, ококорени към високия таван. Не бяха виждали град досега и се оглеждаха тревожно нагоре, като се чудеха какво не позволява на цялата тази тежест да се стовари върху главите им. Едно от момчетата на Чакахай започна да реве, но Бьорте го взе на ръце и го успокои. Присъстваха и други съпруги на висшите командири, макар че майката на Чингис, Хулун, липсваше — все още стоеше в уединение, погълната от мъката по изгубената си дъщеря. След смъртта на Темулун тя се беше оттеглила от живота на племената и мъдростта ѝ много липсваше на Чакахай и Бьорте.

Ханът не носеше доспехи. Вместо тях беше сложил прости пастирски дрехи. Под дела му се виждаха туника и гамаша, а на краката му имаше меки ботуши. Кожата му бе чиста и блестеше, прясно намазана с овнешка лой. Косата му бе вързана отзад под квадратната шапка с оскъдна бродерия. Залата бе обляна в жълта светлина и намиращите се най-близо до него виждаха посивелите косми на слепоочията му, но той изглеждаше жизнен и бодър, и самото му присъствие бе достатъчно, за да накара всички да замръзнат.

Липсваха единствено Субодай и Джебе с всичките им командири на мингхани и ягуни. Чингис сигурно щеше ги да изчака, но от тях нямаше вест, а въпросите бяха належащи и важни.

Застана с гръб към трона и погледна в очите Джучи и Чагатай, които стояха начело на смълчаната тълпа. И двамата носеха белезите от сражението. Чагатай се опираше тежко на тояга, за да облекчи счупения си крак, и видимо се потеше. Лицето на Джучи бе силно натъртено и той също куцаше, но раните му едва сълзяха и започваха да образуват корички. Лицето на баща им беше непроницаемо. Той бе надянал студената физиономия и дори онези, които го познаваха добре, не можеха да преценят настроението му или да познаят защо ги е повикал. Докато Чингис го гледаше, Джучи вдигна глава. Изражението му бе копие на бащиното. Той поне не очакваше събирането да е за добро, но твърдо не показва страха си. Беше прекарал трите дни в очакване да бъде извикан. Сега това беше факт и той изпитваше едва ли не облекчение.

Чингис остави мълчанието да се проточи. Познаваше мнозина от мъжете и жените в залата, а дори и непознатите си оставаха негови сънародници. Познаваше техните недостатъци и слабости като своите собствени, ако не и по-добре. Той ги беше довел тук от родните хълмове, бе взел в ръцете си пътищата на живота им и ги беше вплел в едно цяло. Те вече не бяха племена и чакаха хана си да заговори. Бяха негови, до последното дете. Когато най-сетне отвори уста, гласът му изпълни цялата зала. Тонът му бе по-спокоен, отколкото очакваха.

— Тази вечер ще назова своя наследник — рече той.

Магията се задържа и никой не помръдна, макар че Чагатай и Джучи си размениха бързи погледи и всеки от тях много ясно усети присъствието на другия.

— Няма да живея вечно — продължи Чингис. — Достатъчно стар съм, за да помня времето, когато всяко племе беше на нож с останалите. Няма да позволя онези години да се върнат, когато си отида. Тук повиках всеки влиятелен мъж и жена от народа с изключение на онези, които са със Субодай и Джебе. С тях ще говоря отделно, щом се приберат. Всички сте врекли живота и честта си на мен. Ще сторите същото и пред мой син.

Замълча, но никой не посмя да помръдне. Дори дъхът им бе затаен в неподвижния въздух. Чингис кимна.

— Изказвам пред всички вас благодарността си към моя брат Хаджиун, който пое тежестта да бъде мой наследник, докато синовете ми възмъжаваха.

Откри брат си и улови едва видимото му кимане.

— Децата ти няма да управляват народа, Хаджиун — каза Чингис. Знаеше, че брат му разбира необходимостта да изрече тези думи на глас. — Те може да владеят други народи и други земи, но великият хан ще бъде посочен от мен и ще бъде единствено от моето семе. Ти пръв ще положиш клетва пред сина ми, а после братята ми Хазар и Темуге, както и всеки друг в тази зала.

Отново погледна към всички тях и те се почувстваха като разголени пред жълтите му очи.

— Ние не сме нищо друго освен клетвата си. Ако не можете да подгънете коляно пред сина ми, свободни сте да напуснете и да отнемете живота си преди изгрев. Това е единственият избор, който ви давам.

Отново спря и затвори за миг очи, когато мъката и гневът заплашиха да изригнат.

— Излез напред, Угедай, наследнико мой — рече той.

Очите на всички се обърнаха към шестнайсетгодишния воин. Той беше израснал висок почти колкото баща си, докато се намираха в земите на арабите. Стройното момче, което се бе върнало с Хаджиун от Дзин, едва се виждаше в твърдите очертания на лицето му, но въпреки това изглеждаше много млад и разтърсен от думите на баща си. Очите му бяха светли като на хана, широко отворени и немигащи. Не помръдна и Бьорте трябваше да го побутне напред. Тръгна през претъпканата зала и по-възрастните се отдръпваха, за да му сторят път. Единствено Бьорте и Чакахай знаеха какво ще се случи. Двете жени бяха съветвали Чингис през изминалите дни и този път като никога той се бе вслушал в тях. В очите и на двете заблестяха сълзи от гордост.

Чингис не обърна внимание на пламтящите погледи на Чагатай и Джучи, когато обърна зашеметения си трети син с лице към тях.

— Мъжът, който води народа, не бива да е слаб — рече Чингис. — Не бива да действа небомислено и да се поддава на злобата. Трябва да ползва първо ума си, но *когато* пристъпи към действие, трябва да има ухапката на вълк, силна и безпощадна. Животът на мнозина

зависят от него и едно погрешно решение може да унищожи всичко, което съградихме аз и братята ми.

Сдържаният гняв пролича в стиснатите му юмруци, когато си поемаше дълбоко дъх.

— Аз съм ханът на морето от трева, на сребърния народ. Аз избрах своя наследник, както имам право. Нека бащата небе и майката земя да унищожат всеки, който се изправи срещу волята ми.

Глави се сведоха нервно в тълпата и Хаджиун пристъпи напред, за да застане пред Чингис и Угедай. Чингис чакаше с ръка върху дръжката на меча, но Хаджиун само се усмихна. Видя, че Угедай е изнервен, и му намигна, преди да се отпусне на коляно.

— Заклевам се по своя воля пред теб, Угедай, син и наследник на моя брат. Дано денят, в който го наследиш, да е след много години, но дотогава ще почитам волята на баща ти. След това ще се закълна да те следвам с гери, коне, сол и кръв.

Хазар пристъпи веднага след Хаджиун, също коленичи и повтори думите, а в очите му се четеше гордост. Не можеха да дадат пълна клетва към хана, докато Чингис е все още жив, но и двамата се заклеха да почитат момчето като наследник. Когато напрежението намалня, Чингис пусна дръжката на меча си и положи ръка върху рамото на Угедай. Темуге също положи клетвата си, след което напред пристъпиха Джучи и Чагатай. От всички в залата Чингис най-много искаше да чуе как двамата млади военачалници дават думата си пред очите на множеството, така че да няма съмнение. Всички първенци на народа бяха свидетели най-вече на този момент.

Джучи трепна, докато коленичеше, но успя да се ухили на Угедай. Дълбоко в сърцето си знаеше, че не може да бъде наследник. Все още не беше сигурен, че баща му ще го остави с това или ще го накаже с още нещо за безразсъдния сблъсък с Чагатай. В това отношение поне беше излязъл победител. Чагатай също нямаше да наследи Чингис, а бе абсолютно сигурен, че един ден именно той ще поведе народа. Разбитите му надежди бяха като парлив айраг в кръвта на Джучи.

Заради счупения си крак Чагатай не можеше да коленичи като останалите. Поколеба се пред погледа на баща си и командирите наоколо загледаха с интерес, когато проблемът стана очевиден.

— Дзинският метан, проснат, Чагатай — студено рече Чингис. — Макар и да си ранен, можеш да го направиш.

Лицето на Чагатай пламна ярко, докато се отпускате на пода и опираше чело в прохладния камък. Не беше трудно да познае, че баща му щеше да го накаже жестоко, ако се опита да се забави.

От своя страна Угедай изглеждаше доволен, че вижда Чагатай да лежи по очи на земята. Грейна, когато брат му изрече ритуалните думи, преди да се изправи мъчително на крака с помощта на тоягата си. В тълпата Яо Шъ също не успя да скрие усмивката си. В този свят наистина имаше карма, щом бе доживял да види младия глупак унижен пред целия народ. Желанието за отмъщение го напусна и го остави пуст и омърсен. Поклати тъжно глава при мисълта в какво си бе позволил да се превърне в монголските лагери. Това беше втори шанс за него и Яо Шъ се закле да поднови дейността си и отново да започне да учи синовете на хана. Грейна при мисълта, че ще може да работи с Угедай. Момъкът имаше остър ум и ако буйната семейна кръв можеше да се укроти, един ден от него щеше да стане великолепен хан.

Дълго време мина, докато всеки мъж и жена в залата се закълне пред Угедай. Когато приключиха, нощта бе почти отминала и небето на изток изсветляваше. Чингис не си направи труда да нареди да им донесат вода. Когато и последният командир на арбан се изправи на крака, всички завикаха радостно. Разбираха, че тази нощ в града на хълма бяха станали свидетели на началото на една династия. Под погледа на великия хан дори офицерите на Джучи и Чагатай се присъединиха ентусиазирано, изпълнени с облекчение, че не се е проляла кръв.

Чингис вдигна ръце, за да ги накара да млъкнат.

— А сега вървете и кажете на семействата си какво сте видели. Ще устроим пиршество в Самарканд, за да отбележим случая.

Изражението му се стегна, когато тълпата започна да бърбори, докато се насочваше към огромните врати в отсрещния край.

— Хаджиун? Ти и Хазар ще останете. Ти също, Темуге. Искам братята ми да са до мен за онова, което ми остава да направя.

Тримата спряха и погледнаха изненадано. Чингис се обърна към Кокчу, който все още клечеше до него.

— Конете чакат отвън, шамане. Ще дойдеш с мен.

Кокчу сведе глава, скривайки объркването си.

— Твоя воля, господарю хан.

Под лъчите на изгряващото слънце Чингис излезе бавно от Самарканд заедно с тримата си братя и шамана, следвани от един резервен кон. Отначало Темуге беше задавал въпроси, но Чингис не му отговори и той се смълча като останалите. Никой не знаеше накъде ги води Чингис или защо настроението му изглеждаше тъй мрачно в ден като този.

Семействата се бяха установили на лагер само на няколко мили от Самарканд, извън бойното поле. Чингис не се поколеба, когато стигна първите гери, над които се издигаха лениви струйки бял дим. В лагера вече кипеше живот. Монголите харесваха тази част на лятото, преди жегите да станат непоносими. Благодарение на реката и езерата на север, въздухът бе достатъчно влажен, за да поръси тревата с роса, която проблясваше за кратко под лъчите на слънцето, преди да се превърне в пара.

Онези, които вече бяха станали, гледаха със страхопочитание хана и братята му и предпочитаха да сведат глави, вместо да срещнат погледа на някой от великите водачи. Възбудено залаяха кучета, но Чингис не им обръщаше внимание, докато яздеше през лабиринта. Мина покрай собствения си гер върху каруцата и най-накрая се спеша пред малкия дом на майка си.

— *Нохои хор* — тихо изрече той колкото поздрав, толкова и молба майка му да задържи старата си хрътка, преди да е изскочила навън и да го е нападнала. Чингис никога не бе обичал кучета и не държеше такива около себе си.

Изчака, след което се обърна към малката група зад него. Петимата бяха върховната власт на монголския народ. Само Угедай се равняваше с тях, при това едва от предишната нощ.

— Чакайте тук — рече той, наведе се ниско и отвори изрисуваната дървена врата.

Вътре бе още тъмно. Майка му още не бе вдигнала плъстеното покривало, за да пусне дневната светлина. Благодарение на отворената врата успя да види сгушената ѝ фигура в леглото. Старата хрътка спеше навита на кълбо при краката ѝ и му се озъби, когато приближи. От гърлото ѝ се разнесе ниско ръмжене. Чингис преглътна на сухо.

— Изкарай кучето навън, майко. Трябва да говоря с теб.

Хулун отвори мътните си очи, все още кървясали от айрага, който беше изпила, за да заспи без сънища. Затвори едното почти моментално и трепна от пулсиращата болка в главата си. Чингис усети острата миризма на урина в гера, лъхна го и на немирната плът. Изпита мъка при вида на сивата коса на майка си, рошава и неподдържана, и осъзна, че е трябвало много по-рано да я изтръгне от мъката ѝ. Изглеждаше стара и измъчена.

Докато той бе погребал своята мъка в атаката срещу града и запълваше дните си с планове и действия, тя бе оставена да тъгува сама и това я беше изпило.

Въздъхна. Подаде отново глава навън и примигна от ярката светлина.

— Хаджиун, изведи кучето ѝ. Искam също храна, чай и дърва за печката. Хазар, ще се погрижиш ли?

Направи път на Хаджиун да махне старата хрътка от леглото на майка им. Когато брат му посегна, кучето рязко скочи и челюстите му изщракаха. Хаджиун просто го перна по муцуната, смъкна го от леглото и го изрита към вратата. То излетя навън, като не преставаше да лае.

— Остави кучето на мира — раздразнено рече Хулун.

Щом седна и осъзна, че двама от синовете ѝ са в гера, тя прокара неволно ръка през косата си и ги изгледа сърдито. Чингис забеляза, че през последните няколко месеца е отслабнала ужасно. Изпълни го чувство за вина, че не се бе погрижил някой да я наглежда. Нима Бьорте и Чакахай не ѝ носеха храна и дрехи?

— Какво искаш? — каза Хулун и отново трепна от силното главоболие. Остави косата си на мира и ръцете ѝ паднаха върху завивките в скута ѝ. Жълтите нокти бяха почернели от мръсотия.

Въпросът бе зададен на Хаджиун, но той само сви рамене и погледна към Чингис.

— Първо пийни горещ чай със сол, после ще говорим — с равен тон рече Чингис. В малкия гер се чуваше как червата ѝ куркат и той не се изненада, когато тя отметна мръсната завивка и тежко се изправи на крака. Не каза нищо, докато надяваше меките ботуши и излезе да посети клозета наблизо.

Хаджиун погледна засрамено брат си.

— Затова ли ни повика? — попита той. — Не знаех, че се е стигнало дотук. Съжалявам.

— И аз не знаех — отвърна Чингис. — Малко ли неща минаха през главата ми, откакто Темулун умря?

Извърна поглед, много добре осъзнавайки, че думите му са слаби.

— Днес ще оправим всичко — каза той.

Хазар се върна точно преди майка им, така че тя го последва в гера. Той също бе поразен от живия скелет, който се върна на мястото си в леглото. Прегърна я формално за поздрав, но вътрешно трепна, зареди печката и запали праханта с огнивото си, след което задуха, докато в ръката му не се разгоря пламъче.

Чаят завираше сякаш цяла вечност и самият Чингис наля първата чаша на майка си. Тя отпи и очите ѝ се поизбистриха, щом топлината на напитката изпълни старото ѝ тяло.

— Какво искаш, Темуджин? — попита най-сетне тя, обръщайки се към него с момчешкото му име, както не би посмял да направи никой друг в лагера.

— Отмъщение за сестра ми — отвърна Чингис почти шепнешком.

Очите на Хулун бяха широко отворени и тъмни в сумрака и тя ги затвори, сякаш я беше ударил.

— Не искам да слушам това — рече тя. — Ела утре, ще бъда по-силна.

Чингис обаче бе непреклонен. Взе празната купа от ръцете ѝ, като клатеше глава.

— Не, майко. Обличай се или ще пратя прислужница да го направи. Днес ще яздиш със синовете си извън лагера.

— Махай се, Темуджин — рече тя. Този път гласът ѝ беше посилен, отколкото преди малко. — И вземи братята си със себе си. Чакам да умра, не виждаш ли? Изиграх моята роля в живота ти и в живота на народа. Бях до теб от самото начало и това ми донесе единствено мъка. Просто се махай и ме остави, както винаги си го правил.

Когато Чингис отговори, тонът му беше нежен:

— Няма да се махна, майко. Хаджиун? Кажи на Темуге, че трябва да ни почака известно време. Ще я измия и облека.

Победена, Хулун се отпусна в леглото. Остана неподвижна, докато Чингис взе кофата с вода и кърпа, да приглади назад косата ѝ. Намери някакъв костен гребен на пода и тя остана мълчалива, когато той започна да реши сплъстената сива маса, като полагаше огромни грижи да не ѝ причини и най-малката болка.

Когато приключиха, слънцето беше напълно изгряло. Тя не бе проговорила, макар да посрещна кучето, когато то използва първия удобен момент и се шумугна вътре, за да заеме мястото си до нея. Волята за съпротива като че ли бе напуснала майка им, и Чингис с Хаджиун се бяха умълчали, докато ѝ помагаха да възседне коня и поставяха краката ѝ в стремената. Хулун седеше лошо в седлото, така че на Хазар се наложи да праметне поводите през главата на коня ѝ и да го върже за своя.

Чингис също възседна коня и огледа семейството, което се беше крило от враговете си в едно затънтено дърво по времето, когато бе още момче. Тогава смъртта бе вървяла до тях и споменът бе като студено докосване по кожата му. Представяше си духа на Бехтер сред тях и знаеше, че братът, когото беше убил, щеше да одобри този ден. Надяваше се, че ще може да го види. Темулун също липсваше от малката групичка оцелели, макар да бе само ревящо бебе, когато бяха принудени да бягат. Вместо нея мълчаливо и потиснато тук стоеше шаманът и наблюдаваше хана изпод вежди. Когато препусна в тръс към края на лагера, Чингис чу крясъци на соколи в небето. Високите им писъци му напомниха за плача на Темулун, когато всяко хранене беше победа, а всяка битка тепърва предстоеше.

Яздеха на юг и изток в жегата, като пиеха вода от меховете, които бе осигурил Чингис за всеки кон. Той се беше приготвил за пътуването и дисагите бяха пълни със сушено овнешко и сирене. Следобед, когато теренът започна да се издига, Чингис спря да разчупи сиренето на един плосък камък и с дръжката на ножа го натроши на малки парчета, преди да ги смеси с топла вода и да пъхне меховете под седлата. Горчивият бульон щеше да ги засити привечер, макар че той го приготви предимно за майка си, която не бе свикнала с дългото яздене.

Хулун се бе събудила от сутрешната си апатия, макар че продължаваше да се мръщи от горещото слънце и веднъж спря да

повърне слабо, преди да продължи. Погледът ѝ издири Чингис, който яздеше начело, и тя също си припомни първите дни на тежкия живот, когато всички бяха срещу тях. Тогава бяха петима синове и една дъщеря, а сега бяха останали само четирима. Нима не бе пожертвала достатъчно за амбицията и мечтите на Чингис? Видя планините да се издигат пред нея, а конят ѝ продължаваше да подбира внимателно пътя си дори след като козите пътеки изчезнаха. Слънцето залязваше, ставаше все по-стръмно и по-стръмно, но Хулун не проговори на никой от мъжете около себе си.

Кокчу се потеше обилно и пиеше повече от Чингис и Хазар, взети заедно. Той също не бе свикнал да язди по неравна земя, но не се оплакваше, щом Хулун пазеше мълчание — така само щеше да се посрами в очите на хана. Нямаше представа защо бе извикан да дойде с Чингис, макар да гледаше заснежените върхове и да знаеше, че духовете са силни по тези места. Монголите не се чувстваха добре в горещи земи, където мухите, потта и странните обриви ги тормозеха и разсипваха чистата плът. Знаеше, че те се чувстват повече у дома си на свежия планински въздух. Може би го бяха повикали да се застъпи пред духовете за Чингис.

Изкачиха билото, докато слънцето не увисна ниско на запад, хвърляйки дълги сенки пред тях, сякаш се движеха в мрак. Пътуването бе тежко, но конете вървяха със сигурни стъпки, следвайки Чингис по хребета. Рядко ставаше толкова стръмно, че да им се налага да се спешават. През целия ден бяха водили конете си само два пъти и мрачното мълчание се бе загнездило у всички, така че гърлата и сухите им устни трудно щяха да заговорят отново.

Мрачното настроение не се задържа до линията на снега, поне за Темуге, Хазар и Хаджиун. Не бяха виждали сняг, откакто бяха напуснали родните планини, и вдишваха жадно студения въздух, наслаждавайки се на щипещата му свежест.

Чингис сякаш не го усещаше, нито пък чу как чаткането на копитата се смени с приглушени тежки стъпки през снега. Върхът беше все още пред тях. Не сваляше погледа си от него и дори не погледна обширните земи, които се разкриваха от тази височина.

Дългият уморителен ден беше към края си, когато той най-сетне дръпна поводите. Слънцето се бе наполовина скрило зад хоризонта и златната светлина се бореше със сенките, така че трябваше да

присвият очи, докато се спешаваха. Хазар помогна на майка си да слезе и ѝ подаде мях айраг, който беше приет с благодарност. Силното питие върна донякъде живота в изтощеното ѝ лице, но тя потръпна и се огледа объркано. Самарканд се виждаше като петънце в равнината, а зад него се забелязваше ярката линия на езерата на север. Сякаш можеха да видят чак до родината и при тази мисъл очите ѝ се насълзиха.

Чингис изтегли меча си и съскащият звук накара всички да се обърнат към него. Той също се чувстваше добре в снега. Нависоко беше по-лесно да се усети дъхът на бащата небе и шепнещото присъствие на духовете. Дори в тази далечна страна той ги усещаше по кожата си. Макар чувството да го успокояваше, то едва докосна твърдата бучка на яростта в гърдите му, която болеше от много дни.

— Застани пред мен, Кокчу — рече той, като наблюдаваше внимателно приближаващия шаман. Изражението на Кокчу бе подозрително и потта блестеше на темето му, но Чингис не виждаше нищо друго в очите му. Вятърът изведнъж се засили и вдигна снежна вихрушка, когато братята се събраха с майка си около Чингис.

Той им заговори, без да сваля нито за миг поглед от шамана:

— Това е човекът, който е убил Темулун, а не някой от гвардейците на шаха. Той го е сторил.

Кокчу щеше да отскочи назад, ако там не бе застанал Хазар.

— Това е лъжа! — изтърси шаманът. — Много добре го знаеш.

— Не, не мисля — отвърна Чингис. Очакваше Кокчу да нападне или да побегне и нервите му бяха обтегнати, докато говореше. — Тялото на сестра ми беше намерено чак вечерта и тогава човекът дойде направо при мен. А теб са те видели да излизаш от гера ѝ много преди това.

— Още лъжи! Господарю хан, някой се опитва да ме унищожи. Има такива, които си мислят, че прекалено много ми се доверяваш и че твърде открито показваш благоразположението си. Имам много врагове, господарю, *моля те...*

Темуге се обади неочаквано и Кокчу се обърна към него с отчаяна надежда.

— Може и да е прав, братко — рече Темуге. — Кой може да каже в чий гер го е видял наред пожара?

Кокчу падна на колене, подобните му на куки ръце трепереха, докато загребваха шепи сняг.

— Вярно казва, господарю. Аз ти дадох всичко. Гери, коне, сол и кръв, *всичко*. Това не е истина.

— Не — промърмори Чингис. — Не е.

Шаманът се обърна ужасен към него и видя как мечът на хана се вдига високо във въздуха.

— Не бива да проливаш кръвта на шаман, господарю. Забранено е!

Не се обърна навреме да види как Хулун забива юмрук в лицето му. Ударът беше слаб, но Кокчу извика и падна по гръб в снега. Когато се изправи на колене срещу Хазар, военачалникът го изрита свирепо в ребрата.

Чингис стоеше абсолютно неподвижно и семейството му се обърна въпросително към него, когато остави меча си да падне на земята.

— Не можеш да го оставиш да живее, Темуджин — каза Хулун. Очите ѝ бяха по-ярки, отколкото ги бяха виждали през целия ден. Част от някогашната ѝ жизненост се бе върнала при вида на шамана, гърчещ се на този студен връх, и вече като че ли не усещаше вятъра. Чингис ѝ подаде меча и задържа китката ѝ, когато си помисли, че тя ще замахне с него.

Разкърши празните си ръце и Кокчу се сви уплашено пред него, уловен между краката на семейството, на което бе служил. Мислите му бясно препускаха и той трескаво търсеше нови думи. Глуповатото лице на Темуге беше пълно със съмнение и слабост и дори ханът бе оставил меча си. Все още имаше надежда.

— Нищо не съм правил, господарю. Който и да ти го е казал, е сгрешил и това не бива да коства живота ми или службата ми към теб. Умра ли тук, лош късмет ще те преследва до края на дните ти. *Знаеш*, че казвам истината.

Чингис посегна надолу и го сграбчи с ужасяваща сила. За миг Кокчу реши, че ще го вдигне на крака, и изохка от облекчение. Тогава усети как хватката на Чингис се прехвърля върху костеливия му крак. Силните пръсти хванаха капачката на коляното му и се забиха дълбоко в плътта. Шаманът започна да се съпротивлява диво, но Чингис изсумтя и го вдигна.

— *Моля* те, господарю, невинен съм! — извика Кокчу. Чингис вдигна шамана още по-високо и изведнъж го пусна, като в същото време падна на коляно. Кокчу улучи вдигнатия му крак. Всички чуха как гръбнакът му изхрущя и шаманът отвори беззвучно уста. Краката му увиснаха безжизнено, а ръцете задраскаха в снега на отслабващата светлина на слънцето. Темуге се извърна отвратен, но Хаджиун и Хазар продължаваха да гледат, сякаш бяха твърдо решени да запомнят всяка подробност.

Чингис коленичи до шамана и заговори тихо:

— В тези планини има вълци — рече той. — Някои от хората ми ги ловуват заради кожата им. Вълците ще те открият през нощта и отначало само ще гледат. Щом студът те отслаби, ще приближат и ще започнат да душат краката и ръцете ти. Ще се разбягат, когато извикаш и се раздвижиш, но няма да идат надалеч и ще се върнат с повече кураж. Когато започнат да те разкъсват, когато миризмата на кръв ги възбуди, мисли си за мен.

Стана и дивият поглед на шамана проследи движението му, размазан от сълзи. Челюстта му увисна, разкривайки кафявите зъби. Видя как Хулун прегръща Чингис и стиска рамото му, докато се връщаха обратно към конете. Не чуваше думите, които си разменяше семейството. Никога не беше изпитвал такава болка и всички трикове и ритуали, които знаеше, се сриваха пред пламъка, който бе лумнал в него.

После бързо се спусна мрак и той изстена, когато откри, че краката не му се подчиняват. Веднъж почти успя да се изправи в седнало положение, но нова вълна от болка го накара да изгуби съзнание. Когато дойде на себе си, луната беше високо в небето и той чу скърцането на лапи по снега.

След края на лятото Чингис остана в Самарканд, макар че военачалниците му продължаваха да вилнеят из района от негово име. Мерв, Нишапур, Балх и Ургандж паднаха бързо един след друг, а цялото им население бе изклано или поробено. Дори новината за смъртта на шаха и завръщането на Субодай и Джебе не повдигна особено духа му. Искаше му се да се върне в степите от детството си, но отхвърли тези мисли като проява на слабост. Сега имаше задача да научи Угедай да води, да му предаде всичко, което бе научил като хан през десетилетията войни. Беше си отмъстил хилядократно за обидите на шаха, но докато го правеше, откри толкова огромни земи, колкото не си бе и представял.

Чувстваше се като пуснат в кошара вълк и не можеше просто да поведе хората си към родината. Угедай щеше да управлява неговия народ, но имаше и други тронове. С подновена енергия Чингис обикаляше шахския дворец и града и научаваше всичко за начина, по който това място издържаше населението си.

Темуге му носеше нови карти, заловени или начертани от пленници. Всяка следваща разкриваше все повече и повече страната около Самарканд и самия свят. Чингис не можеше да повярва, че на юг има толкова огромни планини, че никой не ги е изкачвал, а въздухът там бил тъй рядък, че можел да убива. Слушаше за странни зверове и индийски принцове, пред които шахът на Хорезъм приличал на незначителен управител.

Повечето от жителите на Самарканд бяха пуснати да се върнат по домовете си. Другаде Чингис позволяваше на младите воители да се упражняват с мечове върху вързани пленници. Нямаше по-добър начин да им покаже какви поражения може да нанесе оръжието, а и това ги подготвяше за истинските сражения. В Самарканд улиците бяха пълни с хора, макар всички да се махаха от пътя му, когато обикаляше със стражи и карти. Любопитството му беше неутолимо, но когато вечер се връщаше в двореца, имаше чувството, че той го обгръща като гробница, в която едва успява да си поеме дъх. Беше изпратил

съгледвач в планините, където бяха оставили Кокчу. Воинът се бе върнал с торба разцепени кокали и Чингис ги изгори в мангала. Дори това не му донесе покой. Каменните стени на двореца сякаш се надсмиваха на амбициите, построени върху хора и коне. Когато Угедай станеше хан, какво значение щеше да има дали баща му навремето е разрушил един град, или го е оставил непокътнат? Упражняваше се всяка сутрин с меч до изпотяване срещу най-добрите си стражи. Чувстваше се потиснат, когато виждаше колко много бързина е изгубил с годините. Издръжливостта му все още можеше да съперничи на тази на по-младите, но дясното коляно го болеше след упражненията и очите му не виждаха така добре в далечината, както навремето.

Една сутрин, в която се долавяше първият полъх на четвъртата зима, откакто беше в Хорезъм, Чингис отмаряше с ръце на коленете, след като се бе бил с един двадесет и шест годишен воин, докато и двамата вече не можеха да помръднат.

— Ако те нападне сега, с теб е свършено, стари приятелю. Винаги си оставяй по мъничко сила, стига да можеш.

Чингис вдигна изненадано глава и на лицето му бавно се появи усмивка при вида на жилавия старец в края на ринга. Арслан беше силно загорял и тънък като пръчка, но за Чингис видът му бе удоволствие, каквото не бе очаквал да изпита отново.

Ханът хвърли поглед към противника си, който едва си поемаше дъх, но стоеше с готов меч.

— Надявам се да изненадам младия тигър, щом ми обърне гръб — рече той. — Радвам се да те видя. Мислех си, че ти харесва да бъдеш с жена си и козите.

Арслан кимна.

— Козите бяха издавени от вълци. Явно не ставам за пастир. — Пристъпи на каменния ринг и сграбчи ръката на Чингис по познатия начин, докато очите му преценяваха промените в хана.

Чингис видя, че старият военачалник е покрит с прах от месеците яздене. Стисна по-силно, показвайки задоволството си.

— Яж с мен довечера. Искам да чуя за родните степи.

Арслан сви рамене.

— Все са си същите. От запад до изток дзинските търговци не смеят да пресекат земите ти, без да искат разрешение от някоя от крайпътните станции. Цари мир, макар да има глупаци, които казват,

че няма да се върнеш и че армиите на шаха ще ти приседнат. — Арслан се усмихна, щом си спомни търговеца от Си Ся и как му се бе изсмял в лицето. Чингис беше труден за убиване, какъвто си бе открай време.

— Искам да чуя всичко. Ще поканя Джелме да се присъедини към нас — рече Чингис.

Арслан грейна, щом чу името на сина си.

— Много искам да го видя — отвърна той. — И внуците, които не познавам.

Чингис леко трепна. Жената на Толуй беше родила втория си син няколко месеца след първородния на Чагатай. Той вече беше станал три пъти дядо, макар че част от него никак не изпитваше радост от това.

— И моите синове вече са татковци — каза той. — Дори малкият Толуй има две момчета в гера си.

Арслан се усмихна. Разбираше Чингис по-добре, отколкото той подозираше.

— Родът трябва да продължи, приятелю. И те някой ден ще бъдат ханове. Как ги е нарекъл Толуй?

— Аз нарекох първия Монгке. А той кръсти втория Кублай. Имат моите очи.

Със странно чувство за гордост Чингис показва Самарканд на човека, който щеше да управлява града. Арслан бе запленил водоснабдителната система и пазарите с тяхната сложна мрежа доставчици, докарващи стоки от хиляди мили. Чингис междуременно бе открил златните мини, които пълнеха хазната на шаха. Първоначалните стражи бяха избити и мините — разграбени, когато той осъзна значението им на картите. После прати в тях нови работници и някои от най-умните си млади воители, за да се научат как да извличат злато и сребро от земята. Откри, че това е една от добрите страни на града. Можеше да поддържа повече хора, отколкото познатият начин на живот в равнините. И тези хора можеха да се използват за издигането на други, може би дори още по-големи неща.

— Ще трябва да видиш мината — каза Чингис на Арслан. — Копали са в земята като мармоти и са построили огромни пещи, за да отделят среброто и златото от скалата. Повече от хиляда души копаят, а още толкова и половина отгоре разбиват скалата на прах. Като

същински мравуняк е, но от него излиза металът, благодарение на който действа градът. Всичко останало се върти около него. Понякога ми се струва, че съвсем скоро ще разбере как са започнали да ценят метала. Той изглежда като нещо изградено на лъжи и обещания, но по някакъв начин действа.

Арслан кимна, но повече наблюдаваше Чингис, отколкото слушаше — и без това тези неща не му бяха особена грижа. Беше се отзовал на призива му, защото знаеше, че Чингис едва ли би го повикал без основателна причина. Тепърва трябваше да разбере защо градовете изведнъж са станали толкова важни за по-младия мъж. В продължение на два дни обикаля с Чингис Самарканд и двамата разговаряха. Не пропусна да долови вътрешното напрежение на хана. Жената на Арслан бе получила стаи в двореца и изглеждаше омаяна от огромните бани и дзинските роби, които ѝ беше осигурил Чингис. Самият Арслан с интерес забеляза, че нито една от жените на Чингис не е напуснала лагера от гери извън града.

На третия ден по пладне ханът спря край един пазар и седна с Арслан на някаква стара пейка. Сергиите бяха пълни с народ, а собствениците им се изнервиха от присъствието на монголи сред тях. Двамата мъже се настаниха удобно и отпращаха онези, които идваха да им предложат плодови сокове или солен хляб и месо.

— Самарканд е чудесен град, Чингис — рече Арслан. — Но преди ти не се интересуваше от градове. Видях, че се взираш към лагера всеки път, когато ходим по стената, и не ми се вярва, че ще се задържиш дълго тук. Кажи ми защо аз трябва да го направя.

Чингис скри усмивката си. Старецът не бе изгубил острия си ум през годините, в които го нямаше.

— По едно време си мислех, че трябва да превзема градове за моя народ, Арслан. Че това ще е бъдещето ни. — Поклати глава. — Но не е, поне за мен. Вярно, това място си има своята красота. Може би е най-доброто гнездо на плъхове, което съм виждал някога. Помислих си, че ако наистина разбере начина, по който работи, може би ще мога да управлявам от някой град и да прекарам последните си дни в мир, докато синовете и внуците ми продължават да завладяват. — Чингис потръпна, сякаш бе духнал студен вятър. — Не мога. Ако чувстваш същото, можеш да си тръгнеш и да се върнеш в степите с моята благословия. Ще унищожа Самарканд и ще продължа нататък.

Арслан се огледа. Не му харесваше да бъде заобиколен от толкова много хора. Бяха навсякъде и близостта им бе смущаваща за човек, прекарал голяма част от живота си в откритите степи само със син или жена. Предполагаше, че Самарканд не е място за воин, макар и да ставаше за един старец. Със сигурност жена му мислеше същото. Арслан не бе сигурен дали би могъл изобщо да се почувства спокоен тук, но чувстваше, че Чингис се стреми към нещо и се помъчи да го разбере.

— Навремето се интересувахте само от разрушаването на градове — рече най-сетне той.

— Тогава бях по-млад — отвърна Чингис. — Мислех си, че човек трябва да хвърли най-добрите си години срещу враговете и след това да умре, обичан от своите и мразен от другите. — Засмя се. — Все още го мисля, но когато си отида, градовете ще бъдат построени отново и няма да ме запомнят.

Арслан примигна изненадан от думите на великия хан, когото бе познавал почти от момче.

— Какво значение има това? — невярващо попита той. — Май прекалено много си слушал Темуге. Той все дърдори за нуждата от история и записи.

Чингис махна нетърпеливо с ръка. Разговорът беше на път да кривне в друга посока.

— Не, не е от Темуге. Цял живот съм се сражавал и ще продължа да се сражавам, докато не остарея и остана без сили. Тогава синовете ми ще владеят още по-обширни земи, както и техните синове след тях. Това е пътят, който положихме заедно, Арслан, когато ме държеше единствено омразата и Елук владееше вълците.

Забеляза изумлението на Арслан и продължи, като се мъчеше да намери подходящи думи за смътните си идеи.

— Хората в този град не ловуват, за да ядат, Арслан. Живеят по-дълго от нас и вярно, животът им е по-изнежен, но пък само в това няма нищо лошо.

Арслан изсумтя и го прекъсна, без да го е грижа за гневното пламъче, което предизвика. От много време никой не беше прекъсвал Чингис, дори най-близките му роднини.

— Докато не дойдем и не избием техните крале и шахове и не съборим стените им — рече Арслан. — Ти най-добре от всички показва

слабостта на градовете, а сега ги приемаш? Сигурно ще си издигнеш и статуи като онези до стените. Тогава всеки ще може да погледне каменното лице и да каже: — „Това е Чингис“. Така ли е?

Ханът стоеше абсолютно неподвижно, докато говореше, а пръстите на дясната му ръка тихо барабаняха по дървената пейка. Арслан долови излъчващата се от него заплахата, но не се боеше от никого и отказа да се свие уплашен.

— Всеки човек умира, Чингис. Всеки. Само си помисли какво означава това. Никой от нас не остава запомнен за повече от едно или две поколения. — Вдигна ръка, когато Чингис понечи да заговори. — Да, знам, че припяваме имената на велики ханове край огньовете и че в Дзин има библиотеки, в които се разказва за миналото преди хиляди години. И какво? Мислиш ли, че мъртвите ги интересуват, че имената им се изговарят на глас? Не ги е *грижа*, Чингис. Тях ги няма.

Да чуе този глас бе почти като да се върне отново в младостта, когато светът беше по-прост.

— Ако се боиш и не правиш нищо, има значение — продължи Арслан. — Това разяжда хората, когато си мислят, че са страхливци. Има значение как отглеждаш синовете и дъщерите си. Има значение жената, която те топли нощем. Радостта, че си жив, удоволствието от добрата напитка, другарството и историите — *всичко това* има значение. Но когато станеш прах, другите продължават нататък без теб. Нека всичко да продължи, Чингис, и намери покой.

Ханът се усмихна на строгия му тон.

— Значи да смятам, че няма да управляваш Самарканд от мое име, стари приятелю.

Арслан поклати глава.

— О, ще направя каквото ми предлагаш, но не за да бъда запомнен. Ще го направя, защото старите ми кокали са уморени от спане на твърдата земя. На жена ми тук ѝ харесва, а искам и тя да се чувства щастлива. Това е основателна причина, Чингис. Един мъж винаги трябва да се грижи за удоволствието на жена си.

Чингис се засмя.

— Никога не мога да позная дали играеш игрички, или говориш сериозно — рече той.

— Няма начин, Чингис. Твърде стар съм за игри. На път съм да стана твърде стар и за жена си, но днес това не е важно.

Чингис го тупна по рамото и стана. Понечи да протегне ръка и да помогне на Арслан да се изправи, но я отдръпна миг преди старият военачалник да се засегне.

— Ще ти оставя пет хиляди мъже. Може да разрушиш част от града, за да им построиш казарма. Не им позволявай да се размекват, старче.

Усмихна се, когато Арслан показва презрението си към подобна идея.

Чингис яздеше през пазара към главната порта на Самарканд. Само мисълта отново да пътува със семействата и туманите беше достатъчна, за да пропъди усещането за стягане, което го преследваше в града. Зимата бе дошла отново в земите на шаха, макар все още да имаше топли дни. Той почеса разсеяно възпаленото петно на ръката си, докато водеше коня по павираната улица. Хубаво щеше да е да усети отново трева под копитата. Осем тумана го чакаха да напусне града, построени в боен ред в нивите около Самарканд. Навършилите четиринадесет години момчета бяха попълнили редиците, а беше намерил пет хиляди добри бойци и за Арслан.

Зад туманите герите бяха прибрани в каруци и народът отново беше готов за път. Все още не знаеше накъде ще ги поведе. Но това нямаше значение и Чингис си повтори старото номадско правило, докато приближаваше портата под лъчите на зимното слънце. Не беше необходимо да стоят на едно място, за да живеят, за разлика от тези около тях. При племената важните неща от живота продължаваха независимо дали са се разположили на лагер на някой слънчев речен бряг, нападат вражески град или очакват сурова зима. За известно време в Самарканд той беше забравил това, но Арслан му бе помогнал да си събере мислите.

Градската тълпа гледаше да стои възможно по-надалеч от мъжа, който можеше да нареди смъртта на всеки, който му попадне в полезрението. Чингис почти не забелязваше погледите им, докато приближаваше портата и гледаше навън към редиците воители.

Понито му изведнъж подскочи и го хвърли напред. Чингис видя, че някакъв човек е излязъл от тълпата и е хванал юздата. Рязкото дръпване бе завъртяло главата на коня и го беше накарало да закове на

място. Стражите вече изтегляха мечовете си и отваряха уста да извикат, но Чингис се обърна твърде бавно, за да види как втори нападател се хвърля към него — изкривено младо лице, на което още не беше поникнала брада. Появи се нож и момчето се опита да го забие през дебелия броня в тялото му.

Съвсем инстинктивно Чингис удари здраво младежа през лицето. Беше в доспехи и бронираната с пластини от ковано желязо ръка разкъса бузата на момчето и го събори. Чингис изтегли меч си и в същия миг тълпата сякаш избухна около него. Видя да се появяват още ножове и замахна към онзи, който държеше коня му, като заби острието надолу в гърдите му. Мъжът умираше, но успя да го хване за крака, ръката му се замая лудо и ножът отвори разрез в бедрото на хана. Чингис изсумтя от болка, замахна отново и този път почти му отсече главата. Чувахе нападателите да викат навсякъде около него, но стражите вече се събираха да защитят хана. Не знаеха, а и не ги вълнувахе кои точно са нападателите. Хвърлиха се към множеството, съсичайки мъже и жени наред, докато не осеяха земята с трупове.

Докато Чингис седеше задъхан в седлото, момчето с разкъсаната буза дойде на себе си и му скочи. Един от стражите го наръга отзад и го изрита от острието, просвайки го на земята при останалите. Пазарът вече се беше опразнил, макар че по улиците продължаваха да ехтят писъци и да се чуват бягащи стъпки. Чингис докосна раната. Беше получавал и по-тежки. Кимна на стражите. Знаеше, че се страхуват от гнева му, че изобщо са позволили да бъде приближен. Всъщност Чингис вече беше решил да ги обеси заради тяхното невнимание, но моментът не бе подходящ да им го казва — намираха се на един меч разстояние от него и все още бяха готови да убиват.

Изчака да пристигнат нови войници от туманите начело със Субодай и Хаджиун. Прокара пръст през гърлото си и хвърли поглед към стражите. Те посърнаха в седлата си и войнственото им настроение ги напусна, когато отнеха оръжията им.

— Трябваше да го очаквам — рече вбесеният на себе си Чингис. Може би самият град го беше направил непредпазлив. Винаги се намираха такива, които да мразят човек, събарял империи. Никога не биваше да се отпуска в град, дори в Самарканд. Изруга под нос при мисълта, че в продължение на месеци враговете му са знаели къде точно да го намерят. Това бе едно от преимуществата на номадския

живот — врагът трябваше да положи усилия само за да разбере къде си.

Хаджиун се беше спешил да огледа мъртвите. Почти четиридесет души бяха съсечени от стражите и някои все още бяха живи и кървяха. Военачалникът нямаше интерес да разбере кой е виновен и кой — невинен, нито пък изпитваше някакво състрадание. Брат му беше нападнат и той се канеше да заповяда на хората си да довършат онези, които все още се движеха, но се поколеба и вдигна ръка.

Двама младежи бяха паднали близо един до друг още при първата атака. Носеха роби като онези, които защитаваха пустинните араби от пясъчните бури. Отдолу гърдите им бяха голи и Хаджиун видя еднакви знаци ниско на гърлата им. Разгърди ги още повече и направи знак на един воин да стори същото с останалите, независимо дали са мъже или жени. Откри още шестима със същия знак. Всички бяха мъртви.

Чингис го видя да се обръща към един млад арабин, който стоеше до Субодай.

— Ти. Какво означава това?

Юсуф Алгани поклати глава със стиснати устни:

— Никога не съм виждал този знак преди.

Чингис впери поглед в него. Знаеше, че той крие нещо.

— Написано е на твоя език — рече той. — Прочети го.

Юсуф показно огледа първия, когото беше открил Хаджиун. Зачете отдясно наляво и Хаджиун забеляза как треперят ръцете му.

— Господарю, думата означава „спокойствие“. Само това знам.

Чингис кимна, сякаш приемаше отговора. Когато Юсуф не погледна към останалите, той рязко прочисти гърлото си, спеша се и се озъби, когато кракът пое тежестта на тялото му.

— Дръжте го — заповяда той.

Преди Юсуф да успее да реагира, мечът на Субодай опря гърлото му. Металът бе топъл.

— Знаеше, че знаците са едни и същи, момче — рече Чингис. — Кажи ми кой може да носи тази дума на гърдите си. Кажи ми и ще останеш жив.

Дори и заплашен по такъв начин, Юсуф продължаваше да оглежда пустия пазар в търсене на евентуални наблюдатели. Не видя

никого, но знаеше, че все някъде се спотайват и други. Думите му щяха да намерят пътя до онези, които бяха поръчали убийството.

— Ще напуснеш ли града, господарю? — попита той. Гласът му бе леко задавен от натиска на меч.

Чингис вдигна вежди, изненадан от куража му. Или пък от лудостта — не знаеше какво друго би могло да предизвика повече страх от опрян в гърлото меч.

— Да, момче, напускам го днес. А сега говори.

Юсуф преглътна на сухо.

— Хашишините носят такъв знак... такава дума, господарю. Това наистина е всичко, което знам.

Чингис бавно кимна.

— Значи няма да е трудно да бъдат открити. Свали меч, Субодай. Този ни е нужен.

— Намерих го за полезен, господарю — отвърна Субодай. — С твое разрешение, ще пратя вест на военачалника. Няма да е зле да прегледа хората си за този знак, а може би и всички в града. — Още не изрекъл последните думи, той се обърна, сграбчи Юсуф и го разгърди, преди онзи да се опомни. Кожата беше чиста и Юсуф изгледа сърдито военачалника, докато се оправяше.

— Наистина няма да е зле — съгласи се Чингис.

Хвърли поглед към труповете, които започваха да привличат мухи. Самарканд вече не бе негова грижа.

— Обеси стражите ми, преди да се върнеш, Субодай, Днес те се провалиха.

Без да обръща внимание на болката в бедрото си, той възседна коня и препусна към туманите.

28.

Полюшването на ханския гер върху движещата се каруца беше странно усещане за Юсуф Алгани. Младият бедуин бе видял много поразителни неща, откакто предложи услугите си на туманите. Докато денят напредваше и те потегляха със семействата, той беше очаквал да го извикат отново при хана. Беше проследил с интерес как проверяват всеки арабски мъж и жена за знака на спокойствието. Изведнъж се оказа, че в лагера има изненадващо много тъмнокожи лица. През годините на престоя си в Хорезъм монголите бяха помъкнали почти хиляда араби със себе си, млади и стари. Повечето работеха като преводачи, но някои се занимаваха с медицина или работеха заедно с дзинците като инженери и занаятчии за хана. Чингис като че ли не го бе грижа, че понякога зарязват заниманията си и развиват молитвените килимчета, макар Юсуф да не беше сигурен дали го прави от уважение или от безразличие. Подозираше, че е второто — в лагера освен мюсюлмани имаше будисти и несториани, като неверниците бяха далеч повече от истинските правоверни.

Юсуф чакаше ханът да заговори, след като приключи с храненето. Той дори бе позволил на мюсюлманските касапи да убиват кози и овце по начина, по който желаят. Монголите сякаш не ги беше грижа как се хранят или живеят арабите, важното бе да се подчиняват. Юсуф не можеше да разбере мъжа, който седеше срещу него и разсеяно човъркаше зъбите си с клечка.

Когато дойде нареждането да се яви при хана, Субодай го бе довел за ръка и му беше заръчал да прави каквото му кажат.

Не се нуждаеше от това предупреждение. Човекът пред него бе изклял десетки хиляди, че и повече негови сънародници. Но пък и мъртвият шах беше вършил същото при своите войни и преследвания. Юсуф приемаше подобни неща. Важното бе да оцелее и не го беше грижа дали ханът ще успее, или ще го оставят на гарваните.

Чингис остави блюдото, но задържа дългия нож в готовност в скута си. Предупреждението не остана незабелязано от младия мъж.

— Изглеждаше нервен на пазара — рече Чингис. — Толкова ли е дълга ръката на тези хашишини?

Юсуф си пое дълбоко дъх. Още се чувстваше неудобно дори да говори за тях, но ако не беше на сигурно място сред туманите, сигурно вече щеше да е мъртъв.

— Чувал съм да се говори, че могат да се доберат до всекиго, господарю. Предадат ли ги, стоварват страшно отмъщение върху виновниците, върху техните роднини, приятели, дори върху цели села.

Чингис се усмихна тънко.

— Аз правя същото — рече той. — Страхът може да държи във вериги хора, които иначе ще се бият до смърт. Разкажи ми за тях.

— Не знам откъде са — бързо рече Юсуф. — Никой не знае.

— Някой трябва да знае — прекъсна го Чингис и погледът му стана студен. — В противен случай няма как да приемат заплащане за убийствата.

Юсуф нервно кимна.

— Вярно е, господарю, но те пазят тайните си и аз не съм сред онези, които знаят. Чувал съм единствено слухове и легенди.

Чингис не каза нищо и Юсуф побърза да продължи, мъчейки се да намери нещо, което да задоволи стария дявол, който си играеше с ножа.

— Говори се, че ги владее Планинският старец, господарю. Мисля, че това е по-скоро титла, отколкото име, тъй като е едно и също от много поколения. Обучават младежи да убиват и ги изпращат с поръчения срещу огромни суми в злато. Не спират, докато не им бъде отнет животът.

— Тази сутрин бяха спрени — рече Чингис.

Юсуф се поколеба, преди да отговори:

— Ще има и други, господарю. И ще стават все повече, докато поръчката не се изпълни.

— Всички ли носят този знак върху кожата си? — попита Чингис. Помисли си, че няма да е толкова трудно да пази семейството си от хора, които се различават по такъв начин. За негово разочарование, Юсуф поклати глава.

— Мислех си, че е част от легендата, господарю, докато не го видях с очите си на пазара. Грях пред Бог е да бележат телата си по такъв начин. Изненадах се, че изобщо го виждам. Не вярвам всички да

носят знака, особено след като ти го откри. Онези, които ще дойдат, ще бъдат младежи с недокоснати кожи.

— Като теб — тихо рече Чингис.

Юсуф се изсмя пресилено, макар да прозвуча някак кухо.

— Аз съм ти верен, господарю. Питай военачалниците си Субодай и Джебе. — Тупна се в гърдите. — Моята вяност е единствено към теб.

Чингис изсумтя на лъжата му. Какво друго би могъл да каже младият мъж, дори и да беше хашишин? Идеята, че всеки арабин в лагера може да е убиец, беше обезпокоителна. Имаше жени и малки деца, а също и братя. Можеше да се пази от войски, но не и от врагове, които идват в нощта и дават живота си, за да вземат неговия.

Спомни си дзинския убиец, който бе дошъл от Йенкин, за да го убие в гера му. Късметът го беше спасил онази нощ, при това му се размина на косъм. Отровното острие му бе причинило повече болка и слабост от всичко, което беше познавал дотогава. Само мисълта за това го накара да се изпоти, докато гледаше младия арабин. Запита се дали не е по-добре Юсуф да бъде държан надалеч от жените и децата. Хората му можеха за нула време да го накарат да каже всичко, което му трябва.

Юсуф се сви под свирепия му поглед и всичките му сетива закрещяха, че се намира в ужасна опасност. С огромни усилия се съдържа да не се втурне навън от гера към коня си. Само фактът, че монголите могат да настигнат всеки, който е жив, го задържа на място. Каруцата се раздруса, когато колелата ѝ минаха през някакъв коловоз, и Юсуф едва не извика.

— Ще попитам, господарю. Обещавам ти. Ако ми попадне някой, който знае как да ги намеря, ще ти го пратя.

Готов беше да стори всичко, което ще го направи по-ценен за хана, докато е жив. Не го беше грижа дали монголите ще унищожат хашишините. Важното бе в края на клането Юсуф Алгани да остане на крака. В края на краищата, те бяха исмаилити — шиитски сектанти, които дори не могат да се нарекат истински мюсюлмани. Не чувстваше никаква лоялност към тях.

Чингис изсумтя, като продължаваше да си играе с ножа.

— Добре тогава, Юсуф. Направи го и ми съобщи всичко, което чуеш. Аз ще търся по други начини.

Младият мъж усети, че това е краят на разговора, и побърза да си тръгне. Останал сам, Чингис изруга под нос. Метна ножа, той се заби в централния прът и остана да трепти там. Можеше да унищожава градове, които се намираха там, където може да ги вижда. Можеше да разбива и войски, и държави. От мисълта за нахвърлящи се върху му в нощта безумни убийци му идеше да удари някого. Как би могъл да защити семейството си от подобни хора? Как можеше да опази наследника си Угедай? Имаше само един начин. Пресегна се към ножа и го измъкна. Трябва да ги намери и да ги изкара навън, където и да се намират. Ако се придвижваха като сънародниците му, щеше да ги открие. Ако имаха дом, щеше да го унищожи. Завладяването на градове можеше да почака.

Прати да повикат военачалниците му и те се събраха в гера, преди слънцето да залезе.

— Ето какви са заповедите ми — каза Чингис. — Ще остана с един туман да пазя семействата. Ако дойдат за мен тук, ще бъда готов. Вие тръгвате във всички посоки. Намирате каквото можете за тези хашишини и се връщате. Тях ги наемат богаташи, така че ще трябва да разбиеете богати градчета и градове, за да се доберете до тези хора. Не вземайте никакви пленници освен онези, които твърдят, че знаят нещо. Искам да знам къде се намират.

— Новината за подкуп ще се разпространи толкова бързо, колкото можем да препускаме — рече Субодай. — Имаме каруци злато и нефрит, които могат да свършат работа. С твое позволение, господарю, ще обещаю голяма сума на всеки, който може да ни каже къде се обучават хашишините. Имаме достатъчно, за да изкушим дори принцове.

Чингис махна одобрително с ръка.

— Ако искаш, предлагай и да пощадиш градовете, които ни дадат тази информация. Не ме интересува как ще го направиш. И вземете със себе си арабите от лагера. Не искам никого от тях наблизо, докато не сме унищожили тази заплаха. Дотогава всичко друго е без значение. Шахът е мъртъв, Субодай. Това е единствената заплаха, пред която сме изправени.

Джелауддин чувстваше вълнението на тълпата, сякаш държеше в ръката си сърцата на хората. Беше ги накарал да попиват всяка негова дума и усещането бе колкото опияняващо, толкова и ново. В армията на баща си бе имал вземане-даване с хора, които вече бяха дали клетва за вяност. Никога не му се беше налагало да ги наема или да ги убеждава за своята кауза. Откритието, че има този талант, че е истински гений в тази област, го бе изненадало почти колкото и братята му.

Беше започнал с джамиите в афганските градчета — малки селища, в които живееха само по няколкостотин правоверни. Бе разговарял с имамите и бе изпитал наслада от ужаса им, когато им описваше жестокостите на монголите. Беше научил кое действа най-добре и приказките се умножаваха с всяка следваща среща. Още от първото село излезе с четиридесет силни мъже от племето патан. Преди да пристигне при тях, те дори не бяха чували, че неверниците са нападнали арабските земи, а какво оставаше за убийството на шаха на Хорезъм. Справедливият им гняв отначало го бе изненадал, но той бързо забеляза, че резултатът е същият във всяко село и градче, което посещаваше. Броят на верните му хора се увеличаваше и вече повече от две хиляди седяха отвън в прахта и очакваха харизматичния си водач, пред когото бяха положили клетва.

— Със собствените си очи видях как монголите унищожават една джамия — каза той. — Светите мъже вдигнаха празни ръце да ги спрат, но бяха убити и захвърлени настрани, а телата им — оставени да гният.

Тълпата замърмори гневно. Беше най-голямата, към която се обръщаше от пристигането си на юг. Повечето бяха млади мъже; имаше и много гологлави момчета, които още не бяха слагали тюрбан. Джелауддин бе открил, че най-напред стига до младите, но те водеха и опитни воители от възвишенията, за да го чуят как говори. Ако беше жив, шахът сигурно щеше да се опита да направи същото, но смъртта му се оказа идеалният повод да накара силните мъже да грабнат оръжието. Той говореше със страст за чужденците, които се надсмиваха над вярата и оскверняваха светите места. Те пиеха думите му. Джелауддин вдигна ръце да ги успокои и всички замълчаха, насочили цялото си внимание към това, което щеше да им каже. Бяха негови.

— Видях как воините убиват и отвеждат нашите жени и деца, как ги откъсват от ръцете на съпрузите им. Забулените биваха събличани и изнасилвани публично. В Бухара убиха един имам на стълбите на синята джамия и един от тях се изпика върху тялото му. Щях да избода собствените си очи заради видяното, ако не ми трябваша, за да отмъстя в името на Аллах!

Мнозина наскачаха на крака, обхванати от ярост и вълнение. Вдигнаха сабите си високо във въздуха, като припяваха свещените думи за война. Джелауддин се обърна да погледне братята си и видя, че те също са се изправили и крещяха с останалите. Примигна изненадано — не беше очаквал, че ще бъдат толкова повлияни от думите му. А ето че и те бяха изтеглили саби и очите им блестяха от гняв. Бяха видели всичко, което бе видял и Джелауддин, но въпреки това думите, горещият безжизнен въздух, *нуждата* беше подпалила кръвта им. Дори Тамар започна да скандира с воините на исляма и да повтаря думите на пророка. Сърцето на Джелауддин се изпълни от мощния рев. Нима баща му е знаел, че ще стане така? Имаше чувството, че балансира върху ръба на меч. Ако се подхлъзнеше, щеше да изгуби всичко, но тежестта на вярата им превръщаше мечтите му в реалност. Вестта се разпространяваше в района и хората вече сами се стичаха при него. Беше призовал за свещена война срещу монголските нашественици и неговите думи и обещания бяха подпалили страната. Имами проповядваха в джамии, които никога не бе посещавал, че той е воин на Бога. Задачата му беше просто да поддържа този огън, след което да го насочи на север.

Усмихна се на събралата се тази вечер тълпа. Знаеше, че ще го последва до следващия град и по-нататък. Щеше да пристигне в Кабул като духовен водач на цяла армия и градът щеше да я направи пограмадна от всичко, което бе виждал. Може би ръката на Бог наистина го насочваше във всичко това. Не знаеше. Беше лош съсъд за Аллах, но как иначе действаше Бог, ако не чрез хората? Може би той бе инструментът на отмъщението. Аллах беше наистина добър, щом му даваше втори шанс.

Монголските тумани препуснаха на стотици мили във всички посоки — експлозия от хора и коне, атакуващи всяко място, където

имаше хора за сплашване. Вестта кого търсят се разпростираше с почти същата скорост и слуховете за огромни богатства срещу предадена информация сякаш имаха криле. На десетия ден Джебе намери човек, който каза, че познава планините, в които са се установили хашишините. Други двама пък твърдяха, че имали познато семейство, което работело за тях в крепостта им. Всеки път унищожаването на градовете се прекратяваше на момента и това накара още повече хора да се явят пред военачалниците в отчаян опит да се спасят. На два пъти съгледвачи се връщаха от безплодни обиколки, без да успеят да открият града на хашишините. Онези, които ги бяха подвели, бяха глупаци или лъжци, но бяха убити и туманите продължиха нататък.

Чагатай беше тръгнал на север със Субодай почти по същия път, по който военачалникът бе преследвал шаха. В подножието на една стръмна планина откриха малко село и го изгориха до основи, след което продължиха към следващото. Там се срещнаха с първенците, които замолиха за среща насаме. Субодай я уреди и след като чу какво имат да кажат, един от тях не се прибра в дома си. Вместо това замина с монголския военачалник, който препусна с пълна скорост обратно към Чингис. Когато пристигнаха при хана, трима други вече бяха тук да вземат златото, всеки с различна версия за местоположението на хашишините.

Чингис посрещна Субодай с уморена физиономия.

— Още един ли, Субодай?

Възбудата на военачалника се изпари.

— И други ли има? — попита той.

Чингис кимна.

— Или са крадци, които си мислят, че ще им дам каруци със злато срещу лъжи, или хашишините са подшушнали различни места къде ли не. Ако съществуват толкова отдавна, колкото твърди Юсуф, по-скоро е второто.

— Водя един, който твърди, че знае, господарю. Не мисля, че е глупак или крадец като останалите.

Чингис вдигна вежди. Преценките на Субодай рядко бяха погрешни.

— Доведи го в гера, но първо да го претърсят за оръжие — отвърна той.

Субодай доведе Юсуф да превежда, все още потънал в прах от дългото препускане обратно към лагера. Селският старейшина беше ужасно нервен, когато застана пред хана. По лицето му се лееше пот и в затвореното пространство от него се носеше силна миризма на екскременти и чесън. Чингис задиша по-плитко, когато онзи го приближи.

— Е? Казал си на военачалника ми, че знаеш нещо — рязко каза той, уморен от хората, които бяха застанали пред него с жълто пламъче в очите. Изчака нетърпеливо Юсуф да преведе думите му и непознатият кимна, вече съвсем обхванат от ужас. Трима мъртъвци лежах в плитка яма отвън. Чингис се беше погрижил този да види обърнатите им нагоре лица, докато влизаше в ханския гер. Това обясняваше и противната воня, която се стелеше около него като мъгла.

— Сестра ми живее в едно село в планината, господарю, може би на два дни път на север от мястото, където попаднах на хората ти.

Преглътна нервно, докато Юсуф превеждаше, и Чингис му метна мях айраг, за да прочисти гърлото си. Човекът пи и се задави — беше помислил, че му дават вода. Лицето му се изчерви и трябваше да го потупат по гърба, за да може да продължи.

— Съжалявам, господарю. Силните питиета са ми забранени — изохка той.

Юсуф се ухили, докато превеждаше.

— Кажи му, че това не е силно — изръмжа Чингис. — И му кажи да говори, преди да съм заповядал да го хвърлят в ямата и да го заровят жив.

Когато Юсуф привърши с превода, дребният мъж бе съвсем преbledнял и вече бръщолевеше:

— Сестра ми казва, че в планините живеят мъже и вземат храна и прислуга от селото. Не отговарят пред никого, господарю, но тя казва, че понякога качвали с каруци камъни горе към върховете.

Докато слушаше Юсуф, Чингис се раздражни още повече.

— Питай го дали това е всичко, което знае. Не е достатъчно.

Арабинът преbledня още повече и поклати глава.

— Каза ми, че веднъж, преди три или четири години, двама младежи от селото проследили каруците. Не се върнали, господарю.

Били намерени мъртви, когато семействата им тръгнали да ги търсят. С прерязани гърла.

Чингис впери поглед в него, щом чу края на превода. Не беше потвърждение, но все пак бе най-обещаващото от всички небивалици, които му се беше наложило да слуша.

— Възможно е, Субодай. Прав си бил да го доведеш. Дай му каруца със злато и два вола, които да я теглят. — Замисли се за момент. — Двамата с теб потегляме на север, Субодай. Той ще дойде с нас до селото на сестра си. Ако намерим каквото ни трябва, може да вземе златото. Ако не, да се прости с живота си.

Дребният мъж изслуша Юсуф и рухна на колене от облекчение.

— Благодаря, господарю — извика той, докато Чингис излизаше от гера, вече зает с планове за атака.

29.

Чингис се принуди да запази търпение, докато се приготвяше за борба с враг, срещу какъвто не се бе изправял никога досега. Премести семействата обратно до Самарканд и остави Джелме и Хаджиун да ги защитават. Джелме дойде лично да му благодари за назначението, което накара Чингис да примигне, но той бързо прикри изненадата си. Изобщо не му беше минало през ума, че военачалникът би предпочел да прекара известно време с баща си в града, вместо да преследва хашишините, които ги заплашваха.

За тази цел взе собствения си туман и този на Субодай. Най-добрата част от двадесетте хиляди мъже все още представляваше сила, която го изпълваше с благоговение, особено когато си припомнеше първите си разбойнически отряди от по няколко дузини ездачи. С тях можеше да събори планини, ако се наложи. Въпреки броя си те можеха да изминават между шейсет и осемдесет мили на ден, ако пътуваха без багаж, но Чингис нямаше представа какво ги чака. Занаятчиите от Самарканд бяха тук и той им нареди да приготвят обсадни машини и нови каруци, в които товареха и връзваха здраво всичко, което би могло да им потрябва. Ханът се бе превърнал в кълбо от енергия, докато планираше нападението, и никой от хората му не се съмняваше колко сериозно е приел заплахата. От всички в племената Чингис най-добре осъзнаваше опасността от убийците и с нетърпение очакваше да ги удари.

Новите каруци имаха силни колела със спици като докараните от Субодай от Рус, но въпреки това стенеха и скърцаха, когато двата тумана най-сетне потеглиха. Въпреки че се подготвяха цял месец, Джучи не се беше върнал в лагера. Може би все още търсеше информация за хашишините, но събитията вече се бяха развили. Чингис прати двама воители на изток след него и още двама след Хазар. Районът бе пълен с богати градове и ханът знаеше, че Хазар и Джучи ще ги превземат с удоволствие, докато самият той издирва хашишините.

Чагатай беше поискал да помогне на баща си в търсенето на планинската твърдина, но Чингис му беше отказал. Нищо от наученото за хашишините не говореше, че са многобройни. Силата им бе в потайността и ханът очакваше, че щом ги разкрие, ще ги разпердушини, като забит нож в термитник. Чагатай беше все още в немилост и Чингис почти не можеше да го гледа, без гневът и разбитите надежди да му проличат. Никак не му бе лесно да вземе решението да издигне Угедай. Мисълта за завещанието беше тревожила хана месеци наред, но той много по-отдавна смяташе, че Чагатай ще бъде наследникът. Не че съжаляваше — никак даже. Решението беше взето. Чингис обаче познаваше добре характера си. Знаеше, че ако Чагатай покаже и най-малкото негодувание, като едното нищо щеше да го убие.

Вместо това Чингис го прати на юг с Джебе да разори страната от негово име. Всичките му военачалници бяха предупредени да не допускат прекалено близо араби до себе си, дори онези, на които се доверяваха като преводачи. Самият Чингис остави почти всички свои зад стените на Самарканд и им забрани да доближават лагера. Арслан щеше да бъде безпощаден към всеки, който престъпи заповедта, и Чингис потегли на север спокоен, че е осигурил по всякакъв начин безопасността на хората си.

С натоварените каруци едва успяваха да изминат по тридесет мили на ден, като тръгваха по зазоряване и яздеха бавно през всички светли часове. Оставиха зад себе си зелените поля около Самарканд и прекараха каруците през един плитък брод на северната река, след което се озоваха в земи с прах и оскъдна трева, хълмове и долини.

На четвъртия ден Чингис вече бе извън себе си от мудното темпо. Яздеше напред-назад край върволицата каруци и подканваше водачите им да бързат колкото се може повече. Онова, което в Самарканд му се бе сторило здрав разум и сдържаност, сега подяждаше увереността му. Хашишините със сигурност знаеха, че идва. Тревожеше се, че те просто ще изоставят крепостта си в планината и ще я намери празна.

Субодай споделяше това мнение, макар да не каза нищо — знаеше, че добрият военачалник не критикува хана дори пред онези, на които има доверие. Въпреки това бе убеден, че този път Чингис не се беше справил добре. Единственото, което можеше да свърши работа,

беше внезапен удар в сърцето на хашишините, преди още да са разбрали, че враговете им са в района. Бавно движещият се керван бе на практика противоположното на онова, което искаше Субодай. Като караха само на съсирена кръв и кобилешко мляко, той и хората му бяха стигнали от планините до Чингис за дванадесет дни. А ето че вече минаваше почти цял месец и Субодай хвърляше погледи към луната с все повече и повече опасения.

Когато стигнаха до последното село, което бяха опустошили, Субодай вече планираше какво да правят, ако хашишините са изчезнали. Този път Чингис не спря, макар че някакви изпоцапани с пепел фигури се ровеха в развалините и търсеха останали ценности. Монголските тумани минаха покрай тях, без изобщо да им обърнат внимание.

Планините се показаха дни преди да стигнат подножието им. В отговор на собствената си неспокойна енергия Субодай си издейства от Чингис разрешение да излезе със съгледвачите и да потърси още информация. Откри второто село, когато каруците бяха на четиридесет мили и на повече от един ден път зад него. Именно тук Субодай се беше срещнал със селските първенци и бе взел човека, когото изправи пред Чингис.

В селото вече не живееше никой. Сърцето на Субодай се сви, докато минаваше покрай изкормените постройки, които някога бяха домове. Това не бе дело на неговите хора и тук не се виждаха дори хлапета, претърсващи руините за храна и монети. Ако му трябваше някакво последно доказателство, че хашишините са тук, намери го в лежащите навсякъде трупове, наръгани и изгорени там, където бяха паднали. Само мухи, птици и подивели кучета живееха в селото. Бръмченето и пляскането на криле се чуваше навсякъде около него и тварите политаха на черни облаци, когато конят му минаваше през развалините.

Чингис дойде, щом Субодай му прати вест за случилото се. Запази студената си физиономия, докато приближаваше военачалника, и трепна само веднъж, когато на устните му кацна муха.

— Това е предупреждение — рече Субодай.

Чингис сви рамене.

— Предупреждение или наказание. Някой те е видял да говориш с търговеца. — Засмя се, когато си представи как човекът пътува насам

с каруцата злато, без да подозира нищо. Внезапното му богатство не струваше абсолютно нищо на място като това.

— Можем да открием същото в следващото село нагоре, за което говореше. Онова, в което живее сестра му.

Чингис кимна. Не го вълнуваше особено, че селяните са били избити. Ако изгорените къщи *наистина* целяха да го предупредят, малцина на този свят биха приели подобна заплаха така леко като него. Беше виждал много по-лоши неща през годините. Това припомни на Чингис нещо, което казваше майка му навремето, когато беше момче. Усмихна се.

— Родил съм се със съсирек в дясната ръка, Субодай. Винаги съм вървял със смъртта. Ако изобщо ме познават, те го знаят. Това тук не е предупреждение за мен, а за всеки, на когото би могло да мине през ума да има вземане-даване с мен. — Намръщи се и забарабани с пръсти по седлото. — Подобно нещо бих направил и аз, ако напусках района.

Субодай кимна. Знаеше, че на хана не му е нужно неговото съгласие.

— Въпреки, това трябва да продължим напред и да видим къде се крият, дори вече да ги няма — рече кисело Чингис.

Субодай сведе глава и свирна на съгледвачите да го последват в планината. Селото на сестрата беше на един ден път за бързо движещ се воин и може би на три дни за каруците. Навсякъде трябваше да се провери за засади и Субодай потисна желанието си да препусне напред и да види дали хашишините не са оставили някого след себе си. Нататък планините бяха стръмни и само една тясна пътека водеше съгледвачите през дълбоките долини и върховете. Районът беше тежък за нападение и притеснително лесен за отбрана. Тук дори звуците бяха приглушени, поглъщаха ги стръмните склонове от двете страни, така че конските копита се чуваха като ехо, а останалият свят сякаш съвсем замлъкваше. Субодай яздеше предпазливо, готов всеки момент да грабне лъка или меч.

Джучи спря тумана си, щом чу рога на съгледвача. Беше препускал здравата повече от месец и бе проникнал дълбоко на изток — толкова далеч, че бе сигурен, че родните степи се намират на около

хиляда мили на север. След тях светът беше безкраен и дори Субодай не го бе нанесъл на картите си.

Знаеше, че баща му рано или късно ще прати хора подире му. Част от него мислеше да обърне на север още преди да стигне дотук, макар че това едва ли щеше да има значение. Всеки съгледвач можеше да проследи и самотен ездач, какво остава за седемте хиляди от тумана му. И слепец можеше да върви по следата, която оставяха зад себе си. Ако имаше дъждове, отпечатъците им щяха да бъдат отмити, но за съжаление на Джучи небето си остана студено и синьо през цялото време, почти без никакви облаци.

Воините оставиха понитата си да пасат сухата трева, докато чакаха нови заповеди. Междувременно бяха доволни и спокойни, без да се замислят за бъдещето повече от глутница диви кучета. Джучи не знаеше дали са доловили вътрешната му борба. Понякога му се струваше, че *трябва* да знаят. Погледите им изглеждаха будни, но вероятно просто си въобразяваше. Когато съгледвачите на хана приближиха, Джучи събра всичките си командири, от най-висшия до десетниците. Всички те бяха присъствали на събирането в двореца на Самарканд и бяха положили клетва да почетат Угедай като хан и думите все още бяха свежи в умовете им. Не знаеше каква ще е тяхната реакция.

Повече от седемстотин се явиха по негова заповед. Всеки бе издигнат лично от Джучи и му беше оказана честта да държи живота на други в ръцете си. Усещаше въпросителните им погледи, докато чакаше пратениците на баща си. Ръцете му леко трепереха и той ги накара да престанат, като стисна здраво поводите.

Съгледвачите бяха двама младежи от тумана на самия Чингис. Носеха леки делове, потъмнели и мръсни от потта и дългото носене. Приближиха заедно и се спешиха, за да се поклонят на военачалника. Джучи спря коня си и се изпълни с покой. Смяташе, че е готов за това, но не беше. Сега, когато моментът беше настъпил, стомахът му се свиваше.

— Предай съобщението си — рече той, като гледаше в стоящия по-близо до него.

Съгледвачът отново се поклони, отпуснат и спокоен въпреки дългото препускане.

— Великият хан потегли срещу хашишините, военачалнико. Има достоверна информация къде се намира твърдината им. Отново си свободен да покоряваш градове и да разширяваш земите му.

— Днес сте изминали дълъг път — каза Джучи. — Добре сте дошли в лагера ми. Трябва да останете, за да се нахраните и да починете.

Съгледвачите се спогледаха набързо.

— Господарю, не сме уморени — отвърна първият. — Можем още да яздим.

— Няма да ви слушам — рязко рече Джучи. — Останете. Яжте. Ще говорим отново с вас по залез-слънце.

Заповедта бе недвусмислена и на съгледвачите не им оставаше друго, освен да се подчинят. Сведоха глави, преди да яхнат отново конете и да се насочат към воините от тумана, настрана от събралите се командири. Вече горяха огньовете и те бяха приветствани от онези, които искаха да научат новини.

Джучи вдигна ръка командирите да го последват и насочи коня си надолу по склона, по-надалеч от воините. Долу течеше река под сенките на стари огънати дървета, надвиснали над водата. Джучи се спеша и остави понито си да пие, след което също напълни шепите си с вода.

— Седнете с мен — тихо каза той.

Хората му бяха озадачени, но въпреки това завързаха конете си за дърветата и се събраха около него на земята, като заеха половината склон. Останалата част от тумана се виждаше в далечината — на достатъчно разстояние, за да не чува думите му. Джучи преглътна нервно. Гърлото му бе сухо въпреки изпитата вода. Познаваше по име всеки от хората пред себе си. Бяха препускали с него срещу арабските конници, армията на шаха, градове и гарнизони. Бяха му се притекли на помощ, когато бе изгубен и сам сред воините на брат си. Бяха свързани с него с нещо повече от клетви, но не знаеше дали това е достатъчно. Пое дълбоко дъх.

— Няма да се върна — каза той.

Командирите замръзнаха до последния човек, някои докато дъвчеха или посягаха за мях айраг в дисагите.

За Джучи изречените думи бяха като отприщен бент. Отново пое дъх, сякаш бе тичал с все сили. Усещаше как силно бие сърцето му и

гърлото му се стегна.

— Решението ми не е ново. От години си мислех, че този ден ще настъпи. Още откакто се бих с тигъра и започнахме пътуването си към тези земи. Във всяко свое действие бях верен на баща си, на хана. Дадох му кръвта си и тази на хората, които ме следваха. Дадох му достатъчно.

Огледа смълчаните лица на командирите, като се мъчеше да прецени как приемат думите му.

— Ще обърна на север. Нямам желание да пресичам южните земи на Дзин или да приближавам Си Ся на изток. Ще видя отново родината и ще се освежа в потоците, които ни даряват живот от десет хиляди години. После ще препусна тъй надалеч и така бързо, че дори ловните кучета на баща ми няма да могат да ме намерят. Има стотици страни, които още са ни непознати. Видях много от тях с военачалника Субодай. Познавам го добре и знам, че дори той няма да може да ме открие. Ще препусна до края на света и там ще си направя дом, ще основа свое собствено царство. След мен няма да има следи. Когато баща ми разбере, че няма да се върна, вече ще съм изгубен за него.

Виждаше белите искри в очите на мнозина. Всички слушаха като зашеметени.

— Няма да ви заповядам да останете с мен — каза той. — Не мога да го направя. Аз нямам семейство в герите, докато мнозина от вас са оставили жени и деца. Нямам никакви искания към вас, вие сте свързани с клетва с баща ми и Угедай. Ще бъдете клетвопрестъпници, ако тръгнете с мен, а това означава, че за вас няма да има връщане при народа, нито пък ще намерите мир от баща ми. Той ще прати ловци и ще ни търсят много години. Няма да покаже милост. Аз съм негов син и знам това по-добре от всеки друг.

Докато говореше, пръстите му си играеха с твърдата козина на тигъра и опипваха грубия ръб, където Чингис беше отсякъл главата. Видя един от дзинските мингхан командири да се надига бавно на крака и млъкна, за да го чуе.

— Господарю... военачалнико — каза командирът с разтреперан от огромното напрежение глас. — Защо си замислил такова нещо?

Джучи се усмихна, макар горчивината да го изпълваше целия.

— Защото съм син на баща си, Шен Ту. Той е създал своето племе, като привлякъл всички около себе си. Нима трябва да се

задоволя с по-малко? Нима трябва да следвам и Угедай, докато не остарея и в живота ми останат само съжаления? Казвам ви сега, че това не е за мен. Малкият ми брат ще бъде хан на народа. Той няма да ме търси, когато настъпи неговото време. Дотогава ще имам свои жени, синове и дъщери някъде, където дори не са чували името на Чингис.

Погледът му обходи събралите се край реката мъже. Те му отвърнаха, без да трепнат, макар че някои гледаха като ударени.

— Ще принадлежа сам на себе си, може би само за няколко години, докато не ме намерят и убият. Кой може да каже какъв ще е краят му? Но поне за известно време ще мога да кажа, че съм свободен. Затова сега съм пред вас.

Дзинският командир седна бавно и замислено. Джучи зачака. Всички до един бяха надянали студентите физиономии, за да скрият мислите си от тези около тях. Нямаше да има разпавии при реката. Всеки щеше да вземе решението си сам, както бе сторил той.

Неочаквано Шен Ту отново се обади.

— Ще трябва да убиеш съгледвачите, военачалнико.

Джучи кимна. Двамата младежи бяха напъхали главите си във вълча паст, макар и да не го знаеха. Не можеше да им позволи да се върнат при Чингис и да издадат местоположението му, дори и да поеме на север, след като си тръгнат. Беше мислил да ги върне при баща си с някаква измислена история, но беше по-безопасно да ги убие, вместо да играе игри и да се надява, че ще надхитри хора като Субодай. В никакъв случай не подценяваше интелекта му, нито пък този на баща си. Ако съгледвачите просто изчезнеха, щяха да чакат месеци, преди да пратят нови. А дотогава той щеше да е изчезнал.

Шен Ту беше потънал в мисли и Джучи го наблюдаваше внимателно. Подобно на другите около него усещаше, че дзинският командир говори от името на мнозина. Шен Ту бе видял доста катаклизми през живота си — от появата на хана в родината му до арабските народи и това спокойно местенце край реката. Беше в първата редица срещу най-добрите конници на шаха и въпреки това Джучи не знаеше какво ще каже.

— Имам жена в герите, господарю, както и две момчета — каза Шен Ту, като вдигна ръка. — Ще бъдат ли в безопасност, ако не се върна?

Джучи искаше да излъже, да каже, че Чингис не би докоснал жени и деца. Вътрешната му борба продължи обаче само миг, след което се отпусна. Длъжен беше да му каже истината.

— Не зная. Нека не се залъгваме. Баща ми е отмъстителен човек. Може да ги пощади, може и да не го стори. Както реши.

Дзинският командир кимна. Младият военачалник беше тормозен от собствените си сънародници години наред. Шен Ту уважаваше великия хан, но обичаше Джучи като свой син. Беше рискувал живота си за младия мъж, който сега стоеше така уязвим пред него и очакваше поредното отхвърляне. Затвори очи за момент и се замоли на Буда децата му да оцелеят и един ден да открият човек, когото да следват, както бе станало със самия него.

— С теб съм, военачалнико, където и да отидеш — рече той.

Макар да говореше съвсем тихо, всички около него чуха думите му. Джучи преглътна с мъка.

— Добре си дошъл, приятелю. Не ми се искаше да яздя сам.

— Няма да си сам, военачалнико — обади се друг мингхан командир. — Ще бъда до теб.

Джучи кимна. Очите му смъдяха. Баща му беше познал тази радост, тази клетва да следват един водач, дори това да означаваше смърт и унищожение на всичко, което са обичали. Тя бе по-ценна от златото и градовете. През командирите сякаш премина вълна, докато се изправяха, казваха имената си и се присъединяваха един по един към него. За всекиго това беше личен избор, но той ги имаше всичките и винаги ги беше имал. Накрая те нададоха дрезгав боен вик, който сякаш разлюля земята под краката му.

— Щом приключим със съгледвачите, ще уведомя хората — рече той.

— Военачалнико — обади се Шен Ту. — Ако някои от тях решат да не дойдат и да се върнат при хана, ще ни предадат.

Джучи погледна в тъмните очи на мъжа. Отдавна беше обмислял плановете си. Част от него знаеше, че тези хора трябва да бъдат убити. По-безопасно беше да остави съгледвачите живи, отколкото да позволи на хората си да се върнат при Чингис. Ако пощадеше живота им, собствените му шансове за оцеляване ставаха нищожни. Знаеше, че баща му ще вземе решение на мига, но въпреки това се колебаеше.

Чувстваше върху себе си погледите на всички командири, които стояха и очакваха заповедите му.

— Няма да ги спра, Шен Ту — рече той. — Ако някой пожелае да се върне при семейството си, ще го пусна да си иде.

Шен Ту трепна.

— Да видим какво ще стане, господарю. Ако са само неколцина, мога да пратя мъже с лъкове да се погрижат за тях.

Джучи се усмихна на непреклонната вяност на дзинския командир. Сърцето му се изпълваше, докато оглеждаше събралите се край реката.

— Ще убия съгледвачите, а по-нататък ще видим.

30.

Селото в планината беше недокоснато. Три дни Субодай беше яздил с Чингис и туманите, като понякога минаваха по тесни пътеки, широки само колкото три коня. Монголите не разбираха как изобщо е възможно на подобно място да има село, но по пладне на третия ден настигнаха тежко натоварена каруца, теглена от муле. От едната страна на пътя имаше пропаст и туманите не можеха да минат безопасно, така че Джебe принуди собственика да освободи мулето, след което хората му избутаха каруцата през ръба. Субодай я гледаше с интерес как пада, докато не се разби на трески върху скалите долу, пръскайки навсякъде жито и платове.

Ужасеният собственик не посмя да протестира и Субодай му хвърли кесия злато за стоицизма, който най-накрая не издържа, когато човекът осъзна, че държи в ръцете си богатство, каквото не бе виждал до този момент.

Самото село бе построено от планински камъни. Къщите и единствената улица бяха от обработени блокове с цвета на скалите и се смесваха с тях като естествени образувания. Зад малката купчинка постройки от зашеметяваща височина падаше тънка струя вода и във въздуха се стелеше мъгла. Кокошки ровеха в прахта, а хората се взираха ужасени в приближаващите монголи, след което свеждаха глави и бързаха да се скрият.

Субодай наблюдаваше с интерес всичко това, макар безпокойството да не го напускаше нито за миг. Воини и каруци се точеха много мили по планинския път и ако се стигнеше до битка, само онези отпред щяха да бъдат в състояние да се сражават. Теренът принуждаваше военачалника да нарушава всяко военно правило, което бе спазвал през годините, и той не можеше да се успокои, докато яздеше по улицата с Чингис.

Изпрати съгледвач да доведе мъжа, чиято сестра живееше тук. С него дойдоха и дузина воини, за да донесат златото и да бутнат каруцата в пропастта. Ако не го бяха сторили, тя щеше да препречи пътя на всички отзад и да раздели войската на две. Положението беше

такова, че Субодай не виждаше как да осигури припаси от задната част на колоната. Нямаше широко пространство и върволицата каруци трябваше да остане зад воините. Субодай се измъчваше от разположението и терена. Не понасяше начина, по който планината държеше хората му в една дълга и уязвима колона.

Търговецът пристигна и едва не избухна в сълзи, щом видя непокътнатото село — дни наред бе живял в страх, че го е сполетяла участта на неговото собствено. Бързо намери дома на сестра си и се опита да успокои ужаса ѝ от мотаещите се навън монголи. Жената гледаше с увиснала челюст как воините стоварват торби със златни монети на прага ѝ, но гледката не я успокои. Вместо това преbledняваше все повече и повече, докато купчината растеше. Когато воините отстъпиха назад, тя зашлеви брат си през лицето и се опита да затвори вратата под носа му.

— Ти ме уби, глупако! — изпищя жената, докато двамата се бореха на прага. Мъжът отстъпи назад, изумен от яростта ѝ. Вратата тутакси се затръшна и всички чуха плача ѝ отвътре.

— Ама че трогателно — промърмори Чингис на Субодай.

Субодай не се усмихна. Селото бе заобиколено от скалисти чукари и той беше уверен, че ги наблюдават. Плачещата жена със сигурност беше на същото мнение. Субодай бе забелязал как погледът ѝ се стрелка нагоре към върховете в мига преди да затвори вратата пред брат си. Вдигна глава и огледа внимателно всяка височина, но нищо не помръдваше.

— Не ми харесва това място — рече Субодай. — Селото съществува, за да служи на хашишините. Сигурен съм. Защо иначе ще бъде на такова затънтено място? И как изобщо плащат за продуктите, дето им ги карат с каруци?

Приблужи коня си към Чингис. Имаше чувството, че тясната улица го държи като в капан. Една-единствена точно пусната стрела би могла да сложи край на всичко, ако местните са достатъчно глупави или отчаяни.

— Не бива да спираме тук, господарю хан — каза той. — Нагоре има два пътя, а надолу е само един. Нека пратя съгледвачи да видят накъде водят.

Чингис кимна и в същия миг зазвъня камбана. Звукът ѝ бе приглушен, но отекваше. Монголите грабнаха лъкове и мечове преди

звукът да утихне и трепнаха шокирани, когато вратите на къщите рязко се отвориха и навън се втурнаха въоръжени мъже и жени.

Само за миг смълчаното и пусто село се превърна в кърваво бойно поле. Конят на Субодай изрита някаква жена зад него и тя полетя във въздуха. Целта им беше Чингис, който тъкмо замахваше мощно с меч си към врата на един крещящ младеж.

За изненада на Субодай селяните бяха твърдо решени и отчаяни. Хората му имаха опит в справянето с бунтуващи се тълпи, но насилието не можеше да бъде обуздано с шока на внезапното кръвопролитие. Видя как умиращ мъж със стрела в гърдите смъква един от воините му от седлото. Някои от селяните крещяха през цялото време, докато се биеха. Ревът от стотици гърла беше почти болезнен и отекваше във възвишенията наоколо. Но местните хора не бяха воини. Субодай пое удар от дълъг нож с бронираната си подлакътница и със същата ръка нанесе къс друг, който счупи челюстта на нападателя. Селяните не можеха да се защитят от бронираните мъже и единствено свирепостта им ги правеше неудържими. Субодай се биеше с маниакална концентрация и рискуваше живота си, за да предпази Чингис. Останаха сами само за няколко мига, докато воините от тумана се мъчеха да стигнат до хана и да го наобиколят с насочени мечове и лъкове. Стрели изсъскваха през гърлата на всеки, който помръднеше, и железният кръг си проби път през тях, като държеше Чингис в центъра.

Слънцето почти не беше помръднало в небето, а улиците вече бяха покрити с мъртъвци. Сред тях лежеше и сестрата на търговеца, която падна с първите съсечени. Брат ѝ бе оцелял и коленичи до изкорменото ѝ тяло, като плачеше открито. Когато един от воините слезе от коня да свали дрехата ѝ, мъжът оказа кратка и яростна съпротива, преди да получи удар и да падне по гръб. Нито един нямаше знака на спокойствието на гърлото си.

Субодай се наведе напред в седлото, задъхан от напрежение и от облекчение, че е оцелял. Наистина мразеше надвисналите канари и сега още по-силно усещаше наблюдаващите го погледи.

— Ако не са хашишини, защо им трябваше да ни нападат така безогледно? — остро попита той един от мингхан командирите. Естествено, човекът не можеше да отговори и затова само сведе глава и извърна поглед.

Чингис приближи понито си до Субодай, докато военачалникът се взираше около себе си, все още потресен от случилото се.

— Сигурно им е било наредено да застанат на пътя ни — нехайно рече ханът. Беше влудяващо спокоен и дори не се бе задъхал. — Биха се справили много добре срещу крадци или банда разбойници. Нужна ти е решителна войска, ако искаш да минеш през селото и да се добереш до твърдината на врага. — Ухили се. — За щастие аз имам такава войска. Прати съгледвачите си, Субодай. Намери пътя.

Под жълтия поглед на хана Субодай бързо се взе в ръце и прати два арбана от по десет души да препуснат по-навътре в планината. Двата пътя завиваха рязко съвсем малко по-нагоре, така че воините бързо изчезнаха. Той заповяда на останалите да претърсят всяка къща и да се уверят, че не ги чакат нови изненади.

— Надявам се това да означава, че хашишините не са изоставили дома си — рече той.

Чингис грейна още повече при тази мисъл.

Вечерта хората на Субодай вече бяха натрупали мъртвите в края на селото, до ледения водопад. Там имаше вир, след който водата продължаваше пътя си надолу по скалите. Субодай организира напояването на конете — влудяващо бавна и мъчна, но жизненоважна задача. За онези, които бяха твърде много назад, използваша кофи от селото и на воините им се наложи да изминават мили с тях. Мнозина бяха принудени да спят на тесния път, само на няколко стъпки от дълбоки пропасти. Никой не възрази — поне не толкова високо, че генералът да чуе. Приеха участта си, както го правеха винаги.

Само едната група съгледвачи се върна, когато склоновете вече се осветяваха от златните лъчи на залязващото слънце. Другата беше изчезнала и Субодай кимна на Чингис към опустелия път. Един съгледвач би могъл да падне или да си счупи крак. Но за изчезването на десетима млади мъже трябваше да има някаква друга сила, безжалостна и търпелива.

Монголите бяха намерили пътя към хашишините и заспаха там, където се намираха, полуизмръзнали и само с няколко хапки сушено месо и вода, колкото да издържат до утрото.

Субодай беше на крак преди зазоряване, отчасти за да се погрижи да постави редица мъже на тесния път, преди Чингис да се опита да ги поведе. Военачалникът бе убеден, че първите ще загинат и избра добре бронирани стрелци от собствения си туман, давайки им възможно най-добрия шанс да оцелеят. Не искаше Чингис да рискува собствения си живот срещу невидим противник, още повече на място като това. Отвесните скали покрай пътя можеха много лесно да се отбраняват. Субодай се взираше в разпръскващия се сумрак, предполагаше, че най-малкото ще се озоват срещу камъни и стрели. Надяваше се хашишините да нямат запаси със запалително масло, но не можеше да е сигурен. Нямаше смисъл да съжалява за минали решения, но противникът бе имал много време да се подготви. Ако бяха избрали да се бият, пътят се очертаваше тежък и мнозина от хората му нямаше да се върнат от планината.

Слънцето остана скрито зад върхове и скали през по-голямата част от сутринта и Субодай си помисли как ли бяха живели селяните. Дори в разгара на лятото през по-голямата част от деня домовете им бяха студени. Единствено по пладне светлината и топлината достигаха улицата долу. Вече не се съмняваше, че всички селяни са били слуги на онези, които бе дошъл да изкорени от твърдината им. Нищо друго не можеше да обясни защо са избрали такъв начин на живот.

Субодай яздеше във втората редица и погледна назад само веднъж, когато войската потегли — огромна бавна опашка, която стигаше почти до развалините на първото село. Някои от воините все още нямаха представа за случилото се предишния ден, но следваха стъпките на онези отпред и навлизаха все по-дълбоко и по-дълбоко във враждебния терен.

След селото пътят се стесни още повече и хората му вече бяха принудени да яздат по двама. Беше почти цепнатина в планината и въздухът бе студен от постоянния сумрак и сенки. Оръжията на Субодай бяха в готовност и той се взираше напред за арбана, който бяха изпратили. Но от него бяха останали само следите и воините се придвижваха по тях бавно, като се оглеждаха за засада.

Усещането за клетка стана задушавашо, когато склонът стана по-стръмен. Пътеката се стесни отново и вече се налагаше да провират конете през цепнатината един по един. Следите от съгледвачите продължаваха да ги водят. Никога през живота си Субодай не се беше

чувствал толкова безпомощен и трябваше да положи усилия, за да потисне надигащата се в него паника. Ако ги атакуваха сега, първите убити щяха да блокират пътя и да превърнат останалите в лесни мишени. Не му се вярваше, че ще може дори да обърне коня си на това място и трепваше всеки път, щом краката му опираха покритата с мъх скала от двете му страни.

Рязко погледна нагоре, когато един от хората му тихо изсвири и конете внезапно спряха. Изруга под нос, щом осъзна, че дори не може да отиде отпред и да види какво са открили. Най-добрата войска в света се бе превърнала в една колона нервни мъже. Нищо чудно, ако хашишините не бяха напуснали крепостта си. Субодай присви очи към тясната ивица ясно небе над главата си. Достатъчни бяха само неколцина мъже с камъни горе и планината щеше да се превърне в гробница на всичките им надежди и амбиции. Рязко пое дъх, когато едно камъче падна някъде отгоре, но други не последваха.

Един от хората му дойде пеша, като се провираше под конете и ги караше да пристъпват нервно. Те също се чувстваха притиснати от скалите и Субодай се тревожеше да не изпаднат в паника. В такава теснина това означаваше хаос.

— Пътеката е преградена от стена, военачалнико — каза воинът. — Има порта, но е направена от желязо. Ако донесат чукове, ще можем да разбием пантите, но няма да е бързо.

Субодай кимна, макар че мисълта да праща заповед по колоната спрели коне щеше да е абсурдна, ако не беше постоянната опасност от атака. Против волята си погледна отново нагоре и трепна.

— Ти ще трябва да отидеш. Кажи да предават чуковете от човек на човек и нека някой командир да извади мантиети от най-близката каруца. — Преносимите дървени барикади щяха да бъдат от полза. Чингис бе настоял да направят десетки такива в Самарканд, за да защити стрелците — решение, което едва сега даваше плодове.

Зачака нетърпеливо мъжът да си пробие път надолу. Каруците с обсадната техника бяха далеч назад и времето минаваше бавно. Воините разговаряха помежду си и чакаха. Само Чингис изглеждаше в добро настроение. Ханът точеше меч си с бруса, който бе извадил от дисагите, и от време на време вдигаше оръжието, за да огледа ръба. Забеляза втрещения поглед на Субодай и се изсмя. Звукът отекна в процепа, а той продължи заниманието си.

Инстинктът накара Субодай да погледне за трети път нагоре. По краищата на синята ивица небе видя черни точки. Челюстта му увисна, изкрещя на онези около него да се снишат и вдигна бронираните си ръце над главата си точно преди да дойде първият удар.

Камъните падаха на вълни и монголите сумтяха и ръмжаха от болка. Носещите щитове ги вдигнаха нагоре, но бяха малко. Конете им нямаха брони и шлемове и търпяха баража, като танцуваха на място и ритаха от страх и болка. Много от тях бяха зашеметени и краката им се подгънаха. Субодай стисна юмруци над главата си, когато видя, че някои са с разбити черепа и нямаше да се изправят. Видя мъже с увиснали счупени ръце въпреки бронята, а камъните продължаваха да валят в затвореното пространство. Можеше само да благодари, че поне бяха малки. Онези, които можеха да счупят гръбнак на човек, или се заклестваха в теснините горе, или се удряха в скалите и се пръскаха на по-малки парчета. Докато отбелязваше това, един такъв камък успя да стигне до тях и улучи главата на коня само на няколко стъпки от него, убивайки го на място. Връхлетя го спомен за първия форт, който беше превзел с Чингис. Защитниците стояха над него и пускаха стрелите си почти отвесно надолу. Бяха оцелели благодарение на дървените прегради, които държаха над главите си. Сърцето му заби болезнено при мисълта, че е забравил за каруците отзад. Те не можеха да минат по тясната пътека и си представи как цялата войска е блокирана и не може да отстъпи, а скалите се сближават една към друга. Хората му се олюляваха под дъжда от камъни и крещяха от болка и безсилие.

— Къде са проклетите мантлети! — изрева Субодай. — Трябват ни мантлети!

Думите му полетяха в теснината, като се отразяваха в отвесните скали. Видя как воините на завоя махат енергично на онези отзад и предават заповедта. Колко назад бяха колите? Зачака, като трепваше от тряска на камъните, приведен в седлото и с ръце над главата.

Имаше чувството, че цяла вечност слуша крясъците и собственото си дишане, когато някой извика. Рисува да погледне през рамо. Камъните продължаваха да отскачат от бронята му и да го карат да се олюлява. Дори от малките болеше. Въздъхна с облекчение, когато видя тежките дървени щитове да се предават от конник на конник. Но не идваха достатъчно бързо.

Колоната от дървени бариери спря, когато някои от войните ги задържаха над главите си, вместо да ги предадат напред. Субодай им изкрещя яростно. Виждаше, че отзад идват и други. Вече се чуваше как камъните удрят дървото с оглушителна сила. Грабна първия мантлет, който стигна до него. Чингис вече бе в безопасност. Не мислеше, че ханът ще пусне своя и с огромно усилие на волята си предаде щита на онези отпред. Можеха да ги предават само наклонени. Когато мантлетите се обръщаха нагоре, за да защитят хората, те често се заклещваха в стените и почти не беше нужно да се държат.

Отново останал с открита глава, Субодай погледна към Чингис и видя, че спокойствието го е напуснало. Ханът се намръщи към военачалника си и сви рамене, сякаш нищо не се случваше. Повдигна мантлета си, който се беше заклещил, и посегна назад за друг. Камъните се сипеха около него. Един улучи шлема му и главата му се разтресе, но в същия миг пристигна нов мантлет и военачалникът въздъхна с облекчение, когато отново видя хана си в безопасност.

Дъждът от камъни отслабна и накрая спря, оставяйки под тежките прегради очукани и умиращи мъже. Ако не бяха броните, всички щяха да бъдат избити. Субодай не знаеше дали хашишините са видели дървените щитове, или просто са останали без снаряжи. Знаеше обаче, че ще преобърне небе и земя, но ще им върне за преживяното чувство на безпомощност.

Чуковете пристигнаха под прикритието на мантлетите, предавани от човек на човек. Някъде отпред загърмяха тежки удари. Беше влудяващо, но Субодай не можеше да види предните редици. Стената, която се опитваха да разбият, беше дълга дванадесет коня и не му оставаше друго освен да чака и да се поти.

Помисли си, че ще се наложи да разфасоват мъртвите коне и да ги пратят на парчета надолу. Почти моментално отхвърли идеята. Трябваше да се махнат възможно най-бързо от скалния комин, а разрязването на конете щеше да отнеме твърде много време, дори и да имаха повече място за действие.

Вместо това му хрумна, че могат да покрият мъртвите животни и хора с мантлетите и останалите да минат по тях. Щеше да бъде гадна работа, но ако нямаше път напред, беше все едно дали ще разбият желязната врата или не.

Трясъкът от падналата порта се разнесе далеч назад и предизвика нестройни ликуващи викове. Субодай видя как войните в началото се понасят напред, но веднага се чува викове, когато нещо невидимо ги удари. Присви очи, но светлината бе слаба, а сянката на мантилетите я намаляваше още повече. Точно пред него лежеше един повален кон. Ездачът му бе приклещен към стената от падналото животно. От носа му течеше кръв и той беше блед и неподвижен. Субодай не знаеше дали е жив, но не се поколеба да действа.

Постави мантилета си върху разбитата двойка. Подтикнат от заповедта му, най-близкият воин смушка понито си и го накара да стъпи върху нестабилната платформа.

Тя се наклони и ужасеното пони спря, но Субодай и ездачът му викнаха. Войнът го заудря с ножницата си, докато животното най-сетне се хвърли напред, като цвилеше уплашено. Субодай се намръщи и го последва, като се мъчеше да не чува хрущенето на счупени кости отдолу. Човекът под мантилета вече със сигурност беше мъртъв.

Конят му едва не препусна, когато видя празния път напред. Отчаяно дръпна поводите — онова, което бе накарало хората му да замлъкнат, все още дебнеше някъде там. Само един воин яздеше пред него и мъжът препускаше лудо, надал боен вик и размахващ меч си.

Субодай мина през разбитата порта и слънчевата светлина едва не го ослепи. Зад стената зърна разширение на пътя. Конят му тичаше към него, мъчейки се да избяга от страха и вонята на кръв в прохода. Субодай грубо дръпна поводите и го завъртя наляво, когато покрай него профучаха стрели. Другият воин бе продължил направо и беше улучен в гърдите. Субодай го видя как залита, но бронята му издържа и той успя да убие един стрелец, преди следващата стрела да се забие под брадичката му, изстреляна почти от упор.

Военачалникът се мъчеше да си поеме дъх и примигваше, докато още войни излязоха от цепнатината и го наобиколиха. Онези със счупени ръце и ключици не можеха да използват оръжията си, но се втурнаха към стрелците, за да разчистят прохода след тях.

Стрелците срещу тях бяха облечени в бели роби, разгърдени от опъването на лъковете. Субодай видя знака на спокойствието и яростта пламна в гърдите му. Пришпори коня си към гъстите редици. Нямаше място за бягане и маневриране. Войните му или щяха да пробият редицата, или да умират по двама и по трима.

Помогна им това, че конете бяха обезумели от ужас и препускаха с все сили. Монголските воители не се и опитаха да ги спрат. Понито на Субодай полетя право към един стрелец, докато той поставяше нова стрела в тетивата. Изстрелът профуча покрай военачалника и той замахна с меча си, а конят му събори следващия на земята. Озъби се в свирепо удоволствие, когато хората му започнаха да съсичат редиците. От гърдите на всеки стърчаха стрели, но бронята беше добра, а стрелците — лоши. Хашишините не бяха воители въпреки целия страх, който предизвикваха. Не бяха обучавани всеки ден от момента, в който се научаваха да ходят. Не можеха да потиснат страха и болката, за да нанесат един последен удар. Воините на хана можеха и го правеха.

Проходът отпред се разширяваше и вече пет коня можеха да препускат в редица. Около стотина стрелци стояха по скалите, изсечени като стъпала. Не можеха да спрат втурналия се към тях поток. Залповете им поваляха първите редици, но Субодай видя, че всеки от враговете стреля самичък. Замахна към поредния, отваряйки дълбока рана в хълбока му, докато профучаваше покрай него. Конят му залиташе, а две стрели се бяха забили дълбоко в гърдите му. Единствено паниката го караше да продължава напред, но Субодай беше готов, щом силите на животното свършиха и то рухна тежко. Скочи с лекота на земята и едва не се блъсна в един арабин. Завъртя се безумно, вдигнал меча си на нивото на шията. Мъжът умря, а следващият бе сварен беззащитен между два изстрела. Субодай направи две резки крачки напред и заби острието в голите гърди на нивото на татуировката. Един от воините, които успяха да пристигнат на кон, изрита третия, докато Субодай се приготвяше да блокира удара му, и го събори по гръб. Субодай вдигна очи да му благодари и видя Чингис, окървавен и ликуващ.

Стрелците можеха да откраднат победата и от още по-многоброен противник, но ако той нямаше броня. Скалният комин беше най-добрата защита, която бе виждал някога, и Субодай много добре разбираше защо хашишините бяха останали да се бият там. Несъмнено можеха да задържат позицията срещу всеки неприятел. Избърса уста — усещаше нещо противно и лепкаво. Когато отдръпна ръка, тя бе покрита с кръв и Субодай се изплю на земята.

Последният стрелец беше съсечен и монголите изкрещяха победоносно, освобождавайки се от целия страх и гняв, които не бяха

показвали досега. Субодай не се присъедини към виковете им. Тялото го болеше от стотици удари и той седна на едно каменните стъпала, като избута с крак нечий труп, за да си освободи място. Задъхваше се, сякаш дробовете му не можеха да се напълнят както трябва. Слънцето бе високо над главите им. Още нямаше дори пладне и Субодай се изсмя слабо. Имаше чувството, че бе прекарал години в онова тъмно място и всеки дъх беше борба да намери спокойствие.

Погледна напред по пътя, отвъд воините и труповете. През цялото време на битката беше виждал крепостта, но едва сега тя влезе в мислите му.

Хашишините бяха направили твърдината си от местни камъни. Издигаше се високо през прохода и нямаше начин да се заобиколи. Скалите от двете страни бяха твърде гладки, за да се покатерят по тях и Субодай въздъхна, докато изучаваше единствената огромна порта, която препречваше пътя им.

— Чукове! — изкрещя той. — Донесете чукове и мантиети.

31.

Докараните от Самарканд катапулти не можеха да бъдат прекарани през тесния процеп дори разглобени на части. Наложиха хората да размахват тежките чукове и да мятат обсадни куки. Портата на крепостта беше от бронз и месинг и бе поставена дълбоко в каменни колони. Напредваше се невероятно бавно и работата бе изтощителна. Субодай организира екипите с чуковете, докато други им осигуряваха защита с мантилетите. В края на първия ден колоните от двете страни на вратата бяха изпокъртени и очукани, с огромни дупки на местата, където забиваха железни клинове. Портата продължаваше да държи. Отгоре на интервали се сипеха стрели, но най-добрите монголски стрелци стояха в готовност и пускаха залпове преди хашишините да успеят да се прицелят. Защитниците бяха малобройни и Субодай се запита дали основната сила на врага вече не лежи мъртва по окървавените стъпала към крепостта. Хашишините бяха най-ефикасни в тъмното, когато бяха невидими. Броят им не бе достатъчен да се изправят срещу решена на всичко войска, както беше казал Чингис. Цялата им сила се криеше в това домът им да не бъде открит.

Организирането на припасите през тясната цепнатина беше сложна работа, но Субодай уреди факли и храна за хората, докато нови попълнения продължаваха да разбиват колоните. Стрелците по стената бяха улеснени през нощта. Можеха да виждат работещите монголи, макар че мантилетите продължаваха да ги защитават. Минаващите в близост до факлите рискуваха да бъдат улучени от неочаквана стрела. По зазоряване се оказа, че седем от хората на Субодай бяха улучени, а един си бе счупил китката с чука, когато железният клин се беше изплъзнал. Само трима умряха. Останалите бяха изтеглени под стъпалата, където се погрижиха за раните си в очакване на деня.

Вратата издържа през цялата сутрин и Чингис заповяда да сринат каменното село под тях. Мингхан командирите му тръгнаха назад със задачата да съборят къщите и да хвърлят камъните в пропастта, за да се освободи повече място за воините. Почти двадесет хиляди души чакаха безсилни и не можеха да достигнат врага, а само неколцина се

потяха при стената. Субодай изглеждаше уверен, че хората му ще се справят, но в края на втория ден Чингис си наложи да надене студената физиономия, за да скрие нетърпението си.

Планинският старец се взираше надолу към бронираните войници, работещи под слънчевите лъчи. Едва сдържаше изпълващата го ярост. През целия си живот бе почитан от принцове и шахове, като се започне от Пенджаб в Индия и се стигне до Каспийско море. Изискваше уважение и дори почит от малчината, които знаеха кой е, без оглед на богатство и произход. Крепостта му никога не бе атакувана, откакто далечният му предшественик беше открил процепа в планината и бе положил основите на клана, който щеше да се превърне в бъдещата най-много страх сила в арабските земи.

Стареца се вкопчи в каменния перваз на отворения прозорец. Мравките долу продължаваха да си пробиват път към него. Прокле шаха на Хорезъм, който се бе опитал да купи смъртта на този хан. Прокле и собствената си участ заради това, че беше приел. Тогава не знаеше, че градовете на шаха ще паднат пред завоевателя заедно с купищата злато в тях. Беше пратил избраниците си да убият само един човек, но това бе накарало хана да извърши това светотатство. Беше научил за провала в Самарканд само няколко дни по-късно. Хората му се бяха оказали твърде самоуверени и се бяха подвели, че врагът е наблизо и лесно ще им стане жертва. Бяха умрели добре, но заедно с това доведоха тези безумни нападатели в убежището му.

Монголите като че ли не ги беше грижа колко хора губят. Стареца сигурно би им се възхитил за това, ако не ги смяташе за нещо по-низше от човешки същества. Сякаш участта му го настигаше с безбожни вълци — и то след всичко, което беше постигнал. Ханът бе неумолим и целеустремен враг и старите начини на действие бяха безсилни пред него. Щеше да е нужно най-малко едно поколение, за да се възстанови кланът след този ден. Закле се, че в крайна сметка хашишините ще си върнат кръвния дълг, но в същото време бе и уплашен, почти ужасен от човека, който се хвърляше с такава сила срещу камъните на крепостта му. Никой арабин не би го направил. Щяха да знаят, че един провал означава да си навлекат унищожението на всички скъпи и близки в продължение на цели три поколения. Дори

великият Саладин бе престанал да безпокои хашишините, след като го бяха намерили в собствената му шатра.

Чу стъпки зад себе си и се обърна с неохота от прозореца. Синът му стоеше в прохладната зала, облечен за път. Беше четиридесетгодишен и знаеше всички тайни на клана. Щяха да му потriebват до една, за да започне всичко отначало. Заедно с него си заминаваше и последната надежда на Стареца. Размениха си изпълнени с мъка и гняв погледи преди синът да докосне челото, устните и сърцето си и да се поклони в знак на уважение.

— Няма ли да дойдеш с мен? — за последен път попита той.

Старецът поклати глава.

— Ще видя края на всичко това. Родил съм се в тази крепост. Няма да бъда прогонен от нея.

Помисли си за райската градина в задната част на твърдината. Жените вече бяха мъртви. По негова заповед им бяха дали отровено вино и те бяха заспали. Последните му хора бяха на стената, така че нямаше кой да махне телата и в градината се носеше тежката миризма на разлагаща се плът. Все пак това за тях беше по-добре, отколкото да попадат в ръцете на нашествениците. Помисли си дали да не прекара известно време там, докато чакаше хана. Градината винаги носеше покой на разстроената му душа.

— Помни ме и възстановявай, синко. Щом знам, че ще посегнеш и ще изтръгнеш този хан или синовете му от света, мога да умра в мир.

Очите на сина му горяха, преди да се поклони отново.

— Няма да забравя — рече той.

Стареца го гледаше как се отдалечава със сигурни и силни стъпки. Зад крепостта имаше тайна пътека и синът му щеше да тръгне по нея, оставяйки зад себе си единствено разруха. Двама щяха да заминат с него — опитни хашишини, добре обучени във всички начини на убиване. Дори те се нуждаеха от личната му заповед, за да тръгнат. Не виждаха нищо срамно в това да умрат, защитавайки дома си. Само още тридесет чакаха монголите да разбият стената. Знаеха, че ще бъдат убити и ще отидат в рая, и това ги изпълваше с радост.

Останал отново сам, Планинския старец обърна гръб на залязващото слънце. За последен път слезе по мраморните стъпала към градината и вдиша с удоволствие въздуха, натежал от аромата на цветя и вонята на трупове.

Дясната колона се счупи на две на следващия ден по пладне и поддаде под тежестта на камъните над нея. Ханът пристъпи напред, изгаряше от желание да види какво има оттатък. Вратата зейна без опора и хората на Субодай закачиха куките си и я задърпаха. Ръбът ѝ остави дълбока бразда в земята.

Чингис беше в пълна броня, с готови меч и щит, докато чакаше процепът да се разшири. Субодай видя намерението му пръв да влезе в крепостта, присъедини се към хората си при портата и сграбчи ръба ѝ с голи ръце, за да бъде наблизо. Не знаеше дали Чингис е прочел мислите му, но Субодай беше първият, който стъпи в двора от другата страна. Чу удрящите се в камъните наоколо стрели, метна се настрани и огледа крепостта, която бяха спечелили с толкова усилия. По стените все още имаше хора, но Чингис влезе и пое стрелите им с щита си, сякаш ги береше във въздуха, и ги остави да вибрират върху гладката му повърхност.

Последваха стрелците на Субодай, които влязоха заднишком и стреляха нагоре към всичко, което се движеше. Хашишините нямаха защита от тази страна на стените. Облечените в черно фигури се очертаваха ясно на по-светлия камък и бяха лесни мишени. Чингис ги гледаше как падат в двора с безизразни физиономии и кимна доволен, когато отново настъпи тишина. Мъжете с чуковете вървяха до него, все още зачервени и потни, докато военачалникът и ханът навлизаха навътре в крепостта. Други се изкачиха по стъпалата на стените, за да проверят мъртвите и да видят сметката на всеки оцелял. Субодай не се обърна, когато чу сблъсък, последван от вик. Знаеше, че хората му ще прочистят двора и помещенията зад него. Не се налагаше да ги следи; *не можеше* да го прави, докато ханът му влизаше така нехайно в гнездото на хашишините.

Зад двора имаше колонада, която поддържаше основната сграда. Чингис намери врата, но тя беше изцяло дървена и хората с чуковете я направиха на трески само с няколко удара. Никой не ги чакаше от другата страна, макар че Субодай затаи дъх, когато Чингис влезе в сенките, сякаш се разхождаше между собствените си гери. Ханът изглеждаше твърдо решен да се изправи лице в лице срещу страха си и

Субодай си даваше сметка, че е по-добре да не се опитва да го задържи, докато претърсят твърдината.

Домът на хашишините представляваше лабиринт от стаи и коридори. Субодай мина през зали с оръжия и железни тежести по стените и през открити пространства с подредени в стойки лъкове; имаше дори неработещ фонтан, в чийто басейн все още плуваха златни рибки. Откриха единични стаи с легла, застлани с фини завивки, както и общи спални с груби дървени нарове покрай стените. Това беше странно място и Субодай имаше чувството, че е току-що напуснато и че всеки момент обитателите му ще се върнат и ще изпълнят помещенията и коридорите с шум и живот. Чувахе войните да си подвикват зад него с приглушени гласове. Все повече и повече се изсипваха в крепостта и се оглеждаха за всичко ценно, което можеше да се откъдне. До един прозорец с решетки Субодай и Чингис откриха съборена чаша, в която виното още не беше засъхнало. Чингис продължи нататък, оглеждайки всичко, но без да спира нито за миг.

В края на един коридор с копринени знамена по стените им се изпречи друга тежка врата. Субодай извика хората с чуковете, но когато вдигна желязното резе, то се отмести с лекота, вратата се отвори и разкри стълбище. Чингис почти не забави крачка и Субодай се втурна напред и се изкачи колкото се може по-бързо с готов за действие меч. Въздухът бе натежал от странни миризми, но дори той не бе подготвен за онова, което видя. Закова се на място.

Градината се намирал в задната част на крепостта с изглед към планината, която се простираше до синята далечина. Навсякъде имаше цветя, но те не можеха да скрият миризмата на смърт. Видя една чудно красива жена да лежи край лека сини цветя. Устните ѝ бяха потъмнели от червеното вино, петна от него се виждаха по бузата и гърлото ѝ. Субодай побутна тялото с крак, забравяйки за момент, че Чингис е непосредствено зад него.

Ханът не я погледна, докато минаваше покрай нея. Закрачи навътре по безупречно поддържаните пътеки, сякаш мъртвите не съществуваха. Наоколо лежаха телата и на други жени, всички прекрасни и носещи съвсем оскъдно облекло, което не прикриваше свършените им тела. Гледката беше противна дори за свикналия със смъртта и на Субодай му се наложи да вдигне глава, мъчейки се да поеме глътка чист въздух. Чингис сякаш не забелязваше нищо.

Погледът му бе прикован в планините в далечината с техните заснежени и чисти върхове.

Отначало Субодай не забеляза седящия на дървената пейка мъж. Облечената в роба фигура бе тъй неподвижна, че можеше да мине за поредната украса от необичайната обстановка. Чингис почти беше стигнал до нея, когато Субодай трепна и извика предупредително.

Ханът спря и вдигна меча да удари. Не видя нищо заплашително в човека и свали оръжието, докато Субодай го настигне.

— Защо не избяга? — попита Чингис. Зададе въпроса на дзински и мъжът вдигна глава и се усмихна уморено, преди да отговори на същия език.

— Това е моят дом, Темуджин.

Чингис се вцепени, когато чу детското си име от непознат. Мечът инстинктивно трепна в ръката му, но мъжът на пейката бавно вдигна празните си ръце, след което ги остави да паднат в скута му.

— Знаеш, че ще го разруша — рече Чингис. — Ще бутна камъните до последния в пропастта и никой няма да си спомня, че някога в тази планина е имало крепост.

Старецът сви рамене.

— Разбира се, че ще го направиш. Разрушението е единственото, което знаеш.

Субодай стоеше съвсем наблизо, надвиснал над мъжа на пейката и готов да го убие при първото рязко движение. Седящият не изглеждаше заплашително, но очите под гъстите вежди бяха тъмни и раменете му изглеждаха масивни въпреки бръчките на старостта по лицето. С периферното си зрение Субодай видя Чингис да прибира меча в ножницата си и когато ханът седна на пейката, изпъшка с облекчение.

— И въпреки това съм изненадан, че не си избягал — рече Чингис.

Стареца се засмя.

— Когато посветиш живота си на това да построиш нещо, може би ще разбереш. Не зная. — В гласа му се долови горчивина, когато продължи. — Не, няма да разбереш. Дори и тогава.

Чингис се усмихна, след което избухна в тъй бурен смях, че му се наложи да избърше сълзите от очите си. Стареца го гледаше и лицето му се изкриви в маска на омраза.

— Ох, добре ми дойде — рече Чингис. — Имах нужда да седна в градина наред мъртви жени и един хашишин да ми казва, че не съм построил нищо през живота си.

Отново се разсмя и дори Субодай се усмихна, макар че продължаваше да бъде нащрек.

Планинския старец искаше да излее презрението си към хана, преди да умре с непокътната чест. Пламна, когато онзи се изсмя в лицето му, и хладното му чувство за превъзходство се изпари.

— Да не мислиш, че си постигнал нещо в живота си? — изсъска той. — Да не мислиш, че ще те запомнят?

Чингис поклати глава, готов отново да избухне в смях. Стана, като все още се подсмиваше.

— Субодай, би ли убил стария глупак вместо мен? Той е просто торба с пръдня.

Хашишинът запръска слюнка от ярост и понечи да отговори, но Субодай го съсече и го остави да се дави в собствената си кръв. Чингис вече го беше изхвърлил от мислите си.

— Унищожили са селото, за да ме предупредят, Субодай. Не мога да им отвърна с по-малко, ако някой от тях е оцелял. Искam да запомнят цената на това, че ме нападнаха. Кажи на хората да започнат от покрива и да хвърлят керемидите и камъните в пропастта. Не искам и помен да остане, че са имали дом на това място.

Субодай кимна и сведе глава.

— Твоя воля, господарю хан.

Джеллауддин запали конус тамян в памет на баща си. Точно една година беше минала от смъртта му. Братята видяха сълзи в очите му, когато се изправи и заговори тихо в сутрешния ветрец.

— Кой ще съживи костите, след като станат на пръст? Ще ги съживи онзи, който ги сътвори първия път.

Замълча, отпусна се на колене и опря чело в земята, отдавайки почит на шаха, който в смъртта си бе станал пътеводна светлина за последователите на своя син.

Джеллауддин знаеше, че се е променил през годината след отчаянието на мъничкия каспийски остров. Беше открил тези думи и мнозина от онези, които бяха дошли да защитят вярата, го смятаха за

свят човек. Броят им се бе умножил, бяха пътували стотици мили, за да участват във войната му срещу хана нашественик. Въздъхна. Не беше успял да запази ума си чист за молитвата в този ден на дните. Братята му бяха станали негови щабни офицери, макар че и те самите сякаш едва ли не, благоговееха пред него. Но въпреки цялата вяра някой трябваше да осигури храна, палатки и оръжия за онези, които нямаха. Именно затова се бе отзовал на поканата да се срещне с принца на Пешавар. Бяха се виждали само веднъж в Бухара, когато бяха разглезени и дебели от сладкишите момчета. Джелауддин имаше съвсем смътен спомен от момчето и нямаше представа в какъв мъж се е превърнало то. Въпреки това принцът владееше район, където нивите даваха богата реколта, а Джелауддин трябваше да отиде по-далеч на юг, отколкото някога беше стигал. Беше вървял, докато сандалите му не се разпаднаха, и продължи, докато петите му не станаха твърди като гъон. Дъждовете утоляваха жаждата му, горещото слънце изсушаваше тялото, а очите му горяха свирепо над брадата, която растеше гъста и черна.

Димът се издигаше от мангала, докато Джелауддин си спомняше баща си. Шахът би се гордял със сина си, макар и озадачен от дрипите, които беше избрал да носи. Баща му не би разбрал презрението му към богатството и усещането, че е по-чист без него. Когато поглеждаше назад към изнежения живот, който бе водил, Джелауддин потръпваше. Сега четеше Корана, молеше се и постеше, докато всичките му мисли бяха за отмъщението и армията, която набъбваше около него. Почти не можеше да повярва, че е бил онзи суетен младеж с неговия красив черен кон и дрехи от коприна и злато. Всичко това беше изчезнало, за да се замени с вяра, която гореше тъй силно, че щеше да унищожи враговете на Бог.

Когато се извърна от дима, Джелауддин видя братята си да чакат търпеливо със сведени глави. Постави ръка върху рамото на Тамар, докато минаваше край него, и продължи нагоре по стъпалата към двореца. Войниците извъръщаха очи от него, но после зяпаха дрипавата фигура, дошла да види господаря им. Никой не вдигна ръка да спре светия мъж, довел цяла войска при Пешавар. Джелауддин вървеше с твърди стъпки, докато не стигна залата за аудиенции. Роби отвориха вратите и той не се поклони на онзи, който го бе повикал в дома си.

Раджата на Пешавар беше строен воин, облечен в копринена туника и препасан с пояс, чийто край падаше свободно покрай бедрото му и едва покриваше златната дръжка на сабята. Лицето му бе меко и месесто въпреки тънкото тяло. Малко неща в него напомняха за момчето, с което се бе запознал преди толкова много време. Докато Джелауддин приближаваше, индийският принц отпрати двамата си съветници и слезе от трона, за да се поклони.

Джелауддин го вдигна с една ръка, макар че жестът му го погъделичка приятно.

— Нима не сме равни, Наваз? Оказваш ми огромна чест с гостоприемството си. Хората ми от месеци не са се хранили така добре.

Младият раджа пламна от удоволствие. Погледът му се плъзна към тъмнокафявите крака на Джелауддин, станали корави от мазоли и мръсотия. Джелауддин се ухили, питайки се как ли би приел самият той подобен дрипав посетител, когато беше разглезен шахски син в Хорезъм.

— Чух чудни неща, Джелауддин — най-сетне отговори младият мъж. — Хора от собствената ми гвардия поискаха да ти служат срещу онзи чуждоземен хан.

— Добре са дошли, приятелю, но се нуждая от припаси повече, отколкото от хора. Ако можеш да ми предложиш коне и каруци, ще увисна на врата ти от благодарност. Ако имаш храна за войската ми, дори ще целуна златните ти пантофи.

Принц Наваз се изчерви още повече от ироничния тон.

— Ще получиш всички тези неща. В замяна искам единствено да ми позволиш да тръгна с теб, когато потеглиш на север.

Джелауддин претегли с поглед младия мъж. И в него гореше онова пламъче, което поддържаше войската му отвън. Младежите горяха, независимо дали са богати или бедни, благословени или проклети в живота си. Искане да бъдат поведени. Това беше огромната тайна, която бе открил — че подходящите думи могат да запалят в тях жар, който никога да не се угаси. Стоплени от нея, те щяха да се обърнат срещу племената и дори срещу семействата си, за да го последват. Беше виждал бащи да оставят плачещите си жени и деца, без да се обръщат назад. Ако баща му бе успял да намери подходящите

думи, Джелауддин беше сигурен, че щеше да поведе войските си до края на света.

Затвори за миг очи. Беше изтощен от дългия преход през планините и дори гледката на река Инд, която хранеше цял континент, не бе успяла да прогони умората. Отначало ходеше, защото нямаше кон. След това продължи да го прави, защото това впечатляваше хората му. Но въпреки това милите и хълмовете го бяха изсмукали и той се изкушаваше да помоли поне за една нощ в прохладно легло, преди да прати братята си да уредят храната за войската и да поеме обратно по пътя. Сдържа се, тъй като това щеше да го принизи в очите на принца. Младият мъж не се чувстваше равен на него, въпреки че Джелауддин бе облечен в дрипи, на които и просяк би се присмял. Вместо тях Наваз виждаше вярата му и беше смирен пред нея.

Джелауддин рязко дойде на себе си. Осъзна, че дълго време не е казал нищо, а само се бе олюлявал мълчаливо на едно място.

— Баща ти няма ли да възрази, Наваз? — най-сетне рече той. — Чух, че не следва великата вяра.

Лицето на принца се сви с неприязън.

— Не я разбира със своите хиляди светилища и глупави храмове. Забрани ми да тръгна с теб, но той няма власт над мен! Тези земи са мои и ти давам цялото им богатство. Хората ми са се заклели единствено в мен и баща ми не може да ми ги отнеме. Позволи ми да те наричам господар и да вървя редом с теб по пътя.

Джелауддин се усмихна уморено, усещайки как ентусиазмът на младия мъж донякъде облекчава болката в костите му.

— Добре тогава, Наваз. Ще поведеш хората си на свещена война и ще отблъснеш неверниците. Ще бъдеш до дясната ми ръка и двамата ще възтържествуваме.

ТРЕТА ЧАСТ

32.

Чингис се усмихна при вида на внука си Монгке, който шляпаше на ръба на езерото. Съгледвачите му бяха намерили водоема на няколкостотин мили североизточно от Самарканд и той бе преместил герите и семействата там, докато войската му се разпореждаше със земята и градовете на Хорезъм. Керваните отново се движеха от Рус до Дзин, но вече бяха посрещани от монголски служители, обучени от Темуге, и следвани от воители. Те отнемаха част от стоката на всеки търговец, но пък за сметка на това ги охраняваха. Думата на хана закриляше пътищата на хиляда и повече мили във всички посоки от Самарканд.

Езерото и равнината бяха оградени от планини, но те се намираха достатъчно далеч, за да не се чувства затворен. Знаеше, че воините му стоят на пост на всеки връх, но не можеше да ги види. Изпитваше някакво утешение при мисълта, че планините ще си останат на мястото и когато всички живи сега станат на прах.

Угедай се справяше добре в новата си роля на наследник. Чингис го беше изпратил с туманите, за да опознае до най-малкия детайл хората, които някой ден щеше да поведе. Това беше нещо нормално, но Чингис го прашаше и при Темуге, който го учеше как да държи войската нахранена и облечена. Угедай попиваше всяко умение, което можеха да му предадат племената, наред с езиците и дори писането. Наследникът никога не можеше да бъде видян без група наставници зад него, но това сякаш му се отразяваше великолепно.

Чингис се протегна. Чувстваше покой. Звуците на войната бяха далеч от това място и той се наслаждаваше на плача и смеха на момчетата, които се припичаха на слънце и се учеха да плуват като риби. Някои дори се гмуркаха и скачаха от скалите сред порой от пръски. Майките им викаха и се взираха неспокойно в дълбините, но те винаги се показваха на повърхността, като пуфтяха и се смееха на онези, които се тревожеха за тях.

Усети нечия малка ръка да го дърпа за гамашите и се наведе да люшне Кублай във въздуха. Момчето беше едва тригодишно, но още

когато бе само на няколко месеца, грейваше всеки път щом видеше дядо си. Чингис също го харесваше много.

С рязко движение ханът качи внука на раменете си и тръгна към водата. Трепваше леко, когато Кублай стискаше прекалено силно косата му.

— Няма да позволя да паднеш, човече — рече Чингис. Монгке забеляза рядката наслада и също протегна ръце да бъде вдигнат. Чингис поклати глава. — След малко. Дотогава Кублай ще язди.

— Искам разказ! — викна Кублай над главата му.

Чингис се позамисли. Майката на Кублай бе отбелязала, че разказите му са твърде жестоки за малко момче, но въпреки това внукът му ги харесваше. Ханът виждаше, че Сорхатани се намира недалеч от брега и ги наблюдава. На деветнадесет години тя бе станала необичайно красива жена. Понякога Чингис се питаше как ли е успял да я прилъже малкият Толуй.

— Искаш ли да чуеш за хана на хашишините?

— Да, разкажи ми! — с радостна възбуда викна Кублай.

Чингис се усмихна и се завъртя наляво и надясно, а момченцето са разкиска от резките му движения.

— Беше *огромен* мъж — рече Чингис. — С толкова силни ръце, че можеше да огъне желязна пръчка. Брадата му бе като черно въже и стигаше почти до кръста! Беше преди две години, когато попаднах на него в крепостта му. Скори върху гърба ми, докато минавах под една арка, и не можех да се освободя от хватката му. Ръцете му сграбчиха гърлото ми и стискаха, *стискаха*, докато очите ми едва не изхвъркнаха от главата ми!

Имитира ужасната хватка, а междувременно Монгке бе излязъл от водата и също гледаше ококорен.

— Как успя да се освободиш от него? — попита той.

Чингис погледна надолу към него и се позамисли за момент.

— Не успях, Монгке. Опитах се да се отърся от него, както правя с Кублай, но той беше прекалено силен за мен. Стисна още по-силно и изведнъж видях очите си да се търкалят по земята пред мен.

— Че как си ги видял, щом са били на земята? — моментално попита Кублай.

Чингис се разсмя и го свали долу.

— Умно момче си, Кублай, но си прав. Не можех да ги видя. Всъщност, виждах себе си с две дупки на мястото на очите, а хашишинът още бе на гърба ми. И докато очите ми се търкаляха, видях огромен рубин да проблясва на челото му. Не знаех, че там е слабото му място, но бях отчаян. Вдигнах ръце и го изтръгнах. Силата му го напусна в същия миг, защото се криела точно в камъка. Прибрах си очите и продадох рубина, за да си купя бял кон. Оживях, но и до днес внимавам да не ми изхвъркнат очите, когато кихам.

— Не е вярно — презрително рече Монгке.

— Вярно е — възрази Кублай, твърдо решен да защити дядо си.

Ханът се засмя.

— Кой знае дали съм запомнил всичко както е било? Може пък да не е имал брада.

Монгке изсумтя и го удари по крака, но Чингис май не забеляза. Двете момчета вдигнаха очи и видяха, че дядо им се взира в далечината към двамата мъже, препускащи по каменистия бряг към него. Ханът внезапно се преобрази и двете момчета го загледаха объркано, без да разбират защо от доброто му настроение не бе останала и следа.

— А сега идете при майка си. Довечера ще ви разкажа друга история, ако имам време.

Чингис не ги погледна как хукват, вдигайки пръски от камъчета и песъчинки с босите си крака. Изпъна се и се приготви да посрещне съгледвачите. Познаваше мъжете, които яздеха към него. Беше ги пратил на път преди повече от година с ясни и внимателно формулирани заповеди. Завръщането им означаваше, че или са се провалили, или са намерили изчезналия му син. Не можеше да определи по лицата им, когато стигнаха до него, скочиха от конете и се поклониха дълбоко.

— Господарю хан — рече първият.

На Чингис не му беше до любезности.

— Намерихте ли го? — рязко попита той.

Мъжът кимна и преглътна нервно.

— Далеч на север, господарю. Не спряхме да проверим, след като видяхме герите и понитата. Никой друг не би могъл да е.

— Гери? Че той не взе гери със себе си — отвърна Чингис. — Значи си е направил дом колкото се може по-далеч от мен. Хората му

видяха ли ви?

Двамата съгледвачи поклатиха уверено глави, без да кажат нищо. Ханът не се интересуваше от подробности за това как бяха допълзели до недодяланото селище на Джучи и се бяха крили в снега, като едва не замръзнаха до смърт.

— Добре — рече Чингис. — Добре сте се справили. Вземете шест коня от моето стадо за награда. Две кобили, два жребеца и два млади скопени коня. Ще ви похваля пред военачалника ви за свършената работа.

Изчервените от гордост съгледвачи отново се поклониха, след което яхнаха конете си и препуснаха към лабиринта от гери край брега на езерото. Чингис остана сам и се загледа над водата. През целия му живот не бе имал случай някой от военачалниците да откаже заповед, още по-малко да си помисли да го предаде. Докато Джучи не изчезна, вземайки със себе си седем хиляди ценни бойци. Чингис бе разпратил съгледвачи във всички посоки да претърсят познати и непознати земи. Отне му почти две години, но най-сетне го беше намерил. Поклати глава и мислите му станаха още по-мрачни. Всичко можеше да приключи с кръв, и то само защото беше отгледал сина на друг мъж като свой собствен. Целият народ говореше за изчезналата войска, макар и не в присъствието на хана. Джучи не му даваше друг избор.

Погледна покрай брега към скупчените гери, покриващи цели мили земя около езерото. Мястото беше хубаво, но пашата — много оскъдна, и се налагаше всеки ден да колят козите и овцете, които ги изхранваха. Време бе да потеглят отново и мисълта за това го изпълни със задоволство. Хората му не бяха създадени да стоят на едно място и само с един изглед, когато светът се простираше около тях и им предлагаше да видят безброй странни неща. Протегна се и кокалите му изпукаха неприятно. Видя друг конник да излиза от герите и въздъхна. Макар очите му вече да не бяха така зорки както навремето, позна брат си Хаджиун по язденето.

Изчака го, като се наслаждаваше на ветреца откъм водата и яркото слънце. Не се обърна, когато Хаджиун извика поздрав към Сорхатани и момчетата.

— Значи си чул? — рече Чингис.

Хаджиун застана до него и също се загледа над светлата вода.

— Съгледвачите ли? Аз ги пратих да те намерят, братко. Открили са Джучи, но не затова съм тук.

Чингис се обърна и вдигна вежди, когато видя сериозното изражение на брат си.

— Нима? Мислех си, че ще преливаш от идеи какво да правя със сина си предател.

Хаджиун изсумтя.

— Нищо казано от мен няма да промени решението ти, Чингис. Ти си ханът и може би трябва с него да дадеш пример на останалите. Не зная. Ти трябва да решиш. Имам друга новина.

Чингис изучаваше брат си. Някога гладкото лице вече имаше бръчки около устата и очите. Възрастта му личеше най-много когато се усмихваше, но това ставаше все по-рядко и по-рядко, откакто дойдоха в земите на арабите. Чингис нямаше огледала като онези на дзинците, но предполагаше, че собственото му лице е също така състарено, ако не и повече.

— Е, слушам те, братко.

— Знаеш за онази войска на юг, нали? От известно време хората ми я държат под око.

Чингис сви рамене.

— Субодай и Чагатай също са пратили свои хора. Знаем за онази сбирщина селяни повече от самите тях.

— Не са селяни, Чингис. Или ако са, то имат брони и оръжия на войници. Последните доклади са за шейсет хиляди души, ако съгледвачите ми са се научили да броят до толкова големи числа.

— И трябва да се страхувам от някакви си шейсет хиляди? Значи стават все повече. Следим ги от година и повече. Крецят, припяват и размахват саби. Нима най-сетне са тръгнали към нас?

Чингис почувства как някаква студена ръка стяга стомаха му въпреки приповдигнатия тон. Беше чул за събиращата се армия и почитания им водач година след като се бе върнал от твърдината на хашишините. Военачалниците му бяха готови за атака, но сезоните отминаваха, а никаква войска не пое срещу тях. Понякога му се струваше, че само тяхната заплаха го задържа в тази страна, където жегата и мухите го тормозеха всеки ден.

— Хората ми заловиха трима от тях — прекъсна мислите му Хаджиун. — Подивяха, братко, едва ли не пяна им излезе на устата,

когато разбраха кои сме.

— Накара ли ги да говорят? — попита Чингис.

— Не успяхме. Точно това ме изненада. Продължаваха да сипят заплахи към нас и умряха зле. Само последният ми даде нещо и то бе името на човека, който ги води.

— Какво ме интересуват някакви имена? — не разбра Чингис.

— Точно това ти е известно — Джелауддин, чийто баща беше шах на Хорезъм.

Чингис остана абсолютно неподвижен, докато премисляше чутото.

— Добре се е справил. Баща му би се гордял с него, Хаджиун. Шейсет хиляди? Поне вече със сигурност знаем, че ще дойде на север да вземе главата ми. Вече няма да има приказки за прочистване на Индия, след като знаем, че е Джелауддин.

— Не могат да направят и една крачка, без да науча, братко.

— Ако ги чакаме — замислено рече Чингис. — Ще ми се да сложа край на виковете им с туманите.

Хаджиун трепна. Знаеше, че ако иска да насочва Чингис, трябва да го прави неусетно.

— Армията на шаха беше далеч по-голяма, но тогава няхаме избор. Твоят и моят тумани са се доказали. С Младите вълци на Субодай и Мечите кожи на Джебе стават още двајсет хиляди. Чагатай, Хазар и Джелме — още трийсет хиляди. Седем тумана опитни војни. Угедай почти не е вкусил крѣв. Не бих искал да хвърля хората му срещу подобен враг.

— Дадох му добри командири, Хаджиун. Те няма да ме разочароват.

Замисли се за герите покрай брега. Семействата раждаха хиляди деца всяка година, но много от тях отиваха в туманите на мястото на убитите и ранените. Трудно бе да създаде нов туман за Угедай, но наследникът му трябваше да се научи да командва, а останалите военачалници бяха заминали за цяла година. Не спомена планове си да образува девети туман за Толуй. Жената на най-малкия му син повдигна въпроса само преди няколко месеца. Чингис хвърли поглед към мястото, където тя си играеше с Кублай и Монгке и ги мятеше един след друг във водата, а те пицяха радостно.

— Намери добър заместник-командир за Угедай, Хаджиун. Някой, който може да му попречи да направи някоя глупост, докато се учи.

— Но все пак, осем тумана срещу почти толкова многоброен противник? — отвърна Хаджиун. — Можем да изгубим много добри бойци.

Поколеба се и Чингис се обърна към него.

— Досега числата не са те притеснявали, братко. Изплюй камъчето.

Хаджиун пое дълбоко дъх.

— Доведе ни тук да отмъстим за убитите от шаха. Направи го и върна хилядократно за смъртта им. Защо да оставаме тук и да рискуваме да бъдем разбити? Ти не искаш тези земи и градове. От колко време не си виждал родните планини? — Замълча и посочи върховете около езерото. — Това не е същото.

Дълго време Чингис не каза нищо. Когато най-сетне заговори, претегляше внимателно всяка своя дума:

— Обединих племената, за да отхвърля дзинския ботуш от шиите ни. После го отхвърлих и унизахме техния император в столицата му. Това беше моят път. Пътят, който изградих, избрах и за който се бих. Искях да зашеметя дзинците още повече, Хаджиун, чак до морето и навсякъде другаде. Изобщо нямаше да дойда тук, ако не ме бяха провокирали. Те сами стовариха това върху собствените си глави.

— Не е нужно да се бием с целия свят — тихо рече Хаджиун.

— Остаряваш, Хаджиун, знаеш ли го? Мислиш за бъдещето, за жените и децата си. Не пръскай слюнки, братко. Знаеш, че съм прав. Забравил си защо го правим. С мен беше същото в Самарканд. Казах на Арслан, че тукашните хора живеят по-дълго от нас и имат по-безопасен, макар и по-изнежен живот. И са щастливи, също като камилите и овците в родните степи. Можем да изберем същото за известно време, макар че накрая вълците ще дойдат за нас. Ние сме пастири, Хаджиун. Знаем как наистина действа светът и че всичко друго е само илюзия.

Погледна към внуците си. Сорхатани решише косите им, а те се гърчиха и се мъчеха да се отскубнат. Нейната коса беше дълга и черна и Чингис си поигра с идеята дали да не си вземе още някоя млада жена като нея да топли леглото му. Сигурен беше, че това би го ободрило.

— Братко — рече той, — ние можем да живеем в мир и нашите синове и внуци също да живеят в мир, но какъв е смисълът? Ако доживяваме до осемдесет на зелени ниви, без изобщо да докосваме лък или меч, ще сме пропилили добрите си години. Знаеш, че това е така. Нима нашите внуци ще ни благодарят за мирния живот? Само ако ги е страх да хванат оръжието. Не желая спокоен живот на враговете си, Хаджиун, нито пък на собственото си семейство. Дори градовете процъфтяват само когато имат яки мъже по стените, готови да се изправят и да умрат, за да могат другите да спят спокойно. А ние всички се бием, от първия си вик до последен дъх. Това е единственият начин да се гордеем със себе си.

— Аз се гордея! — рязко отвърна Хаджиун. — Но това не означава...

Чингис вдигна ръка.

— Няма „но“, братко. Онзи Джелауддин ще потегли на север с хората си и бихме могли да побегнем пред него. Можем да го оставим да си върне всеки превзет от нас град и да се нарече шах на мястото на баща си. Може и да се замисли, преди да ме провокира отново, когато му пратя пратеници. Но дойдох тук, защото когато някой ме заплашва, а аз извърщам поглед, той отнема нещо важно от мен. Ако се бия и умра, ще е взел единствено живота ми. А храбростта и достойнството ми ще останат. Нима трябва да правя нещо по-малко за народа, който създадох? Нима трябва да му дам по-малко чест, отколкото съм си извоювал аз?

— Разбирам — промърмори Хаджиун.

— И гледай наистина да е тъй, братко, защото ще препуснеш с мен срещу това войнство. Ще победим или ще умрем, едното или другото. Но аз няма да извърна поглед, когато дойдат. Няма да свеждам глава и да им позволя да ме тъпчат. — Помълча и се изсмя рязко. — Знаеш ли, канех се да добавя, че никой не може да каже, че съм избягал от битка, но Арслан ми припомни нещо в Самарканд. Не е важно какво мислят другите за това как съм живял живота си. Не е важно дали ще останем в историите на Темуге като тирани или страхливци. Важно е само онова, което правим сега. Ние сме единствените си съдии, Хаджиун. Не го забравяй. Онези след нас ще имат други изпитания и битки, за които да се тревожат.

Видя, че Хаджиун слуша и поне се опитва да го разбере. Потупа го по рамото.

— Изминахме много дълъг път, Хаджиун. Още си спомням първите дни, когато бяхме сами и умирахме от глад. Помня как убихме Бехтер и понякога ми се иска да беше тук и да види какво сме постигнали. Може би двамата с теб сме създали нещо, което ще просъществува хиляда поколения или пък ще изчезне с нас. Не зная. Дори не ме е грижа, братко. Станах силен, за да победя могъщи врагове. И приветствам тази орда от юг, за да стана още по-силен.

— Странен човек си — рече Хаджиун. — Няма друг като теб, знаеш ли?

Очакваше Чингис да се усмихне, но той поклати глава.

— Внимавай да не ме превъзнасяш твърде много, братко. Нямам никаква специална сила, освен тази да подбирам добри мъже, които да ме следват. Голямата лъжа на градовете е, че сме твърде слаби, за да се изправим срещу онези, които ни потискат. Аз просто успях да видя през тази лъжа. Аз *винаги* се бия, Хаджиун. Кралете и шаховете зависят от това народът им да си остане като стадо овце, прекалено уплашено, за да се надигне. А аз просто осъзнах, че мога да бъда вълк за тях.

Хаджиун кимна. Тревогите му се изпариха под жълтия поглед на брат му. Поведо коня си до Чингис и двамата се върнаха при герите да се нахранят и да почиват. Когато наближиха, Хаджиун си спомни за пристигането на съгледвачите.

— А Джучи? Взе ли решение?

Устните на Чингис се стегнаха, когато чу името.

— Той ми отне седем хиляди души, Хаджиун. Не мога да му простя това. Ако беше заминал сам, може би щях да го оставя да намери пътя си. Но той открадна една десета от войската ми и аз си я искам обратно.

— Би ли ги взел? Честно? — изненадано попита Хаджиун.

— Отначало смятах, че ще заповядам да ги убият, но имах време да помисля, докато чаках вест. Те напуснаха жените и децата си и са го последвали точно както другите следват мен и се отказват от всичко, което познават и обичат. От всички други аз най-добре знам какво може да стори един водач. Оставили са се да ги води, но сега са ми нужни, щом Джелауддин събира буря. Прати съгледвачи да извикат

Субодай. Джучи му се възхищаваше най-много от всички други. Ще му позволи да говори.

Субодай дойде, макар сърцето му да бе натежало. Навсякъде в огромния лагер се говореше за откриването на Джучи и той се надяваше, че Чингис няма да го повика. Намери хана при Угадай, да гледа как синът му обучава младежите си. Чингис му направи знак да го последва и двамата се отдалечиха от събиращите се тумани, яздейки рамо до рамо като стари приятели.

Сърцето на Субодай силно туптеше, докато слушаше. Беше почитал Чингис, откакто за пръв път срещна мъжа, изковал един народ от враждуващите племена. Беше до него, когато превзеха първата си крепост в Си Ся, а после и цялото кралство. У Субодай нямаше престорена скромност. Знаеше, че е изиграл жизненоважна роля за успеха на хана. Чингис се отнасяше към него с уважение и Субодай му се отплащаше с не по-малко. Въпреки това искането го изпълни с горчивина и болка. С мъка пое дъх, когато Чингис го погледна в очакване на отговор.

— Господарю хан, няма да направя това. Поискай каквото и да е друго и аз ще го сторя. Каквото и да е.

Чингис дръпна поводите и завъртя коня си към военачалника. Човекът беше блестящ, по-надарен във военното дело от всеки друг, но ханът изискваше на първо място подчинение и единствено изненадата спря резкия му отговор.

— Ако пратя Хазар или Хаджиун, Джучи сигурно ще се възпротиви. Хората му нарушиха клетвите си, за да го последват. Няма да се поколебаят да се бият, за да го защитят. Ти си единственият, който ще бъде оставен да говори, Субодай. Единственият, който може да го приближи.

Победен, Субодай затвори очи за момент. Чингис явно разбираше как гледа на него Джучи, в противен случай нямаше да избере именно него.

— Господарю, никога не съм отказвал да изпълня твоя заповед. Не го забравяй, когато искаш това от мен.

— Ти го обучавахте, когато бе само едно гневно момче, но тогава те предупредих, че кръвта му е лоша и че във всеки момент може да се

обърне против нас. Нима не бях прав? Поверих му воини и власт, а той ги взе и избяга. Кажи ми, като мой военачалник, как трябва да постъпя с такъв човек!

Субодай стисна поводите в юмруците си. Не каза, че Чингис сам бе виновен за това, че гордостта му от Чагатай беше разяла Джучи, докато в сърцето му не остана нищо освен омраза. Това нямаше никакво значение за хана. Отчаяно опита друга тактика.

— Нека поне изчакаме, докато не се справим със сина на шаха, господарю. Хората ми са много нужни тук. Ако ме изпратиш сега, няма да ме има шест месеца, ако не и повече. Нападнат ли ни преди това, няма да ти бъда от полза.

Чингис свъси вежди. Гневът му към съпротивляващия се военачалник нарастваше.

— Принцът разполага само с шейсет хиляди души, Субодай. Мога да пратя два или три тумана и да го изкормя още сега. Това ми е по-важно. Ти си единственият, на когото Джучи ще позволи да говори. Той те уважава.

— Знам — тихо рече Субодай. Чувстваше се зле, разкъсван между верността към хана и приятелството си с Джучи. Не помагаше и тактическият му ум, който виждаше истината в думите на Чингис. Субодай знаеше, че може да приближи Джучи повече от всеки друг. Загледа отчаяно брега на езерото. Чингис като че ли усети окаяното му положение и поомекна донякъде.

— Нима си мислил, че всички заповеди ще бъдат леки, Субодай? Че никога не бих поискал нещо трудно? Кажи ми кога се проверява човек. Когато ханът му заповядва да влезе в бой с воините, доказали уменията и храбростта си? Или сега, когато е натоварен с работа, която не иска? Ти имаш най-добрия ум от всичките ми военачалници, Субодай. Признавам ти го. Ако виждаш друг начин, кажи ми и ще опитам.

Субодай вече беше обмислил и отхвърлил дузина планове, но не си заслужаваше да сподели никой от тях. В отчаянието си направи един последен опит.

— Туманите се събират, господарю. Нека остана с тях и да пренесем войната на юг при принца. Тук съм ти по-ценен. Ако ме пратиш на север, ще изгубиш и моя туман точно когато ще ти е нужен всеки мъж.

— Трябваше ми повече от година да го открия, Субодай. Ако е видял съгледвачите ми, сигурно вече си е заминал. Можеш да проследиш следата му, но ще успееш ли да я намериш след още година? Сега е времето да се действа тихо и спокойно. Ти си мой военачалник, но ще започна тази война без теб, ако дойдат. Присъедини се към мен, когато се върнеш, или *върни знаците на поста, които ти дадох!*

Гневът му накрая изби и Субодай едва не трепна от него. Доводите на хана бяха слаби. И двамата го знаеха. Чингис бе обсебен от желанието си да накаже Джучи. Това беше шепнещата зад думите му истина. Ханът не можеше да бъде убеден с разум, щом сърцето му бе пълно с горчивина. Победен, Субодай сведе глава.

— Добре тогава — рече той. — Ще препусна бързо и надалеч, господарю. Ако принцът доведе войската си от юг, оглеждай се към хълмовете за мен.

33.

Монголският съгледвач усети нещо. Беше следил двамата мъже в планината цели три дни, като стоеше далеч зад тях. Бяха го отвели дълбоко в лабиринта каньони и високи хребети около долината Панджшир и афганското градче Парван с неговата стара крепост. Страната беше сурова, но съгледвачът бе опитен и познаваше всяка гънка на терена. Свечеряваше се и той вече не можеше да върви по следите им, затова потърси скривалище за през нощта. Чувстваше се неспокоен, че ги е изгубил. Нещо в тях бе събудило любопитството му още щом ги видя. Отдалеч приличаха на хора от афганските племена от възвишенията, с увити лица, за да се предпазят от слънцето и вятъра. Въпреки това в тях имаше нещо странно и това привлече вниманието му. В каньона изпита сърбеж, сякаш някой го наблюдаваше. Може би бяха устроили засада? Нищо чудно. Местните племена познаваха района по-добре и от него. Ако искаха, можеха да се движат като призраци, и на съгледвача му се прииска да се върне назад и да намери следата на другия ден. Поколеба се, докато стоеше абсолютно неподвижно и се заслушваше да чуе нещо през стоновите на вятъра между хълмовете.

Чу избръмчаването на тетивата, но не бе достатъчно бърз да се хвърли на земята. Стрелата го улучи в гърдите, където нямаше броня. Съгледвачът изсумтя и се килна назад в седлото. Ръцете му държаха дървения рог между краката му и го задържаха изправен, а конят му изцвили тревожно. Пое дъх, изплю кървава хрчка и дръпна поводите. Очите му се бяха насълзили от болка и той беше сляп, докато обръщаше кобилата с надеждата, че тя ще намери пътя.

От сумрака изсвистя втора стрела и го улучи в гърба, разкъсвайки сърцето му. Съгледвачът полетя напред от удара и се плъзна през шията на кобилата. Тя щеше да побегне, но към нея изтичаха мъже и я задържаха.

— Мъртъв е — каза стрелецът на спътника си.

Джелауддин постави ръка на рамото му.

— Добра работа на такава слаба светлина.

Стрелецът сви рамене, свали тетивата от лъка, нави я и я прибра в торбичката на кръста си. Знаеше, че е добър, може би най-добрият, с когото можеше да се похвали принцът на Пешавар. Господарят му се бе предоставил в служба на Джелауддин, но лоялността на стрелеца беше единствено към принца, а не към този дрипав светец. Въпреки това Джелауддин явно познаваше врага. Беше успял да предскаже действията на съгледвача и да го изкуси точно колкото да си получи стрелата.

Джелауддин сякаш усети посоката на мислите му въпреки сумрака в каньона.

— Затвори очите им и монголите престават да бъдат и наполовина толкова опасни — меко рече той. — Бог насочи стрелата ти, приятелю.

Стрелецът сведе почиттелно глава, макар че бе майстор и се гордееше с уменията си.

— Ще успеем ли да освободим крепостта в Парван, господарю? Имам един стар приятел, който живее в града. Иска ми се да мисля, че ще го измъкнем жив.

Джелауддин се усмихна в тъмното.

— Никога не се съмнявай, приятелю. До сутринта монголите ще бъдат слепи, а съгледвачите им — мъртви. Ще излезем от хълмовете и ще се стоварим върху тях като лавина.

Утрото настъпи и слънчевите лъчи осветиха прашните земи около Парван и крепостта в края на града. Четири монголски мингхана се бяха разположили около високата кула на замъка — остатък от времето, когато районът бил опустошаван от грабителски набези от хълмовете. В такива случаи жителите на градчето изоставяли имуществото си и бягали зад стените, за да намерят убежище.

Монголските воини бяха обсадили крепостта от всички страни и знаеха, че водата вътре е оскъдна. През долината минаваше дълбока река и те можеха спокойно да поят конете си, докато онези вътре усещаха единствено прахта в гърлата си. Някои монголи бродеха из изоставеното градче. Други бяха построили мост над реката, за да могат да ловуват по залесените склонове от другата страна. Не бързаха. Крепостта щеше да падне, а поредното селище — да приеме

новия си управник или да бъде напълно унищожено. Командирите се мотаеха и гледаха как лъчите на слънцето разтеглят сенките по земята. Не им трябваше нито градчето, нито каквото и да било в него, но то се намираше по пътя на запад, а Чингис бе наредил пътят да се разчисти.

През двете години след като ханът и Субодай сложиха край на хашишините, тази практика бе станала обичайна. Винаги имаха осакатени или стари воители, които да настанят в укрепленията по пътя. Данъкът се събираше в злато, роби или коне и с всеки следващ сезон властта им върху афганските земи се засилваше. Винаги се намираха такива, които да откажат да склонят глава пред новите господари, но ако се съпротивляваха, биваха избивани до последния човек. Старата каменна кула в Парван отговаряше на нуждите на монголите и жителите на градчето бяха изгубили всяка надежда, когато дните се проточиха и единственият малък кладенец вътре пресъхна. Изобщо не подозираха за големите войни, които се водеха около тях. Знаеха единствено, че пред стените им има мрачна сила от безжалостни воители.

Джелауддин излезе от планините по изгрев-слънце. Думите от сутрешната молитва все още отекваха в ума му. Най-добрите му разузнавачи познаваха района по-добре от всеки монголски съгледвач и ги бяха изловили в каньони и долини, докато не падна и последният. Монголите нямаше да бъдат предупредени за атаката. Джелауддин ликуваше, когато хората му се изсипаха в долината Панджшир с блестящата ѝ река. Монголите едва успяха да изтичат при конете си, а войската му вече се бе построила. Беше призовал хората си с вярата и те бяха отвърнали, бяха изминали пеш или на кон хиляди мили, за да дойдат при него. Имаше туркменски номади, някои от които не отстъпваха на монголите в майсторство с лъка. От лявата му страна яздеха берберски воители, които споделяха вярата на Джелауддин, ако не и арабската кръв във вените му. Имаше също истински араби, бедуини, перси, дори тюрки — беше ги присъединил към мъжете от Пешавар и техния принц. Около това ядро Джелауддин бе обучил войската си.

Монголите ги посрещнаха със свистящи стрели, но той познаваше врага си и всичките му хора носеха дълги щитове от пластове дърво и опушена кожа. Благодарение на златото на принца бе

изнамерил модел, който работеше добре против монголските лъкове, и малцина паднаха при първите жестоки залпове. Щом дистанцията намаля, Джелауддин препусна напред с войнствени викове и монголите се прицелиха в безценните му коне. Те също бяха предпазени с най-добрите брони, които можеше да произведе Пешавар — метални люспи, които се припокриваха по дългите им муцуни и гърдите. Това забавяше атаката, но пък стрелите не можеха да ги повалят с лекота.

Удариха монголските редици, които се оформиха пред тях от хаоса, стовариха се със зашеметяваща сила върху им, но те не отстъпиха. Последният залп стрели полетя към хората му и дори броните и щитовете не успяха да ги защитят, когато ги улучиха от упор. Джелауддин ги видя да падат, но вече бе сред врага и сабята му пееше. В жаждата си за отмъщение не прецени първия удар и той попадна върху шлема на един монголски воин. Скоростта му даде допълнителна сила, мъжът полетя назад и моментално беше стъпкан от копитата. Армията на Джелауддин бе оцеляла при първия контакт и центърът на монголите отстъпи объркано.

Видя по фланговете да се образуват криле и принцът на Пешавар изпрати хората си срещу тях, като ги спря още в самото начало на маневрата. Монголите никога не се бяха сражавали с хора, които познаваха така добре като Джелауддин триковете и тактиките им. Той изкрещя, обезумял от ярост и радост, когато врагът отстъпи под звуците на роговете.

Дори тогава продължаваха да се бият и клането стана ужасно, когато арабите ги притиснаха твърде силно. Воините поддържаха тесен строй и се оттегляха на групи, а най-близките редици ги прикриваха с лъкове и мечове. Джелауддин вдигна ръка и предната му редица опъна лъкове. Когато между двете сили се отвори разстояние, те пуснаха залп, като всеки се целеше в монголските стрелци, които нямаха щитове. Десетки от тях паднаха мъртви и армията на Джелауддин продължи напред стъпка по стъпка, отблъскваше ги от крепостта, а жителите на Парван ликуваха по стените.

Реката се намираше на по-малко от миля разстояние, когато монголите се отказаха от съпротивата и препуснаха към моста. Джелауддин полетя в галоп с хората си след тях, твърдо решен да ги избие до крак. Твърде много пъти ги беше виждал да тържествуват, за

да не се наслади на гледката. Препускаше леко, усещайки прохладния ветрец в лицето си.

Монголите не спряха при моста. Оцелелите воители го прекосиха, без да намаляват ход, рискувайки живота си в блъсканицата. Мостът бе добре построен и хората на Джелауддин не се поколебаха да ги последват.

Джелауддин видя как някои от монголите скачат от конете си и се втурват с брадви към въжетата и гредите, без да обръщат внимание на връхлитащия противник. Може би стотина от конниците му бяха прекосили реката и с ужасна яснота Джелауддин разбра, че монголите са решили да разделят силите му на две и да оставят онези при крепостта безпомощни, докато разкъсат като побеснели кучета другите. Хладнокръвното им мислене обузда лудостта му и той дръпна поводите. Можеше да заповяда да убият онези, които се мъчеха да разрушат подпорите на моста. Така щеше да избие монголите до последния човек, но ако мостът паднеше, мнозина от хората му щяха да загинат. Реши, че е направил достатъчно. Беше наранил и окървавил враг, който досега не бе познавал поражение. Вдигна рога, който висеше завързан на кръста му. Някога той беше принадлежал на монголски съгледвач, но хората му бяха готови за резкия сигнал.

Онези, които още не бяха стигнали моста, отстъпиха назад и се построиха в блестящи редици, като вече надаваха победни викове. Другите се отдалечиха от врага и започнаха да се оттеглят по моста. Джелауддин гледаше с гордост как следват безпрекословно заповедите му и вдигат щитове, за да посрещнат летящите към тях стрели.

Мостът рухна в реката, вдигайки висок фонтан пръски. Около петдесет души все още се намираха от другата страна и Джелауддин отиде до ръба и погледна надолу към водите. Беше прекалено дълбоко. Може би в друг ден хората му можеха да преплуват с конете, но не и когато вражеските стрелци бяха готови да ги пронижат веднага щом се спуснат надолу по брега. Джелауддин вдигна сабята си за поздрав към онези, които го гледаха от другата страна на реката, към врагове и приятели.

Хората му отвърнаха на жеста и обърнаха конете си, за да се хвърлят в последна атака срещу монголите. Бяха съсечени, но загинаха без страх, отнасяйки със себе си колкото може повече неприятели.

Противниковите сили стояха една срещу друга от двете страни на бурната река, задъхани и окървавени. Джелауддин едва ли би могъл да опише екстаза на този момент. Видя монголския командир да подкарва коня си към брега на реката и известно време двамата се взираха един в друг. Монголът сви рамене към следата от мъртъвци, която водеше към крепостта в далечината. После вдигна меча си, повтаряйки жеста на уважение, след което обърна коня и се отдалечи. Чингис щеше да научи и не беше нужно подчиненият му да изрича заплахи от негово име.

— Във всеки град се говори, Чингис — горчиво рече Хаджиун. — Досега вярвах, че сме непобедими. Това е пукнатина в тази вяра, братко. Ако я оставим без отговор дори и за един сезон, те ще стават по-уверени и Джелауддин ще събере още повече хора под знамената си.

— Един успешен набег не прави от човека военачалник, Хаджиун. Ще изчакам завръщането на Субодай. — Чингис посочи раздразнено към откритата равнина, която бе открил на осемдесет мили южно от езерото, в което се научиха да плуват Кублай и Монгке. Народът не можеше да се задържа дълго време на едно място. В арабските земи богатата паша се намираше трудно, но светът беше голям и Чингис вече бе избрал две други места, където да се премести след един месец. Такъв беше начинът им на живот и в нужния момент той вземаше решенията бързо, почти без да се замисля. Думите на Хаджиун го раздразниха и прекъснаха мислите му за Джучи и Субодай. Вярно беше, че войската на Джелауддин бе убила повече от хиляда от хората му и това бе развълнувало арабските градове. Първият данък от афганския град Херат не беше пристигнал и Чингис се питаше дали се е забавил, или са решили да изчакат и да видят какво ще стане.

Хаджиун помълча, но Чингис не каза нищо и той отново отвори уста:

— Изгубените хора са от моя туман, Чингис — рече твърдо. — Нека поне да препусна натам и да изнервя онова копеле. Щом няма да ми дадеш армия, позволи ми да нападам редиците му, да удрям и да изчезвам в нощта, както сме правили и преди.

— Не бива да се боиш от тези селяни, братко. Аз ще се разправа с тях, когато разбере, че Субодай е намерил Джучи.

Хаджиун премълча и не зададе въпросите, които напиреха в него. Чингис не му беше казал какво е заповядал на Субодай и той нямаше да го моли за това, колкото и да му се искаше. Все още му бе трудно да повярва, че Джучи е отвел хората си и се е опитал да избяга. Духовете знаеха, че е бил провокиран, и понякога Хаджиун проклинаше слепотата на бащата, която бе довела до това, но пък предателството беше зашеметило всички. Никой никога не се бе обръщал срещу онзи, който бе създал народа. Чингис беше почитан въпреки всичките му недостатъци и Хаджиун почти не можеше да си представи каква сила на волята е имал Джучи, за да се откъсне от всичко познато. Видя как Чингис стиска упорито зъби, явно прочел неговите мисли.

— Тук построи империя, вместо да оставиш само развалини, Чингис. Постави Арслан в Самарканд и Чен Юй в Мерв. Те управляват от твое име точно както са управлявали кралете и шаховете преди тях. Но въпреки това те са нашественици и винаги ще има такива, които ще искат да ги прогонят. Достатъчно е да покажем и най-малък признак на слабост пред арабите, за да се сдобием с бунтовници във всяко селище, което сме превзели. — Въздъхна. — Твърде съм стар, за да повтарям всичко отново, братко.

Чингис бавно примигна и Хаджиун не можеше да прецени дали наистина го слушаше или не. Ханът изглеждаше абсолютно обсебен от обърналия се срещу него син, може би защото никой друг не беше постъпвал така. Всеки ден оглеждаше хоризонта за някакъв знак от Субодай. Хаджиун знаеше, че още е много рано. Дори да бе препускал като съгледвачите, Субодай още не бе стигнал северните земи, където се беше скрил Джучи. Отново му се прииска да научи какво е било наредено на военачалника. Подозираше, че знае, и съжаляваше, че точно на него се е паднала тази омразна задача. Много добре знаеше, че Субодай мисли за Джучи едва ли не като за свой син. Това беше типично за Чингис — да изпробва верността на хората си до краен предел. Брат му винаги е бил безмилостен към тях, както и към самия себе си.

Пригответи се да опита още веднъж. Отчаяно искаше Чингис да го разбере. Преглътна мъчително при мисълта, че сега Субодай можеше

да му е от полза. Брат му се вслушваше най-много в неговите думи, но военачалника го нямаше тук, докато всичко, което бяха изградили, се пропукваше.

— Контрирали са крилата, Чингис, не са им позволили да се разгърнат. Имат много добри щитове и бронирани коне, които издържат на стрелите ни. Не се боя от броя им, братко, а от начина, по който го използва Джелауддин. Ако ти не дойдеш, нека аз да ги прогоня. Няма да изненадат моя туман със същата тактика. Ние ще контрираме тях и това ще бъде послание за всеки, който си въобразява, че можем да бъдем победени.

Чингис отвори уста и засмука един от кътниците си.

— Прави каквото искаш, Хаджиун — рече той. Беше решил, че е по-добре да даде на брат си пълна свобода на действие. — Вземи три тумана, своя и два други. Не тези на Угедай или Толуй. Техните бойци са още с жълто около устата.

— Тогава Джелме и Хазар — бързо рече Хаджиун.

Чингис кимна, все още загледан на север и мислещ за Субодай.

— Бързи схватки, Хаджиун, нали разбираш? Ако са толкова страховити, колкото се разправя, не искам да изгубиш хората си в планините. Пусни им кръвта, както сме го правели и преди, както направи при Йенкин и срещу шаха. Аз ще дойда със Субодай.

Хаджиун сведе глава, залян от вълна на облекчение.

— Добре, братко — рече той, понечи да си тръгне, но спря. — Субодай няма да се провали. Навремето си мислех, че си луд да го издигаш, но по-добър от него не съм виждал.

Чингис изсумтя.

— Проблемът, Хаджиун, е че не знам дали искам да успее, или да се провали.

Видя, че Хаджиун отваря уста да попита какво означава това, и махна раздражено с ръка.

— Върви, братко. Научи пустинните плъхове повече да не застават на пътя ми.

34.

Застанал между два скални стълба, Хаджиун гледаше надолу към долината Панджшир с шатрите и конете на противниковата армия. Късната сутрин вече беше гореща и той се потеше. Почеса разсеяно подмишницата си, където имаше цирей, който трябваше да се изреже. С Джелме и Хазар бяха препускали със скоростта на съгледвачи и бяха докарали конете си до полусмърт, за да отмъстят бързо за поражението при Парван.

Джелауддин знаеше, че монголите са дошли. Хаджиун виждаше облечени в роби фигури да ги наблюдават от всеки връх. Хората сигурно бяха лазили по скалите, за да се доберат до позициите си. Един от тях бе високо над главата му, където стрелите не можеха да го достигнат. Хаджиун не можеше да ги свали оттам и се чувстваше неудобно под мълчаливите им погледи. Всички наблюдатели се бяха обърнали към него, някои сигнализираха на армията в долината с флагчета. Джелауддин беше информиран за всичко.

Долу също се виждаха признаците на контролиращ ум, който най-сетне си беше взел поука от своя враг. Арабският лагер се намираше на три мили от другата страна на реката и градчето, на открита равнина, зад която се издигаха зъбери като остриета. Разположението не позволяваше устройването на засада или обкръжаване. Не разчитаха на стени, макар Хаджиун да виждаше каменни блокове и дървени прегради пред вражеския лагер, разположени така, че да осуетят всякаква пряка атака. Правоъгълници от шатри трептяха на сутрешния вятрец, а флаговете от върховете събираха хората в гъсти редици. Показваха самоувереността си на това място и предизвикваха монголите да се нахвърлят срещу тях.

— Трябва да пресечем реката — каза Джелме, който стоеше до него. — Сега знаем къде са и можем да потърсим брод.

Хаджиун командваше и трите тумана. Кимна, като продължаваше да наблюдава долината, а Джелме прати съгледвачи да намерят най-доброто място за пресичане на преградата. Прехапа устна. Джелауддин несъмнено бе отбелязал всички бродове на сто мили

наоколо. Нямаше шанс за изненадваща атака, щом синът на шаха знаеше точно откъде ще дойдат. Въпреки това трябваше да пресекат. Джелауддин беше избрал мястото за сражение. Познаваше терена, имаше числено превъзходство и всяко друго преимущество, което имаше значение. Отново му се прииска поне този път Чингис да му беше дал повече хора.

Присви очи към наблюдателя, намиращ се на стотици стъпки над него. Човекът клечеше в бялата си роба. Беше се покатерил по отвесна скала, която горе се стесняваше едва ли не като върха на игла. Потисна желанието си да прати воители да го съсекат. Сигурно му бяха били нужни дни, за да стигне до опасната си позиция, от която се виждаше цялата долина. Ако имаше достатъчно вода и храна, можеше да се защитава срещу катерещите се колкото си иска време.

Брат му Хазар приближи с коня си. Хаджиун забеляза, че той също гледа кръвнишки човека на скалата.

— Не можем да стоим тук цял ден, братко — рече Хазар и спря коня. — Мога да слеза и най-малкото да унищожа градчето. Арабите може и да посърнат, щом видят дима.

Хаджиун отново погледна долината. Командирите на победените мингхани бяха описали най-подробно терена в жалките си опити да се докарат след срамната загуба. В градчето не се забелязваше никакво движение и Хаджиун реши, че жителите отново са се оттеглили в извисяващата се над равнината крепост. Ако виждаше и най-малък смисъл, щеше да прати Хазар надолу като стрела. Но вместо това поклати глава.

— Какво е едно градче повече за нас или за тях? След като разбием войската, можем лесно да превземем крепостта.

В отговор Хазар сви рамене и Хаджиун продължи, изказвайки на глас мислите си, за да ги подреди по-добре:

— Самоуверен е с тези планини зад него.

— Значи е глупак — с леко сърце рече Хазар.

— *Не е* глупак, братко. Този човек видя как изкормихме армията на баща му. Познава тактиката ни и силните ни страни, а може би и слабите. Виж само как е разположил каменните блокове, за да попречи на копиеносците и стрелците. Самоуверен е и това ме тревожи.

— Прекалено много мислиш, Хаджиун. Когато Джелме намери път през реката, ще го заковем за онези скали. Ще стане пример за

всички.

Хаджиун кимна предпазливо. Чингис не беше поискал бърза победа, а само да пуснат кръвта на врага. Но първото правило на войната бе да не позволяваш на врага да избира бойното поле и да определя правилата. Разкърши пръсти и врат. Искаше му се Субодай да беше тук.

Съгледвачите на Джелме се върнаха бързо с вестта, че само на пет мили надолу има плитък брод. Хаджиун заповяда на туманите да тръгнат и неволно хвърли поглед нагоре към ярките флагчета, сигнализиращи от връх на връх за раздвижването.

— Идат — промърмори Джелауддин, разчитайки съобщенията.

— Няма друг избор — отвърна Наваз.

Джелауддин хвърли бърз поглед към раджата, като скри усмивката си. Заместникът му приличаше на същински паун. Под бронята си беше облечен в пурпурна и позлатена коприна, а на главата му се мъдреше светлосин тюрбан. Сякаш беше наконтен от някоя проститутка или артист, но Джелауддин не се съмняваше в решимостта му.

Сигурно за хиляден път огледа строя на хората си. Сигурен беше, че няма слаби места. Планините предпазваха тила им, а тежките плочи от стените на Парван лежаха на групи пред тях, точно където можеха да забавят монголските конници. Ако врагът беше пратил отряд към градчето, той щеше да види, че големи части от стените му липсват и че камъните са пренесени на другия бряг със салове, направени с дърво от къщите. Жителите на Парван бяха изгубили голяма част от защитата си, но не съжаляваха за жертвата, особено след като армията вече бе постигнала успех срещу неверниците. Крепостта, която ги подслоняваше, се намираше далеч от другата страна на реката и Джелауддин не можеше да различи отделните лица, но знаеше, че наблюдават. Поне щяха да имат чудесен изглед към предстоящото сражение.

— Имаме време до следобед, ако минат по първия брод — каза Джелауддин. — Хайде още веднъж да обиколим хората. Някои сигурно са нервни и няма да е зле да ни видят спокойни и весели.

Собствените му очи противоречаха на тона му, но Наваз не каза нищо, само сведе глава и се спеша, за да тръгне с него.

— Очаквах, че ще бъдат повече от тридесет хиляди — каза той, докато вървяха между шатрите. — Толкова ли са арогантни?

Джелауддин кимна.

— И имат пълното право да са такива, приятелю. Разкъсаха армията на баща ми, а бяха три пъти по-малко. Ще бъде тежка битка, дори и след всичките ни приготовления.

Наваз изпуктя презрително.

— Опразних хазната си, за да ти осигуря щитовете и бронята, които поиска. Ти в замяна запали огън в сърцата на хората. — Видя, че Джелауддин му хвърля поглед, и продължи: — Не съм глупак. Познаваш ги по-добре от всеки друг, но довечера ще изгаряме трупите им на купчини.

Джелауддин се усмихна на самоувереността на раджата. Вярно бе, че познава монголите на бойното поле. Можеше да се надява на победа, но нищо в този живот не бе гарантирано.

— Днес по пладне ще поведе хората в молитвата. Ако Аллах погледне благосклонно към нас, ще разбием легендата за този хан, така че силата му да се стопи. Победим ли тук, всички градове, които гледат и чакат, ще се надигнат с нас, за да го изтръгнем от земята ни. Изгубим ли, никой повече няма да му се противопостави. Това е залогът, Наваз.

Сконфузен, раджата сведе глава. Изпитваше благоговение пред Джелауддин още преди да обърне монголите в бягство през моста. Повече от всичко друго му се искаше да впечатли мъжа, само една година по-възрастен от него, когото беше познавал като момче. Погледът му обходи редиците воители, които Джелауддин бе събрал под общото знаме. Туркмени, бербери, бедуини от далечните пустини и тъмнокожи воители от Пешавар, отличаващи се от останалите с гвардейските си доспехи. Имаше и афганци — мрачни мъже, дошли от хълмовете с тежките си извити саби. Никой не бе яхнал кон за предстоящата битка. Джелауддин беше избрал позиция, която отнемаше преимущество на монголските ездаци. Войската му щеше да се сражава пеша. Щяха или да издържат, или да бъдат унищожени.

Беше работил усилено предишните дни, за да приготви позицията — знаеше, че монголите няма да закъснеят с отговора си. Дори Наваз се бе включил наравно с хората си при прехвърлянето на

камъните през реката. Раджата се надяваше, че са видели как загърбва достойнството си и работи с останалите, макар усилията му да бяха предизвикали смеха на Джелауддин. Изчерви се, когато си припомни думите му за гордостта. Та той беше принц на Пешавар! И гордостта беше нещо естествено за него, макар да се мъчеше да бъде смирен.

Сбърчи нос, когато двамата с Джелауддин минаха покрай отходната ивица. Мухите бръмчаха гневно, докато мъжете я запълваха със земя. Джелауддин бе участвал дори в това — беше избрал мястото така, че след запълването му да се получи груб вал покрай десния им фланг. Наваз извърна поглед от хората, които хвърляха земя в траншеята, но Джелауддин ги повика по имена и намали срама им от мръсната работа. Наваз го наблюдаваше трескаво и се мъчеше да научи всичко, което можеше. Беше похарчил златото на баща си, за да екипира войската. Но това някак не му беше достатъчно и се надяваше да покаже на Джелауддин, че може да командва и да се бие с не по-малко кураж от всеки друг.

Слънцето се движеше в небето и хвърляше сянка върху чакащата армия. По пладне тя щеше да изчезне, но дотогава хората щяха да бъдат на хлад. Монголските тумани щяха да са сгорещени и жадни, след като пресекат реката и препуснат в обратна посока. Джелауддин беше предвидил всичко и Наваз кимна одобрително към момчетата, които чакаха да изтичат сред мъжете с мехове вода преди началото на сражението. Конете бяха в безопасност отзад, където не можеха да се подплашат и да побягнат. Принцът видя купища вързани на снопи стрели, както и хиляди резервни щитове и саби.

— Тази сутрин не съм слагал нищо в уста, Наваз — внезапно рече Джелауддин. — Искаш ли да хапнеш с мен?

Всъщност нямаше никакъв апетит, но знаеше, че хората му ще се ухият, като видят как водачът им се храни, без да го е грижа, докато страховитият враг приближава. Наваз го поведе към своята шатра, която бе по-голяма от останалите. Беше пищна като облеклото му и Джелауддин отново се усмихна при мисълта за суетността на принца. Когато стигнаха входа, Джелауддин погледна към равнината, където бе избрал да отмъсти за шаха на Хорезъм. Потърси какво още може да доизпипа, но всичко беше готово. Оставаше им само да чакат.

— Кажи на слугите да изнесат храната навън, Наваз — промърмори той. — Нека хората ме видят да седя като един от тях и

гледай храната да е проста, също като тяхната.

Раджата на Пешавар сведе глава и забързано влезе в шатрата, за да изпълни заръката.

Туманите се измокриха при прекосяването на калната река при брода, но слънцето ги изсуши, докато изминат петте мили обратно до долината. Отдавна бе минало пладне, когато отново видяха врага в далечината. Хаджиун яздеше бавно начело на войската, за да запази силите на коня си. Джелме и Хазар бяха до него.

— Ще бъде тежка битка, братко — каза Хаджиун. — Следвай заповедите ми и забрави всякакви мисли за лесна победа.

Хазар сви рамене, когато долината се отвори пред тях. Бяха намерили и друг вход в централната равнина, но на един връх там също имаше човек и флагът му можеше да се види от мили разстояние. Реката се падаше от лявата им страна, докато се движеха към лагера на Джелауддин. Тримата военачалници виждаха, че армията му е от пехотинци, построени в дъга през долината. Шейсетте хиляди души представляваха внушителна гледка и монголите язدهа с мрачна концентрация, като гледаха към командирите си за заповеди.

Хаджиун усети, че мехурът му е пълен. При дълъг преход щеше просто да остави жълтата течност да се стече по хълбока на коня, но врагът беше съвсем наблизо и той се намръщи и го задържа — не искаше хората му да си помислят, че го изпразва от страх.

Когато до вражеските редици остана една миля разстояние, Хазар и Джелме се върнаха на позициите си пред своите тумани. Бяха се съвещавали с Хаджиун по пътя от брода и двамата знаеха какво трябва да правят. Поне Хаджиун знаеше, че подчинените му командири са сигурни хора. Вдигна ръка и тридесетте хиляди воини преминаха в тръс. Първата редица на Джелауддин вдигна саби и щитовете. Тежките остриета почиваха на раменете на войниците и отразяваха лъчите на слънцето.

Хаджиун се взираше към каменните блокове, пръснати по открития терен. Не знаеше дали Джелауддин не е изкопал ями пред хората си и се мъчеше да познае къде би могъл да ги разположи. Дали е оставил центъра отворен и ги е концентрирал само по фланговете? Влудяваше го мисълта, че Джелауддин познава тактиката им. Със

сигурност щеше да очаква разгръщането на крилата, а това означаваше, че Хаджиун трябва да насочи туманите в центъра. Това щеше да остави собствените им флангове уязвими и подмишниците му станаха студени от стичащата се пот. Военачалниците знаеха плана му, но бяха готови на всичко и той можеше да променя заповедите до последния момент преди да ударят врага.

Джелауддин беше виждал как се сражава Чингис, каза си Хаджиун. А това означаваше, че пред единия или двата фланга ще има капани. Беше съвсем сигурен в това, когато до врага оставаше половин миля. Принцът си въобразяваше, че е в безопасност на позиция, където не може да се маневрира. Хаджиун реши да му покаже грешката.

— Надясно! — изрева той, вдигна ръка и я завъртя в кръг. Съгледвачите до него вдигнаха червени знамена от дясната си страна и туманите реагираха. Щяха да атакуват само десния фланг с цялата си сила. Нека останалата войска на Джелауддин да стои безсилно зад своите скали и шипове.

Бяха нужни години практика, за да се научат да се придвижват в такова множество, без да развалят редиците. Монголите се справяха, сякаш това бе нищо за тях и туманите се прегрупираха в нов строй далеч срещу фланга на врага. Ускориха ход, следвайки темпото на Хаджиун, и опънаха лъкове. Вдигнаха толкова голяма пушилка, че тя хвърли сянка през долината. Слънцето беше зад тях и те яздеха към летящия насреща им сумрак.

Хаджиун видя как враговете размахват гневно саби, докато препускаше покрай първите купчини камъни. Ако беше на мястото на Джелауддин, вече щеше да е повел хората си напред да притиснат туманите като затваряща се врата. Те обаче стояха на място, както им бе заповядано.

На четиристотин крачки Хаджиун измерваше на глас разстоянието, което се стопяваше с ужасяваща бързина. Яздеше в петата редица — трябваше да остане жив, за да ръководи сражението. Сърцето му биеше бясно и устата му бе суха. Насили се да диша през носа и подсмърчаше с всяко поемане на дъх. И трите тумана летяха срещу врага. Бяха се разгърнали така широко, че щяха да ударят почти до линията на възвишенията.

Първите редици се натъкнаха на траншеи, покрити с тръстика и мека пръст. Препускащите в пълен галоп коне се сгромолясаха тежко

на земята, запращайки ездачите си във въздуха. Краката на някои се бяха заплели в стремената и краката им излязоха от ставите или се изкълчиха от рязкото спиране. Армията на Джелауддин изрева, но монголите се окопитиха бързо. Бяха паднали над сто души, но останалите живи се свиха на кълбо и използваха конете си като прикритие, когато задните редици ги запрескачаха. Още неколцина паднаха поради неправилно прецененото разстояние до падналите коне, но линията почти не забави ход. Някоя друга войска не би пустила залп в ивицата земя между траншеите и врага. Монголите пускаха стрели като рояци мухи към враговете и ги събаряха на земята. Когато стигнаха редицата саби, някои воини захвърлиха лъковете си, но повечето намериха време да ги закрепят за седлото, докато изтегляха мечове с другата ръка. Не мислеха за мъртъвците при траншеите отзад, а искаха единствено да отмъстят за тях.

Ревящата линия удари войниците на Джелауддин почти на пълна скорост и тежестта и силата на конете беше толкова опасна, колкото и самите мечове. Монголите употребяваха безжалостно конете си и ги използваха като тарани, за да разбият редиците.

Хаджиун видя извитите остриета на арабите да се въртят, отразявайки слънчевите лъчи. Туманите бяха ударили само малка част от линията и повече от половината от бойците му не можеха да използват мечовете си. Затова те започнаха да стрелят над собствените си редици. Черните стрели се издигаха високо и падаха навсякъде във вражеското множество. Улучваха целите си, но дисциплината на врага издържа, а щитовете им бяха добре изработени, точно както беше научил Хаджиун. Той видя как войниците ги вдигат над главите си, образувайки стена и запазвайки хората в безопасност отдолу.

Воините на Джелауддин се сражаваха яростно и дисциплинирано, докато отстъпваха крачка по крачка през собствените си мъртъвци. Монголската атака изгуби скорост в гъстите им редици, а извитите саби продължаваха да се издигат и да се спускат едновременно. Някои воини бяха съсечени от седлата и за свой ужас Хаджиун видя, че арабите отблъскват хората му и наобикалят всеки попаднал сред тях воин, подобно на остров в море.

Останалата част от армията на Джелауддин започна да обръща към него. Бяха напуснали безопасната си позиция, но напредваха в ред, без да се втурват като обезумели. Отсрещният фланг тръгна напред и

Хаджиун изруга. Колоната му се беше врязала само в част от врага и той взе рога от гърдите си, за да нареди да контрират новата заплаха. Хазар отговори, като дръпна своите хора назад само с една команда, която бе предадена надолу по веригата на командването. Хаджиун видя въпросителния му поглед и посочи към затварящата се врата от хора, която пресичаше равнината. Войниците на Джелауддин знаеха къде се намират траншеите и ги прескачаха почти без да забавят. След малко щяха да обкръжат монголските тумани и тогава щеше да започне истинската касапница.

Хазар имаше десет хиляди стрелци, всеки с по тридесет стрели в колчана си. Те се построиха във възможно най-широката линия, макар че водещият ѝ край бързо влезе в сражение с крилото. Останалите насочиха опънати лъкове към маршируващите срещу тях. Хазар спусна ръка и хиляди стрели полетяха във въздуха и улучиха броня и хора. Моментално последва втори залп, след това трети.

Хаджиун изкрещя отчаяно, когато видя как арабските редици се разтресоха. Стотици изпадаха, но основната маса вървеше с високо вдигнати щитовете и издаваше само сумтене, когато поемаше ударите. Хаджиун беше останал открит и за първи път наистина изпита страх от поражение.

Наду два пъти рога си. Това беше команда за отстъпление. Тези около него реагираха първи, но заповедта се разпространи като вълна през туманите. Хазар изкрещя гневно, но също обърна коня си с гръб към врага и се оттегли.

Арабите нададоха тържествувашъ вой при вида на бягащия враг. Хиляди се опитаха да съсекат отстъпващите монголи и се втурнаха след тях с вдигнати саби. Хаджиун изчака, като внимаваше да не препуска твърде бързо и да не ги оставя назад. Лъжливото оттегляне щеше да е по-лесно срещу конници — тогава всеки препускаше сам, заслепен и обезумял от жажда за кръв.

Рязко пое дъх, когато над равнината се разнесе друг сигнал. Не беше от монголски рог. За свое изумление Хаджиун видя как тичащите арабски редици спират и обръщат назад. Някакъв пъстро облечен принц беше дал командата и войниците моментално прекратиха преследването. Хаджиун вече бе избрал мястото, където да обърне и да ги направи на парчета, далеч от защитната линия. Вместо това те заеха

изходните си позиции и туманите останаха сами в равнината, задъхани, окървавени и обхванати от безсилен гняв.

Само малка част от арабите закъсняха да реагират и бяха съсечени. Останалите стояха в стегнати редици, крещяха обиди и размахваха саби и щитове, сякаш предизвикваха монголите да дойдат и да ги вземат. Хаджиун видя ужасената физиономия на Хазар, когато се срещнаха на половин миля от бойното поле.

— Джелауддин — задъхано рече Хазар. — Копелето ни познава много добре.

Хаджиун мрачно кимна. Синът на шаха бе виждал и преди лъжливите оттегляния и беше готов за тях. Направи така, че да изглеждат като глупаци, които бягат от врага. Братът на хана с мъка се опита да възвърне така нужното си спокойствие.

Слънцето се бе преместило изумително много по време на боя и сенките на късния следобед бяха издължени, когато Хаджиун се спеша и надигна меха с вода. Имаше време за втора атака, но Джелауддин бе успял да го изпревари на всяка стъпка и самоувереността му беше разклатена. Хазар усети объркването му и заговори отново, за да накара брат си да започне да мисли:

— Какво ще кажеш довечера да заемем позиция недалеч от тях и да ги обстрелваме? Можем да ги притиснем до хълмовете зад гърба им.

Хаджиун поклати глава.

— При липсата на друга заплаха те просто ще се скрият зад щитовете си. Само ще изхабим стрелите.

— Тогава какво, братко? Да ги оставим да победят ли? — Очите на Хазар се разшириха от изумление, когато Хаджиун не отговори. — Нима ще оставиш тези чукащи псета селяни да тържествуват?

— Освен ако нямаш по-добра идея — озъби се Хаджиун.

Хазар го зяпна и двамата вдигнаха с благодарност очи, когато към тях приближи Джелме, целият покрит в прах.

— Поне са отрязани от реката — рече той. — Каквито и запаси вода да имат, в крайна сметка ще свършат. Можем да изчакаме.

Хазар се намръщи презрително.

— Ще ми се Субодай да беше тук — каза той. — Той нямаше да ни кара да чакаме врагът да умре от жажда или от старост.

Хаджиун се намръщи, макар да беше съгласен с него.

— Това е положението — рече той. — Без трикове и маневри. Лъкове и мечове срещу двойно повече.

— Само това ли си намислил? — невярващо попита Хазар. — Чингис ще ти отреже палците заради такъв план. Ще изгубим повече от половината си хора.

— Никога не сме се изправяли срещу противник като този, Хазар, и *трябва* да победим. — Замисли се за момент, докато двамата го наблюдаваха тревожно. — Ако не изоставят позицията си, можем да приближим бавно, като разчистваме терена.

Вдигна очи и военачалниците видяха как увереността му се завръща.

— Стрелците отпред, за да ги държат на място и зад щитовете, докато приближаваме. Зад тях копиеносците, готови за атака. Без ямите и камъните те са просто войска от пехотинци. Ще им видим сметката. — Хвърли поглед към увисналото над хълмовете на запад слънце и се намръщи. — Но няма да стане днес. Трябва да изчакаме до зазоряване. Нека хората си починат, да се нахранят и да превържат раните си. Утрешният ден ще бъде изпитание за всички ни, но не можем да се проваляме тук.

Хазар заговори без обичайния си подигравателен тон.

— Братко, трябва да проводиш хора при Чингис, да изпрати подкрепления.

— Не могат да стигнат дотук за по-малко от половин месец, Хазар.

— Тогава ще чакаме! Ще чакаме и ще гледаме как онези селяци умират от жажда, докато ние им изпиваме реката.

Джелме прочисти гърлото си и двамата братя посрещнаха с облекчение намесата му, която отслаби напрежението помежду им.

— Загубите ще бъдат по-малки, ако и останалите тумани са тук. Това е положението.

Хаджиун знаеше, че това е добър съвет, макар че всяка фибра в тялото му искаше да поднови сражението. Не помнеше друг път да е бил поставян в подобно положение и това го вбесяваше. Известно време руга на три езика.

— Мътните ги взели! Добре, ще пратя конници при Чингис.

Хазар знаеше, че решението е жегнало гордостта на брат му и като никога реши да не го подиграва, а само го тупна по рамото.

— Важното в една война е да победиш, Хаджиун. Няма значение как го постигаш или колко време ти е нужно. Когато Чингис пристигне, гърлата им ще са пресъхнали като пилета на слънце. След това ще започне веселбата.

Утрото настъпи и когато сивата му светлина изпълни долината Панджшир, монголите се надигнаха от лагера си от другата страна на реката, където не можеха да бъдат атакувани през нощта. Отначало Хаджиун не разбра защо крещят съгледвачите. Нощта беше леденостудена и той бе спал с ръце под дела, наметнат върху бронята. Запретна ръкави да освободи дясната си ръка и инстинктивно посегна към меча, когато съгледвачите изтичаха към него.

— Нападат ли? — остро попита той, все още вдървен от съня и студа. Съгледвачът изглеждаше ужасен, че трябва да съобщи вестта.

— Не, военачалнико. Врагът е изчезнал през нощта. Равнината е празна.

Хаджиун посърна. Панджшир представляваше плетеница от цепнатини и проходи във всички посоки. Несъмнено хората на Джелауддин ги познаваха много добре.

Помисли си за съгледвачите, които беше пратил при Чингис предишната вечер. Не се беше справил добре тук и сега трябваше да изпрати още хора, за да държи хана в течение. Още по-лошото бе, че Джелауддин си бе тръгнал с още една победа. Теренът беше труден за проследяване на придвижващ се враг. Перспективата да ги издирва из този лабиринт от скали и долини го вбесяваше. Нямаше значение, че по-голямата част от войската бе непокътната. Врагът ги беше видял да отстъпват.

Преглътна на сухо, когато осъзна, че е позволил от долината да излезе искра, която можеше да подпали целия свят. Щеше да се разчуе, че монголите могат да бъдат победени, и Чингис трябваше да научи това, колкото и да не му се искаше.

— Следотърсачите да тръгват — рязко заповяда той. — Ще трябва да ги настигнем.

35.

Снегът се вдигаше на вихрушки около него, но Субодай посрещаше с благодарност студа. Беше роден на подобно място и времето подходеше на вцепенението, което изпитваше, откакто прие заповедта на хана. Лицето му беше безизразно. Над горната му устна се образуваше лед от дъха му, колкото и често да го бършеше.

Следваха го десет хиляди души и той не се и опита да скрие присъствието си. Джучи не беше глупак и Субодай подозираше, че младият мъж има съвсем точна представа къде се намира туманът му. Помисли си, че е много вероятно да намери само изоставен лагер. Тогава щеше да се принуди да преследва сина на хана през деня из замръзналите земи. Погрижи се знамената да бъдат вдигнати високо и ярките жълти ивици коприна се виждаха от много мили разстояние. Така Джучи щеше не само да знае, че е дошъл да го търси туман, но и че неговият командир е Субодай.

Наведе глава и загърна обличения над бронята дел. Зъбите му затракаха и той стисна челюсти. Май вече нямаше силата, която помнеше като момче, и се запита дали резкият преход от горещина към студ не го е лишил донякъде от издръжливостта му. Тялото се нуждаеше от време, за да свикне с подобни крайности дори ако принадлежеше на роден в сурови зимни условия човек.

Беше се борил със заповедта през цялото пътуване на север, докато изкачваше планини, прекосяваше пусти долини и минаваше покрай спящи градчета през нощта. Не беше тръгнал да завладява и хората му подминаваха богатите селища. Вземаха овце и кози, когато им попаднеха, но единствено защото се нуждаеха от прясно месо. Десет хиляди души трябваше да се изхранват, независимо накъде бяха тръгнали. Понитата им бяха свикнали на сняг и като че ли се приспособяваха по-бързо от ездачите си. Разравяха с копита снега за тревата под него всеки път, когато спираха да почиват.

Съгледвачът, който беше намерил Джучи, яздеше непосредствено пред Субодай. През всичките трийсет и осем дни път не бе казал почти нищо. Сега Субодай виждаше, че е станал по-бдителен и непрекъснато

се оглежда. Бяха минали повече от хиляда мили, откакто напуснаха Чингис, като внимаваха как използват резервните коне. Най-сетне бяха наближили целта си и никой не знаеше какво ги чака. Първият знак за Джучи можеше да бъде опразнено село или песен на стрели от бялата пустош. Въпреки това продължаваха напред и военачалникът се бореше със себе си, като всеки ден кроеше и отхвърляше десетки различни планове. Понякога се измъчваше с картината как среща младия мъж, когото бе калявал и обучавал три години, по-голямата част от които бяха прекарвали почти толкова далеч на север. Споменът беше силен и той откри, че гори от желание отново да види Джучи, точно както баща би желал да види сина си. Цели разговори минаваха през главата му един след друг, но не му носеха покой.

Когато съгледвачите доведоха един непознат при тумана, изпита почти облекчение, че краят на пътуването наближава, макар че в същото време стомахът му се сви. Не беше готов за онова, което предстоеше, макар да го бе очаквал от толкова време.

Не разпозна мъжа, макар той да носеше монголска броня и дел върху нея досущ като Субодай. Освен това излъчваше авторитет, докато яздеше между съгледвачите, и не сведе глава, щом стигна до Субодай. Сигурно е мингхан командир, помисли си военачалникът, докато гледаше с немигащи очи как отнемат оръжието на непознатия и му позволяват да приближи. Туманът спря и заслепяващата вихрушка сякаш се засили. Вятърът виеше и носеше сняг около копитата на конете.

— Военачалнико Субодай — поздрави мъжът. — Видяхме знамената ти.

Субодай не отговори. Мъжът не можеше да има власт да действа самостоятелно и затова той просто изчака да види как Джучи ще изиграе своя ход.

— Трябва да ти кажа, че не си добре дошъл, военачалнико — продължи командирът. Воините около Субодай надигнаха глави, щом чуха предизвикателните думи, но човекът не трепна. — Нямаме абсолютно нищо против вас и най-вече против теб, но въпреки това те молим най-учтиво да обърнеш и да напуснеш тези земи.

Субодай сви устни и усети как полепналият по тях лед се напуква.

— Господарят ти е казал повече от това, мингхан командир — рече той. Мъжът примигна и Субодай разбра, че е познал поста му. — Какво ти каза да сториш, ако не си тръгна?

Командирът прочисти гърлото си, внезапно осъзнал, че говори с най-почитания мъж сред народа след Чингис. Усмихна се бегло, въпреки че беше напрегнат.

— Каза, че няма да го направиш и че ще ми зададеш този въпрос, почти дума по дума.

— Е? — поинтересува се Субодай. Студът се просмукваше в него. Беше уморен от язденето. Умът му бе притъпен и той искаше да се скрие от вятъра.

— Каза ми да ти кажа, че няма да те чака да дойдеш. Тръгнеш ли срещу нас, няма да намериш нищо. Дори ти не можеш да ни проследиш в снега, а ние познаваме тези земи. Ще започнеш да ни преследваш и ще се отдалечиш още повече от хана, но само ще си загубиш времето. — Мъжът преглътна, изнервен от свирепите погледи на войните. Трябваше да събере целия си кураж, за да продължи. — Каза, че си го обучил добре и че няма да оцелееш в преследването, ако го започнеш.

Субодай вдигна ръка да спре онези, които бяха готови да се хвърлят напред и да убият пратеника. Мнозина бяха изтеглили мечове с вдървените си ръце и ръмжаха гневно. Моментът беше настъпил и макар това да го нараняваше повече и от студа, Субодай знаеше как да стигне до Джучи.

— Не съм дошъл да ловувам, мингхан командир. Отведи ме до място, където хората ми могат да се установят на лагер, да се нахранят и да починат. После ще дойда сам с теб. Ти ще ме заведеш при него.

Отначало командирът не отговори. Онези около Субодай започнаха да викат и да настояват за правото да го защитят от враговете. Той поклати глава и хората му млъкнаха.

— Ще ме приеме, мингхан командир — продължи Субодай. — Нима не е казал това? Че ще ме приеме, ако дойда сам? Аз съм го обучавал. Би трябвало да го е помислил отдавна.

Командирът сведе глава. Ръцете му стискаха поводите и трепереха, но не от студа.

— Ще те заведа, военачалнико — отвърна той.

На следващата сутрин Субодай и мингхан командирът бавно влязоха в лагера на Джучи. С развития си през годините инстинкт военачалникът не пропусна да забележи защитата. Бяха избрали място сред гъсти гори и залесени хълмове. Дори пътят към лагера се виеше по снега между стари дървета. Уважението на Субодай към съгледвача, който ги беше открил, рязко се засили. Помисли си, че трябва да похвали човека, стига да доживее да се върне в тумана си.

Имаше гери, чиито дебели плъстени стени пазеха от студа далеч по-добре от камъка и дървото. Дървена палисада предпазваше селището от вятъра. Когато мина през отвора в нея, Субодай забеляза овце и кози в дървените кошари, скупчени заедно на белезникави купчини. Бяха малко на брой и военачалникът не се изненада от дървените колиби, построени от одялани и заковани една за друга борови трупи. От тях се издигаше дим и селото създаваше впечатление за топлина и уют, които харесаха на Субодай. Беше израснал точно на такова място, където всеки дом бе отделен от останалите със замръзнали кални пътеки.

Пристигането му не остана незабелязано. Наблюдаваха го мъже със смътно познати лица. Паметта му бе легендарна, но извън туманите той едва се присещаше за отделни имена, при това доста несигурно. Някои нарочно продължиха работата си, докато военачалникът преминаваше край тях, но повечето просто стояха и гледаха, почти изпълнени с копнеж от спомените за един друг свят. Видя купчини щавени и прясно одрани кожи, които подстригваха и миеха в дървени корита. За своя изненада видя и жени с бледи кожи, някои от които дори бяха бременни. Работеха наред с мъжете, за да оцелеят в замръзналото село, и не го погледнаха, докато минаваше. Името Субодай не означаваше нищо за тях.

Джучи чакаше на прага на една дървена къща. Постройката изглеждаше ниска и малка, но по-солидна в сравнение с герите. Раменете му бяха по-яки, отколкото ги помнеше Субодай, може би заради тежкия труд при строежа на селището. Военачалникът почувства как сърцето му се разтуптява по-бързо въпреки обстоятелствата, при които се виждат. Щеше да препусне в тръс, ако мингхан командирът не бе взел поводите му, преди да успее да го

направи. Под мълчаливия предупредителен поглед на мъжа Субодай се спеша, без да откъсва очи от Джучи.

Военачалникът запази студена физиономия, докато позволи на двама воина да го претърсят за оръжия. Бяха много старателни. Провериха подплатата на дела му и махнаха острите пластини от бронята му, дори ги срязаха с ножовете си. Той издържа прегледа, без да ги погледне. Единият дръпна грубо, за да освободи една пластина, и Субодай обърна погледа си върху него. Мъжът пламна и остана изчервен, докато не завърши работата си. Когато приключиха, на снега имаше цяла купчина пластини, върху които лежаха меч и два кинжала. На много места се виждаше тежката подплата на бронята му и част от достойнството на Субодай бе пострадала. Едва тогава Джучи пристъпи напред, а хората му застанаха наблизко с извадени мечове, готови да вземат главата на военачалника.

— Не биваше да идваш, Субодай — рече Джучи. Очите му блестяха и за миг на Субодай му се стори, че вижда привързаност в тях, която обаче бе бързо прикрита.

— Знаеше, че ще дойда — отвърна Субодай. — Макар това да означава, че ще трябва да изоставиш това място, когато си тръгна.

Джучи се огледа.

— Мисля, че си заслужава жертвата, макар че мнозина от хората ми искаха да те убият в гората. — Сви рамене. — Набелязал съм и други места, далеч оттук. Ще построим къщите си наново. — Лицето му стана сурово. — Но ти вече ми струваш скъпо, Субодай, само защото знаеше, че ще ти позволя да дойдеш при мен.

Субодай не помръдна — много добре осъзнаваше, че всяко рязко движение ще означава край на живота му. Не се съмняваше, че освен воина с меча някъде зад него има и стрелци с опънати лъкове.

— Тогава гледай това да не излезе празно прахосване, Джучи. Покани ме с добре дошъл в лагера си и ще поговорим.

Джучи се поколеба. Мъжът пред него бе един от най-старите му приятели и го уважаваше повече от всеки друг. Въпреки това не можеше да се отърси от ужаса, който дойде заедно с него. Не можеше да надхитри Субодай и му бе трудно да потисне набъбващия страх.

— Радвам се да те видя — нежно рече Субодай.

Джучи кимна.

— И аз теб, стари приятелю. Добре си дошъл в лагера ми. Ела да пием чай и сол. Ще те оставя жив засега.

Джучи махна с ръка на воините да отстъпят и Субодай изкачи двете дървени стъпала, които държаха малката къща над кишавата земя. Джучи отстъпи настрани и военачалникът пръв влезе в малката стаичка.

Докато Джучи затваряше, Субодай забеляза отвън да се събират въоръжени мъже. Посланието бе достатъчно ясно и той се опита да се отпусне, докато железният чайник засъска на печката и Джучи наля рядък чай, в който добави мляко и щипка сол от висящата на вратата торбичка. Вътре имаше само едно ниско легло и Субодай седна на един стол, като отпиваше от купата си и се наслаждаваше как напитката прогонва студа в гърдите му. Джучи изглеждаше нервен и ръцете му трепереха, когато хвана неговите.

— Майка ми добре ли е? — попита той.

Субодай кимна.

— Чудесно ѝ се отразяват горещите земи, за разлика от повечето от нас. Братята ти с всяка година стават все по-силни. Угедай вече има свой собствен туман, Толуй също, макар неговият да е само от момчета. Не бих искал да ги виждам да се сражават. Баща ти...

— Не ме интересува как е баща ми, Субодай — рязко го прекъсна Джучи. — Да ме убиеш ли те изпрати?

Субодай трепна, сякаш бе изгорил устните си. Внимателно остави все още наполовина пълната купа. Много пъти беше премислял тази част от разговора, но нищо не можеше да го подготви за мъката от срещата им. Точно сега би дал всичко на света, само и само да се намираше далеч оттук, да завладява други земи за хана.

— Чингис даде тежки заповеди, Джучи. Не ги исках.

— Но въпреки това си тук като вярна хрътка — отвърна Джучи със същия твърд тон. — Кажи ми какво иска от мен.

Субодай пое дълбоко дъх.

— Имаш само седем хиляди души, Джучи. Не могат да издържат срещу моя туман. Съдбата им е в това, което трябва да поискам от теб.

Джучи стоеше като изсечен от камък, без да каже абсолютно нищо. Субодай продължи:

— Ако дойдеш сам, те ще бъдат оставени на мира. Но ако откажеш, длъжен съм да ги избия.

— Ако можеш — отговори Джучи с отново пламнал гняв.

— Да. Но ти знаеш, че мога.

— Не и ако те убия тук, военачалнико. Познавам тези гори. Хората ми ще се сражават за домовете си.

— Ако нарушиш примирието — тихо рече Субодай, — моите пък ще се сражават, за да си отмъстят за мен. Мисли като водач, Джучи. Ти ги доведе тук, далеч от баща си. Те гледат към теб за чест и живот. Нима си готов да ги видиш мъртви?

Джучи стана, купата му падна на пода и се пръсна на парчета.

— Нима очакваш да се върна, за да бъда заклан от баща си? Да оставя всичко, което съм построил тук? Ти си побъркан.

— Баща ти не иска хората ти, Джучи. С предателството си ти го нарани пред всички. Няма да го е грижа за тях, ако се върнеш. Да, ти ще умреш; нима си очаквал да те излъжа? Ще бъдеш екзекутиран като пример за всеки, на когото му хрумне да се обърне против него. Но хората ти ще бъдат оставени на мира. Когато напуснат този лагер, никой няма да дойде да ги търси, поне докато аз съм жив.

Той също се изправи и застана срещу Джучи със сурово изражение.

— Ти ги доведе дотук, Джучи. Ти държиш живота им в ръцете си. Или ще бъдат убити, или ще дойдеш с мен, а те ще живеят. Това е изборът, който трябва да направиш. Още сега.

Сърцето на Субодай се сви, докато наблюдаваше агонията на младия мъж. Сам изпитваше същото, но и той като Джучи нямаше избор. Видя как съпротивата го напуска и с дълга въздишка Джучи се отпусна обратно в леглото. Погледът му беше мъртвешки, взираше се в нищото.

— Трябваше да разбера, че баща ми никога няма да ме остави да си ида — почти прошепна той. — Дадох му всичко, а той продължава да ме гони по петите.

Отправи към Субодай уморена усмивка, която едва не разкъса сърцето на военачалника.

— В края на краищата, какво значение има един живот? Пък бил той и моят.

Изправи гръб и енергично разтърка лице с длани, за да скрие проблясващите в очите му сълзи.

— Това е хубаво място, Субодай. Дори започнахме да търгуваме с кожи. Хората ми си намериха жени при набезите и скоро тук ще има деца, които дори не са чували името на Чингис. Можеш ли да си представиш?

— Мога. Осигурил си им добър живот, но за него има цена.

Джучи дълго време се взираше мълчаливо в него. Накрая затвори очи.

— Добре, военачалнико. Май баща ми е изпратил подходящия човек, за да ме върне.

Стана отново и възвърна част от самообладанието си, преди да отвори вратата и да пусне вихрушката в малкото помещение.

— Вземи си оръжието, военачалнико — рече той, като сочеше купчината в снега.

Около нея се бяха насъбрали мъже. Щом видяха Джучи, лицата им грейнаха. Субодай пристъпи напред, без да обръща внимание на враждебните им погледи, и вдигна меча и кинжалите си. Остави откъснатите пластини на мястото им, препаса меча и пхна кинжалите в ботушите си. Не гледаше, докато Джучи говореше на главните си командири. Не вярваше, че ще може да го понесе. Конят му беше готов и някакъв непознат държеше поводите. Субодай му кимна по навик, докато сядаше в седлото, но човекът гледаше покрай него.

Субодай се обърна и видя приближаващия Джучи. Младият мъж изглеждаше уморен и някак смален, сякаш му беше отнето нещо.

— Върни се при тумана си, военачалнико. Ще дойда при теб след три дни. Имам да свърша това-онова тук.

Субодай се поклони в седлото, разяждан от срам.

— Ще те чакам, военачалнико — рече той.

Джучи леко трепна от обръщението, но кимна и му обърна гръб.

Снегът продължаваше да вали, а третата вечер приближаваше и светлината отслабваше. Субодай не беше сигурен, че Джучи ще дойде както бе обещал, но не стоя със скръстени ръце. Хората му бяха готови за атака и чакаха премръзнали. Съгледвачите му бяха пръснати във всички посоки и нямаше да бъде изненадан. Стоеше в края на редицата и гледаше как следите изчезват под падащия сняг. Искаше му се спомените да изчезнат напълно, да го оставят свеж и чист, вместо да го

измъчват с миналото. Още помнеше какво бе усещането да получи златния пайце от ръката на самия Чингис, а пред тях бе целият *свят*. Беше се посветил на хана и винаги жадуваше да покаже, че заслужава оказаната му чест. Въздъхна. Ханът бе достоен за следване, но на Субодай не му се щеше да му е син.

Съгледвачите пристигнаха преди Джучи с вестта за самотен ездач в гората. За момент Субодай пожела това да не е Джучи и той да пожертва живота на своите хора, за да запази свободата си. Чингис би постъпил точно така, но Джучи бе живял различен живот и Субодай го познаваше твърде добре.

Наистина беше той и военачалникът замръзна в седлото. Дори и тогава се надяваше, че Джучи ще промени решението си, но той приближаваше все повече и повече, докато не спря досами него.

— Е, Субодай, отведи ме у дома. Вземи мен и остави другите.

Субодай кимна и Джучи поведе коня си сред зяпналите воители, които почти не разбираха какво се е случило. Туманът обърна да се прибира и двамата военачалници минаха през воилите, за да застанат начело.

— Съжалявам — рече Субодай.

Джучи го изгледа странно, после въздъхна.

— Ти си по-добър от баща ми — рече той. Видя, че погледът на Субодай се е спрял върху меча с вълчата глава на кръста му. — Ще ми позволиш ли да го задържа, Субодай? Честно си го спечелих.

Субодай поклати глава.

— Не мога. Ще го пазя, обещавам.

Джучи се поколеба, но бе заобиколен от всички страни от хората на Субодай. Внезапно се намръщи. Беше му писнало от борбата, която трябваше да води през целия си живот.

— Вземи го тогава — рече той и разкопча колана с ножницата.

Военачалникът се пресегна да вземе оръжието. Джучи гледаше надолу към него, когато Субодай преряза гърлото му с едно бързо движение. Младият мъж бе изгубил съзнание преди още да падне от коня. Ярката му кръв бликна върху снега.

Субодай хлипаше, докато се спешаваше да прегледа тялото. Животът го беше напуснал.

— Съжалявам, приятелю — рече той. — Аз съм човек на баща ти.

Дълго остана коленичил до проснатия труп и хората му предвидливо запазиха мълчание.

Накрая успя да се овладее и се изправи, като вдишваше дълбоко ледения въздух, сякаш това можеше да измие кръвта от ръцете му. Беше изпълнил заповед, но това не му даваше покой.

— На зазоряване ще се върнем при лагера им — каза той. — Ще дойдат, след като вече е мъртъв.

— Какво да правим с тялото? — попита един от мингхан командирите. Той също познаваше Джучи още от момче и Субодай не можеше да го погледне в очите.

— Ще го вземем с нас. Отнасяйте се добре с него. Той беше син на хана.

Чингис дръпна поводите, когато пред него се разкри долината Панджшир. Виещият вятър вдигаше прахта през пустотата и от едната страна на реката подскачаха и крещяха лешояди. Ханът изсумтя при гледката, смушка коня си и препусна надолу. Джебе водеше войните, в това число и туманите, командвани от най-малките синове на Чингис. Хората на Угедай бяха виждали и преди последиците от сражения и нападения, но повечето от бойците в тумана на Толуй бяха съвсем млади, някои едва навършили четиринадесет години. Гледаха с широко отворени очи, докато не се наложи по-старите да смушкат най-втрещените в ребрата с дръжките на мечовете си.

Четиридесет хиляди души следваха Чингис в Панджшир, прашни и отслабнали след тежкото препускане. Единствено туманът на Чагатай бе останал да пази семействата и да ги премести на нови пасища. Чингис беше взел останалите, като за всекиго имаше по два резервни коня. Натоварена с мехове вода и припаси, огромната опашка коне препускаше след войните и само неколцина останаха отзад да ги подбират.

Жегата се засили, докато препускаха през прахта, и накрая сякаш се стоварваше директно отгоре им. Реката се падаше от лявата страна на Чингис — единственият източник на живот в тази неплодна земя. Приблужи бойното поле и видя стъпкани знамена, а в далечината хората бягаха от градчето Парван към крепостта от другата страна на реката. Чингис не спря и препусна право към птиците, разгонвайки гарвани и лешояди, които гневно закрепяха и закръжиха над хората и конете.

Двама конници бяха останали от тази страна на реката и бяха замръзнали като статуи. Хаджиун ги бе оставил да водят Чингис в планината, но те побледняха от напрежение при вида на приближаващите тумани. Заобиколени от птици, двамата решиха единодушно, че няма да е зле да се спешат и да се проснат на земята. Чингис забеляза движението им и насочи коня си към тях, следван от

Угедай и Толуй. За разлика от баща си те оглеждаха всичко и на Толуй му беше призляло, макар да се мъчеше да не го показва.

Чингис се спеша. Показа гнева си само когато един гарван прелетя твърде близо до него и той го удари свиреп, запращайки го надалеч. Много от лешоядите бяха тъй преяли, че не можеха да излетят и подскачаха от тяло на тяло, разперили заплашително черни криле и клюнове.

Чингис не погледна към труповете, освен за да прецени броя им. Видяното не му хареса. Застана над двамата съгледвачи, усещайки как търпението му кипва в жегата.

— Ставайте и докладвайте — изръмжа той.

Двамата скочиха на крака и застанаха, сякаш ги очакваше екзекуция. Никой не знаеше как Чингис ще реагира на поражение.

— Военачалникът Хаджиун тръгна след врага в планините, господарю. Каза, че ще остави и други, които да те отведат при него.

— Още ли поддържате връзка? — попита Чингис.

Двамата кимнаха. Губеха се ценни воители, но практиката да се разполага верига от едно място до друго не беше нещо ново.

Между съгледвачите имаше само пет мили и те можеха да предават информация на двадесет пъти по-голямо разстояние за съвсем кратко време.

— Имаше лъжливи следи, господарю, но туманите претърсват всяка долина — каза единият съгледвач. — Засега нямам вест, че са ги открили.

Чингис изруга и двамата се вцепениха от ужас.

— Как можете да изпуснете шейсет *хиляди* души?

Никой от съгледвачите не бе сигурен дали въпросът изисква отговор и двамата се спогледаха отчаяно. На лицата им се изписа облекчение, когато Джебе приближи към Чингис, като оглеждаше бойното поле с опитно око. Наред с разположените каменни блокове, които да осуетят атаката, той не пропусна и траншеите, в някои от които все още лежах мъртви воители и коне. Дървените бариери бяха разбити или съборени, и още се виждаха ръждиви петна засъхнала кръв. Стотици тела в арабски роби лежах на жалки купчинки и птици и други животни късаха от плътта им. Не беше достатъчно. Изобщо не беше достатъчно и Чингис едва успяваше да овладее негодуванието си. Само мисълта, че не бива да критикува военачалниците, го накара да

задържи езика си зад зъбите. Знаеше, че Джебе разбира положението, но Угедай и Толуй бяха наблизко и затова премълча. Армията на Джелауддин бе укрепила позицията си, сякаш се намираше в град. Хаджиун се бе опитал да пробие защитата им със сила, вместо да спре и да чака, докато гладът не започне да ги мори. Хвърли поглед към безмилостното слънце. Жаждата щеше да ги убие още по-рано, каквито и запаси вода да имаха. Атаката срещу подобна позиция бе безразсъдство, макар да предполагаше, че и самият той би сторил същото. Явно острият ум беше изневерил на брат му. Чингис се намръщи, когато се обърна към Джебе и прочете същите мисли на мрачното му лице.

— Обсъди слабостите на стратегията със синовете ми, след като направим лагер, военачалнико — каза той. — Принцът е трябвало да бъде спрян тук. Сега ще трябва да го преследваме.

Отново се обърна към съгледвачите, които стояха и преглъщаха нервно.

— Тук няма за гледане нищо, което да ми хареса. Покажете ми пътя към брат ми и следващия съгледвач по веригата.

Двамата се поклониха и Чингис тръгна с тях, следван от туманите в идеални редици. Прекосиха долината Панджшир и влязоха в тясна клисура, почти невидима в кафявите скали. Конете едва се провираха през нея.

Минаха още осем дни, преди Чингис да настигне туманите на Хаджиун. През това време не бе позволил на хората си да спрат достатъчно дълго, за да приготвят храна, дори и да можеха да намерят дърва за огън. Планините в този район изглеждаха лишени от живот, населяваха ги единствено гущери и високо гнездящи птици. Когато попадаха на някое изсъхнало дърво, воините го отсичаха и го връзваха за резервни коне, за да го използват по-късно.

Чингис следваше веригата съгледвачи на Хаджиун, като ги подбираше със себе си. Туманите навлизаха все по-навътре и по-навътре в лабиринта от каньони и долини. Понякога склоновете ставаха толкова стръмни, че едва успяваха да се задържат в седлата. Тук следи не оставаха. Чингис и Джебе започнаха да оценяват трудността на задачата, пред която се беше изправил Хаджиун. Трудно им беше дори да определят посоката, особено нощем, но съгледвачите знаеха пътя и напредваха бързо. Когато настигнаха туманите на

Хаджиун, Чингис взе Джебе и синовете си и препусна към челните редици. Откри брат си на сутринта на осмия ден на брега на едно езеро с горчива вода, заобиколено от извисяващи се върхове.

Погрижи се да прегърне Хаджиун и да покаже на хората, че не му е ядосан заради поражението.

— Близко ли си? — попита той без встъпителни думи.

Хаджиун усети натрупания гняв в брат си и трепна. Предпочете да не се обяснява — изобщо не се съмняваше, че Чингис ще обсъди грешките му, когато останат насаме.

— Три фалшиви следи водят на изток, братко, но основните сили вървят на юг, сигурен съм. — Хаджиун му показва парче конско лайно и го раздели на две с ръце. — Още е влажно, дори в тази жегата. Намираме се на не повече от един ден път зад тях.

— Но въпреки това сме спрели — вдигна вежди Чингис.

— Водата ми свършва, братко. Езерото е солено и не ни върши работа. А след като ти дойде, можем да поделим меховете и да се движим по-бързо.

Чингис незабавно даде заповед, без да погледне как докарват първите мехове. Хиляди бяха натоварени на резервните коне и животните ги засмукаха, сякаш не са се отделяли от цицките на майка си. И най-малкото забавяне само засилваше раздразнението му. Трудно му бе да не скастри Хаджиун пред очите на толкова много хора. Когато Хазар и Джелме дойдоха да го поздравят, Чингис едва ги погледна.

— Субодай има заповед да се присъедини към нас, щом се върне — каза той на тримата военачалници. — Станалото — станало. Сега препуснете с мен и изкупете грешката си.

Някакво движение привлече вниманието му и Чингис присви очи към слънцето. На един далечен връх видя човек да развява знаме над главата си. Погледна невярващо Хаджиун.

— Това пък какво е?

— Врагът — мрачно отвърна Хаджиун. — През цялото време ни наблюдават.

— Прати шестима добри катерачи да го убият — каза Чингис, като се насили да запази спокойствие.

— Избират такива места, че и сам човек може да ги защитава. Движим се твърде бързо, за да губим време да се занимаваме с тях.

— Да не би слънцето да ти е размекнало главата, братко? — попита Чингис. Отново се наложи да положи усилия, за да се овладее. — Това са очите на Джелауддин. Пусни още хора напред да ги свалят със стрели веднага щом ги открият. Ако врагът е спял, ще го намерим по-лесно.

Джелауддин се взираше в далечината. Сигналният флаг се издигна и спусна четири пъти.

— Ханът влезе в играта — рече той. Стомахът му се сви и внезапно цялата сила на армията му се стори несъществена. Това беше човекът, който бе унищожил полковете на баща му, беше побъркал от болка слоновете и си бе проправил с меч пътя през златните градове. Джелауддин знаеше, че той ще дойде, и това помрачаваше победите им. Гордостта на хана изискваше неговото присъствие тук и Джелауддин беше сигурен, че няма да закъснее да тръгне след него.

— Колко са? — попита стоящият до него Наваз. Не си бе направил труда да научи сигналите, но Джелауддин не го упрекна.

— Четири тумана, или още четиридесет хиляди воители, излезли на лов. Сега ще се движат по-бързо.

В продължение на дванадесет дни бяха водили монголите в слепи каньони и по фалшиви следи, изгубвайки съвсем малко хора, докато продължаваха през афганските възвишения. Внезапното оттегляне от Панджшир беше риск, но Джелауддин знаеше, че вестта ще се разпространи почти толкова бързо, колкото се придвижва войската. На хиляда мили оттук градовете чакаха да чуят, че хората на хана са победени. Джелауддин мислеше за тях, докато се взираше в залязващото слънце. Щяха да въстанат, когато научат. Местата, където монголските гарнизони държаха мира, щяха отново да се вдигнат на война. Всеки ден, в който оставаше жив, отслабваше хватката на хана около арабските земи. Джелауддин мислено се закле, че ще се освободи напълно от нея.

Пред него препускаха конници и разнасяха новината. Джелауддин знаеше, че ако успее да задържи хана само за един сезон, към армията му ще се присъединят всички мъже и момчета, способни да държат оръжие. Ще подпалят страната с желанието си да отвърнат на удара. Стига да оцелее. Усмихна се на Наваз, който стоеше до него

като някакъв верен прислужник. Беше уморен и краката го боляха. Бе изминал много мили този ден, а ето че ханът беше дошъл. Време бе да препусне, бързо и далеч от планините.

Чингис не намираше слабости в начина, по който Хаджиун придвижваше туманите през лабиринта от проходи. Брат му имаше хора във всички посоки, свързани с военачалниците като нишките на деликатна паяжина, разтеглена върху хълмовете. След като овладяха основните положения, грешките бяха малко и откакто пристигна Чингис, бяха избегнали два слепи каньона и една лъжлива следа, която щеше да ги отклони на десет мили от пътя им. Ханът започваше да изпитва неохотно уважение към принца. Искаше му се да разпита Субодай за преследването до Каспийско море. Помисли си, че сигурно Джелауддин е бил умът, запазил семейството в безопасност, а не баща му, както бяха предположили.

Странно бе колко често името на Субодай се споменаваше в разговорите между военачалниците. Чингис отхвърляше интереса им с резки отговори или с мълчание. Не искаше да обсъжда задачата, с която го бе натоварил. Много факти не ставаха за историите на Темуге. Запита се дали няма да е по-добре да държи изкъсо записите на брат си за племената. Част от него продължаваше да си мисли, че е глупаво да улавяш думи по този начин, щом можеш да контролираш всичко. Макар да си спомняше тихото презрение на Арслан към славата, Чингис доста се наслаждаваше на идеята сам да оформи паметта за себе си. В Самарканд бе подхвърлил на Темуге да удвои броя на враговете в битките, и брат му беше останал с увиснала от почуда челюст.

Туманите се движеха по-бързо през хълмовете, след като най-лошата част от лабиринта остана зад тях. Чингис ги подтикваше напред и хората му намериха нови граници на издръжливостта си под острия му поглед. Никой не искаше пръв да спомене за спиране. Оцеляваха само с няколко часа сън или дремеха в седлото, докато будните водеха конете им.

След каменистите склонове и долини следваха истинска следа, каквато оставяше всяка голяма сила от хора и коне. Конските изпражнения се срещаха наред с човешките, мухите бръмчаха над тях

и пируваха с влагата им. Екскрементите ставаха все по-свежи с всеки следващ ден и туманите знаеха, че приближават врага. В присъствието на хана всички жадуваха да отмъстят за пораженията в Панджшир. Нямаше да се провалят отново, щом ги гледаше самият Чингис. Ханът смяташе, че Хаджиун би могъл да ги преведе и сам през хълмовете, но той бе водачът на народа и не можеше да повери тази задача на друг.

Всеки ден пристигаха новини от веригата съгледвачи, която се бе проснала на хиляда мили. Старите времена, когато войската се движеше сама и откъсната от всичко, бяха отминали с покоряването на Хорезъм. Рядко се случваше ден, в който двама или повече прашни пратеници да не пристигнат от Самарканд, Мерв или от някое друго място далеч на запад. Монголите бяха оставили дълбоки отпечатыци в прахта на арабските земи.

Чингис едновременно се радваше и тревожеше от този поток информация. Беше израснал във време, когато вражески отряд можеше да се движи невидим, без никой да му държи сметка. А сега научаваше за проблеми, за които нищо не можеше да направи, и понякога му се искаше да бе взел Темуге, за да има кой да се занимава с подробностите в докладите. Чу, че афганският град Херат е прогонил монголския гарнизон, но е оставил хората му живи. Друга твърдина — Балх — беше затворила порти и бе отказала да плати годишния данък. Пукнатините се разширяваха, а той нямаше възможност да реагира. Задачата му бе да открие и унищожи противника, вдигнал така рязко самочувствието на победените някога градове. По-късно щеше да им припомни задълженията им към него.

Седемте тумана се движеха с по-бързо темпо, което изстискваше коне и хора. Джебе организира смяна на понитата през ден и воините чувстваха нов прилив на енергия, когато имаха под себе си свеж кон. Момчетата яздеха с припасите зад войската и Чингис не им обърна внимание, докато Джебе не дойде при него с двама хлапаци в седлото. Бяха толкова черни от прахта, че отначало Чингис не ги разпозна. Войската винаги се съпровождаше от момчета, макар тези двете да бяха съвсем малки. Изпълняваха задачи за воините и на най-едрите даваха да бият барабани, докато се построяваха за битка.

Едното момче се ухили и Чингис го изгледа слисан. Монгке седеше пред Джебе, а Кублай надничаше зад гърба му. С безкрайната енергия на младите двамата бяха тънки като плъхове и съвсем

почернели от свирепото слънце. Чингис се намръщи и усмивките им моментално изчезнаха. Лицето му леко омекна при спомена за времето, когато целият свят беше едно приключение. Те бяха твърде малки за подобно пътуване и той подозираше, че майка им Сорхатани ще им съдере дупетата от бой, щом отново се върнат при семействата. Запита се дали баща им Толуй има представа, че са тук. Съмняваше се.

— Какво да правя с тях? — попита Джебе.

Очите му блестяха, когато погледна Чингис, и двамата споделиха веселия момент. На момчетата не им беше казано да останат при майка си. На никого не му бе хрумнало да заръчва подобно нещо на такива дребосъци. Нямаха никаква представа, че около дядо им е опасно. Чингис свъси вежди.

— Не съм ги виждал, военачалнико.

Очите на Кублай блеснаха, изпълнени с внезапна надежда. Чингис предпочете да се извърне от малкото личице със засъхнал сопол над горната устна. Джебе кимна и усмивката повдигна едното ъгълче на устата му.

— Господарю хан — отвърна той и сведе глава, след което отиде да пусне отново децата при стадото резервни коне.

Чингис се усмихна и продължи напред. Подозираше, че е добър дядо, отколкото баща, но не позволи на тази идея да го разтревожи особено.

Туманите продължиха упорито напред и стигнаха края на планинския район. Чингис реши, че се намират на не повече от двеста мили от долината Панджшир, макар да бяха изминали далеч по-голямо разстояние през заплетените каньони. Не знаеше дали Джелауддин се е надявал да увеличи разстоянието между армиите. Почти беше успял да го стори през първите дни, но туманите го настигаха и приближаваха с всеки следващ ден. Когато планините свършиха, изпразненията на коне и хора бяха едва ли не топли. Чингис яздеше с военачалниците начело на войската и беше сред първите, усетили как каменистата земя се сменя с отъпкана почва и изсъхнала трева. От картите знаеше, че тревистата равнина води на юг към Индия. Не познаваше тази земя, но не го беше грижа. Съгледвачите идваха все по-често и той знаеше къде се намира врагът.

Хората на Джелауддин бяха пред преследвачите си. Чингис бе пришпорвал здраво войската си в продължение на повече от месец и

воините бяха уморени и отслабнали — оскъдните дажби мляко и кръв накрая едва ги поддържаха. Река Инд течеше някъде напред и войнството на Джелауддин се стичаше към нея, отчаяно мъчейки се да избяга от бурята, която си беше докарало на главата.

Джелауддин се взираше надолу от високия четиридесет стъпки бряг към пълноводния Инд — огромната артерия, напояваща цял континент на хиляда и повече мили на юг. Хълмовете около бреговете бяха зелени, покрити със стари акации и диви маслини. Ветрецът носеше аромат на цветя. Малки птички летяха във всички посоки и пееха предупреждения към събиращата се армия. Всичко кипеше от живот, но водите бяха тъй бързи и дълбоки, че Инд спокойно можеше да се оприличи на градска стена. Пешавар се намираше съвсем наблизо от другата страна на реката и Джелауддин се обърна бесен към младия раджа, който стоеше до него и гледаше втрещено пустите брегове.

— Къде са лодките, които ми обеща? — попита Джелауддин.

Наваз разпери немощно ръце. Бяха гонили хора и коне едва ли не до пълно изтощение, за да стигнат реката — знаеха, че след като минат, монголите нямаше да ги последват в течение на месеци, ако изобщо го сторят. Индия бе непозната страна за монголския хан и ако той се осмелеше да стъпи там, сто принцове щяха да излязат срещу него с войски, каквито никога не е виждал. Джелауддин имаше планове да отнесе победите си като скъпоценности сред тях и да се върне с още по-голяма сила. Неволно погледна назад към прашния облак в далечината, надигащ се като някаква зла поличба.

Без предупреждение той сграбчи копринената дреха на раджата и го разтресе яростно.

— Къде са *лодките*! — изкрещя в лицето му. Наваз бе пребледнял от страх и Джелауддин го пусна тъй бързо, че едва не падна.

— Не знам — запелтечи раджата. — Баща ми...

— Нима ще те остави да умреш тук? — остро попита Джелауддин. — Само на две крачки от собствените си земи? — Усети надигащата се истерия и едва се сдържа да не удари глупавия млад принц, който бе обещал толкова много.

— Може би идват — рече Наваз.

Джелауддин едва не изръмжа към него, но кимна. Веднага прати конници да препуснат покрай бреговете, за да потърсят търговски съдове, които да ги прехвърлят на безопасно място. Не смееше да гледа към прашния облак — знаеше, че монголите са там, че идват като вълци с железни зъби, за да ги разкъсат.

Чингис яздеше в лек галоп и се взираше напред. Зрението му бе отслабнало още повече и той не се доверяваше на очите си, когато трябваше да гледа надалеч. Затова караше Угедай да описва непрекъснато армията на противника. Гласът на сина му бе напрегнат от възмущение.

— Събрали са се покрай брега на реката. Виждам обърнати срещу нас коне, може би десет хиляди или повече на дясното крило, или тяхно ляво. — Замълча с присвити очи. — Виждам... построяват се в редици в центъра. Обръщат се срещу нас. Още не виждам оттатък реката.

Чингис кимна. Ако Джелауддин имаше няколко дни на разположение, щеше да прехвърли хората си в безопасност. Но ето че наложеното от хана тежко темпо се оправда. Беше хванал принца от тази страна на реката. Идеално. Ханът се обърна в седлото към най-близкия съгледвач.

— Предай следното на военачалник Хаджиун. Аз поемам центъра с Джебе и Угедай. Хаджиун получава дясното крило с Хазар и има грижа за конницата. Кажи му, че може да им върне за поражението в Панджшир и че няма да приема по-малко. Действай.

Друг съгледвач зае мястото му веднага щом този препусна. Чингис продължи:

— Военачалниците Джелме и Толуй да се разгърнат широко отляво. Искам да задържим врага натясно при реката. Задачата им е да блокират пътя за отстъпление на север. — Туманът на Толуй се състоеше от прекалено млади воители, за да го изпрати срещу ветерани. Задържането на армията на едно място щеше да бъде достатъчно почетна задача за младите воители, които почти не бяха вкусували кръв. Задачата нямаше да се понрави особено на Джелме, но Чингис знаеше, че той ще се подчини. Туманите щяха да връхлетят армията на Джелауддин на три места и да я приковат към Инд.

Чингис забави ход, докато туманите се подреждаха и следваха темпото му. Угедай започна да описва нови подробности в далечината, но Чингис не чу нищо, което да попречи на радостното очакване, изпълнило гърдите му. Спомни си за внуците си при резервните коне и прати друг съгледвач да се погрижи да стоят възможно по-далеч от битката.

Продължи бавно напред, докато не различи вражеските редици ясно като Угедай и махна с ръка на сина си да замълчи. Джелауддин бе избрал мястото на предишната битка. Но нямаше възможност да избира сега.

Ханът изтегли меча си и го вдигна високо. Хората му очакваха сигнал за атака. Знаеше, че армията при реката няма да се предаде. Принцът беше рискувал всичко със завръщането си от Каспийско море и нямаше къде другаде да бяга. Чингис видя туманите на Джелме и Толуй да излизат пред основните сили, готови да отрежат и задържат лявото крило. Отдясно Хаджиун и Хазар направиха същата маневра и монголите препускаха във формата на празна чаша, като Чингис беше в най-дълбоката ѝ част. Срещу тях имаше шейсет хиляди фанатици и Чингис видя как вдигат сабите си като един в очакване. Реката беше зад тях и щяха да се сражават за всяка педя земя.

Той се наведе напред в седлото и зъбите му се оголиха под сухите устни. Спусна ръка и туманите полетяха в пълен галоп напред.

Джелауддин се взираше в редиците монголски ездачи, които влачеха след себе си прахта на планината. Ръцете му се тресяха от ярост и отчаяние, щом отново се обърна към пустата река. Отсрещният бряг и безопасността бяха тъй близо, че изпитваше болка само при мисълта за тях. Можеше да преплува реката въпреки силното ѝ течение, но повечето от хората му не можеха да плуват. В моменти на отчаяние му идеше да захвърли бронята и да ги поведе в реката, по-далеч от приближаващата неминуема смърт. Знаеше, че ще го последват и ще се уповават на Аллах да се погрижи за тях. Но това бе невъзможно. За израсналите сред афганските хълмове, в пустини и градове, дълбоката вода беше рядка гледка. Хиляди щяха да се удавят, щом стигнат бързото течение.

Видя много лица да се обръщат към него в очакване на някакви окуражителни думи, докато омразният враг образуваше рогове по двете крила. Братята му бяха сред тях, с грейнали от вярата лица. Джелауддин се помъчи да пребори отчаянието.

— Покажахме, че могат да бъдат победени! — изрева той. — Много са, но не толкова, че да не можем да ги изкормим отново. Убийте хана им и ще познаете рая. Аллах да насочва сабите ви и нека никой да не обръща гръб на битката, за да се изправи с гордост пред Бог. Те са просто хора! Нека дойдат. Ще им покажем, че тази страна не може да се превземе.

Онези, които го чуха, се обърнаха отново към монголския хан с нов пламък в очите. Вдигнаха щитове и извити саби, а земята затрепери под краката им.

Препускайки в галоп, Чингис замахна с меча си. Стрелите полетяха като вълна от двете му страни с леко закъснение, докато всеки туман регистрира командата. Отпред редиците на Джелауддин приклегнаха с високо вдигнати щитове. Чингис изсумтя раздражено и прати втори залп към тях. Мнозина от хората на Джелауддин оцеляха при първия и се изправиха твърде бързо, така че вторият ги улучи. Стрелите, способни да пробият желязна пластина, ги отхвърлиха назад.

Туманите по крилата окачиха лъковете си на куките на седлата и изтеглиха мечове. Отдясно и отпред Чингис видя как воините на Хаджиун и Хазар налитат срещу неподвижните редици, докато отляво Толуй и Джелме стигнаха почти до брега на реката. От тази позиция започнаха да пускат стрела след стрела в непрестанен порой. Арабите падаха, улучени от страни, докато сляпо вдигаха щитовете си напред.

Докато препускаше право към центъра, Чингис подуши реката и страха на хиляди хора. Надяваше се там да открие принца. Хората на Джелауддин бяха подредени в десет редици, но монголските понита бяха обучени за подобни атаки и не се поколебаха да налетят отгоре им. Чингис помете първите три редици, размахвайки меч, а войниците около него падаха от сблъсъка. Той обърна с колене коня си на място и изрита още някакъв враг. Клинът от най-добрите му воители се вряза в

масата пред него и започна да сече наляво и надясно, защитавайки хана с цялата си свирепост.

Чингис видя някакъв принц с ярък тюрбан и се хвърли към него, но войниците на Джелауддин го отблъснаха назад само с тежестта си. Видя към него да се надига щит и носещият го блъсна с него кобилата му и я накара да обърне. Чингис уби войника, но беше принуден да отстъпи още крачка назад, когато на негово място дойдоха други и развъртяха щитовете си, нанасяйки удари във всички посоки.

Малцина стигнаха хана, който трябваше да бъде убит. Хиляда воини се движеха с него, всеки от тях ветеран от толкова много битки, че не помнеше броя им. Заостреният им клин се врязваше все по-дълбоко в редиците на Джелауддин, докато не видяха реката пред себе си. Джебе и Угедай напредваха в центъра на други два клина от двете страни на хана и трите остри зъбеца разделиха противниковата армия. Попадналите право срещу върха биваха съсичани, а другите падаха убити от идващите отзад.

Ревът в мелницата бе ужасяващ. Ръката на Чингис се умори и пропусна да отбие един удар. Сабята се плъзна по пластините на бедрото му и разряза крака над коляното. Към плетеницата белези по краката щеше да се добави още един. Болката го направи по-бърз и Чингис замахна с меч през лицето на нападателя.

Хората на Джелауддин не се пречупиха, може би защото нямаше накъде да отстъпват. Отначало Чингис се задоволи да остави трите клина да се движат заедно и да дълбаят вражеските редици. От конете си воините се извисяваха над пехотинците, използваха тежестта на мечовете си, за да замахнат с по-голяма сила от онези долу и винаги можеха да видят следващата атака насреща си. Въпреки това Чингис се чувстваше заклещен от врага и знаеше, че хората му изпитват същото. Видя един кон да рухва с подсечени предни крака. Воинът остана в седлото, докато не забиha сабя в гърлото му. Ревящи бойци се хвърлиха през отвора в клина, мъчейки се да достигнат самия Чингис. Той се обърна, готов да ги посрещне, но хората му бяха бързи и млади. Запълниха отвора почти моментално. Ханът се изправи в стремената, когато те също бяха съсечени и свалени от конете си.

Задната част на Джелауддиновата армия кипеше, все повече и повече войници напиреха към хана. Гледаха към него и си пробиваха път през другарите си в своята безразсъдна ярост. Чингис видя как

лявата страна на клина му отстъпва назад, огъната от сечащите саби на врага. Някои дори се събираха на групи по трима или четирима и натискаха заедно с щитовете си, обръщайки конниците срещу своите. Все повече и повече се изсипваха върху клина, насочвайки се право към хана. Чингис успя да хвърли поглед към Угедай, но натискът там далеч не бе така силен.

Конят му направи три бързи стъпки назад, давайки му пространство пред достигащата го вълна араби. Понито реагираше на всяка команда на коленете му и изтанцува настрани, така че първият удар не улучи. Чингис отсече главата на нападателя, но следващият блъсна предния крак на кобилата. Тя отстъпи и сабят се завъртя, но тежестта ѝ бе достатъчно голяма, за да счупи костта. Понито изцвили и Чингис падна лошо, рухна на земята с протегнатата дясна ръка. Усети противно хрущене и се помъчи да стане, без да осъзнава, че ръката му е излязла от ставата си. Кресящите врагове сякаш бяха навсякъде и той загуби ориентация.

Клинът се огъна, докато хората му се бореха да го защитят. Нови и нови пристигаха отзад. Един воин скочи от коня си и се помъчи да качи хана на него. Умря от удар в гърба точно когато Чингис отново се озова в седлото. Мечът му бе изчезнал някъде и дясната му ръка висеше отпусната. Всяко движение беше агония. Хората му с рев изпълниха пространството зад него и атакуваха с цялата си сила, но движенията им бяха забавени от умората и мнозина бяха съсечени.

Чингис се оттегли през редиците, вбесен от слабостта на ръката си. За миг му се прииска Кокчу да беше тук и да я оправи, но имаше и други, които познаваха нараняванията на бойното поле. Видя един от мингхан командирите си и го извика по име насред сражението.

Командирът едва не загуби главата си, когато се обърна към хана, но отвърна с бърз удар в краката на нападателя, след което смушка коня си и си проби път напред.

— Господарю? — задъхано рече той.

— Намести ми ръката.

Болката вече бе нетърпима. Ханът спря коня си, а воините се стичаха покрай двамата, хвърляйки любопитни погледи към хана. Чингис прибра кинжала си в ботуша и хвана здраво дръжката на седлото с лявата си ръка, докато вдигаше крак да се спусне на земята. Командирът спря да пъхти и изражението му стана решително.

— Легни по гръб на земята, господарю — каза той, прибирайки меч си в ножницата.

Чингис се подчини с изсумтяване и надяна студената физиономия, когато командирът хвана наранената ръка и пръстите му докоснаха ставата.

— Бързо! — озъби се Чингис.

Командирът опря ботуш в подмишницата на хана и дръпна, като в същото време изви ръката настрани. Чу се ново глухо хрущене и за миг всичко пред очите му стана бяло, след което болката изчезна. Изправи се с помощта на командира и провери ръката си.

— Още можеш да сечеш надолу, но внимавай да не я вдигаш много високо, разбираш ли?

Чингис не му обърна внимание. Усещаше ръката си по-слаба от преди, но стисна юмрук и се усмихна. Можеше да държи меч.

Отдясно Хаджиун и Хазар бяха унищожили конницата на Джелауддин и оставиха няколко дузини оцелели да бягат, докато воините насочваха мечове и стрели към центъра. Хората на Джелауддин се озоваха в клещи, но продължаваха да се бият, твърдо решени да отнесат със себе си колкото се може повече врагове. Ритъмът на битката се беше забавил, след като и двете страни се умориха, и Чингис видя, че ще изгуби още много хора до края на деня. Разкърши ръка и погледна напред към все още сражаващите се Угедай и Джебе. Техните клинове бяха непокътнати и противникът отстъпваше. Ако бяха в открита равнина, щеше да натисне още, знаейки, че врагът скоро ще се пречупи. Но тук имаше река, затова той поклати глава и посегна за рога, който висеше на врата му.

Извири дълъг понижаващ се тон, след което го повтори. Повториха го други рогове. Хората му чуха сигнала, отдръпнаха се назад и убиха арабите, които се опитаха да се втурнат към тях. Останалите на конете си се отделиха първи, но спешените трябваше да се отбраняват на всяка крачка от нахвърлилите се върху тях неприятели. Беше свирепа касапница, но когато светлината започна да отслабва, между туманите и армията на брега вече имаше празно пространство.

Чингис се огледа за съгледвачите си, но наоколо нямаше нито един. Прати воини да ги повикат и докато чакаше, сякаш измина цяла вечност. Заповяда да вдигнат знамето за сбор на военачалниците.

Нареди да се установят на лагер на половин миля от реката и хората му го последваха. Бяха изгубили студените си физиономии в битката и лицата им бяха зачервени и изпълнени с живот. Някои се смееха диво. Други язدهа мрачно, видели собствената си смърт да минава на косъм от тях.

Оставиха неравна ивица мъртъвци, но тези на Джелауддин бяха повече. Армията на принца беше разкъсана. Въпреки това надаваше подигравателни викове, но те идваха от гърлата на задъхани и уморени мъже. Видяха как монголите се спешават само на осемстотин крачки от тях. Без да обръщат внимание на армията при брега на реката, туманите взеха храна и вода от товарните животни и се устрои на лагер.

Джелауддин беше все още жив, макар че бронята му бе разкъсана и издраскана на много места. Дишаше тежко като куче на слънце, докато гледаше как монголите се оттеглят, без да погледнат назад. Светлината ставаше сива и макар да приветстваше почивката, той знаеше, че призори те ще се върнат отново. Трябваше да повторят всичко отново.

— Утре ще умра — прошепна си той.

Никой от хората му не го чу, докато си предаваха мехове с речна вода, за да разквасят гърлата си. Усещаше погледите им върху себе си, докато се взираше в равнината. Може би се надяваха, че тепърва ще нанесе някакъв неочакван удар и ще спаси всички.

Раджата на Пешавар мина през редиците и застана отпред до него, като не пропусна да потупа хората по гърба и да каже няколко окуражаващи думи. Тежко ранените започваха да стенат и виковете им внезапно станаха много силни след грохота на сражението. Мнозина нямаше да дочакат утрото. Джелауддин имаше запаси с опиум за болката, поне колкото да притъпи чувствата им, докато умрат. Нищо друго не можеше да стори за тях и отново изпита мрачна омраза към хана на монголите.

Обърна се към приятеля си. И двамата разбираха, че с тях е свършено, и не можеха да понесат съзнанието за края в очите си.

— Мисля, че баща ми е изгорил лодките — тихо рече Наваз. — Глупак, изгубен в старите традиции и старите индуистки божества. Не

разбира защо избрах да те последвам.

Джелауддин кимна, все още взирайки се към монголския лагер. Изглеждаше толкова близко, че сякаш можеше да го докосне. Воините на хана ги обкръжаваха в огромна дъга. Не можеха да се измъкнат незабелязани покрай бреговете под прикритието на нощта.

— Съжалявам, че те доведох тук — отвърна Джелауддин. — Какви надежди имах само, приятелю! И да видя как се стига до това... — Изкашля се и плю. Наваз трепна от мъката в гласа му.

— Знаеше да плуваш като момче, Джелауддин. Мислиш ли, че ще успееш да прекосиш реката?

— И да оставя хората си тук? Няма да го направя. А ти потъваше като камък, доколкото си спомням. Май трябваше да те спасявам.

Приятелят му се усмихна на спомена. Въздъхна и се загледа към монголите, които почиваха в сгъстяващия се мрак.

— Доказахме, че могат да бъдат бити, Джелауддин. Ти все още си талисман за нашите хора. Ако успееш да прекосиш реката, те с радост ще се жертват за теб. Не е задължително всичко да свършва тук. Вземи братята си със себе си и живей.

Лицето на Джелауддин се стегна и Наваз заговори бързо, за да изпревари възражението му.

— Моля те, Джелауддин. Остави ме утре да поведе хората. Ако знам, че можеш да се спасиш, ще се бия без съжаление. Обещах, че лодките ще ни чакат. Не ме оставяй да умра с това чувство за вина, приятелю. Прекалено много е за мен.

Джелауддин се усмихна нежно и усети умората във всяка става на тялото си.

— Баща ти би се гордял с теб, ако знаеше какво става — рече той. — Аз се гордея с теб. — Тупна Наваз по врата и остави ръката си да се отпусне.

Призори Чингис се събуди и моментално се раздразни — ръката му беше вцепенена като парче дърво. Провери я предпазливо, докато ставаше от студената земя. Ако държеше лакътя плътно до тялото, можеше да я движи добре нагоре и надолу, но когато я отделише, тя оставаше без всякаква сила. Изруга под нос. Мразеше слабостта далеч повече от болката. Мингхан командирът отново го бе посетил преди да

заспи, провери ставата и го предупреди, че се нуждае от един месец почивка и още два за възстановяване на мускулите.

Изправи се с мъка на крака и прие купа солен чай от един воин, който го беше чакал да се събуди. Отпиваше бавно, чувствайки как топлата напитка прогонва студа от тялото му. Беше разговарял с военачалниците и бе похвалил Хаджиун пред тях, за да възстанови накърнената репутация на брат си. Бе похвалил също и Угедай. Наистина беше доволен от сина си. Угедай сякаш порасна, откакто стана негов наследник. У него имаше тихо достойнство, което никога не бе забелязвал у Чагатай. Зачуди се на странните прищевки на съдбата. Може би някой го беше водил да избере подходящия син, който да наследи земите му.

Светлината се засили и армията на Джелауддин вече се виждаше ясно. Бяха разчистили повечето трупове и Чингис предположи, че са хвърлили телата в реката, за да ги отнесе течението. Арабите вече не изглеждаха така страховити. Почти половината бяха загинали предишния ден и му се стори, че вижда примирение в начина, по който стояха така мълчаливо и чакаха. Не се надяваха да оцелеят и това му харесваше. Помисли си за градовете, които избързаха да въстанат. Херат и Балх щяха първи да видят войските му и този път нямаше да приеме откуп или предаване. Щяха да послужат като урок за другите — че никой не може да му се присмива и да го гледа презрително.

Хвърли купата на земята и даде знак да му доведат отпочинал кон. Туманите се построиха в карета и Чингис им хвърли само един бегъл поглед. Знаеше, че през нощта командирите са се погрижили да осигурят нови стрели и мечове за онези, които се нуждаеха от тях. Вече не беше млад мъж, способен да издържи по два или три дни без почивка. Докато беше спал, много от воините му бяха останали будни, за да заточат оръжия и да се погрижат за конете си.

Яхна коня и видя Монгке и Кублай да седят сред другите момчета и да си поделят парче сушено овнешко. Намръщи се и се огледа за някой командир, който да ги отведе на безопасно място. Преди да успее да намери човек, армията на Джелауддин изкрещя предизвикателно и птиците от дърветата покрай реката уплашено литнаха във въздуха.

Изправи се в стремената и напрегна очи да види дали няма да атакуват. Вместо това армията на Джелауддин се раздели и Чингис

видя с изумление как един конник препусна през редиците към ивицата между двете войски.

Ханът се взираше в самотния ездач. Не беше виждал Джелауддин, но не би могъл да е някой друг. Кублай и Монгке също станаха да видят какво е привлякло интереса на дядо им. Двете момчета гледаха като омагьосани как Джелауддин вади нож и срязва ремъците на бронята си. Тя падна на парчета на земята.

Чингис повдигна вежди и се запита дали не наблюдава някакъв ритуал. Джелауддин седеше на коня си само в опърпана роба и ханът размени озадачени погледи с командирите си. Видя как принцът вдига сабята си като за поздрав, след което я хвърли и върхът ѝ се заби в земята. Нима се предаваше? Трима младежи излязоха от редиците и той им заговори, без да обръща внимание на монголското войнство. Принцът изглеждаше спокоен в присъствието им и се смееше с тях. Чингис гледаше с любопитство как и тримата докосват с чела стремето му, след което се връщат на местата си.

Ханът отвори уста да заповяда атака, но принцът обърна коня си и заби пети в хълбоците му. Армията му бе оставила проход до реката и Чингис най-сетне осъзна какво ще направи Джелауддин. Предишния ден беше видял стръмния бряг и трепна в очакване.

Джелауддин стигна калния ръб в галоп. Без колебание кон и човек скочиха напред. Туманите бяха достатъчно близо, за да чуят последвалия шумен плясък и Чингис кимна.

— Видяхте ли това, Кублай? Монгке? — извика той и стресна захласнатите момчета.

Кублай отвърна пръв.

— Видях. Мъртъв ли е?

Чингис сви рамене.

— Може би. Брегът е много висок.

Замисли се за момент. Искаше внуците му да оценят този драматичен жест на презрение. Джелауддин можеше да се спусне до реката където си пожелае през нощта, но бе предпочел ханът да види безразсъдната храброст на расата му. Като роден ездач, Чингис се бе насладил на този момент повече, отколкото на всеки друг в тази кампания, но не беше лесно да го обясни на момчетата.

— Запомни името Джелауддин, Кублай. Беше силен враг.

— Това добро ли е? — попита обърканият Кублай.

Чингис кимна.

— Дори врагът може да има чест. Баща му е бил щастливец да има такъв син. Запомни този ден и може би след време ще направиш горд и своя баща.

Отпред армията затвори прохода и вдигна саби. Тримата братя на Джелауддин закряха напред с радостни сълзи в очите.

Чингис се усмихна, но не забрави да прати момчетата отзад, преди да даде заповед за атака.

38.

Дъждовете най-сетне стигнаха до Самарканд и барабаняха безспирно по покривите на града в течение на дни, без да дават никакви признаци за отслабване. По улиците потекоха същински реки и на жителите не им оставаше друго освен да търпят. Плъзнаха болести, когато отходните ями преляха и зловонното им съдържание се изсипа в застоялата вода. Нечистотиите замърсиха дори градските кладенци. Въпреки дъжда въздухът си остана горещ и Чингис напусна двореца на шаха, когато избухна нов жесток мор. Започваше с повръщане и диария и убиваше най-напред децата и изгубилите сила старци. Никой не беше в безопасност, не се виждаше никаква закономерност — на едно място измираха стотици, а жителите от съседните улици бяха здрави. Дзинските лекари обясниха на Чингис, че подобно заболяване просто трябва да отшуми само.

Ханът приканваше Арслан да напусне Самарканд, но старият военачалник отказа, както си му беше право. Градът беше негов. Арслан не спомена за първите си болки в корема, докато изпращаше Чингис до портите, и остана, докато ги заковаха. След като ханът бе в безопасност, той затвори очи от болка — сякаш в червата му бяха забили горещо желязо, докато вървеше обратно към двореца по пустите улици. Само няколко дни по-късно Чингис научи за смъртта му.

Когато ханът погледна към града, в очите му имаше ярост и мъка, сякаш самият Самарканд беше виновен. Онези зад стените оплакваха мъртвите или се присъединяваха към тях, докато ханът и военачалниците му потърсиха убежище при герите навън. Там не умря никой. Семействата черпеха вода от езерата на север и болестта не порази лагера.

Забелязаха войската на Субодай, когато броят на смъртните случаи в града започна да намалява и за първи път от много месеци се усети прохладата. С приближаването на военачалника напрежението в

лагера осезаемо нарасна. Чингис ставаше все по-раздразнителен, докато накрая никой не смееше да го доближи. Смъртта на Арслан бе последният щрих на една лоша година и той не беше сигурен, че иска да чуе какво е станало с Джучи. Бяха минали четири дни от последния смъртен случай, когато ханът позволи най-сетне да отворят градските порти и да изгорят разлагащите се мъртъвци. Арслан беше сред труповете и Чингис остана до кладата, докато най-старият му приятел не се превърна в чиста пепел и кости. Шаманите се събраха тържествено, за да изпратят с припяване душата му при бащата небе, макар Чингис почти да не ги чуваше. Огромните клади изсушаваха въздуха и изгориха последните остатъци от болестта. Като че ли започваше прераждане. Чингис искаше да загърби лошите спомени, но не можеше да попречи на Субодай да се прибере у дома.

Когато военачалникът най-сетне стигна стените на Самарканд, Чингис го чакаше в ханския гер, потънал в мрачни мисли. Вдигна очи, когато военачалникът влезе през ниската врата, и дори тогава мъничка част в него се надяваше да се е провалил.

Субодай подаде меч с вълчата глава на хана. Очите му тънеха в сянка и не показваха нищо. Чингис го пое едва ли не с благоговение, положи ножницата в скута си и задиша бавно. Изглеждаше по-стар, отколкото го помнеше Субодай, износен от битките и времето.

— Тялото? — попита Чингис.

— Щях да го върна, но жегата...

Погледът на Субодай се спря върху грубата торба, която бе донесъл със себе си. Беше пазил изсъхналото й съдържание стотици мили.

— Нося главата на Джучи — рече той.

Чингис трепна.

— Махни я и я зарови или изгори — отвърна той. — Не искам да я виждам.

Очите на Субодай проблеснаха. Изкушаваше се да извади главата от торбата и да накара хана да погледне мъртвото лице на сина си. Бързо потисна импулса, знаеше, че е плод на изтощението му.

— Хората му съпротивляваха ли се след това? — попита Чингис. Субодай сви рамене.

— Някои от дзинските командири предпочетоха да се самоубият. Останалите дойдоха с мен, както и предполагах, че ще стане. Още се

боят, че ще заповядаш смъртта им. — Пое дълбоко дъх. — Обещах им.

Усети, че Чингис се кани да заговори, и забрави за предпазливостта.

— Няма да видя думата си пречупена, господарю хан — рече той.

Двамата мъже дълго се взираха един в друг, преценявайки волята си. Накрая Чингис кимна.

— Ще живеят, Субодай. Ще се бият отново за мен, нали така? — Изсмя се, макар смехът му да бе пресилен и противен.

Мълчанието се проточи неудобно дълго.

— Чух за победата ти — обади се накрая Субодай.

Чингис остави меча, благодарен, че може да говори за рутинни неща.

— Джелауддин се измъкна — рече той. — Пратих съгледвачи да го търсят, но от него няма и следа. Искаш ли да се заемеш със задачата?

— Не, господарю. Тази жега ми е дошла до гуша. Единственото хубаво нещо при пътуването ми на север, беше студът. Там всичко е по-чисто.

Чингис се поколеба как да отговори. Долавяше огромната горчилка у военачалника и не знаеше как да я облекчи. Спомни си най-лошите времена от собствения си живот, знаеше, че само времето може да го излекува, а не думите. Субодай беше изпълнил заповедта му и Чингис се изкушаваше да му каже, че това трябва да му бъде утехата.

Задържа езика си зад зъбите. Мрачният генерал бе донесъл смътно усещане за заплаха в гера и Чингис почувства как някакви невидими косми настръхват, докато се мъчеше да намери думи.

— Ще преместя народа към Херат на запад. Един рязък удар там ще укроти другите градове. След това мисля да се върна у дома за няколко години. Доста време мина и съм уморен.

Субодай леко наклони глава и Чингис го усети, че кипва. Беше изпълнил заповедта му и Джучи бе мъртъв. Какво повече можеше да иска?

— Чу ли за смъртта на Арслан в града? — попита той.

Субодай кимна.

— Беше велик мъж — тихо рече той.

Чингис се намръщи на спокойния му тон.

— Но въпреки това смъртта му не беше добра — рече той.

Субодай отново не добави нищо към скования разговор и накрая ханът не се сдържа:

— Какво *искаш* от мен, Субодай? Имаш моята благодарност. Да не мислиш, че се радвам, задето трябваше да направиш това? — Хвърли поглед към торбата между краката на Субодай и едва не се пресегна към него. — Нямаше друг начин, военачалнико.

— Въпреки това тъгувам за него — отвърна Субодай.

Чингис впери поглед към него, после се извърна.

— Както *искаш*, Субодай. Мнозина ще тъгуват. Джебе беше негов приятел, както и Хаджиун. Майка му е в смут, но те знаят, че това беше моя заповед.

— Но аз съм човекът, който уби сина на хана — мрачно рече Субодай.

Чингис поклати глава.

— *Не беше* мой син — отсече той. — Загърби това и препусни с мен към Херат.

Субодай поклати глава.

— Не съм ти нужен за това.

Чингис потисна надигащия се в гърдите му гняв. Едва разбираше болката на Субодай, но му беше задължен и осъзнаваше, че военачалникът не може просто да се върне при народа.

— Е, ще те питам отново, Субодай — твърдо рече той. — За службата ти. Какво *искаш* от мен?

Субодай въздъхна. Беше се надявал да намери мир, когато даде меча и главата на хана. Но мирът не дойде.

— Нека отведа туманите отново на север, в чистия студ. Ще покоря градове за теб и ще се пречистя от онова, което направих.

Най-сетне сведе глава и остана със забит в дървения под поглед, докато Чингис мислеше. Джебе беше планирал удар на север, преди армията на Джелауддин да атакува в Панджшир. При нормални обстоятелства Чингис щеше да прати двамата военачалници, без да се замисля. Страданието на Субодай го тревожеше дълбоко, отчасти защото и самият той го изпитваше, макар да му се съпротивляваше. Беше отмъстил за обидите на дребните крале. Шахът бе мъртъв с всичките си синове освен най-големия и Чингис бе опустошил градовете от изток до запад. Търсеше удовлетворението на победител,

но не можеше да го намери. Предателството и смъртта на Джучи бяха отровили някак си простите удоволствия.

Сякаш мина цяла вечност, преди да кимне.

— Добре, Субодай. Вземи Джебе и хората на Джучи. Така и така бих ги изпратил надалеч, за да се научат отново на дисциплината, която очаквам от всички, които ме следват.

Субодай откъсна поглед от пода. Много добре бе разбрал предупреждението.

— Аз съм ти верен, господарю. Винаги съм ти бил верен.

— Знам — отвърна Чингис, като се насили да бъде по-мек. Знаеше, че няма лекия подход на Хаджиун, но не брат му беше на негово място. Рядко се замисляше как да управлява хора като Субодай, по-способни и добри от всички други. В тишината на гера почувства желание да облекчи мъката на военачалника с подходящите думи.

— Думата ти е желязо, Субодай. Гордей се с това.

Субодай се изправи и се поклони сковано. Погледът му се задържа върху торбата, преди да я метне на рамо.

— Трябва, господарю — рече той. — Нищо друго не ми е останало.

Херат се намираше на почти петстотин мили на югозапад от Самарканд, с две широки реки и дузина по-малки потока между тях. Тъй като беше с герите и каруците, Чингис избра да приближи града крепост от тази посока, вместо да заобикаля планините около Панджшир и да удря на запад през лабиринта от долини и хълмове. Субодай и Джебе бяха заминали на север от Самарканд, вземайки със себе си тумана на Джучи като някаква тъмна сянка. В хиляди гери се шепнеха разказите за преследването и смъртта, но само когато ханът не можеше да чуе.

Минаха повече от два месеца, преди семействата да видят оранжевите камъни на разположения до реката Херат. Градът се издигаше върху гранитна скала и в очите на монголите изглеждаше невъзможно древен. При първите набези в района Херат се беше предал без кръвопролития, предпочитайки да запази живота на жителите си в замяна на данък и окупация. Хаджиун бе оставил тук

само гарнизон от осемдесет мъже и беше забравил за града, докато Херат не ги прогони, набирайки кураж от победите на Джелауддин.

Докато приближаваше, Чингис оцени по достойнство могъщата крепост. Беше във формата на квадрат върху скалата и се издигаше на повече от сто стъпки над неравната основа, с огромни кръгли кули по ъглите и по дължината на стените. Преброи общо дванадесет и никоя не отстъпваше по големина на единствената кула, приютила жителите на Парван. Внушителна конструкция, способна да даде подслон на хилядите, които бягаха пред туманите. Чингис въздъхна при вида ѝ. От опит знаеше, че няма да постигне бърза победа. Подобно на Йенкин и Инчуан, трябваше да обсади града и да чака защитниците да започнат да гладуват.

Портите бяха затворени, но Чингис прати командири и преводачи с искането да се предадат, докато туманите се разполагаха на лагер. Отговор не последва и той веднага нареди да вдигнат бялата шатра на един изстрел от крепостта. Тя щеше да остане един ден, за да бъде сменена с червена и после с черна, която означаваше неминуема смърт за всекиго зад стените.

Минаха още два дни, докато сглобят катапултите, но жителите на Херат продължаваха да мълчат. Чингис се запита дали разчитат на стените си, или просто разбират, че той няма да приеме втори път да се предадат без кръвопролития. Гледаше напрегнато, когато първите камъни полетяха и отскочиха от оранжевите стени, оставяйки само едва различимо петно на мястото, където бяха ударили.

Черната палатка затрептя на вятреца, Чингис се отпусна и се приготви за дълга обсада като много други преди това. Този начин за водене на война му беше най-неприятен, но крепостта бе изградена, за да издържи на войска като неговата и бързо решение не съществуваше.

За народа в герите животът продължи да тече около Херат, придружаван от ритмичния денонощен трясък на катапултите. Семействата пояха животните си в реката, оставили унищожаването на града на воините. След дъждовете бе поникнала сладка трева, макар тя вече да изсъхваше на огряваните по-продължително от слънцето места. Тези грижи им бяха отдавна познати и ако градът не паднеше бързо, щяха да пратят стадата на нови пасища, като оставят околните хълмове за накрая.

Чингис почиваше и раните му бяха оставили само бледи белези по краката и ръцете. Не мислеше за Джучи по друг начин освен с облекчение, че на предателството му е сложен край. След заминаването на Субодай ханът изглеждаше зареден с енергия и очакваше падането на Херат, за да продължи нататък. Рамото му се бе излекувало с времето и той яздеше всеки ден, за да поддържа тялото си силно, без да обръща внимание на бележките от възрастта. Беше изпратил Чагатай и Хаджиун да обсадят Балх на изток, но основните сили бяха дошли с него и го изпълваха с кураж. Жена му Бьорте не му говореше откакто научи за участието на Джучи, но той не обръщаше внимание на това. Светът лежеше в краката му и той се чувстваше силен, докато чакаше падането на града.

На четвъртия месец от обсадата Чингис бе излязъл на лов със старши командири в основата на града. След толкова дълъг престой на едно място малко животни се бяха спасили от тенджерите и гърнетата на семействата. Оставаха само няколко зайци, но те бяха много предпазливи и отдавна се бяха научили да бягат, щом чуят кон или човек.

Балх беше паднал два месеца преди това и туманите бяха изклали всичките му жители, след което разрушиха градските стени. Само Херат все още стоеше и Чингис бе уморен от обсадата и горещината. След завръщането на Хаджиун и Чагатай се беше надявал на бърз завършек, но крепостта бе една от най-силните, които някога се бяха опитвали да превземат.

Докато сезонът отминаваше, Чингис беше местил катапултите на три пъти, като съсредоточаваше огъня им върху равните участъци на стената. За огромна радост в нея се появиха пукнатини, но понякога той имаше чувството, че е нападал планина. Стените продължаваха да стоят, макар и очукани и с хиляди белези. Чингис знаеше, че гладът и жаждата в крайна сметка ще пречупят града, но обсадните му оръдия не спираха да работят.

— Свършим ли с това, ще тръгнем за дома — промърмори си той, като гледаше към стените.

Хаджиун и Хазар бяха чували тези думи стотици пъти и само се спогледаха. Един заек изскочи от скривалището си далеч напред и

тримата препуснаха след него. През тропота на копитата Чингис чу рязък вик над главата си и погледна нагоре. Винаги се намираше по някой да се взира надолу към лагера му, но този път мъжът явно се беше навел прекалено далеч навън. Нещастникът едва бе успял да се задържи и сега висеше, вкопчил пръсти във външния ръб. Чингис свирна на братята си и посочи към викация за помощ човек над главите им.

Хазар и Хаджиун се върнаха и загледаха с интерес.

— Да се обзаложим? — предложи Хазар. — Два коня, че ще падне?

— Без мен, братко — отвърна Чингис.

Появиха се други и се опитаха да изтеглят човека, но той извика отчаяно, когато пръстите му се изплъзнаха. Тримата братя гледаха като омагьосани как пада с писък. За момент изглеждаше, че един засводен прозорец ще го спаси. Ръцете му се вкопчиха в перваза, но не успяха да го задържат. Братята трепнаха, когато нещастникът отново се удари в стената и падна върху скалната основа на крепостта. Тялото се затъркаля и спря недалеч от тях. За свое изумление Чингис видя, че едната ръка се движи.

— Жив е! — възкликна той.

— За още няколко мига, не повече — отвърна Хаджиун. — Такова падане би убило всекиго.

Тримата препуснаха в тръс към лежащия мъж. Единият от глезените му бе несъмнено счупен и стъпалото беше извито под неестествен ъгъл. Тялото му бе цялото охлузено и изранено, но човекът примигна ужасен към военачалниците. Не вярваше, че е оцелял.

Хазар изтегли меч си да го довърши, но Чингис вдигна ръка.

— Щом духовете не го убиха след такова нещо, няма ние да го правим — рече той.

Погледна със страхопочитание към далечния връх на стената, след което се обърна към мъжа.

— Имаш невероятен късмет — каза Чингис на развален арабски.

Мъжът извика, когато се опита да се раздвижи, и също погледна към стените.

— Не ми... прилича на късмет — изпъшка той.

Чингис му се ухили.

— Заведи го при лецител, Хазар. Като превържат раните му, дай му добра кобила и каквото пожелае.

Горе по стените се появиха още хора и се наведоха, за да виждат по-добре, някои надвесени почти като човека, който сега лежеше в краката на Чингис.

— Когато градът падне, ще разбереш какъв късмет си извадил — рече ханът на родния си език. Мъжът го погледна неразбиращо, а Хазар се спеша, за да го настани на седлото.

Стените на Херат не издържаха и рухнаха на шестия месец от обсадата. Една от кулите падна с част от стената, като смаза камъните отдолу и отвори огромна дупка към града. Туманите се събраха бързо, но съпротива нямаше. Когато влязоха в Херат, улиците и постройките вече бяха задръстени с мъртви и умиращи. Останалите живи бяха изведени в равнината и принудени да коленичат, за да бъдат вързани. Само тази задача отне много дни, тъй като крепостта бе претъпкана с мъже, жени и деца. Темуге нареди на слугите си да преброят пленниците и да записват резултата на восъчни плочи. Общият им брой бе сто шейсет и три хиляди, като почти половината от това число бяха полумъртви от жажда или глад. В страха и отчаянието си те плачеха и стенеха, сякаш ги караха на заклание, и плачът им се носеше над герите. Воините претърсиха всяка стая, зала и мазе в града, докато в него не останаха единствено мъртъвци. Миризмата след обсадата не можеше да се сравнява с нищо срещано досега и дори закоравелите бойци се давеха, докато вадеха разлагащите се трупове.

Привечер Темуге беше готов с резултатите и Чингис постанови, че избиването ще започне по зазоряване. Оттегли се в ханския гер да се нахрани и да спи, но съпругата му Чакахай го потърси в сгъстяващия се сумрак. Отначало не каза нищо и той с радост прие присъствието ѝ. Въртеше се около печката, приготви чай и затопли питки безквасен хляб, овнешко и билки, които бе приготвила от сутринта. Чингис не забеляза напрежението ѝ, но щом тя му подаде подноса с хляба, той взе ръката ѝ в своята и усети, че трепери.

— Какво има?

Тя сведе глава. Знаеше, че ще е най-добре, ако говори направо, но сърцето ѝ биеше така бързо, че едва успяваше да си поеме дъх.

Коленичи пред него и той забрави глада си и я погледна заинтригувано.

— Съпруге, бих искала да те помоля нещо — рече тя.

Чингис отново пое ръката ѝ.

— Слушам те.

Чакахай се насили да си поеме бавно дъх.

— Жените и децата... Пусни ги. Ще отнесат вестта, че градът е паднал. Те...

— Няма да говоря за това тази вечер — рязко отвърна Чингис и я пусна.

— Съпруге — замоли се тя. — Чувам ги как плачат.

Беше я послушал, когато тя му даде ключа за предателството на Кокчу. Беше я послушал, когато го уговори да направи Угедай свой наследник. Очите ѝ го гледаха умолително.

Чингис изръмжа гърлено, внезапно обзет от ярост.

— Не можеш да разбереш, Чакахай — рече той. Тя вдигна глава и той видя, че в очите ѝ блестят сълзи. Продължи, напук на себе си: — Това не ми носи удоволствие. Но избиването им ще бъде писък, който ще бъде чул по-надалеч, отколкото мога да стигна. Вестта ще тръгне оттук, Чакахай, ще полети с бързината на птица. Ще говорят, че съм изклал всичко живо в Херат, че отмъщението ми е било ужасно. Само името ми ще всява ужас у онези, които биха се осмелили да се изправят срещу мен.

— Само мъжете... — започна Чакахай.

Чингис изсумтя.

— Мъже винаги умират на война. Кралете им го очакват. Искam да разберат, че да ми се съпротивляват е все едно да пъхнат главите си във вълча паст. Че ще изгубят всичко и не могат да очакват милост.

Отново протегна ръка и докосна лицето ѝ. Чакахай усети твърдите мазоли по дланта му.

— Хубаво е, че плачеш за тях, Чакахай. Очаквам това от всяка моя жена и майка на децата ми. Но утре ще се лее кръв, за да не се налага да го правя отново стотици пъти, че и повече. Тези араби не ми пращат данък, защото признават правото ми на власт. Свеждат глави, защото не го ли сторят, ще изсипя огън и жупел отгоре им и ще видят как всичко скъпо за тях се превръща в пепел.

Сълзите се стичаха по бузите ѝ и Чингис я погали нежно.

— Иска ми се да можех да ти дам това, за което ме молиш, Чакахай. Но ако го сторя, догодина ще бъде някой друг град, а след това — дузина други. Това е сурова страна и хората са свикнали със смъртта. Ако искам да ги владее, те трябва да знаят, че да ми се противопоставят означава да бъдат унищожени. Трябва да се страхуват, Чакахай. Това е единственият начин.

Тя не отвърна и Чингис внезапно се почувства възбуден от разплаканото ѝ лице. Остави подноса с храна за сутринта и я вдигна на ниското легло до себе си, усещайки как рамото му изпуква. Тя се тресеше, когато устните им се намериха, но той не знаеше дали от страст или от страх.

Призори Чингис остави Чакахай в гера и излезе да наблюдава избиването. Беше натоварил със задачата туманите на Угедай и Толуй. Двадесет хиляди воители бяха почистили и наточили мечовете си за работа, но дори това множество щеше да се изтощи накрая.

Пленниците седяха сгъшени в утринната сянка на разбития град, заобиколени от туманите. Мнозина се молеха на глас и онези, които се озоваха лице в лице с мрачните воители, протягаха ръце и пищяха, докато мечовете се вдигаха и спускаха. Не беше бързо. Воините се движеха сред тях и трябваше да замахват много пъти, а пленниците се гърчеха и се мъчеха да се освободят от вървите. Мъже и жени се катереха едни върху други и воините бяха целите в кръв. Много оръжия се съсипаха от костите, стоманените ръбове се напукваха и огъваха. Мина пладне и избиването продължи, а неподвижният въздух се изпълни с миризмата на кръв. Воините оставиха масата живи и мъртви и задъхано пиха топла горчива вода, след което отново се заловиха за работа.

Следобедното слънце печеше безмилостно, когато най-сетне приключиха и равнината потъна в тишина. Туманите на ханските синове се олюляваха от изтощение, сякаш бяха водили дълго и тежко сражение. Командирите им ги пратиха на реката да измият кръвта и да почистят и смажат оръжията си. Градът се издигаше мълчаливо над тях, лишен от живот.

Отначало падналият от стената мъж беше плакал, но сълзите му бързо изсъхнаха в жегата и накрая само хълцаше на сухо. Счупеният

му глезен бе обездвижен в шина, а някакъв безименен монголски командир му беше дал кон и провизии по заповед на хана. Мъжът потегли, докато мухите и птиците се събираха над Херат. Чингис го гледаше как се отдалечава. Щеше да отнесе вестта до всички, които имаха уши да я чуят.

Помисли си за сълзите на Чакахай, докато стоеше в сянката на Херат. Не й беше казал накъде ще поведе народа. Семействата знаеха, че смята да се прибере у дома, но едно друго кралство отдавна бе престанало да праща данък и той щеше да отведе войската си там, преди да види отново родните хълмове и реки. Си Ся беше мястото, където за пръв път видя бледата кралска дъщеря, стъпалото, което го бе отвело до императорската столица. Подобно на първенците на Херат и Балх, бащата на Чакахай бе решил, че ханът няма да оцелее срещу арабските армии.

Чингис се усмихна леко и заповяда народът най-сетне да разтури лагера. Отдавна не беше стъпвал в дзински земи и Си Ся щеше да бъде кървавият пример, който да ги застави да му се покорят.

39.

Народът пътуваше на изток, оставяйки пътека от кръв и пожарища през арабските градове и села. Туманите препускаха пред семействата и налитаха на селища, които едва се бяха посъживили след първата си среща с монголския хан. Оцелелите тъкмо започваха да възстановяват живота и домовете си, когато чумата отново се изсипваше отгоре им, за да коли и гори.

За пътуващите в каруците земята беше белязана със стълбове черен пушек, които растяха с приближаването на поредните руини, а после оставаха зад тях, за да бъдат сменени с нови в далечината. Пътуваха през опустошени пространства и Чингис бе доволен от гледката. Вече нямаше полза от арабските градове, нито пък от жителите им. Разрухата, която донесе, щеше да превърне страната в пустиня за поколение и повече и те нямаше да се надигнат и да го предизвикат отново. Единствено Самарканд и Мерв бяха оставени непокътнати, а в тях управляваха хора от негово име. Въпреки това Темуге беше принуден да моли за гарнизон, който да пази Самарканд с неговите библиотеки и двореца. Чингис напускаше арабските земи и не след дълго и последният човек в герите разбра, че отново тръгват на война с Дзин. Дванадесет години бяха минали от падането на Йенкин и Чингис копнееше отново да срещне старите си врагове. Народът бе набрал сили и този път нищо на света не можеше да му попречи да стъпи на дзинското гърло.

Шест луни се смениха, докато пресичаха голямата пустиня на юг. Монголската родина се намираше на север отвъд планините и Чингис жадуваше да я види, но продължи напред. Народът измина повече от две хиляди мили в студена зима, но тя само освежи семействата, на които им бе дошло до гуша от безкрайната жегата. Си Ся се намираше още по-нататък на изток, но Чингис се наслаждаваше на променящия се пейзаж и се радваше на напоените с вода зелени оризища, сякаш се прибираще у дома. Ловът стана по-добър и монголите прочистиха страната от всичко живо, като подкарваха цели стада якове и кози със същата лекота, с която изгаряха селата по края на дзинската земя.

Една топла вечер, докато слънцето се спускаше в безоблачното небе, Чакахай дойде отново в ханския гер. Чингис я погледна със задоволство и тя усети новия прилив на сила и жизненост у него. Носеше туника и панталони, ръцете му бяха голи и Чакахай видя мрежата белези по тях, от раменете чак до пръстите.

Чингис се усмихна, щом видя подноса с храна и го взе, вдишвайки с наслада аромата на прясно месо. Чакахай не каза нищо, докато той се хранеше с пръсти и видимо се отпускате след дългия ден. Мирните звуци на семействата се чуваха около тях. Хиляди воители ядяха и почиваха със семействата и децата си, за да наберат сили за още един ден езда.

Чингис привърши с храненето и се прозя тъй широко, че челюстта му изпука. Върна й подноса и тя сведе глава.

— Уморен си — рече Чакахай.

Той се засмя и потупа леглото.

— Не чак толкова.

Въпреки че му беше родила деца, Чакахай бе запазила стройната фигура, типична за расата й. Мярна му се мисълта за разширяващия се кръст на Бюрте, докато пръстите му неумело се мъчеха да развържат възела на колана й. Чакахай нежно отстрани ръцете му.

— Остави на мен, съпруге.

Гласът й трепереше, но той не обърна внимание, докато я гледаше как разгръща дела и туниката си, за да разкрие бялата кожа под нея. Бръкна под дрехите и обгърна голия й кръст със силни ръце. Чакахай усети твърдостта на натискащите плътта й пръсти и тихо изпъшка, за да му достави удоволствие. Дъхът им се смеси и тя коленичи пред него, за да свали ботушите му. Той не я видя как вади дългия нож от единия и макар цялата да се тресеше, Чингис предположи, че това е защото докосва гърдите й. Гледаше как зърната им се втвърдяват в прохладния въздух и се наведе към тях, усещайки горчивия жасмин по кожата й.

Хазар и Хаджиун бяха спрели конете си в края на лагера и гледаха огромното стадо животни, което съпътстваше народа. Братята бяха в добро настроение, наслаждаваха се на края на деня и бърбреха, преди да се върнат при семействата си за вечеря.

Хаджиун пръв го забеляза. Засмя се на нещо казано от Хазар, но гледаше как Чингис яхва любимата си кобила и хваща поводите. Хазар се обърна да види какво е привлякло интереса на брат му и двамата се смълчаха, когато Чингис подкара понито през герите, отдалечавайки се от тях.

Отначало не предприеха нищо. Хазар довърши историята за жената на един от старшите си командири и предложението, което му беше направила. Хаджиун едва се усмихна и когато Хазар се обърна отново, Чингис вече беше стигнал края на лагера и понито му го отвеждаше навън в тревистата равнина, без никой да го съпровожда.

— Какво прави? — зачуди се на глас Хаджиун.

Хазар сви рамене.

— Да видим — рече той. — И без това не те бива за слушател на негодите ми, братко. Чингис обаче ще долови хумора в тях.

Двамата препуснаха в тръс през гигантския лагер, като подбраха пътя си така, че да пресрещнат отдалечаващия се Чингис. Слънцето залязваше и равнината бе залята със златна светлина, въздухът беше топъл. Двамата бяха спокойни, когато го наближиха и извикаха за поздрав.

Чингис не отговори и Хаджиун се намръщи. Приблужи коня си още повече, но брат му не го погледна. Лицето му лъщеше от пот и Хаджиун се спогледа с Хазар. Минаха от двете страни на хана и поведоха понитата си в крак с неговото.

— Чингис? — обади се Хазар.

Отговор отново не последва и Хазар млъкна. Може би брат му щеше да обясни, когато му дойде времето. Тримата продължиха напред през равнината, докато герите не се превърнаха в белезникава могила, а блеенето на животните утихна до мърморене в далечината.

Хаджиун забеляза, че от хана продължава да се лее пот. Брат му бе неестествено блед и стомахът на Хаджиун се сви. Боеше се, че ще научи някаква ужасна новина.

— Какво има? — попита той. — Чингис? Какво е станало?

Брат му продължи напред, сякаш не го беше чул. Тревогата овладя Хаджиун изцяло. Помисли си дали да не обърне коня на хана със своя и да сложи край на бавната разходка далеч от семействата. Чингис държеше поводите хлабаво и едва управляваше понито. Хаджиун поклати глава и объркано погледна Хазар.

В последната светлина на деня Чингис се килна на една страна и се свлече от седлото. Хазар и Хаджиун ахнаха ужасени и Хаджиун скочи с вик от коня си и посегна към брат си.

В сгъстяващия се сумрак не бяха забелязали разширяващото се петно на кръста му и тъмната хлъзгава следа по седлото и хълбока на кобилата. При падането делът му се отвори, разкривайки ужасната рана.

Хаджиун вдигна Чингис и притисна с длан раната, като напразно се мъчеше да спре изтичащия през нея живот. Изгубил дар слово, погледна към Хазар, който все още седеше върху коня си, вцепенен от ужас.

Чингис затвори очи. Болката от падането го беше изтръгнала от вцепенението. Дишането му беше неравно и Хаджиун го сграбчи още по-силно.

— Кой направи това, братко? — изхлипа той. — Кой ти стори това?

Не изпрати Хазар за лекар. Братята бяха виждали твърде много рани.

Хазар се спеша вдървено, краката му изведнъж бяха станали твърде слаби, за да го държат. Коленичи до Хаджиун и взе ръката на Чингис в своята. Кръвта по кожата му вече изстиваше. Топъл вятър задуха в пустата равнина и донесе прах и миризма на оризища.

Чингис се размърда в прегръдката на Хаджиун, главата му се отметна назад и се отпусна на рамото му. Лицето му бе почти бяло, когато отвори очи. В тях проблесна искрица съзнание и Хаджиун го притисна към себе си, като отчаяно се молеше кръвта да спре. Когато Чингис заговори, гласът му бе едва доловим шепот.

— Радвам се, че си тук, с мен — рече той. — Паднал ли съм?

— Кой направи това, братко? — попита с насълзени очи Хаджиун.

Чингис сякаш не го чу.

— Всяко нещо си има цена — рече той.

Очите му отново се затвориха и Хаджиун изстена задавено, погълнат от мъка. Ханът отново се съвзе и този път Хаджиун трябваше да приближи ухо до устните му, за да го чуе.

— Унищожил Си Ся — каза Чингис. — Заради мен, братко. Унищожил ги до крак. — Дишането му се забърза, после пламъкът в

жълтите очи угасна и ханът умря.

Хазар стоеше, без да знае какво да прави. Погледът му бе прикован към двамата мъже на земята и той внезапно се почувства съвсем дребен в огромната равнина. Гневно избърса сълзите от очите си и рязко пое дъх, за да задържи вълната скръб, която заплашваше да го смаже. Всичко бе станало с такава брутална бързина, че не можеше да го приеме. Олюля се, когато наведе очи и погледна ръцете си, покрити с кръвта на хана.

Бавно изтегли меча си. Звукът накара Хаджиун да вдигне очи и той видя момчешкото лице на брат си изпълнено с ярост, заплашваща всеки момент да изригне навън.

— Чакай, Хазар! — започна Хаджиун, но брат му бе глух за всичко. Обърна се към кротко пасящия си кон, скочи на гърба му и се понесе към герите, оставяйки Хаджиун сам, все още люлеещ тялото в ръцете си.

Чакахай седеше в леглото и прокарваше длан върху петната кръв по одеялото. Движеше се като в транс. Не можеше да повярва, че е все още жива. Сълзите започнаха да се стичат по бузите ѝ при мисълта за изражението на Чингис. Когато го наръга, той ахна и се отдръпна със забития в него нож. Погледна я с изумление. Чакахай гледаше как той рязко извади ножа от раната и го метна в ъгъла на гера, където лежеше и досега.

— Защо? — попита той.

Тя плачеше открито, когато отиде до ножа и го вдигна.

— Защото Си Ся е моята *родина*.

Можеше да я убие. Чакахай разбра защо не го направи. Вместо това той се изправи на крака, като продължаваше да я гледа. Тя знаеше, че Чингис умира, сигурна беше. Ясно личеше по жълтите му очи и внезапно пребледнялото му лице. Гледаше го как привързва дела си около раната и го стяга здраво над растящото кърваво петно. После я остави сама с ножа и тя легна на леглото, плачейки за мъжа, комуто беше принадлежала.

Хазар стигна до лагера и препусна с все сила по пътеките между герите, без да обръща внимание на разпръскващите се пред него хора. Те замръзнаха по местата си — явно се беше случило нещо. Малцина бяха забелязали хана да излиза, но далеч повече видяха завръщането на Хазар и изкривеното му от ярост лице.

Стигна ханския гер. Чингис сякаш го беше напуснал току-що, а ето че вече всичко се бе променило. Скочи на земята, преди конят да спре, и с леко залитане изкачи стъпалата и изрита вратата, разкривайки сумрака вътре.

Рязко си пое дъх от видяното. Чакахай лежеше на ниското легло със стъклен поглед. С две крачки Хазар застана над нея и видя разрязаното ѝ гърло и окървавения нож, който бе паднал от ръцете ѝ. Сцената беше някак мирна, а това го обиждаше.

Изрева несвързано, протегна ръце към нея, разтrese я здраво и остави тялото ѝ да падне безжизнено на земята. Ослепен от безумието, Хазар заби меча си в гърдите ѝ и продължи да удря. Накрая спря задъхан и целият изпръскан с кръв. Главата ѝ се търкаляше върху пода.

Когато излезе през разбитата врата, стражите на хана се бяха събрали навън, разтревожени от вика му. Забелязаха кръвта по лицето му и безумния поглед, и за момент Хазар помисли, че ще му се нахвърлят.

— Къде е ханът? — остро попита един от тях, вдигна лъка си и насочи стрелата към гърдите му.

Хазар не можеше да пренебрегне заплахата, но въпреки това трябваше да положи усилие, за да отговори. Махна неопределено към смрачаващата се равнина извън кръга на лагерните огньове и факлите наоколо.

— Мъртъв е — рече той. — Лежи на тревата, а дзинската курва, която го направи, лежи зад мен. Сега се махай от пътя ми.

Закрачи през стражите и те отстъпиха пред него, объркани и ужасени. Не видя как един от мъжете се втурна в гера, но изпълненият му с мъка вик достигна до Хазар, когато той възседна коня си и препусна през лагера. Яростта му не можеше да се уталожи с рязане на мъртва плът. Герът на Чакахай бе наблизил и Хазар търсеше децата ѝ, твърдо решен да отмъсти за стореното от нея.

Герът беше празен, когато той влезе вътре, за да излезе само миг след това. Видя една дзинска прислужница да се свива уплашено при

вида на оплискания с кръв военачалник и я сграбчи за гърлото, докато се мъчеше да коленичи в ужас.

— Децата на Чакахай — каза той и стисна безжалостно. — Къде са?

Жената се давеше и лицето ѝ почервения. Пусна я и тя се закашля на земята, докато Хазар вдигаше меч си да я убие.

— При Бьорте, господарю. Моля те, не знам нищо.

Хазар вече бе хукнал. Конят му се бе уплашил от миризмата на кръв и се беше запилял някъде. Хазар се затича с меч в ръката между герите, като се оглеждаше за дома на Бьорте. Сълзи напълниха очите му при мисълта за брат му, който изстиваше в равнината. Трябваше да се плати за това.

Около гера на Бьорте имаше много хора. Мълвата вече бе плъзнала из лагера и семействата бяха зарязали храната и леглата си, за да видят какво става. Хазар почти не ги забелязваше и най-сетне откри дома, който му трябваше. Чуваше звуците отвътре, гласове и весел смях. Не се поколеба и изрита вратата, която падна на пода, откъсната от кожените си панти.

Вмъкна се вътре и се изправи срещу потресеното семейство на брат си. Бьорте беше вътре с Угедай. Той беше скочил на крака, преди Хазар да се изправи, и ръката му стискаше дръжката на меч. Хазар едва регистрира присъствието му. Погледът му се спря върху четирите малки деца от Чакахай, две момичета и две момчета. Бяха замръзнали в светлината на лампата и се взираха в окървавеното привидение.

Хазар се хвърли към тях с вдигнат меч. Бьорте изпищя и Угедай се хвърли към чичо си, без да има време да изтегли оръжието си. Двамата паднаха, но Хазар бе изпълнен с ярост и не можеше да бъде спрян лесно. Отхвърли Угедай като парцалена кукла и скочи леко на крака. Съскането на изтеглен от ножница меч достигна до него през пелената на безумието и той бавно завъртя очи. Угедай стоеше, готов да удари.

— Махни се от пътя ми! — озъби се Хазар.

Угедай трепна, но не помръдна. Бьорте развали живата картина помежду им. Смъртта витаеше наоколо и макар да бе ужасена, тя положи усилие гласът ѝ да прозвучи колкото се може по-спокойно.

— Да ме убиеш ли си дошъл, Хазар? — рече тя. — Пред децата?

Хазар примигна, сякаш се връщаше някъде отдалеч.

— Не теб — отвърна той. — Чингис е мъртъв. Това са децата на курвата му.

Безкрайно бавно Бюрте също се изправи. Движеше се, сякаш пред нея имаше змия, готова да удари всеки миг. Разпери ръце да закрие децата зад себе си.

— Ще трябва да убиеш мен, Хазар — каза тя. — Няма да нараниш тях.

Хазар се поколеба. Изгарящата ярост, която го бе движила от самото начало, започваше да заглъхва и той се вкопчи в нея, жадувайки за простотата на отмъщението. Погледът му срещна очите на Угедай и видя там първите признаци на осъзнаване през мъката. Младият мъж се изправи пред чичо си и треперенето на ръцете му изчезна.

— Ако баща ми е мъртъв, Хазар — рече той, — значи аз съм ханът.

Хазар се намръщи. Чувстваше се болен и стар, след като яростта го напусна.

— Не и докато не събереш племената и не приемеш клетвата им, Угедай. Дотогава стой настрана.

Почти не можеше да погледне в жълтите очи на наследника на Чингис, който стоеше пред него. В тях имаше твърде силно ехо от бащата и Хазар го чу и в гласа на Угедай, когато той заговори отново.

— Няма да убиеш братята и сестрите ми, военачалнико — каза той. — Излез и измий кръвта от лицето си. Ще дойда с теб при баща си. Нямах работа тук.

Главата на Хазар клюмна и мъката го заля с огромна черна вълна. Мечът се изплъзна от ръката му и Угедай бързо го улови, преди да е паднал. Младият мъж го обърна към отворената врата и се озърна през рамо към майка си, която се взираше, разтреперана от облекчение.

ЕПИЛОГ

Всичко бе ново. В чуждата страна братята и синовете на Чингис не отнесоха хана на някой връх, за да бъде разкъсан от гарвани и орли. Увяха тялото му в избелен лен и го потопиха в масло, докато превръщаха Си Ся в димяща и пуста развалина. Това беше неговата последна заповед и те не бързаха при изпълнението ѝ. Цяла година мина, докато всяко градче, всяко село, всяко живо същество бе поразено и оставено на разложение.

Чак тогава народът потегли на север към мразовитите степи, отнасяйки първия си хан до планините Хенти, където се беше появил на този свят. Разказът за живота му бе изпят и разказан хиляди пъти, а веднъж и прочетен, когато Темуге отвори историята си. Беше уловил думите върху телешки кожи и те оставаха същите, колкото и пъти да ги изричаше.

Угедай беше хан. Не събра племената да приеме клетвите им, докато баща му лежеше увит в маслото. Но въпреки това неговият глас водеше всички и дори брат му Чагатай да бе потиснат от издигането му, не посмя да го покаже. Народът скърбеше и нямаше кой да оспори правото на Чингис да избере своя наследник. Животът му бе завършен и всички разбираха какво е направил и какво е искал. Сънародниците му се бяха надигнали и враговете му бяха превърнати в прах. Нищо друго нямаше значение накрая.

В една горчива утрин, когато мразовитият вятър духаше от изток, синовете и братята на Чингис яздеха начело на погребалната колона, оставяйки множеството в лагера. Темуге беше премислил всеки детайл и бе заел от погребалните ритуали на не един народ. Яздеше с Хазар и Хаджиун зад каруцата, теглена от великолепно коне. Един мингхан командир седеше високо над животните и ги подкарваше с дълга пръчка. Зад него в каруцата имаше прост сандък от бряст и желязо, който изглеждаше твърде малък, за да може да побере човека вътре. През изминалите дни всички мъже, жени и деца от народа бяха дошли да положат ръка върху топлото дърво.

Почетната стража беше само от сто души, добре сложени и млади. Четиридесет момичета яздеха с тях, като стенеха и плачеха към бащата небе на всяка крачка, бележейки последния път на великия хан и принуждавайки духовете да се съберат и да слушат. Чингис нямаше да си отиде самичък сред хълмовете.

Стигнаха пригответо от Темуге място. Братята и синовете гледаха с мрачно мълчание как полагат сандъка в изсечената в скалата камера. Мълчаха, докато жените, готови да служат на хана на другия свят, прерязаха гърлата си и паднаха на земята. Само надзираващите ритуала воители излязоха навън и много от тях бяха със зачервени от мъка очи.

Темуге кимна на Угедай, наследникът вдигна ръка и остана така дълго време, загледан във вечния дом на баща си. Леко се олюляваше и очите му бяха изцъклени от питието, което така и не успя да притъпи скръбта му. Синът на Чингис прошепна завалено нещо, но никой не го чу. Накрая остави ръката си да падне.

Воините задърпаха въжетата, които се издигаха към хълмовете. Мускулите им се опънаха и всички се напрегнаха заедно, докато отгоре не се чу грохот. Дървените прегради бяха поддали и сякаш половината планина се срути да скрие гробницата, вдигайки такъв гъст облак прах, че никой не можеше нито да диша, нито да вижда.

Когато се проясни, Чингис бе изчезнал и братята му бяха доволни. Той се беше родил в сянката на планината Делиун-болдах и там го погребяха. Духът му щеше да наглежда народа от зелените склонове.

Хаджиун кимна и въздъхна дълбоко, освободен от огромното напрежение, за което не беше и предполагал. Обърна понито, пое обратно с братята си и погледна назад само веднъж, докато яздеха през гъстата гора. Над останените от тях белези щяха да израснат дървета. След време Чингис щеше да се превърне в част от самите хълмове. Хаджиун беше мрачен, докато гледаше над главите на младите воители. Ханът не можеше да бъде обезпокоен във вечния си сън.

Само на няколко мили от лагера Хазар отиде до старшия командир и му каза да спре хората си. Всички, които се бяха срещнали в ханския гер предишната нощ, препуснаха заедно напред — Темуге, Хазар, Субодай, Джебе, Хаджиун, Джелме, Угедай, Толуй и Чагатай. Те бяха семето на новия народ.

Туманът на Угедай излезе от лагера да ги посрещне. Наследникът дръпна поводите и командирите му се поклониха и поведоха хората си да убият почетната стража. Чингис щеше да се нуждае от добри мъже по пътя си. Военачалниците не погледнаха назад, когато запяха стрелите. Почетната стража умря мълчаливо.

В края на лагера Угедай се обърна към онези, които щеше да води през идните години. Те бяха калени във войни и страдания и посрещнаха жълтия му поглед с проста увереност, защото знаеха цената си. Угедай носеше меч с вълчата глава, който бе принадлежал на баща му и дядо му. Погледът му се задържа най-дълго върху Субодай. Нуждаеше се от военачалника, но Джучи беше умрял от неговата ръка и Угедай си обеща, че един ден ще въздаде възмездие за стореното. Скри мислите си, надявайки студената физиономия, както го беше научил Чингис.

— Свършено е — рече той. — Баща ми си отиде и аз ще приема клетвите на народа си.

ИСТОРИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ

*Спим спокойно в леглата си, защото сурови
мъже бдят в нощта и са готови да накажат
онези, които биха ни сторили зло.*

Джордж Оруел

Описването на земи като „завоювани“ от Чингис хан неизменно изисква известно обяснение на термина. Когато римляните завоювали Испания и Галия, те донесли със себе си пътища, търговия, градове, мостове, акведукти — всички атрибути на цивилизацията, както са я разбирали. Чингис никога не е бил строител. Да бъдеш завоюван от монголската армия означава да изгубиш своя владетел, армиите му и най-скъпоценните градове, но монголите никога не са били толкова многобройни, че да оставят голяма сила след себе си, преди да продължат нататък. Монголски воители можели да се видят по пазарите на китайските градове или отседнали в такива отдалечени страни като Корея и Афганистан, но като цяло след приключването на боевете почти не оставало действащо управление. На практика да бъдеш покорен от монголите означавало всички местни въоръжени сили да прекратят съществуването си. Ако някой — който и да е — се осмелявал да придвижва войници, най-вероятно е щял да види туман на хоризонта.

Монголите получавали данък и контролирали земята, но не се отказали от номадския си начин на живот, докато Чингис бил жив.

Трудно е да си го представим осемстотин години по-късно, но всяваният от подвижните сили на Чингис ужас може би е бил толкова ефективен за контролиране на една или друга победена провинция, колкото и здравето присъствие на римляните. През седемнадесети век мюсюлманският историк Абул-Гази пише:

„По времето на Чингис хан цялата земя между Иран и земите на тюрките се радвала на такъв мир, че човек можел да пътува от изгрев до залез със златен поднос на главата, без никой да го нападне“.

Огромната скорост и опустошението били основен фактор за успеха на монголите. По време на кампанията срещу китайския император войските на Чингис атакували над деветдесет града само за една година. Самият Чингис участвал в завладяването на двадесет и осем, а бил отблъснат само от четири. Исторически той спечелил и от факта, че по онова време китайците все още не употребявали ефективно барута във военното дело. През 1221 г., само шест години след падането на Йенкин, една китайска армия използвала експлодиращи железни гърнета срещу град Кинджоу в южен Сун. Ефектът от шрапнелите бил съизмерим с този на съвременните гранати. Онези след Чингис вече щели да се изправят срещу оръжията на една нова епоха.

Сцената с руските рицари в първа глава се развива горе-долу по времето на Петия кръстоносен поход към Светите земи. Ако погледнем Русия в историческа перспектива, огромната катедрала „Св. София“ в Новгород била построена около 1045 г. на мястото на дървена черква с тринадесет купола, издигната век по-рано. Средновековна Русия и цяла Европа била на прага на великия период на катедралите и християнската експанзия, която ще се сблъска с исляма през следващите четири столетия. Описах бронята и оръжията на руските воители колкото е възможно по-точно.

Монголите наистина стигнали до Корея, макар тук да използвам по-старото название „Корио“. Името означава „висока прекрасна земя“. Монголските войски унищожили каракитаните — китайски потомци, които напуснали родината си и се установили в планините на Корея, откъдето местната династия не можела да ги изкорени.

В лицето на хора като брат си Хазар, Джебе и Субодай ханът намерил група военачалници, на които напълно подхожда прозвището „хрътките на Чингис“. Те били на практика неудържими, но въпреки това Чингис се насочил към ислямска Централна Азия преди пълното завладяване на Китай и дори само на северните му части. В действителност Джебе Стрелата се издигнал по-рано, отколкото го представям тук, но понякога изискванията на повествованието правят подобни промени неизбежни. Той и Субодай станали двамата най-прочути военачалници на своето време, истински близнаци по умения, безпощадност и абсолютна лоялност към хана.

Чингис не се стремял да управлява градове, от които нямал абсолютно никаква полза. Целите му били почти винаги лични — да пречупи или убие индивидуални врагове, без значение колко армии и градове стоят на пътя му. Веднъж бил готов да преговаря с китайския император при Йенкин, но след като последният побягнал към Кай-Фенг-Фу, Чингис изгорил града и пратил войска след него. Колкото и мащабно да било унищожението, то си оставало битка между Чингис и едно-единствено семейство.

Други събития накарали хана да се откъсне от целенасочения си и личен подход към войната. Вярно е, че един от монголските дипломатически (да се чете шпионски) кервани бил изклан от шаха на Хорезъм. Чингис пратил между 100 и 450 души (в зависимост от това на кой исторически извор ще повярваме), но те били задържани от управителя на Отрар, който бил роднина на шаха. Дори тогава Чингис приел, че той е действал на своя глава, и пратил още трима души с искане управителят да му бъде предаден и да уговорят освобождаването на първата група. Пратениците също били убити и именно това довело Чингис в ислямските държави. По това време той почти със сигурност е смятал да довърши завладяването на Китай. Нямал желание да отваря съвсем нов фронт срещу многоброен противник, но пък и не можел да игнорира такова крещящо предизвикателство към авторитета му. Монголската войска потеглила и милиони щели да намерят смъртта си. Чингис се изкачил сам на върха

на една планина и се молил на бащата-небе със следните думи: „Не аз причиних тази беда, но ми дай силата да отмъстя“.

Навличайки си гнева на Чингис, управителят на Отрар взел може би едно от най-лошите военни решения в историята. Може би си е мислел, че може да се подиграе с монголския хан и това да мине безнаказано. Като братовчед на шаха и при наличието на огромните армии, той едва ли се е замислил сериозно за монголската заплаха.

Днес от някогашния Отрар са останали само счукани камъни и градът никога не бил издигнат отново. Иналчук бил екзекутиран, като сипали в очите и ушите му разтопено сребро. Макар да промених реда на падането на градовете, шахът в крайна сметка бил победен и принуден да бяга, преследван от Субодай и Джебе, точно както го описах. Успял да им се изплъзва цели хиляда мили, прекосявайки съвременен Узбекистан и Иран до бреговете на Каспийско море, където се качил в лодка и заедно със синовете си стигнал до един малък остров. Там умрял от изтощение и пневмония и синът му Джелауддин (или Джалал-уд-Дин) трябвало да заеме мястото на баща си начело на арабските армии. Изправил се срещу Чингис при река Инд и успял да се измъкне почти само той, а войската му била смазана. Момчето, което един ден щяло да стане Кублай хан, наистина било там и се твърди, че Чингис обърнал внимание на храбростта му като пример как трябва да живее и умре един мъж.

Арабските хашишини са може би най-известни с това, че от тях произлиза английската дума за убиец; Марко Поло ги нарича „ашишини“ и описва как изпадат в безумие от наркотика. Възможно е обаче името им да произлиза от „асасеен“, което на арабски означава „пазител“. Като шиити, те се различавали от преобладаващата част мюсюлмани, които са сунити. Практиката да показват на упоения новоприет версия на рая и ада наистина съществувала. Били известни с безкрайната си лоялност към Стареца от планините. По времето на разцвета си влиянието им било огромно и наистина поставили отровен пай върху гърдите на Саладин, докато спял — недвусмислено послание да бъдат оставени на мира. Макар че крепостите им били

унищожени от Чингис и хановете след него, сектата останала активна и много години след това.

Слонове били използвани срещу монголите при Отрар, Самарканд и в други сражения, но това се оказало безнадеждна тактика срещу воители, за които лъкът бил основно оръжие. Монголите изобщо не се плашели от огромните животни и ги обсипвали със стрели. Всеки път слоновете побягвали назад и стъпквали собствените си редици. Веднъж Чингис дори заловил слонове, но предпочел да ги пусне, вместо да използва подобни ненадеждни създания.

Заради повествованието преместих в Самарканд минарето, пред което се „поклонил“ Чингис. В действителност то се намира в Бухара и се издига до ден-днешен на височина 45 м. Казват, че Чингис се обърнал към богатите търговци от града и им казал чрез преводачите си, че явно са извършили големи грехове и че най-убедителното доказателство за това било самото му присъствие сред тях. Никога няма да узнаем дали наистина е смятал себе си за Божие наказание, или просто се е подигравал.

Забележка: Ислямът смята Авраам за първия мюсюлманин, който приел единствения бог. Подобно на Мойсей и Исус, описанието на живота му в Корана значително се различава от това в Библията.

Най-големият син на Чингис Джучи бил единственият военачалник, обърнал се срещу него. Отвел хората си и отказал да се върне. Макар историята да е описана доста добре, авторът на художествена литература понякога е принуден да обясни как е било възможно да се случи подобно нещо. Хората му е трябвало да изоставят жените и децата си и това изглежда необичайно според съвременното мислене. Възможно ли е наистина да е бил толкова харизматичен лидер? Примерът може и да ви се стори странен, но се сещам за религиозния водач Дейвид Кореш, чиито последователи бяха убити през 1993 г. при обсадата във Вако, Тексас. Преди смъртта си той вкарвал жените на вярващите в собственото си легло. Съпрузите не

само не възразявали, но и приели волята му, че вече не могат да спят с тях. Това е силата на харизматичния лидер. За онези от нас, които нямаме подобно влияние, хора като Нелсън, Цезар и Чингис винаги ще си останат в известен смисъл загадка. Конкретните обстоятелства около смъртта на Джучи са неизвестни, но ако е настъпила по заповед на баща му, това никога не би било записано. Моментът обаче е подозрително удобен. Чингис идеално го устройвало това, че единственият предател е умрял малко след като отвел хората си на север. Можем единствено да сме сигурни, че ханът не би използвал хашишини за целта.

Едно от имената с множество варианти на изписване и изговаряне е това на жената на Толуй Сорхатани. Най-точното е може би Сорхахтани, но го отхвърлих, тъй като ми се стори твърде трудно за окото. Сорхатани играе съвсем незначителна роля в тази книга, но като майка на Монгке и Кублай, е имала огромно влияние върху бъдещето на монголската нация. Тя самата била християнка, но въпреки това позволила будистът Яо Шъ да стане наставник на Кублай. Дватама заедно създават човек, който ще прегърне китайската култура така, както Чингис никога не би и помислил.

Джелауддин събрал около 60 000 души под знамената си след смъртта на шаха. Откъснат от собствените си земи, той явно също е бил необикновен лидер. В долината Панджшир в Афганистан успял да принуди монголската войска да се оттегли от другата страна на реката. Чингис го подценил и изпратил само три тумана да се разправят с бунтовника. За пръв и единствен път в живота на Чингис войската му била разгромена. Само за една година ореолът на непобедимост, създаден с толкова труд и усилия, станал на пух и прах. Наложило се самият Чингис да излезе на бойното поле с всичко, с което разполагал. Придвижвал войската си толкова бързо, че хората нямали време да си сготвят храна, и настигнал Джелауддин чак при река Инд в съвременен Пакистан. Армията на принца се оказала притисната при брега. Тук не продължавам историята на Джелауддин, но след като оцелял в битката, той успял да се прехвърли през Иран до Грузия, Армения и Кюрдистан

и да събира последователи, докато не бил убит през 1231 г. Армията му превзела Йерусалим без него и градът останал под контрола на мюсюлманите чак до 1917 г.

Човекът, който паднал от стената на Херат, е любопитна подробност от разказите. Изоставеният град-крепост се издига и до днес, както го описвам. Чингис бил поразен от оцеляването на нещастника и наистина го пощадил. Както и в много други случаи, човекът Чингис бил съвсем различен от безпощадния хан Чингис. Като човек, той се радвал на прояви на храброст, както било в случая с хвърлилия се в реката Джелауддин. Като хан, заповядал избиването на всичко живо в Херат със съзнанието, че това ще послужи като послание за всички, които смятали, че властта му е била разклатена от въстанието на Джелауддин. Избиването при Херат било последното му по-значително действие в Афганистан. Подобно на този град, в Си Ся си помислили, че монголите са прекалено далеч, за да пазят гарнизоните си там и престанали да плащат данък. Отказът им накарал хана най-сетне да напусне земите на арабите и да се заеме с пълното подчинение на Китай, започнало повече от десетилетие по-рано.

През 1227 г., само дванадесет години след превземането на Йенкин през 1215 г., Чингис хан бил мъртъв. От тези дванадесет години прекарал във война около осем. Дори когато нямало конкретен враг, военачалниците му никога не спирали и стигнали чак до Киев в Русия, където Угедай предприел единствената успешна зимна атака в историята. С право той се смята за най-талантливия от всички военачалници на Чингис. Тук далеч не го описвам така добре, както заслужава.

Чингис умрял след падане от кон по време на втората кампания срещу Си Ся. Последната му заповед била унищожаването на района. Преданието твърди, че великият хан бил наръган от жена, преди за последен път да се качи на коня си. Тъй като бил на път да унищожи Си Ся, стори ми се разумно да дам тази роля на принцесата, която взел за своя жена. Като се има предвид, че точната година на раждането му е неизвестна, по това време Чингис бил на възраст между 50 и 60

години. За толкова кратък живот и започнал съвсем от нищото, Чингис успял да остави неимоверен отпечатък върху историята на човечеството. Заветът му бил синовете му да не разделят народа в споровете си кой да го поведе. И те приели Угедай за хан. Може би е щяло да има гражданска война, ако Джучи бил все още жив, но него вече го нямало.

Войската на Чингис хан била организирана по десетици и имала стройна верига на командване:

Арбан: 10 души с два или три гера, ако пътуват в пълно снаряжение.

Ягун: 100 души.

Мингхан: 1000 души.

Туман: 10 000 души.

Командирите на мингхани и тумани имали званието „нойан“ („ноен“), но за по-просто използвам „мингхан командир“ и „военачалник“. По-висши от тях били хора като Джебе и Субодай със званието „орлок“ или орел — нещо като съвременните фелдмаршали.

Интересно е да се отбележи, че макар Чингис да не се нуждаел от злато, пластините от този материал, известни като пайце, станали символ на ранга във войската и администрацията. Командирите на ягуни носели сребърни пайце, но тези на нойаните били от злато и тежали около 20 унции (ок. 560 грама), а пластината на един орлок тежала 50 унции (1,4 кг).

Развитието на организацията в армията, оръжейното дело и съобщителните пътища наложило появата на интенданти, известни като „юрчи“. Те избирали местата за лагерите и организирали съобщенията между намиращите се на хиляди мили една от друга войски. Главният юрчи бил отговорен за военното разузнаване, шпионажа и реда в лагера на Чингис.

На онези, които искат да научат повече за великия хан и наследниците му, препоръчвам чудесната книга на Джон Ман „Чингис хан — живот, смърт и възкресение“, „Монголските военачалници“ на Дейвид Никол, „Конниците на дявола — монголското нашествие в

Европа“ на Джеймс Чамбърс, „Чингис хан“ от С. С. Уолкър и разбира се, „Тайната история на монголите“ (известна също и като „Съкровеното сказание“), чийто автор е неизвестен.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.